

Heinrich Mann

MAVİ
MELEK

(PROFESÖR UNRAT)

Türkçesi
İLKNUR ÖZDEMİR

MAVİ MELEK

Heinrich Mann

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (1992)

Heinrich Mann
MAVİ
MELEK
(PROFESÖR UNRAT)

ROMAN

Türkçesi
İLKNUR ÖZDEMİR

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Bâbüâli Caddesi No. 19 Kat 2, 34410 Cağaloğlu, İstanbul

Telefon: 528 61 13 Fax: 513 51 88

Özgün adı
Professor Unrai

ISBN 975.510.364-3

© Bu çevirinin yayın hakları Can Yayınları'ndadır. (1991)

1. BÖLÜM

Adı Raat olduğundan, bütün kent ona Unrat¹ derdi. Bundan daha yalın, daha doğal bir ad olamazdı. Şu ya da bu öğretmene takılan lakap arasına değişirdi. Her yıl okul dönemi başladığında, yeni bir öğrenci sürüsü sınıfa girer, bir önceki yıl öğretmene uygun görülen, ama yeterince tadı çıkarılmamış gülünç adı kana susamışçasına duyurur, sakınmadan adlı adınca söylerdi. Unrat ise birkaç kuşaktan beri taşıyordu takma adını; tüm kente yayılmıştı bu ad, öğretmen arkadaşları da okul dışında; ama Unrat arkasını döner dönmez okul içinde de kullanıyorlardı onu. Evlerine yatılı öğrenci alan ve onları çalışmaya yönlendiren beyefendiler bile, çocukların önünde Profesör Unrat'tan söz ederlerdi. Bu lise altıncı sınıf hocasını yeniden gözlemleyip başka bir adla damgalamak isteyen açığöz çıksa bile, istediği şeyi yapamazdı; en azından, bu alışılmış ad, öğretmeni hâlâ tıpkı yirmi altı yıl önce olduğu kadar etkilediği için yapamazdı. Okulun bahçesinde, o geçerken birbirine seslenmek yeterliydi:

"Burası çöp kokmuyor mu?"

Ya da:

"Oho! Çöp kokusu duyuyorum!"

Ve yaşlı adam hemen omzunu, hep de sağ omzunu, şiddetle silker, gözlüklerinin ardından öğrencilerin yanlış tanımladığı, aslında ürkek ve kinci olan, çarpık yeşil bir bakışla süzerdi çevresini: Giysilerin kıvrımları arasına bir hançer gizlenip gizlenmediğini gözleyen, vicdanı rahatsız bir diktatörün bakışıyla. Ucunda seyrek, gri sarı bir sakal

---

1. Unrat: Çöp (Çev.)

olan hantal çenesi, takırdayarak aşağı yukarı oynardı. Arkasından bağırarak öğrencinin bu yaptığını 'kanıtlanamazdı', o nedenle de çelimsiz, bükülü dizlerinin üstünde başında yağlı mason şapkasıyla, sessizce çekip giderdi.

Önceki yıl yapılan jübilesinde okul onun için bir fener alayı getirmişti. Unrat da evinin balkonuna çıkıp bir konuşma yapmıştı. Herkes başını kaldırmış ona bakarken, ansızın birinin cırtlak sesi duyuldu:

"Havada çöp kokusu var!"

Başkaları da yinelediler:

"Çöp kokusu! Çöp kokusu!"

Profesör, böyle bir şey olacağını önceden hesaba katmıştı, yine de kekelemeye başladı; bu arada, her bağırmanın ağzının içine bakıyordu. Öteki öğretmenler de yakındaydılar; Unrat bir kez daha 'bir şey kanıtlayamayacağını' anladı; ama herkesin adını aklında tuttu. Daha olayın üzerinden birkaç gün geçmeden cırtlak sesli çocuk, Orleans'lı Bakire'nin doğduğu köyün adını bilemeyerek, Profesörün, bu çocuğun gelecek yaşamında birçok kez engeller çıkacağı yolunda güvence vermesini sağladı. Gerçekten de Pasakalya'da bu Kieselack sınıfı geçemedi. Jübile akşamı bağıraranların çoğu, von Ertzum da dahil olmak üzere, sınıfta kaldılar. Lohmann bağırarmıştı, ama yine de kaldı. Bu çocuk, Unrat'ın niyet ettiği şeyi tembelliğiyle kolaylaştırmıştı, von Ertzum ise yeteneksizliğiyle. Bu olayı izleyen güz mevsiminin sonlarında bir sabah saat on birde, Orleans'lı Bakireyle ilgili yazılı sınavın yapılacağı dersten önceki teneffüste, bu konuyu hâlâ öğrenememiş olan ve bu sınavın yıkımla sonuçlanacağını sezinleyen von Ertzum, derin bir umutsuzluğa kapılarak pencereyi açtı, berbat bir sesle sisin içine doğru gelişigüzel haykırdı:

"Çöp!"

Profesörün oralarda olup olmadığını bilmiyordu, ama aldırılmıyordu da. Bu yoksul, iriyarı taşra soylusunu sürükleyen arzu yalnızca, iki saat boyunca boş bir beyaz kâğıdı

önüne alıp yine boş olan kafasından çıkacak sözcüklerle doldurmak zorunda kalmazdan önce, ciğerlerinin olanca gücüyle bağırmaktı. Ne var ki o sırada Unrat gerçekten de avludan geçiyordu. Pencereden gelen sesi duyduğunda hantalca öne sıçradı. Yukarda duran von Ertzum'un kaba silüetini sisin içinden gördü. Aşağıda avluda hiçbir öğrenci yoktu, bu nedenle de von Ertzum bu sözcüğü başka kimseye söylemiş olamazdı. "Bu kez", diye düşündü Unrat hoşnutlukla, "banaydı bu söz. Bu kez kanıtlayabileceğim."

Merdivenleri beş sıçrayışta çıktı, sınıfın kapısını hızla açtı, sıraların arasından çabucak geçti, kürsüye tutunarak setin üstüne fırladı. Titreyerek durdu orada, soluğu kesilmişti. Altıncı sınıf öğrencileri onu selâmlamak için ayağa kalkmışlardı, az önceki şiddetli gürültü, ansızın yerini neredeyse insanı uyuşturan bir sessizliğe bırakmıştı. Çocuklar hocalarına, vurulup öldürülmesine ne yazık ki izin verilmeyen, hatta o anda kendilerine karşı onları utandıran bir üstünlük de sağlamış olan, toplum için tehlikeli bir hayvana bakar gibi bakıyorlardı. Unrat'ın göğsü hızla inip kalkıyordu; sonunda boğuk sesiyle konuştu:

"Durmadan arkamdan bir sözcük bağrılıp duruyor, bir tanımlama; yani bir ad: Bunu kabullenmek niyetinde değilim. Ne yazık ki tanımak zorunda kaldığım sizin gibi insanların bu aşağılamasına asla katlanmayacağım, bunu bilerseniz iyi olur! Nerede ele geçirirsem orada yakalayacağım sizi. Yapmış olduğunuz alçaklık bana tiksinti veriyor von Ertzum, ama bu alçaklığınız şimdi size bildireceğim kararımın katılığına çarpıp cam gibi parçalanacak. Kararım şu: Hemen bugün yaptığınızı Müdür Bey'e bildireceğim ve hiç değilse bu okulun insan toplumunun en berbat döküntüsünden kurtarılması için elimden gelen her şeyi -yemin ediyorum- yapacağım!"

Bu sözlerden sonra paltosunu omuzlarından çekip aldı, dişlerinin arasından "Oturun!" dedi.

Von Ertzum'un dışında herkes yerine oturdu. İri, sa-

rı lekeli kafası, üstündeki saçın rengi kadar kızarmıştı. Birkaç kez birşeyler söylemek istedi, sonra vazgeçti. Sonunda şu sözler çıktı ağızından:

"Ben yapmadım, Sayın Profesör!"

Birçok ses onu destekledi, özveriyle ve dayanışma içinde:

"O yapmadı!"

Unrat ayağıyla yere vurdu:

"Susun!.. Ve siz, von Ertzum, kariyerine önemli ölçüde engel olduğum ilk von Ertzum'un siz olmadığınızı, ayrıca ilerlemenizin önüne tam olarak geçemesem bile, zamanında amcanıza yaptığım gibi, bu işi adamakıllı güçleştireceğimi bilmenizi isterim. Subay olmak istiyorsunuz değil mi von Ertzum? Amcanız da istiyordu. Ama sınıfın hedefine ulaşamadığından ve bir yıllık gönüllü hizmet için gerekli olgunluk diplomasını almayı –dikkat edin– bir türlü başaramadığından, derslerinde geri kalmış öğrencilerin okuduğu okula gitti, orada da başarı gösterememiş olmalı, sonunda ancak hükümdarın özel bağışlamasıyla subaylık mesleğine –yine de– kabul edildi, ama öyle görünüyor ki, çok geçmeden bu işe de ara vermek zorunda kaldı. Evet! Sizin yazgınız da tıpkı amcanızınki gibi olabilir, von Ertzum, ya da onunkine benzeyebilir. Bunun için size şans diliyorum, von Ertzum. Ailenizle ilgili düşüncem, von Ertzum, on beş yıldır hiç değişmedi... Ve şimdi–"

Bunları söylerken Unrat'ın sesi yeraltından gelir gibi yükselmişti.

"O ruhsuz kaleminizi, şimdi ele alacağımız Yüce Bakire'nin kişiliği konusunda yazı yazmak için kullanmaya lâ-yık değilsiniz. Doğruca deliğe!"

Biraz geç anlayan biri olan von Ertzum hâlâ dinliyordu. Dikkatini toplamak için kendini zorladığından, Profesörün çene kemikleriyle yaptığı devinimleri o da bilinçsizce kendi çene kemikleriyle yineliyordu. Unrat'ın üst kenarında birçok sarı diken saplı çenesi, konuşurken iki duda-

ğının kaba çizgileri arasında raylar üzerinde gider gibi kayıyor, ağzından sıçrayan tükürükler en öndeki sıraya kadar ulaşıyordu. Bağırды:

"Bu ne kendini bilmezlik, çocuk! Doğruca deliğe diyorum size!"

Ürken von Ertzum sırasından çıktı. Kieselack, arkasından fısıldadı:

"Kendini savunsana oğlum!"

Ardından da Lohmann, alçak sesle söz verdi:

"Bırak, biz onun burnunu sürttürürüz."

Hükümlü, kürsünün önünden geçti, sınıfın giysi dolabı olarak kullandığı, içi çok karanlık olan bölmeye girdi. Kapı o iriyarı insanın arkasından kapanınca Unrat rahatlayarak göğüs geçirdi.

"Şimdi bu çocuk yüzünden yitirdiğimiz zamanı kazanmalıyız." dedi. "Angst, sınav konusunu tahtaya yazın."

Sınıf birincisi olan çocuk, kâğıdı miyop gözlerinin önüne tutarak yazmaya başladı. Onca şeyin bağlı olduğu harflerin tebeşirin ucunda biçimlenmesini gerginlikle izliyordu herkes. Rastlantı sonucu hiç 'hazırlanmamış' oldukları bir sahne gelirse, hiçbir şey beceremeyeceklerdi; o zaman hepsinin işi bitikti. Batıl inancı olanlar, daha tahtadaki hecelerinin ne anlama geldiği anlaşılmadan, "Allahım, ben batтым" diyorlardı.

Sonunda tahtada şunlar okundu:

"Jeanne: Ettiğin dualar üç taneydi;

Onları sana söyleyip söylemeyeceğime dikkat et, Veli-ahtım!

(Orleans'lı Bakire, birinci perde, onuncu sahne.)

Konu: Veli-aht'ın üçüncü duası."

Çocuklar, tahtada yazılanı okuyunca birbirlerinin yüzüne baktılar. Çünkü hepsinin 'iş'i bitikti'. Unrat onları 'kafese koymuştu'. Öğretmen, yüzünde çarpık bir gülümsemeyle kürsüdeki koltuğa bıraktı kendini, not defterini karıştırmaya başladı.

"Şimdi?" diye sordu, hiç yerinden kalkmadan, her şey apaçıkmiş gibi, "bilmek istediğiniz başka bir şey var mı?.. Başlayın öyleyse!"

Çocukların çoğu defterlerinin üzerine kapandılar, yazıyormuş gibi yaptılar. Birkaçı ise şaşkın şaşkın önüne bakıyordu.

"Daha beş çeyrek saatiniz var," dedi Unrat, istifini bozmadan, ama içinden sevinç çığlıkları atıyordu. Çocukların eline basılı kılavuzlar vererek piyeslerdeki bütün sahneleri hiç yorulmadan çözümlmelerine olanak sağlayan o anlaşılmaz derecede sorumsuz öğretmenlerden hiçbiri böylesine bir kompozisyon konusu bulamamıştı henüz.

Sınıfta kimileri, birinci perdenin onuncu sahnesini anımsıyorlar ve Charles'ın ilk iki duasını aşağı yukarı biliyorlardı. Üçüncüden ise, hiç okumamışçasına, haberleri yoktu. Hatta sınıf birincisi olan çocukla birlikte, Lohmann dahil, iki üç kişi daha, hiç böyle bir şey duymadıklarına emindiler. Veliht, kadın ermişten, gece ettiği duaların yalnızca iki tanesini yinelemesini istemişti; bunlar da Veliht'ın, Jeanne'ın Tanrı tarafından gönderildiğine inanmasına yetmişti. Üçüncü dilek düpedüz ortada yoktu. Mutlaka başka bir yerindeydi metnin, ya da herhangi bir yerinde dolaylı olarak anlaşılabilir gibi yer almıştı. Ya da yerine getirildiği ayrımsanmadan, kendini belli etmeden yerine getirilmiş bir dilekti. Hiç dikkat etmemiş olduğu bir noktanın var olabileceğini sınıf birincisi de içinden kabul ediyordu. Her ne olursa olsun, bu üçüncü dua, hatta bir dördüncü ve beşinci dua konusunda, Unrat'ın sorma olasılığına karşı, söylenecek birşeyler olmalıydı. Varolduklarına inanıyoruz diyemeyeceğimiz konularda, örneğin işine bağlı olma, okulun yararları, ya da askerlik görevini sevmek konularında birkaç sayfayı cümlelerle doldurmayı, Almanca kompozisyon dersleri sayesinde, yıllardır öğrenmişti herkes. Konu sizi ilgilendirmiyordu, ama yazabiliyordunuz. Sınav konusunun alındığı manzum yazı, aylardır ço-

cukları 'kafese koymaya' hizmet ettiği için, herkesi adama-
kılı biktirmişti: ama coşkuyla yazabiliyorlardı yine de.

Orleans'lı Bakire konusunu Paskalya'dan bu yana dokuz aydır işliyorlardı sınıfta. Hatta sınıfta kalmış olanlar geçen yıldan tanıyorlardı konuyu. Baştan sona ve sondan başa okumuşlar, sahneleri ezberlemişler, tarihi açıklamalar getirmişler, üzerinde şiir ve dilbilgisi çalışmaları yapmışlar, dizelerini düzyazıya, düzyazıyı yine dizelere çevirmişlerdi. İlk okuyuşta bu dizelerde bir parlaklık ve ışık görmüş olanlar için bunlar çoktan kararmıştı. Her gün durmadan kullanılan bu akortsuz lirden çıkan seslerde artık bir ezgi yakalayabilmek olanaksızdı. Konuştuğunda içinde hayali, sert kılıçların çekildiği, zırların yürekleri örtmediği, iki tarafa açılmış aydınlık, acımasız melek kanatlarının görüldüğü o kendine özgü yumuşak kız sesini duymuyordu kimse. Bu genç insanların arasından ilerde o çoban kızının neredeyse insanı korkutan saflığı karşısında titreyecek, ondaki zayıflığın utkusunu sevecek, Tanrının terk ettiği, zavallı, onulmazca âşık bir küçük kıza dönüşen o çocuksu soylu kişi için ağlayacak kimse çıkacak bile olsa, bütün bunların olmasına daha çok vardı. Jeanne gencin gözünde toz toprak içersinde, zor beğenen kız olmak dışında bir değer kazanana kadar belki de yirmi yıl geçecekti.

Kalemler hışırdıyordu; Unrat öne eğilmiş enselerin üzerinden ileriye bakıyor başka da hiçbir şey yapmıyordu. Bugün iyi bir gün olmuştu onun için, birini 'enselemişti', özellikle de kendisine 'ad takanlar'dan birini. Böylece bütün yıl iyi geçecek demektir. Ne yazık ki son iki yıldır o sinsi sinsi bağırان çocuklardan hiçbirini 'enseleyememişti'. Bunlar kötü yıllardı. Bir yılın iyi olup olmaması, Unrat'ın bu çocuklardan birkaçını 'enselemesi' ya da 'bir şey kanıtlayamaması'na bağlıydı. Öğrencilerin ona arkasından düşmanlık ettiklerini, aldattıklarını, ondan nefret ettiklerini düşünen Unrat da onları ne kadar 'kafese koysa', 'sınıfın hedefine' ulaşmalarına engel olsa yine de yaptığını yeterli

bulmuyor, onları can düşmanları olarak görüyordu. Hayatının tamamını okullarda geçirdiği için çocuklara ve onların yaptığı şeylere, olgun birinin görüş açısından bakmaktan yoksun kalmıştı. İçlerinden biriymiş ama yanlışlıkla yetkiyle donatılmış ve kürsüye çıkarılmış gibi, yakından görüyordu onları. Onlar gibi düşünüp konuşuyor, aynı argoyu kullanıyor, giysi dolabına 'delik' diyordu. Konuşmalarını, öğrenciler bu gibi durumlarda hangi üslubu kullanırlarsa öyle yapıyor, lise son sınıflarındaki Homeros derslerinden kalma bir alışkanlıkla, sözlerini Latinceye benzetten duraklamalar, 'yemin ederim'ler, 'öyleyse'ler ve bir yığın buna benzer saçma, yama gibi sözcükler kullanıyordu. Çünkü Yunancadaki, sözü gereğinden fazla uzatan küçük sözcüklerin, olduğu gibi o dilden çevrilmesi gerekiyordu. Kendi mafsalları hamlaştığından, Unrat okuldaki herkesin de öyle olmasını istiyordu. Erkek çocukların, o genç köpeklerin genç uzuvlarındaki, genç beyinlerindeki sürekli gereksinmeyi, yani isteklerini giderme, gürültü yapma, yumruklaşma, can yakma, muziplik yapma, fazla gelen cesareti ve gücü kullanmadan boş yere harcama duygularını Unrat unutmuştu, hiç anlamamıştı. Ceza verdiği zaman, 'Yaramazsınız, hakkınız var, ama disiplin şart,' gibi düşünceli bir yaklaşım yerine, çocukları ciddi olarak, dişlerini sıkarak cezalandırırdı. Okulda olup biten her şey, Unrat için tıpkı dışarıdaki yaşam kadar ciddi ve gerçekti. Tembellik, yararsız bir vatandaşın verdiği zarara eşitti; dikkatsizlik ve gülmek, devlet gücüne karşı koymaktı; bir fındık fişeğinin atılması devrimi başlatabilirdi; 'hile yapmaya çalışanın,' hayatı boyunca namusu lekelenmiş demektir. Bu gibi nedenler, Unrat'ın beti benzinin atmasına yol açardı. Ne zaman öğrencilerden birini 'deliğe' gönderse, kendini bir grup devrimciyi suçlular kolonisine gönderen, korku ve utkuyla hem tüm gücünü hem de bu gücün kökündeki ürkütücü kıpırtıyı duyumsayan bir zorba gibi görürdü. 'Delikten' çıkanların ve kendisini kızdıranların

yaptıklarını hiç unutmazdı Unrat: Yirmi beş yıldan beri okulda görevli olduğundan, kentte ve çevresinde birçok eski öğrencisi vardı, lakabını söylediklerinde 'enselediği' ya da yaptıklarını 'kanıtlayamadığı' öğrencileri; hepsi de onu hâlâ bu adla anıyorlardı. Okul, avlunun duvarlarında bitmiyordu onun için; çevredeki evlerin üzerinden yayılıyor, her yaş grubundan kentliyi içine alıyordu. Her yerde dik başlı, ahlâksız çocuklar vardı, 'ödevlerini hazırlamamış' ve öğretmeni düşman edinmiş çocuklar. Kimi çocuğun evinde, kendisinden yaşça büyük akrabaları, hoşça giden gülünçlüğü olan gençlik anlarına güler gibi Profesör Unrat'a gülerlerdi; Paskalya'daki sınıf değiştirme sırasında bu çocuk her şeyden habersiz bir durumda Unrat'ın sınıfına yeni bir öğrenci olarak geldiğinde verdiği ilk yanlış yanıtta azarı yerd:

"Sizin ailenizden üç kişi geçti elimden. Nefret ediyorum hepinizden."

Oturduğu yüksek yerde bütün başların üzerinde kalan Unrat, sözümona güvende oluşunun tadını çıkarırken, yeni bir felâket doğmak üzereydi. Lohmann başlattı bunu.

Lohmann kompozisyonunu çok kısa yazmış, sonra da özel bir iş yapmaya başlamıştı. Ama bir türlü bitiremiyor du yaptığı işi, nedeni de arkadaşı von Ertzum'un başına gelene çok içerlemesiydi. Lohmann, o güçlü, genç soylunun neredeyse manevi koruyucusu kesilmişti, arkadaşının ruhsal zayıflığını, olanak doğduğunda, kendi üstün, gelişmiş beyniyle dengelemeyi, kendi onurunun gereği sayıyordu. Ne zaman von Ertzum duyulmadık derecede aptalca bir şey söylemek üzere olsa, Lohmann gürültüyle boğazını temizler, doğru yanıtı arkadaşına fısıldardı. Onun verdiği en anlaşılmasız yanıtları da, yalnızca öğretmeni 'öfkeliendirmek' için söylediğini ileri sürerek, arkadaşlarının bu yanıtlara saygı duymalarını sağlardı.

Lohmann siyah saçlı bir gençti, saçları alınının üstünde kabarık hüzünlü bir perçem olarak öne dökülüyordu.

Cildi sabah yıldızı gibi beyazdı, mimikleri oldukça ustacaydı. Heine üslubunda şiirler yazıyordu, otuz yaşında bir kadına âşıktı. Kendini edebiyat alanında yetiştirme peşinde olduğundan, okulla pek ilgilenemiyordu. Lohmann'ın hep son çeyrek dönemde çalışmaya başladığını gören eğitim kurulu, yıl sonunda sınıf geçmesi için yeterli notlar almasına karşın tam iki kez sınıfta bırakmıştı onu. Böylece on yedi yaşındaki Lohmann, tıpkı arkadaşı gibi, bir sürü on dört ve on beş yaşındaki çocukla aynı sınıfa gider olmuştu.

Von Ertzum bedensel gelişmesi yüzünden yirmi yaşında gösterirken, Lohmann'ın yaşı da zekâsı nedeniyle büyük duruyordu.

Kürsüdeki o beceriksiz soytarı, bir saplantının pençesinde kıvranan hantal adam Lohmann gibi birini nasıl etkileyebilirdi ki? Unrat onu çağırdığında, Lohmann okuduğu, dersle ilgisi olmayan yazıyı hiç acele etmeden elinden bıraktı, geniş, soluk sarı alnını garip bir biçimde kırıştırdı, küçümsemeyle sıkılmış gözkapaklarının ardından soru soranın acınası hiddetini, öğretmen kılığındaki o toz toprağı, ceketinin yakasındaki kepeğı inceledi. Sonra kendi törpülenmiş tırnaklarına bir göz attı. Unrat'ın Lohmann'a duyduğu nefret, çocuğun insanı itici dik kafalılığı yüzünden neredeyse diğerlerine duyduğundan fazlaydı, ama aynı zamanda sanki Lohmann ona lakabıyla seslenmediği için de nefret ediyordu ondan; çünkü bu tutumun daha kötü bir şey amaçladığını az buçuk seziyordu. Lohmann ise o zavalı yaşlı adamın nefretini yorgun bir küçümsemeyle yanıtlamaktan başka bir şey yapamıyordu. İçine biraz tikslenme karışmış acıma da vardı çocuğun duygularında. Ama von Ertzum'un incitilmesini kendine karşı yapılmış bir meydan okuma sayıyordu. Otuz kişinin içinde yalnız o, von Ertzum'un amcasının yaşamöyküsünün uluorta anlatılmasının alçakça bir davranış olduğunu düşünmüştü. Yukarda oturan o daltabanın daha ileri gitmesine izin vermemeycekti. Lohmann kararını verdi. Ayağa kalktı, ellerini sı-

ranın kenarına dayadı, ilginç bir denemeye girişecekmiş gibi merakla Profesörün gözlerinin içine baktı, kibarca, ılımlı bir sesle konuştu:

"Burada artık çalışmıyorum Sayın Profesör. Çok çöp kokuyor."

Unrat koltuğunda sıçradı, bir elinin parmaklarını yalvarır gibi açtı, hiç konuşmadan çene kemiklerini takırdattı. Ahlâksızın birine okuldan çıkarılabileceğini daha yeni ima etmişti, böyle bir şeye hazırlıklı değildi doğrusu. Acaba bu Lohmann'ı da 'enselemeli miydi?' Bundan daha fazla isteyebileceği bir şey yoktu. Ama 'kanıtlayabilir miydi?' bunu?.. Solukların tutulduğu bu dakikada küçük Kieselack, tırnakları kemirilmiş mavi boyalı parmaklarını havaya uzatarak şaklattı, cırtlak bir sesle bağırdı:

"Lohmann rahatça düşünmemize engel oluyor, durmadan burasının çöp koktuğunu söylüyor."

Bir kıkırdama başladı, birkaç kişi de ayaklarını yere vurdu. İsyan rüzgârlarının esmeye başladığını sezen Unrat, paniğe kapıldı. Koltuğundan fırladı, kürsünün üstünden doğru, sayısız saldırgana karşı koyar gibi, her yöne beriksizce yumruklar atarak bağırdı:

"Delişe! Hepiniz delişe!":

Ama ortalık durulmadı, Unrat da kendini ancak zor kullanarak kurtarabileceğine inandı. Lohmann daha onun ne yapacağını anlayamadan çocuğun üzerine saldırdı, kolundan yakalayıp çekiştirdi, boğulurcasına bağırdı:

"Çıkıp gidin, insanların arasında yer almaya lâyık değilsiniz artık!"

Canı sıkılan ve bu davranış çok ağırına giden Lohmann, öğretmeninin peşinden gitti. Unrat çocuğu iterek gardırop bölmesinin kapısına doğru savurmak istedi, ama başaramadı. Unrat'ın elinin değdiği yerin tozunu silkeleyen Lohmann, ölçülü adımlarla 'deliğin' içine girdi. Bundan sonra Kieselack'ı arandı Unrat. Ama çocuk onun arkasından kıvrılıp geçmiş, bozuk bir yüzle çoktan tutukevine gir-

mişti bile. Kieselack'ın nerede olduğunu, sınıf birincisinin Profesöre söylemesi gerekti. Hemen arkasından Unrat, sınıfın bu küçük olay dolayısıyla dikkatini bir an için bile Orleanslı Bakire konusundan ayırmaması gerektiğini söyledi.

"Neden yazmıyorsunuz? Daha on beş dakikanız var! Yarım kalan çalışmalarınıza –asla– not vermeyeceğim!"

Bu gözdağından sonra artık çoğunun aklına hiçbir şey gelmedi, yüzlerinde korku dolu ifadeler belirdi. Bu duruma tam anlamıyla sevinemeyecek kadar heyecanlanmıştı Unrat. İçinden gelen bir dürtüyle her olası direnişi kırmak, bütün suikast girişimlerini başarısızlığa uğratmak, etrafı daha da sessizleştirmek, kilise avlusu gibi dinginleştirmek istiyordu. Üç asi ortadan kaldırılmıştı ama, sıralarının üstünde açık kalan defterleri, Unrat'ın içinin hâlâ öfkeyle dolup taşmasına neden olur gibiydiler. Defterleri toparlayıp aldı, kürsüye yöneldi.

Von Ertzum'un ve Kieselack'ın yazıları, zar zor, beceriksiz bir biçimde dizilmiş zincirleme cümlelerden oluşuyordu, fazlasıyla iyi niyetliydi. Lohmann'ın, kompozisyonunda bir 'plan' yapmamış, yazısını A, B, C, a, b, c ve 1, 2, 3 diye bölümlere ayırmamış olması akıl alır gibi değildi. Aynı zamanda, Unrat'ın artan bir öfkeyle gördüğü üzere, yalnızca bir tek sayfa doldurabilmişti. Kâğıtta şunlar yazıyordu:

"Veliahtın üçüncü isteği (Orleans'lı Bakire I 10)

Genç Jeanne, yaşından ve çiftçi geçmişinden umulmayacak bir beceriklilikle bir hokkabazlık numarası yaparak kendini saraya tanıtmayı başarır. Veliahtın bir gece önce Tanrıya iletmiş üç dileğin özetini yapar, düşünceleri okumada gösterdiği ustalıklı, cahillikleri kuşku götürmeyen beyefendileri etkiler. Üç dileğin özeti dedim, ama gerçekte iki tanesini yineledi Jeanne: ona inandığı inandığı için üçüncüyü söyletmedi Veliaht. Bereket versin ki öyle oldu: Çünkü üçüncüyü sanırım pek zor bilirdi. Veliahtın, Tanrı-

sından ne istemiş *olabileceğini* ilk iki dilekte her şeyiyle anlatmıştı Jeanne, şu demek ki: Atalarının cezası hâlâ çekilmemiş bir suçları kaldıysa, halkının yerine kendini kurban olarak almasını, eğer ülkesini ve tacını yitirecekse, Tanrının ona hiç değilse hoşnutluk bırakmasını, bir de arkadaşını ve sevgilisini. En önemli olan şeyden, saltanatın, vazgeçmiş oluyordu zaten. Başka ne dilemiş olabilir ki? Fazla aramayalım: Kendi de bilmiyor. Jeanne de bilmiyor. Schiller de bilmiyor. Şair bildiği hiçbir şeyi gizlememiş, ama yine de, 'vesaire' demiş. Bütün giz budur, şairin kuşkulu sayılamayacak doğasını biraz olsun tanıyanlar için bunda şaşılacak bir şey yoktur."

Nokta. Hepsi buydu—bedenini bir titreme saran Unrat, ansızın şunu anladı: *Bu* öğrenciyi uzaklaştırmak, insan toplumunu *bu* bulaşıcı maddeden korumak gerekiyordu; bu, o budala von Ertzum'u uzaklaştırmaktan daha öncelikliydi. Aklından bunlar geçerken, birşeyler karalanmış olan öbür sayfaya bir göz attı, sayfa yarı yırtılmış durumda defterin içinden sarkıyordu. Ama birden, yazılanları kavradığı anda, öğretmenin eğri büğrü yanaklarından pembe bulut gibi bir şey geçti. Hiçbir şey görmemiş olmak ister gibi çabucak, gizlice kapadı defteri, bir daha açtı, hemen yine öteki iki defterin altına soktu; güçlkle soluk alıyordu. Artık o çocuğun 'enselenmesi' zamanı gelmişti, bunu duyumsuyordu. Lohmann o kadar ileriye gitmişti ki, o sanatçı Rosa'yı —Rosa'yı—. Üçüncü kez Lohmann'ın defterine uzattı elini. Ama zil çaldı.

"Defterleri verin!" diye bağırdı Unrat, o ana kadar bitirmemiş öğrenci varsa, son anda yeterli notu sağlayabilir diye oldukça tasalanarak. Sınıf birincisi olan çocuk kompozisyonları topladı; birkaç kişi dolabın kapısının çevresini sardılar.

"Çekilin oradan! Bekleyin!" diye bağırdı Unrat yeniden, korkuyla. Orayı kilitlemeyi, o üç sefil yok olana kadar onları kilit altında tutmayı çok isterdi. Ama bu kadar hızlı

olup bitmemeliydi her şey, burada mantıklı düşünüp taşınmak gerekiyordu. Lohmann olayındaki aşırı ahlâksızlık, şimdilik onun gözünü kör etmişti.

Sınıfın küçüklerinden birkaçı yaralanmış hak ve hukuk duygularıyla kürsünün önünde bittiler.

"Eşyalarımız, Sayın Profesör!"

Unrat 'deliği' açmak zorunda kaldı. Üç sürgün, birbiri peşisıra kalabalığın arasına karışıp dışarı çıktılar, palto-larını giymişlerdi bile. Lohmann, daha dolabın eşiğindeyken, defterinin Unrat'ın eline geçmiş olduğunu gördü, o yaşlı dağ ayısının işgüzarlığı canını sıktı. Şimdi herhalde babası gelip müdürle konuşmak zorunda kalacaktı!

Von Ertzum yalnızca, arkadaşı Lohmann'ın 'sarhoş ay' adını taktığı suratındaki kırmızımsı sarı kaşlarını biraz yukarı kaldırmakla yetindi. Kieselack ise, delikte beklerken kendine bir savunma hazırlamıştı.

"Sayın Profesör, ben çöp koktuğunu söylemedim, bu doğru değil. Ben yalnızca Lohmann'ın her zaman—"

"Susun!" diye tersledi onu Unrat, titreyerek. Boy-nu ileri geri oynattı, artık kendini toparlamıştı, kısık bir sesle ekledi:

"Bundan böyle yazgınız ne olursa olsun, başlarınızın tam üstünde asılı duracak. Gidin!"

Bu sözlerden sonra üç genç yemeğe gittiler, her biri başının üstünde kendi yazgısını taşıyarak.

2. BÖLÜM

Unrat da yemeğini yedi, sonra kanepenin üstüne uzandı. Ama her gün olduğu gibi, tam uykuya dalmak üzereyken, evsahibi kadın yan tarafta yere bir tabak düşürdü. Unrat yerinden sıçradı, Lohmann'ın kompozisyon defterini hemen yine eline aldı, defterde yazan, insanın utanç duygusunu zedeleyen şeyleri ilk kez okuyormuşçasına yüzü kızarıyordu. "Yüce sanatçı Bayan Rosa Fröhlich'e" saygıların sunulduğu bölümün olduğu yerde defter öylesine ayrılmıştı ki, kapamak olanağı yoktu. Başlığın altında birkaç okunamayan satır, sonra bir boşluk, sonra da şunlar vardı:

"İliklerine kadar bozulmuşsun sen,
Ama yine de büyük bir sanatçısın;
Ve eğer gebe kalırsan—"

Lohmann, şiirin uyağını henüz bulamamıştı. Ama üçüncü dizedeki koşul kipi çok şey söylüyordu. Lohmann'ın kişisel olarak bu işin içinde olduğunu düşündürüyordu. Bunun açıkça onanması, belki de dördüncü dizenin göreviydi. Unrat, eksik olan bu dördüncü dizeyi bulmak için, tıpkı kendi sınıfının, Veliht'in üçüncü duasını bulabilmek için yaptığı gibi, umutsuzca çabalıyordu. Sanki öğrencisi Lohmann bu dördünce dize yoluyla Unrat'la alay ediyor, Unrat da, gittikçe artan bir öfkeyle, sonunda daha güçlü olanın kendisi olduğunu ona göstermek için duyduğu zorlayıcı gereksinimle, Lohmann'la uğraşıyordu. Onu kafese koymaktı istediği.

Unrat'ın kafasında, gelecekte yapacağı şeylerin henüz biçimlenmemiş taslakları dolaşıyordu. Kafasında bu düşünceler varken, yerinde duramaz oldu, eski pelerinini

sırtına alarak dışarı çıktı. İnce, soğuk bir yağmur yağıyordu. Elleri sırtında, başı öne eğik, dudaklarının köşelerinde zehir gibi acı bir gülümsemeyle, kentin dış mahallesindeki sokakta su birikintilerinin çevresinden sessizce dolaştı. Bir kömür arabasıyla birkaç çocuktan başka kimseye rastlamadı. Köşedeki bakkal dükkânının kapısında kent tiyatrosunun bir duyurusu asılıydı: Wilhelm Tell. Aklına birden bir düşünce gelen Unrat, dizleri bükülerek oraya doğru koştu... Yoo, kâğıdın üstünde Rosa Fröhlich'in adı yoktu. Ama o kadın yine de bu sanat kuruluşunda çalışıyor olabilir. Programı camına asan bakkal Bay Dröge'nin, herhalde bununla ilgili konularda bilgisi vardı. Unrat elini kapının koluna koymuştu bile, ama irkilerek geri çekti ve oradan uzaklaştı. Kendi oturduğu sokakta bir kadın oyuncuyu sormak! Böylesine sefil, hümanist konularda deneyimsiz halkın dedikoduculuğunu unutmaması gerekiyordu. Öğrenci Lohmann'ın foyasını ortaya çıkarırken, gizlice, ustalıkla görmeliydi işini... Kente giden iki tarafı ağaçlı yola saptı.

Unrat başarılı olabilirse, Lohmann düşerken von Ertzum'la Kieselack'ı da aşağı çekerdi. Kendisine lakabıyla seslenildiği konusunda müdüre önceden bildirimde bulunmayacaktı Unrat. Böyle bir şey yapanların, başka her türlü ahlâksızlığı da yapabilecekleri kendiliğinden ortaya çıkacaktı. Unrat bunu biliyordu; kendi oğlunda denemişti. Oğlu, Unrat gençken eğitimini sürdürmesi için kendisine para yardımı yapan, karşılığında da, aralarındaki anlaşma uyarınca, işe girer girmez evlendiği ve artık hayatta olmayan kemikli ve sert bir dul kadındandı. Oğlu babasından daha güzel değildi, üstüne üstlük tek gözlüydü. Bununla birlikte, öğrenciyken kente gittiğinde, çarşının ortasında ne idüğü belirsiz kadınlarla görüldüğü olmuştu. Bir yandan, kötü arkadaşlarıyla çok para harcıyordu, öte yandan, sınavda en az dört kez başarısız olmuştu; öyle ki, hâlâ işe yarar bir memur olma şansı varsa, bu, lise bitirme karnesi

sayesindeydi. Devlet sınavında başarılı olan üstün kişilerin yanına bile yaklaşıyordu. Kararlılıkla oğlundan ayrılmış olan Unrat, neler olup bittiğini biliyordu; oğlunun, arkadaşlarıyla konuşurken kendi öz babasından takma adıyla söz ettiğini duyduğundan beri bunların olmasını bekliyordu.

Öyleyse, Kieselack, von Ertzum ve Lohmann'ın başına da aynı şey gelebilirdi, özellikle de Lohmann'ın; zaten sanatçı Fröhlich sayesinde onun başına birşeyler gelmek üzereydi. Lohmann'dan öğ almak için acele ediyordu Unrat. Bu çocuğun, onun ilgisiz tutumunun, öğretmen öfkelenildiği zaman ona merakla karışık bir acımayla bakmasının yanında, öbür iki çocuğu neredeyse unutuyordu Unrat. Ne biçim bir öğrenciydi bu?.. Unrat, Lohmann'a karşı duyduğu, o insanın içini oyan kini düşündü. Kentin sivri damlı giriş kapısının önünde ansızın durarak yüksek sesle söylendi:

"En kötülerini bunlar!"

Kimi öğrenciler iyice iç sıkıcı, başkalarına bağımlı, kötü niyetli olurlardı, sınıftakinden başka yaşantıları yoktu ve karşılarındaki despota karşı hep bir yeraltı savaşı yürütürlerdi, Kieselack aynı böyleydi; bazıları da, von Ertzum gibi, aptal ve güçlü olurlardı, böylelerini de, despot kendi zekâ üstünlüğünden güç alarak sürekli şaşkına çevirirdi. Lohmann ise, despota kuşkuyla bakar gibiydi! Emri altındaki birinin, iyi giysiler içinde kurumlanıp paralarını şıkırdatması karşısında kendi parasal karşılığı az olan yetkilerinin aşağılanması, adamı gittikçe kudurtuyordu. Ansızın bütün bunların utanmazlıktan başka bir şey olmadığını anladı. Lohmann'ın üstünün hiçbir zaman tozlu olmaması, manşetlerinin hep temiz olması, takındığı tavırlar, bunların hepsi utanmazlıktı. Bu öğrencinin bugün yazdığı kompozisyon, okulun dışında öğrendiği şeyler ve bunların en kötüsünün de sanatçı Rosa Fröhlich olması: Bütün bunlar da utanmazlıktı. Lohmann'ın Unrat'a lakabıyla

seslenmemesi de kesinlikle utanmazlıktı.

Sonra Unrat, evlerin arasındaki yokuşu sonuna kadar tırmandı, bir kiliseye vardı, şiddetli bir rüzgâr esiyordu; üstündeki paltoyu toparlayarak yokuşu inmeye başladı. Önüne bir yan yol çıktı, ilk evlerden birinin önünde durakladı Unrat. Kapının sağında ve solunda iki tahta kutu asılıydı, kutuların tel örgülerinin arkasında da Wilhelm Tell'in programı vardı. Unrat programı önce birinci kutudan, sonra ikincisinden okudu. Sonra, çevresini korkuyla gözleyerek, sokak kapısından geçip açık koridora girdi. Küçük bir pencerenin gerisindeki bir lâmbanın yanında bir adam oturur gibiydi; duyduğu heyecan yüzünden iyi seçemiyordu Unrat. Buraya gelmeyeli mutlaka yirmi yıl olmuştu, Unrat şimdi, ülkesini terk eden bir hükümdar gibi kaygılıydı, onu tanımayabilirlerdi, bilmeden fazla yaklaşabilirlerdi, kendini insan olarak duyumsamaya zorlayabilirlerdi.

Uzun bir süredir küçük pencerenin önünde duruyordu, yavaşça öksürdü. Yanıt gelmeyince, kıvrıldığı işaret parmağının sivri yeriyle cama vurdu. Camın arkasındaki kafa havaya kalktı ve hemen, yana çekilen gişe camından dışarıya uzandı.

"Ne arzu etmiştiniz?" diye sordu boğuk bir ses.

Unrat önce yalnızca dudaklarını oynattı. Derin, mavimsi siyah yüz hatları olan, burnunun yassı ucunun üstünde kışkaçlı bir gözlük taşıyan o eski oyuncuyla Unrat birbirlerini süzdüler. Sonunda Unrat şunu söyleyebildi:

"Öyle mi? Demek Wilhelm Tell'i oynuyorsunuz. Çok iyi bir şey bu."

Kasiyer yanıtladı onu:

"Kendi zevkimiz için oynadığımızı düşünüyorsunuz herhalde."

"Bunu demek istemedim," diye güvence verdi Unrat, karışıklık olmasından korkarak.

"Hiç bilet satılmıyor. Bu kentle yaptığımız kira sözleşmesinde klasik gösteriler de yer aldığı için oynuyoruz."

Unrat kendini tanıtmaya çalıştı.

"Ben Profesör Un- Profesör Raat'ım. Buradaki lisede altıncı sınıf hocasıyım."

"Memnun oldum. Benim adım Blumenberg."

"Sınıfımla birlikte klasik bir oyunun gösterisine gelmek isterdim."

"Ah, bu çok hoş bir şey Sayın Profesör. Bu haberle müdürümüzün gözüne gireceğim, buna hiç kuşum yok."

"Ama," diye parmağını kaldırdı Unrat, "bu oyunun, Schiller'in sınıfta sürekli okuduğumuz bir oyunu, yani Orleans'lı Bakire olması gerek."

Adam dudaklarını sarkıttı, başını öne eğdi, Unrat'ın yüzüne, aşağıdan doğru üzüntüyle, sitemle baktı.

"Çok, çok üzgünüm. Çünkü o oyunu yeniden çalışmamız gerekir. Acaba Wilhelm Tell gerçekten de olmaz mı? O da tam gençlere uygun bir şey."

"Hayır," diye kararını bildirdi Unrat, "mümkün değil. Bakire oyunu gerekli bize. Şunu da biliniz ki, özellikle—"

Soluk aldı Unrat, kalbi çarpıyordu.

"Jeanne'i kimin oynayacağı önemli. Çünkü bu kişi, Bakire'nin yüce kişiliğini öğrencilere—hep ama hep—eksiksiz tanıtabilecek çok usta bir sanatçı olmalıdır."

"Kuşkusuz, kuşkusuz," dedi oyuncu, onu tümüyle onaylayarak.

"Bu nedenle sizdeki bayan oyuncularından biri geldi aklıma, onun hakkında duyduğum büyük övgüler umarım haksız değildir."

"Elbette değil."

"Aklıma gelen oyuncu bayan Rosa Fröhlich."

"Kim dediniz?"

"Rosa Fröhlich," Unrat soluğunu tuttu.

"Fröhlich? Bu adda biri yok bizde."

"Kesinlikle emin misiniz bundan?" diye sordu Unrat

şaşkınlıkla.

"İznilize, aklımdan zorum yok benim."

Unrat artık adama bakmayı göze alamıyordu.

"Öyleyse ben bunu hiç—"

Öteki ona yardımcı oldu:

"Mutlaka bir karışıklık var ortada."

"Ah, evet," dedi Unrat çocukça bir minnettarlıkla.

"Özür dilerim."

Ve reverans üstüne reverans yaparak geri geri gitti.

Kasiyer şaşkına dönmüştü. Sonunda arkasından seslendi:

"Ama, Sayın Profesör, bu konuda yine de görüşebiliriz. Kaç bilet isterdiniz? Sayın Pro—"

Unrat, kapının altına gelince bir kez daha arkasına döndü, kendisini izleyene karşı duyduğu korku yüzünden yüzündeki gülümseme çarpılmıştı.

"Lütfen kusuruma bakmayın."

Ve kaçıp gitti.

Hiç farkına varmadan sokaktan aşağı indi, limana geldi. Çevresinde, çuval taşıyan adamların yere hızla vuran ayaklarının sesleri, çuvalları çatıdaki pencereye kaldıranların yüksek sesle bağrıışmaları duyuluyordu. Ortalık balık, katran, yağ ve ispirto kokuyordu. Geride, nehrin üstündeki direklerle bacalar alacakaranlığa karışmaya başlamışlardı. Karanlık çökmeden önce canlanan o faaliyetin ortalık yerinde Unrat, kafasını delen şu düşüncelerle dolaşıyordu: Lohmann'ı 'enselemek', sanatçı Fröhlich'in bulunduğu yeri ortaya çıkarmak.

Ellerinde irsaliyelerle oradan oraya koşan İngiliz giysileri içindeki beyler ve kendisine "Dikkat" diye bağırان işçiler, Unrat'a çarpıp duruyorlardı. Ortalıktaki telaş onu da etkisi altına aldı; ansızın, üzerinde 'Heuerbaas'¹ ve İsveç ya da Danimarka dilinde bir yazı olan bir kapının koluna

---

1. Gemicilere iş bulan kurum.

bastırıp açtı. Dükkânın içinde kıvrılmış halatlar, "Dun supen!"¹ diye bağırды. Birkaç gemici içki içiyor, başkaları, elleri ceplerinde, iriyarı, kırmızı sakallı bir adamla konuşuyorlardı. Adam, uzunca bir süre sonra, gerideki tütün bulutlarının içinden sıyrılarak tezgâhın arkasına geçti, duvarda asılı olan fenerin teneke yansıtıcısı saçsız başını olanca gücüyle aydınlatıyordu; iri ellerini tezgâhın kenarına dayayarak kabaca sordu:

"Benden bir şey mi istiyorsunuz, bayım?"

"Bana lütfen," dedi Unrat önemsiz bir şey söyler gibi, "yaz tiyatrosu için bir bilet verin."

"Neymiş o?" diye sordu adam.

"Yaz tiyatrosu için işte. Vitrininizde yaz tiyatrosu için bilet sattığınız yazıyor."

"Ne diyeyim, bilmiyorum ki, bayım," dedi adam, ağzı açık kalarak. "Yaz tiyatrosu kışın oynamaz ki."

Unrat hakkını almakta kararlıydı.

"Ama vitrininizde yazıyor, kardeşim."

"Yazılı olabilir!"

Adamın ağzından düşünmeden çıkmıştı bu söz, ama hemen arkasından, gözlüklü bir beyin karşısında yine eski saygılı tutumunu takındı. Yaz tiyatrosunun şimdi kapalı olduğuna bu yabancıyı inandıracak nedenler bulmaya çalışıyordu. Dikkatle düşünürken, bu düşünme işine bedenen de yardımcı olabilmek için, kırmızı tüylü, korkunç eliyle tezgâhı yandan ufak ufak okşuyordu. Sonunda buldu:

"En aptal öğrenci bile bilir ki," dedi iyi niyetle, "yaz tiyatrosu kışın oynamaz."

"İzin verin, Sayın Bayım," dedi Unrat, bu sözü üstünlükle geri çevirerek.

Adam yardım istedi:

"Hinnerich! Laurenz!"

---

1. Fazla içip sarhoş olmak (Kuzey Almanya şivesi)

Gemiciler yaklaştılar.

"Bu adamın nesi var bilmiyorum, ille de Willemgarten'a gitmek istiyor."

Gemiciler tütün çıĝnıyorlardı. Hem onlar hem patron, Unrat'a, çok uzaktan gelen biriymiş, Çinliye benzer biriymiş de onu anlamak zorundalarmış gibi gözlerini dikmiş bakıyorlardı. Unrat bunu sezdi; bir an önce oradaki işini bitirmek için telaşlandı.

"Öyleyse belki bana geçen yaz o tiyatroda Bayan Fröhlich –Rosa Fröhlich– adında birinin oynayıp oynamadıĝını söyleyebilirsiniz kardeşim."

"Ben bunu nereden bileyim, Bayım?" Adam iyice şaşkınladı. "Sirkle dolařtıĝımı mı sanıyorsunuz?"

"Ya da," dedi Unrat aceleyle, "bu bayanın önümüzdeki yıl –*hep ama hep*– gösterileriyle bizi sevindirip sevindirmeyeceĝini söyleyebilirsiniz bana belki de."

Patron, dehşet içinde kalmış gibiydi; tek sözcük bile anlamıyordu. Gemicilerden birinin aklına bir şey geldi.

"şaka yapıyor bu, Pieter, seninle alay ediyor!"

Sonra da başını arkaya atarak simsiyah açılmış gırtladıĝından gurultulu, gürültülü sesler çıkararak güldü. Ötekiler de birbirlerini iterek aynı onun gibi gülmeye başladılar. Patron, bu yabancının kendisiyle alay ettiĝini hiç sanmıyordu; ama müşterilerinin karşısında koruması gereken saygınlıĝı tehlikedeydi: kendilerine iş bulduĝu, peksimet ve cinli içkilerle birlikte kaptanların gemilerine yüklediĝi müşterileri. Ansızın yapmacık bir öfkeye kapıldı, yüzünün rengi döndü, yumruĝunu masanın üzerine vurarak parmaĝını hükmeder bir biçimde öne uzattı.

"Bayım! İşim var benim, sizin maymununuz deĝilim ben! Doĝru kapıya, tam arkanızda!"

Sersemlemiş olan Unrat yerinden kıvıldamayınca, adam masanın arkasından öne çıkmaya hazırlandı. Unrat hemen kapıyı açtı. Papaĝan arkasından baĝırdı: *Dun supen!* Gemiciler gürültüyle güldüler. Unrat kapıyı kapattı.

Önüne gelen ilk köşeyi hızla döndü, limandan kurtularak sessiz sokaklara girdi. Biraz önce olanları kafasında değerlendirdi.

"Bu bir hataydı. Bu –elbette ki– bir hataydı."

Sanatçı Fröhlich'i başka bir yoldan bulup ortaya çıkarmak gerekiyordu. Bu düşünceyle, kadınla ilgili bir şey bilip bilmediklerini anlamak için, karşılaştığı insanların yüzlerine bakmaya başladı. Hamallar, hizmetçi kızlar, sokak lâmbasını yakan adam ve bir gazeteci kadını rastladıkları. Halkla uyuşma olanağı yoktu: bu deneyimi geçirmişti. Az önce başından geçen olay da, tanımadığı kişilerle kuracağı ilişkilerde dikkatli olması için uyarıyordu onu. Tanıdık bir yüz aramak daha akıllıca olacaktı. Daha geçen yıl Unrat'ın öfkeyle vurgulayarak suratına Latince dizeler haykırmış olduğu biri, bir sonraki 'çukur'dan önüne çıkıverdi. 'Dersini hiç hazırlamayan' bu öğrenci şimdi galiba bir dükkânda çırağı. Elinde bir deste mektupla Unrat'a yaklaşırken pek züppe bir görünümü vardı. Unrat ona doğru gitti, genç adamın kendisine selâm vermesini beklerken onunla konuşmaya hazırlandı. Ama selâm vermedi çocuk. Eski öğrencisi, Profesörün gözlerinin içine alayla bakarak, sarışın yüzünde genişleyen ürkütücü bir sırıtışla Unrat'ın yanından geçip gitti.

Unrat çabucak, genç adamın gelmiş olduğu 'çukur'a daldı. Burası limana doğru alçalan sokaklardan biriydi; ötekilere göre daha dik olduğundan, burada sayısız çocuk dolgu tekerlekli, küçük, gürültülü arabalarla yokuş aşağı inmek için toplanıyordu. Anneler, hizmetçiler kaldırımlarda durup kollarını kaldırarak akşam yemeğine çağırıyorlardı onları; ama gençler, hiç durmadan, arabalarının içinde diz çökerek ya da bacakları havada, boyunlarında uçuşan fularları, kulaklarının üstüne katlanmış kasketleri ve coşkuyla bağırarak üzere açılmış ağızlarıyla, Hollanda tuğlası döşenmiş kaldırımdan aşağı hızla iniyorlardı. Sokağın kar-

şı tarafına geçerken sıçramak zorunda kaldı Unrat, yoksa araba okunun içine girecekti. Sağındaki solundaki su birikintilerinden sular sıçrıyordu. Yanından hızla geçen bir arabadan ansızın keskin bir ses duyuldu:

"Unrat!"

Unrat irkildi. Birkaç kişi daha bu sözcüğü yineledi hemen. Bu ortaokul ve ilkokul öğrencileri, adını herhalde lisesi çocuklardan öğrenmişlerdi, ne demek istendiğini hiç bilmeyen başka çocuklar da ötekilerle birlikte bağıryorlardı. Üstüne doğru esen fırtınaya karşı, o dik yokuşu tırmandı Unrat. Kilise alanına ulaştığında soluk soluğaydı.

Bütün bu olanlar ona yabancı değildi; kendisine selâm vermek yerine sırtarak bakan eski öğrenciler, arkasından takma adını bağıran sokak çocukları. Yalnızca, acelesi olduğu için bugün bunları hesaba katmamıştı; insanların ona şimdi bir yanıt borcu vardı. Madem ki eskiden Virjil'in dizelerini bilememişlerdi, öyleyse şimdi en azından sanatçı Fröhlich konusunda birşeyler bilmeliydiler!

Unrat çarşıya vardı, yirmi yıl önce öğrencisi olan ve arasına –yalnızca arasına– bir ufak kutu tütün satın aldığı tütün bayinin önünden geçti; fazla sigara içmezdi, çok seyrek içki içerdi; kötü burjuva alışkanlıklarının hiçbiri yoktu onda... O tütüncünün faturalarının üstünde hep: Sayın Profesör U– diye başlanıp sonradan U'nun R'ye çevrildiği bir yazı bulunurdu. Bunun kötü niyetle mi yoksa düşüncesizlikle mi yapıldığını Unrat hiçbir zaman anlamamıştı; ayağını uzatmış olsa da o eşikten geçerek dükkâna girme cesaretini, bir anda yitiriverdi. İçerdeki adam, bir türlü 'enseleyemediği' dik kafalı bir öğrenciydi.

Aceleyle uzaklaştı Unrat. Yağmur durmuştu; bulutlar rüzgârla sürükleniyorlardı. Gaz lâmbaları titrek kırmızı bir ışıkla yanıyorlardı. Arasına eğik bir çatının üstünden yarım ayın sarı yüzü görünüyordu: alaycı bir bakışı vardı, ama gözkapığını hemen kapattığından bu alaycılığını Unrat 'kanıtlayamıyordu.'

Unrat Kohlbuden'e geldiğinde, 'Café Central'in büyük pencereleri pırıl pırıl parlamaya başladılar. Unrat, içinde içeri girip alışılmadık bir içki içmek arzusu duydu. Bugün tuhaf bir biçimde günlük yaşamının raylarından çıkmış gibiydi. Orada, içerde, mutlaka sanatçı Fröhlich'le ilgili birşeyler öğrenebilirdi; orada akla gelen her şeyden söz ediliyordu. Unrat bunu eski günlerden biliyordu, çünkü karısı sağken arasına –çok seyrek olarak– bu 'Café Central'de kafasını dinlediği olmuştı. Kadın öldüğünden beri, evde istediği kadar huzur bulduğundan, Café'ye gereksinim duymuyordu. Ayrıca, yıllar sonra kente geri dönen eski bir öğrencisinin Café'nin yeni sahibi olması da, Unrat'ın orada geçirdiği saatleri sonradan oldukça zorlaştırmaya başlamıştı. Bu kişi, eski öğretmenine kendisi hizmet etmiş, ona öyle büyük bir saygıyla Profesör Unrat diye hitap etmişti ki, Unrat hiçbir şey 'kanıtlayamamıştı'.

Müşteriler çok keyiflenmişlerdi; Unrat, eğer oraya daha sık gelirse, o kulübün reklamını yapmış olacağı duygusuna kapılmıştı.

Bu nedenle başka tarafa yöneldi ve zihninde, sorusunu sorabileceği başka yerler aramaya başladı. Ama aklına hiçbir yer gelmedi. Aklına gelen tanıdık yüzlerin hepsinde, öğrencisi olan o dükkân çırağının taşıdığı ifade vardı. Işıklı dükkânların hepsinde, sigara bayi ve Café'de olduğu gibi, bir sürü asi öğrenci saklıydı. Unrat hırslandı, yorulmaya başladı, susadı. Sınıfının zehirli dediği o yeşil bakışlarla gözlüğünün kenarından dükkânları, altıncı sınıfın eski öğrencilerinin adlarını taşıyan ev kapılarını süzüyordu. Bütün bu çocuklar ona meydan okuyorlardı.

Bu evlerden birinde gizlenen, öğrencilerinden birini gereksiz şeylerle meşgul eden ve kendini Unrat'ın yetkilerinin dışında tutan sanatçı Fröhlich de ona meydan okuyordu! Arasıra, ev girişlerindeki tabelalardan birinde falanca öğretmenin adını görüyordu; o zaman sinirlenerek gözlerini başka yöne çeviriyordu Unrat. O öğretmen kendi

sınıfının önünde Profesörün lakabını söylemişti, daha sonra söylediğini düzeltmesinin hiçbir yararı olmamıştı. Üstelik bu adam Unrat'ın oğlunu çarşıda yosmanın biriyle görmüş, gördüklerini de herkese anlatmıştı.

Her yandan düşmanlarla sarılmıştı Unrat, sokakları arşınlayıp durdu. Başının tepesinde bir gerginlik duygusuyla evlerin kenarından sürünerek geçti; çünkü her an, birinin çıkıp başına bir kova dolusu kirli su boşaltması gibi, pencerenin birinden adı çınlayabilirdi! Ve kim olduğunu görmeyeceği için de bağırarı 'enseleyemezdi!'

Unrat'ın çevresinde elli bin kişilik kızgın bir sınıf coşup kuduruyordu.

Kendi de nasıl olduğunu bilmeden uzun, sessiz dar bir yolun sonunda yaşlı bayanların yurdunun bulunduğu, kentin en sapa, en dipteki mahallesine, kaçıp kurtuldu. Bulunduğu yer çok karanlıktı. Gece geç vakit bir sohbet toplantısından ya da akşam duasından dönen birkaç kişi, başları örtülü, üstlerinde yarım pelerinleri, Unrat'ın önünden sessizce ve hızla geçip zili gizlice çaldılar, açılan kapının aralığından içeri süzöldüler. Bir yarasa, Unrat'ın şapkasının üstünde zikzaklar çiziyordu. Unrat düşündü, sonra da yan gözle yukarıdaki kente baktı:

"Öyleyse ortada hiç, hiç insan yok."

Ve şunu ekledi:

"Ben sizin sürünüzü kafese koyarım!"

Ama, güçsüz olduğunu duyumsuyordu; içindeki kin onu titretmeye, iyice sarsmaya başladı; duyduğu kin, bu binlerce tembel ve kötü niyetli, yapmaları gereken ödevleri asla yerine getirmeyen, onu hep takma adıyla çağıran, hep haylazlık yapmış olan, şimdi de onu sanatçı Fröhlich'le kızdırıp, o kadını ve öğrenci Lohmann'ı ele vermeden öğretmene karşı birlik olan 'adi' bir sınıf gibi davranan, kendileri akşam yemeği yerken, onu burada, aşağıda sürünmeye zorlayan ve o anda ayrımsadığı gibi, onu bütünüyle berbat birine çeviren, yanlarında geçirdiği bütün o

uzun yıllar boyunca kuşkulu birine dönüşmesine neden olan öğrencilere karşıydı.

Yirmi altı yıldan beri o sınıf, hep aynı sinsi yüzlerle, onun önünde oturmuştu, ama o, dışarıdaki yüzlerin, hele zaman geçtikçe, Profesör Unrat'ı anımsarken bütünüyle kayıtsız ve hatta daha sonraları iyilik dolu bir ifadeye büründüklerini hiç anlamamıştı. Hep içinde bulunduğu savaşın gerilimini yaşadığından, kentteki yetişkinlerin onun adını, yüzüne karşı yüksek sesle söylerken bile, onu incitmek için değil, artık onlara zararsız ve keyifli gelen gençlik anıları hatırına söylediklerini sezemiyordu, ne de kentteki herkesin gülünç bulduğu bir kişi olmasına karşın, bazıları için bu gülünç bulmanın sevecenlik taşıdığını. Bir sokak köşesinde durup, ona kalırsa alayla, arkasından bakarak konuşan en eski kuşaktan iki öğrencinin konuşmalarını da duymuyordu.

"Unrat'ın nesi var acaba? Yaşlanıyor."

"Ve gitgide pisleşiyor."

"Pis olmadığını hiç görmedim ki."

"A, herhalde artık anımsamıyorsunuz. Yardımcı öğretmenken çok yakışıklıydı."

"Öyle mi? Şu ad insana neler de yapıyor. Onu gözümde hiç temiz olarak canlandıramıyorum."

"Ne düşündüğümü biliyor musunuz? Kendisi de canlandıramıyordur. Böyle bir ada uzun süre kimse dayanamaz."

3. BÖLÜM

Unrat o sessiz sokağı bir kez daha tırmandı aceleyle, çünkü aklına, doğru olup olmadığını hemen, ama hemen, öğrenmek istediğı bir düşünce gelmişti. Ansızın, Rosa Fröhlich'in şimdilerde kendisinden çok söz edilen o çıplak ayaklı dansöz olduğunu anlamıştı. Kadının gelip, Dayanışma Derneğı toplantı salonunda sanatını göstermesi tasarlanıyordu. Unrat, bu derneğin üyesi olan öğretmen Wittkopp'un bu konudan söz ettiğini açık seçik anımsıyordu. Wittkopp, öğretmenler odasında duvar dolabına gidip açmış, içine bir deste ev ödevi defteri koyarken şunu söylemişti:

"Demek çıplak ayakla Yunan dansları yapan şu ünlü Rosa Fröhlich'i burada göreceğiz."

Unrat, Wittkopp'un kurumlandığını, kıskaçlı gözlüğünün üstünden mağrur bakışlarla baktığını ve "Rosa Fröhlich" demek için dudaklarını öne doğru uzattığını görür gibi oluyordu. Hiç kuşku yok: *Rosa Fröhlich* demişti. Unrat, Wittkopp'un o yapmacık konuşma tarzıyla, r harfini uğuldatarak söylediğı o dört hecenin hepsini duymuştu. Daha önce anımsamalıydı bunu! Çıplak ayakla dans eden Fröhlich bu arada mutlaka kente gelmiş, öğrenci Lohmann da onunla ilişki kurmuş olmalıydı. Unrat şimdi her ikisini 'enselemek' üzereydi.

Siebenberg Sokağına vardı, hızla yürüyerek yarısına kadar gelmişti ki, bir vitrinin önündeki kepenk gürültüyle kapanınca, birkaç adım geride durdu, çok bozulmuştu. Çünkü kapanan kepengin sahibi, müzik aletleri satıcısı olan Kellner'di; Kellner de bu tür etkinliklerin biletini satır ve her şeyi bilirdi. Unrat bugün, peşinde olduğu iki ki-

şiyeye artık yetişemeyecek gibiydi.

Yine de şimdi eve dönüp akşam yemeği yiyebileceğini hiç sanmıyordu. Avlanma hırsına kapılmıştı. Birkaç dakika bekleyip, son bir kez dolambaçlı bir yol seçti. Rosmarin Sokağında, basılmaktan aşınmış tahta bir merdivenin önünde durdu, eli ayağı kesilmişti. Dik merdiven, üzerinde: 'Johannes Rindfleisch – Ayakkabı Ustası' yazılı bir kapıya uzanıyordu. Sergilenen bir mal yoktu ortada; iki küçük pencerenin aynalı camlarının gerisinde çiçek saksıları duruyordu. Unrat, iyi yazgısının onu buraya, ağzından tek bir azarlayıcı sözcük çıkmayan, yüzünü gözünü asla incitici bir biçimde büzmeyen ve sanatçı Fröhlich konusunda güçlük çıkarmadan bilgi verebilecek bu dürüst ve zararsız adamın oturduğu yere çok daha önce getirmemiş olmasına üzüldü.

Kapıyı açtı. Bir çan çaldı, çıkardığı ses hoş bir biçimde titreşti havada. Tertemiz toplanmış atölye yarı karanlıktı. Yan odaya açılan kapının çerçevesi içinde, akşam yemeği yiyen ayakkabıcı ailesinin hafifçe aydınlanmış görüntüsü vardı. Kalfa, evlatlık kızın yanında oturmuş yiyordu yemeğini. Küçük çocuklar patatesle sucuk yiyorlardı. Baba, içinde koyu renk bira olan yuvarlak şişeyi lâmbanın yanına bırakarak ayağa kalktı ve müşterisine baktı.

"İyi akşamlar, Bay Profesör." Ağzındaki lokmayı zorlukla yuttu. "Size nasıl yardımcı olabilirim?"

"Evet," diye yanıtladı Unrat, yüzünde kararsız bir gülümsemeyle ellerini ovuşturup kuru kuru yutkunurken.

"Kusura bakmayın," diye ekledi ayakkabı ustası, "ortalık pek karanlık. Biz akşam saat yedide kapatıyoruz. Akşamın geri kalan bölümü Tanrınındır. Çalışan olursa, rahmet bulamaz."

"Bir bakıma bu – bütünüyle doğru sayılabilir," diye kekeledi Unrat.

Ayakkabı ustası Unrat'tan bir baş uzundu. Kemikli omuzları, meşin önlüğünün altında sipsivri bir göbeği var-

dı. Bir parça yağlı, kır düşmüş bukleler, uzun ve kurşuni yüzünü çevreliyor, yanakları kama gibi sivri sakalının içine giriyorlardı, dudaklarında hafif bir gülümseme vardı. Rindfleisch, durmadan göbeğinin üstünde parmaklarını birbirine geçiriyor, çözüyor, yine geçiriyordu.

"Ama öte yandan, benim geliş nedenim bu değil," diye açıkladı Unrat.

"Bay Profesör, iyi akşamlar, Bay Profesör," diye seslendi adamın karısı eşikten, diz kırarak selâm verdi. "Bay Profesörle birlikte ne diye o karanlıkta duruyorsun, Johannes, içeri alsana onu. Sayın Profesör, sucuk yiyoruz, lütfen kusurumuza bakmayın."

"Kesinlikle bakmam, Sayın Bayan."

Unrat bir özveride bulunmaya karar vermişti.

"Rindfleisch Usta, yemeğinizi böldüğüm için üzgünüm, ama buradan geçiyordum ve aklıma, bir çift çizme için size ölçü aldırılmak geldi."

"Hizmetinizdeyiz, Sayın Profesör," diye diz kırdı kadın, "hizmetinizdeyiz."

Rindfleisch düşünüp taşındı, sonra lâmbayı istedi.

"O zaman yemek yerken hepimiz karanlıkta kalırız," dedi kadın neşeyle. "Haydi, Bay Profesör, içeri gelin, mavi odada ışık yakayım sizin için."

Önden giderek soğuk bir odaya girdi, daha önce el sü-rülmemiş iki pembe mumu Unrat'ın onuruna yaktı; iki taraflarında birer büyük istiridye olan mumlar, kadının farbalalı kolağızlarının üzerinden sütunlu aynada yansıldılar. Koyu mavi duvarların önünde, bayramlık duruşlarıyla eski tip mobilyalar dizilmişlerdi. Kanepenin önündeki masanın dantel örtüsünün üstünde, sırsız porselenden kollarını açmış kutsayan bir İsa vardı.

Unrat, Bayan Rindfleisch çıkana kadar bekledi. Kapalı kapının ardında ayakkabı ustasıyla yalnız kalıp ona istediğini yaptırabilecek olanağa kavuşunca girişti.

"Haydi bakalım Usta, öğr- yani beni hoşnut bırakan

birkaç ufak iş yapmıştınız, şimdi gerçekten kusursuz bir çift çizme yapabileceğinizi de gösterme zamanı geldi."

"O evet, Sayın Profesör, o-o-o evet," diye yanıtladı onu Rindfleisch, alçakgönüllülükle ve sınıf birincisi bir öğrenci gibi canla başla.

"Aslında zaten iki çift çizmem var ama, bu her şeyin içine sızan nemle, insan ayaklarına ne kadar iyi, sıcak tutan şeyler olsa yetmiyor."

Rindfleisch yere diz çökerek ölçü almaya başlamıştı. Kurşunkalemni dişlerinin arasında tuttuğundan yalnızca hırıltılı bir ses çıkarabiliyordu.

"Öte yandan, bu mevsim genellikle kente yeni bir şeylerin geldiği, biraz –mutlaka– manevi dinlenme olanağı bulunduğu bir mevsimdir. İnsana gerekli olan da budur zaten."

Rindfleisch başını kaldırdı.

"Bunu bir kez daha söyleyin Sayın Profesör. Evet evet, insana gerekli olan budur. Din Kardeşleri Derneğimiz de bunu biliyor."

"Öyle mi," dedi Unrat. "Ama benim düşündüğüm, kendini göstermiş, mükemmel kişilerin ziyaretleri."

"Ben de bunu düşünüyorum, Sayın Profesör; derneğimiz de bunu düşündüğünden, bütün kardeşlerimizi yarın akşam tanınmış bir misyonerle birlikte dua etmek için topluyor. Evet, ya evet."

Sözü sanatçı Fröhlich'e getirmek güç geliyordu Unrat'a, bir süre düşündü, ama aklına dolaylı bir yol gelmeyince, doğrudan söze girdi.

"Dayanışma Derneğinde de –yine– ünlü bir kişi gösteri yapacak. Bir kadın sanatçı, herkes gibi siz de ondan söz edildiğini duymuşsunuzdur herhalde, Usta."

Rindfleisch sustu, Unrat heyecanla bekledi. Gereksinim duyduğu şeyin ayaklarının dibindeki kişide saklı olduğuna ve bunu ondan çekip çıkarmanın da kendisine bağlı olduğuna emindi. Sanatçı Fröhlich gazetelerde yer almış-

tı, öğretmenler odasında konuşulmuştu, Kellner'in vitrininde afişi vardı. Unrat'ın dışında tüm kent kadını tanıyor-
du. Herkes dünyada neler olup bittiğini ondan daha çok bi-
liyor, insanları daha iyi tanıyordu. Farkında değildi ama,
kendisi de bütünüyle böyle düşünüyor ve bir dansöz konu-
sunda bilgi edinmek üzere, tam bir güvenle, bir ayakkabı-
cıya başvurabiliyordu.

"Dans ediyor, Usta. Dayanışma Derneğinde dans edi-
yor. Ah, herkes koşacak oraya."

Rindfleisch başını salladı.

"İnsanlar nereye koştuklarını bilmiyorlar, Sayın Pro-
fesör," dedi kısık bir sesle ve anlamlı bir biçimde.

"Çıplak ayakla dans ediyor, çok tuhaf bir beceri bu,
Usta."

Unrat adamı daha başka nasıl kışkırtacağını bilemi-
yordu.

"Bir düşünün: yalınayak!"

"Yalınayak," diye yineledi ayakkabıcı. "O-o-o! Putla-
rın önünde dans eden Amalikalı¹ kadınlar da böyle dans
ediyorlardı."

Boş bir kahkaha attı, yalnızca alçakgönüllülükten; ne-
deni de, cahil olmasına karşın, sözlerini yazı dilinin söz-
cükleriyle süslemeye kalkışmış olmasıydı.

Unrat oturduğu yerde acıyla kıpırdandı, tıpkı çeviri
yaparken dili tutulan, takılıp kalacak gibi olan bir öğrenci
gibi. İskemlesinin arkalığına tutunup ayağa fırladı.

"Ölçü aldığınız yeter Usta, söyleyin bakalım –haydi ba-
kalım!– çıplak ayakla dans eden Fröhlich kente geldi mi?
Bunu bilmeniz gerek!"

"Ben mi, sayın Profesör?" dedi Rindfleisch şaşkınlık-
la, "ben bir dansözü?"

"Bunu bilmeniz sizi kötü yapmaz ki," diye atıldı Un-
rat, sabırsızlıkla.

---

1. İncil'de adı geçen bir kavim.

"O-o-o! Gurur ve kendini beğenmişlik benden uzaktır. O çıplak ayaklı din kardeşim için de sevgi duyarım, Sayın Profesör, evet duyarım, Tanrının günahkâr Magdale-na için yaptığını bu kadın için de yapmasına dua ederim."

"Günahkâr mı?" diye sordu Unrat soğukkanlılıkla. "Sanatçı Fröhlich'e neden günahkâr diyorsunuz ki?"

Ayakkabı ustası, yağlanmış döşemeye çevirdi gözlerini, namuslu bir tavırla.

"A, evet," diye karşılık verdi Unrat, ustaya karşı duyduğu hoşnutsuzluk gitgide artarak. "Karınız, ya da kızınız, bir sanatçının yaşam biçimini seçmek isterlerse—elbette ki—bu onlara uygun düşmez. Buna karşılık bazı çevreler ve ahlâk kuralları vardır ki... ama bu kadarı yeter."

Elini, sanki lise son sınıfta ele alınması gereken bir konuya daha alt sınıflarda değiniliyormuş gibi oynattı.

"Benim karım da bir günahkâr," dedi ayakkabı ustası yavaşça, parmaklarını midesinin üstünde kenetledi, bir itiraflı gibi baktı Unrat'ın yüzüne.

"Ben de söylemek zorundayım. Hepimiz topluca bedensel günahkârlarız."

Şaşıрма sırası Unrat'taydı.

"Siz ve karınız mı? Resmen evli değil misiniz?"

"O-o-o, evet, evliyiz elbette. Ama durumumuz yine de bir bedensel günahdır. Tanrının izin verdiği de yalnızca—"

Ayakkabıcı önemli bir şey söylemek üzere doğruldu. Gözleri, söyleyeceği gizin etkisiyle yuvarlaklaşıp renklerini yitirdiler.

"Evet?" diye sordu Unrat hoşgörüle.

Adam fısıldadı:

"Tanrının bu işe, yalnızca cennete daha fazla melek gelebilmesi için izin verdiğini öbür insanlar bilmiyorlar."

"Öyle mi," dedi Unrat, "bu çok güzel bir şey."

Ve dudaklarında sinsi bir gülümsemeye, ayakkabı ustasının nurlu yüzüne doğru dikkatle baktı.

Ama çok geçmeden, içinden gelen alay etme dürtüsü-

nü bastırarak, gitmeye hazırlandı. Rindfleisch'ın, sanatçı Fröhlich konusunda gerçekten hiçbir şey bilmediğine inanmaya başlamıştı. Ayakkabıcı, düşüncelerini yeniden bu dünyaya çevirerek, çizmelerin konçlarını hangi yükseklikte istediğini sordu. Unrat kayıtsızca yanıt verdi, Rindfleisch ailesiyle vedalaşmayı da üstünkörü bir iltifatla geçiştirdi. Sonra da, eve gitmek üzere çabucak ayrıldı oradan.

Rindfleisch'ı aşağı görüyordu. Mavi odayı, dar kafaları, alçakgönüllü insanları, aşırıya kaçan dindarlıkları ve ahlâki dik kafalılığı aşağı görüyordu. Unrat'ın kendi evi acınacak bir görünümdeydi; ama buna karşılık, birçok eski düşünce ustasıyla, eğer geri dönebilselerdi, yapıtlarındaki dilbilgisi konusunda kendi dillerinde söyleşebilme olanağı kafasında yaşıyordu. Yoksuldu, tanınmamıştı; yirmi yıldır yaptığı işin önemini kimse bilmiyordu. Bu insanların arasında, silik bir biçimde, hatta alay edilerek, dolaşıyordu— ama kendi kafasına göre, yöneticiler sınıfındandı o. Hiçbir banker, hiçbir hükümdar, yönetme gücünde Unrat'dan daha fazla hak sahibi, var olanın korunmasıyla ondan daha çok ilgili değildi. Unrat bütün yetkililer adına heyecanlanıyor, çalışma odasının gizliliğinde işçilere öfkeleniyordu — o işçiler ki, amaçlarına ulaşmış olsalardı, herhalde Unrat'a da biraz daha iyi bir ücret verilmesini sağlayacaklardı. Yanlarında konuşmayı göze aldığı ve kendisinden daha çekingen olan yardımcı öğretmenleri, çağdaş düşüncenin, temelleri kökünden sarsma yönündeki uğursuz düşkünlüğü konusunda korkuturcasına uyarıyordu. Kendisi bu temellerin sağlam olmasını istiyordu: Etkili bir kilise, güçlü bir kılıç, kesin itaat ve değişmez töreler. Bununla birlikte, bütünüyle inançsızdı, kendine karşı olabildiğince özgür düşünceli olabiliyordu. Ama bir despot olarak, kölelere nasıl davranılacağını, aşağı sınıf halka, düşmana, kendisini rahatsız eden elli bin azgın öğrenciye nasıl geçirilebileceğini biliyordu. Lohmann'ın, sanatçı Fröhlich'le ilişkisi var gibiydi; Unrat, elinde olmadan kızarıyor-

du bunu düşününce. Ama Lohmann'ı bir suçlu yapan asıl şey, yasaklanmış zevklerde öğretmenin katı disiplininin dışına çıkmasıydı. Ahlaki açıdan safdil olmak değildi Unrat'ı öfkeliendiren...

Evine varınca, mutfağın önünden parmak uçlarına basarak gizlice geçti, gecikmesine kızmış olan yardımcı kız, tencereleri takırdatıp duruyordu. Sonra yemeğini verdi Unrat'a: Sosis ve patates. Fazla pişmiş olmalarına karşın soğuktan patatesler. Unrat eleştirmeye çekindi, yoksa kız hemen ellerine beline dayayıverirdi. Unrat, efendisine karşı çıkmaktan kurtarmak istiyordu onu.

Yemeğini yedikten sonra yazı masasının önüne geçti. Unrat'ın gözleri miyop olduğundan masa aşırı yüksekti; otuz yıldır sağ kolunu onun üstüne koymak için kendini zorlaması, omuzlarının düzgünlüğünü oldukça bozmuştu. "Gerçek olan yalnızca dostluk ve edebiyattır," dedi Unrat, her zamanki gibi. Bu sözü bir yerde duymuş ve benimsemişti; ne zaman çalışmaya başlasa, içinden bunu düşünmeye zorunlu görüyordu kendini. Dostluk sözcüğünden ne anlaması gerektiğini hiçbir zaman öğrenememişti. O sözcük yalnızca rastlantıyla katılıyordu tümceye. Ama edebiyat! İnsanların hiç bilmedikleri önemli çalışması buydu işte; burada, bu sessizlikte uzun süredir geliyordu, belki de bir gün, herkesi şaşırtarak, Unrat'ın türbesinden dışarı taşacaktı. Söz konusu olan Homeros'un destan parçalarıydı!.. Ne var ki, Lohmann'ın kompozisyon defteri, o çalışmanın yanbaşında duruyor, Unrat'ın havaya girmesine engel oluyordu. Defteri eline alıp sanatçı Fröhlich'i düşünmek zorunda kaldı. Onu çok huzursuz eden bir şey vardı: Ünlü çıplak ayaklı dansözün adınının Rosa Fröhlich olduğuna emin değildi artık. Bu Fröhlich bambaşka bir şey olabirdi. Evet, bambaşka bir şeydi o. Zihninde evirip çevirdikçe, buna kesinlikle emin oldu Unrat. Lohmann'ın onunla ilişkisi olduğunu 'kanıtlaması' için, o kadını bulup çıkarması gerekiyordu hâlâ. Bu sefille olan savaşında, yine ta

gerilere fırlatılmış olduğunu gördü, tek başına çektiği bu heyecanla soluk soluğa kaldı.

Ansızın paltosunu giyerek dışarı fırladı. Ev kapısının zinciri çoktan takılmıştı; bir kaçak gibi çekiştirdi onu Unrat. Ev işlerine bakan kız söylenmeye başladı, Unrat onun ayaklarını yere vurarak yaklaştığını duydu. Son dakika korkusuyla zinciri çekmeyi başardı, kapı açıldı, evin önündeki küçük bahçeye, oradan da sokağa çıktı. Kentin giriş kapısına kadar, tırısla çabuk adım arası bir yürüyüş tutturdu; sonra yavaşladı, ama kalbi çarpıyordu. Yasak işler yapıyormuşçasına garip duygular içindeydi. Issız yollardan geçti, dağ bayır aştı dümdüz ilerledi. Sokakları ve 'çukurlar' gözetliyor, lokantaların önünde oyalanıp, kapalı perdelerinin arasından bir ışık demeti görünür gibi olan pencerelere büyük bir kuşkuyla bakıyordu. Yolun karanlık yanından yürüyordu; tepede parlak bir ay vardı. Ortalık aydınlıktı, rüzgâr durmuştu, Unrat'ın adımlarının sesi duyuluyordu. Belediye binasına varınca çarşıya yöneldi, kemerin altında bir tur attı. Kemerler, kuleler, çeşmeler arabesklele çevrelenmiş silüetlerini gotik tarzı mehtaplı geceye uzatıyorlardı. Unrat'ın içinde anlaşılmaz bir heyecan kabardı; ağzından birçok kez:

"Öyleyse orada... elbette..." ve "Haydi öyleyse!" sözleri çıktı.

Bu arada, postanenin ve polis merkezinin bütün pencerelerini, hızla gözden geçiriyordu. Sanatçı Fröhlich'in bu binalarda saklanmış olacağını pek olası görmediğinden, yine az önce ayrıldığı sokağa döndü. Birkaç adım ötesinde, meslektaşlarından birçoğunun her akşam bir bardak biranın çevresinde toplandıkları bir birahanenin tabelası parlıyordu. Perdenin üzerine, lise öğretmenlerinden birinin sivri sakalı, ağzı açıp kapanan kafasının siyah silüeti vurmuştu; okulda disiplinin gevşemesine yol açtığı bahanesiyle Unrat'a saygı göstermeyen ve Unrat'ın oğlunun ahlâksızlığına öfkelenen, çok kötü bir öğretmendi bu. Dok-

tor Hübbenett'i derin bir düşünceyle süzdü Unrat. Sakalının içinden doğru nasıl konuştuğunu, nasıl bira meraklısı olduğunu, nasıl adi bir Michel¹ olduğunu gözledi. Unrat'ın o içerdekilerle hiçbir ilgisi olamazdı, hiç; sevinerek anlamaktaydı bunu şimdi. Şimdi *onlar* içerde oturmuşlardı, bir aradaydılar; o ise kendini kuşkulu ve söz yerindeyse, dışlanmış görüyordu. O *içerdekileri* düşünmek artık ona diken gibi batmıyordu. Öğretmenin gölgesine yavaşça, küçümseyerek başını salladı – sonra da yürüyüp gitti.

Az sonra kentin sınırına ulaştı. Geri döndü Kaiser Sokağına yöneldi. Konsolos Breetpoot'un evinde bir balo veriliyor olmalıydı; büyük ev ışık içindeydi, sürekli arabalar geliyorlardı. Bir uşak ve birçok hizmetçi öne atılıp arabaların kapılarını açıyorlar, konukların inmesine yardım ediyorlardı. Kapının eşiğinde ipekli etekler hışırdıyordu. Hanımın biri durdu, yürüyerek gelen genç bir beye sevecenlikle gülümseyerek elini uzattı. Unrat, silindir şapkalı o genç adamın lise öğretmeni Richter olduğunu gördü. Richter'in, gerçekte lise öğretmenlerinin bakmayı bile göze alamayacakları kibar bir aileden birisiyle evlenmeyi tasarladığını duymuştu. Unrat, o karanlıkta kendi kendine sırıtarak güldü.

"Hele bak, amma da çaba gösteriyor – gerçekten de," diye söylendi.

Çamurlu paltosunun içinde, gölgelerin arasından kimseye tanınmadan, tehdit edercesine güzel dünyaya bakan, bütün her şeyin sonunu bir bombaymışçasına zihninde taşıyan ve herkesi küçümseyen bir serseri gibiydi Unrat; toplumda kendine yer edinmiş, geleceği parlak o genç adamla alay ediyordu. Richter'e kıyasla kendini çok üstün görüyordu, çok keyiflenmişti; kendi kendine şakalar yapıyordu; ne dediğini kendi de anlamadan şunu söyledi kendi kendine:

---

1. Alman insanını temsil eden safdil kişiye verilen ad.

"Sizin yolunuza çok engel çıkarabilirim ben. Sizi *-hep ama hep-* tuzağa düşüreceğim, bunu bilerseniz iyi olur."

Yoluna devam ederken oldukça eğlendi. Bir meslektaşının ya da eski bir öğrencisinin adını taşıyan bir tabelaya rastladığında, "Sizi de enseleyeceğim," diye düşünüyor, ellerini ovuşturuyordu. Aynı zamanda, içlerinden birinde sanatçı Fröhlich'in bulunduğuna emin olduğu için, o saygıdeğer evlere gizli bir onayla gülümseyerek bakıyordu. Kadın, onu garip bir biçimde uyarmış, tırmalamış, zıvanadan çıkarmıştı. Kadınla, her gece onun peşinde devriye gzen Unrat arasında bir tür bağ oluşmuştu. Unrat'ın ikinci avı, öğrenci Lohmann'dı: deyim yerindeyse, başka bir soydan gelen bir Kızılderili. Unrat, sınıfıyla birlikte okul bayramına katıldığı zaman, arasına 'haydut ve asker' oyununa katılması gerekirdi. Bir tepenin üstünde durarak yumruğunu göğe uzatır, "Sıkı basın, haydi artık!" diye komut verir, bunu izleyen çatışma sırasında da gerçekten heyecana kapılırdı. Çünkü bu iş ciddiydi. Okul ve oyun hayat demektir... Ve bu gece Unrat savaşa giden Kızılderili rolündeydi.

Duyduğu arzuyla karışık merak giderek artıyordu. Karanlıklar içindeki biçimi belirsiz nesnelere onda korku ve heyecan uyandırıyor, her sokak köşesi, tüylerini ürperterek, kendine çekiyordu onu. Dar yan yollara bir serüven yaşarmışçasına giriyor, bir pencereden duyulan fısıltı kalbini çarpıtıyor adımlarını durduruyordu. Şurada burada, o yaklaşınca bir kapı yavaşça açılıyordu. Bir keresinde pembe giysili bir kol uzandı Unrat'a doğru. Tüyleri ürpererek kaçıp doğruca limana gitti - bu, bugün ikinci kez oluyordu, yoksa bu semte yıllardır ayak basmamıştı. Ay ışığının oluşturduğu küçük dereler içinde gemiler kapkara bir küme gibi üst üste duruyorlardı. Sanatçı Fröhlich'in de o gemilerde olduğu, bir kamarada uyuduğu düşüncesi geldi Unrat'ın aklına; sabah gün ışımadan sis borusu ötecek, sanatçı Fröhlich uzak ülkelere doğru yola çıkacaktı. Bunları

hayal edince, Unrat'ın birşeyler yapmak ve yakalamak için duyduğu dürtü şiddetlendi. İki işçi ayaklarını bastıra bastıra yürüyerek yaklaşıyorlardı, biri sağdan, biri soldan. Unrat'ın tam yanında bir araya geldiler, bir tanesi:

"Eh, nereye gidiyorsun, Klaas?" dedi. İkincisi, bezgin ve kalın bir sesle yanıtladı onu:

"Dun supen."

Bu söz Unrat'ı düşündürdü: Bugün onu daha önce nerede duyduğunu, ne anlama geldiğini anımsamaya çalıştı. Çünkü yirmi altı yıldır bu şiveyi anlamayı başaramamıştı. Bir sürü çamurlu yan sokak boyunca iki işçinin ve ancak tahminde bulunarak anlaşılabilir sözcüklerinin peşinden gitti. Biraz genişçe olan bir sokakta adamlar, kocaman bir sundurma kapısı olan ve kapının üstünde, mavi bir melek resminin tepesinde bir fenerin sallandığı büyük bir eve doğru kavisler çizerek yöneldiler. Unrat müzik sesi duydu. İşçiler koridorda gözden yittiler, bir tanesi şarkıya eşlik ediyordu. Unrat girişte renkli bir kâğıt görerek okumaya başladı. Bir akşam eğlencesinin duyurusuydu bu. Yazının ortalarına geldiğinde, hızla soluk almasına, ter içinde kalmasına neden olan bir şeye rastladı, yanılmış olabileceği korkusu ve umuduyla baştan okumaya başladı. Ansızın, olduğu yerden fırladı, bir uçurumdan aşağı uçar gibi evin içine daldı.

4. BÖLÜM

'Sofa', çok geniş ve çok uzun bir yerdi, eski bir burjuva evinin, içinde artık 'yan işler' çevrilen onurlu sofasıydı burası. Soldaki yarı açık bir kapıdan tabak çanak sesleri geliyor, ateş yandığı görülüyordu. Sağdaki girişin üstünde 'Salon' yazıyor, içerden karmakarışık boğuk sesler duyuluyor, arada bir içlerinden tiz bir ses ötekileri bastırıyordu. Kapının koluna bastırmadan önce durakladı Unrat; o kola bastırmasıyla, ağır sonuçlar doğurabilecek birşeylerin olacağını seziyordu... Çok şişman, tümüyle saçsız, ufak tefek bir adam, elinde biralarla ona doğru geliyordu. Unrat adamı durdurdu.

"Özür dilerim," diye kekeledi, "acaba sanatçı Fröhlich'le görüşebilir miyim?"

"Ne görüşmek istiyorsunuz onunla?" diye sordu adam. "Şimdi konuşamaz, şarkı söylüyor. Bakın dinleyin."

"Acaba siz Mavi Melek'in patronu musunuz? Öyleyse çok iyi. Ben, buradaki liseden Profesör Raat'ım ve burada olduğu söylenen bir öğrenci için gelmiş bulunuyorum. Bana onun nerede olduğunu söyleyebilir misiniz?"

"Öyleyse, Bay Profesör, arka odadaki sanatçıların yanına gidin biraz, genç beyler hep orada otururlar."

"Görüyor musunuz," dedi Unrat terbiye verircesine, "biliyordum zaten. Bunun doğru bir şey olmadığını kabul etmelisiniz bayım."

"Ne yapalım" – kaşlarını kaldırdı patron, "kızların yemek parasını kimin ödediği umurumda değil. Genç beyler kendilerine de şarap ısmarladılar, bundan fazlasını isteyemem ki. Müşterilerin kafasına vuracak olursam, ben de yumruğu yerim."

Unrat başka perdeden konuşmaya başladı.

"Tamam, haklısınız. Ama şimdi doğruca içeri girip o çocuğu bana getirin."

"Allah kahretsin, beyim, kendiniz girin!"

Ama artık Unrat'ın serüven hevesi geçmiş, sanatçı Fröhlich'in bulunduğu yeri hiç öğrenmemiş olsaydım demeye başlamıştı.

"Salonun içinden mi geçmem gerekiyor?" diye sordu korkuyla.

"Ne yapalım, başka yolu yok, sonra da salonun gerisindeki odaya gireceksiniz, kırmızı perdeli penceresi buradan görünen odaya."

Adam Unrat'la birlikte sofanın dibine doğru birkaç adım yürüyerek, ona iç tarafında kırmızı bir perde asılı olan oldukça büyük bir camı gösterdi. Unrat içeriyi gözetlemek istedi; o arada bar sahibi elindeki biralarla salona doğru dönerek kapıyı açtı. Unrat kollarını uzatarak adama koştu, yüzünde sıkıntılı bir ifadeyle yalvardı:

"Canım kardeşim, ne olur o öğrenciyi siz alıp getirin!"

Salona girmiş olan patron somurtarak döndü:

"İçlerinden hangisi? Üç kişi birden oturuyor orada... Hepsi de kendinden geçmiş," diyerek Unrat'ı bırakıp gitti.

"Üç mü?" diye sormak istedi Unrat; ama artık o da salona girmişti, gürültü onu sağırlandırıyor, gözlük camlarını kaplayan kızgın buhar körleştiriyordu.

"Kapıyı kapatın, cereyan yapıyor!" diye biri bağırdı yanından. Ürkerek kapının kolunu arandı, bulamadı, insanların güldüğünü duydu.

"Körebe oynuyor," dedi aynı ses.

Unrat gözlüğünü çıkardı; bu arada kapının kapanmış olduğunu gördü, yakalanmış olduğunu sezerek şaşkın şaşkın çevresine bakındı.

"Vay canına, Laurenz, bu adam öğleden sonra gördüğümüz garip herif değil mi? Unuttun mu, iş bulma bürosunun patronunu işletiyordu."

Unrat hiçbir şey anlamıyor, yalnızca çevresinde kendisine karşı bir ayaklanma olduğunu sezebiliyordu. Her şey gelip üzerine kapanırken hemen yanbaşındaki masada boş bir iskemle gördü, oraya oturabilirdi. Şapkasını kaldırarak sordu:

"İzin verir misiniz?"

Bir süre yanıt bekledi, sonra oturdu. Çok geçmeden kalabalığın arasında kaynadığını, kendisini ezen ayrıklığından sıyrıldığını duyumsadı. O dakikada kimse ona dikkat etmiyordu. Müzik yeniden başlamıştı; yanındakiler şarkıya eşlik ediyorlardı. Unrat gözlüğünün camlarını temizledi, nasıl bir yerde olduğunu anlamaya çalıştı. Pipoların, bedenlerin ve grog¹ kadehlerinin yoğun dumanının arasından, müziğe uyarak sağa sola sallanan, hepsi de aynı duygusuz mutluluğun etkisinde olan sayısız insan kafası gördü. Saçları ve yüzleri kıpkırmızı, sarı, kahverengi ya da kiremit rengiydi, müziğin içgüdüsel yaşama geri çağırıldığı bu beyinlerin sallanması, renkli, büyük bir lale tarhında rüzgârın esmesi gibi, tüm salondan geçiyor, arkada, dumanın içinde takılıp kalıyordu. Arkadaki dumanı yalnızca hafif parlak bir şey deliyordu: hiç durmadan hareket eden bir şey, güçlü bir yansıtıcının aydınlattığı kollarım, omuzlarını ya da bacaklarını, beyaz teninin bir yerini sağa sola sallayan ve kocaman, karanlık ağızını alabildiğine açan bir şey. Bu yaratığın söylediği şarkıyı, müşterilerin sesleriyle birleşen piyano berbat ediyordu. Ama kadının kendisi de yaygara koparmaktan başka bir şey yapmıyor gibi geldi Unrat'a. Arasına ağzından incecik, hiçbir gökgürültüsünün bastıramayacağı bir ses çıkıyordu.

Bar sahibi önüne bir bardak koydu, tam gitmek üzereyken Unrat onu ceketinden yakaladı:

"Dinle dostum! Şu şarkıcı acaba Bayan Rosa Fröhlich mi?"

---

1. Bir içki.

"Evet, elbette o. Madem ki buraya geldiniz, tadını çıkarın dostum."

Ve uzaklaştı adam.

Unrat, mantıksız olsa da, kadının o olmamasını, kendisinin bir şey yapmak zorunda kalmaması için öğrenci Lohmann'ın bu salona adımını hiç atmamış olmasını umuyordu. Ansızın aklına, Lohmann'ın kompozisyon defterindeki dizelerin yalnızca bir şiir olduğu, gerçek yaşamda karşılığının olmadığı, dünyada sanatçı Fröhlich diye birinin bulunmadığı olasılığı geldi. Unrat bu boş inanca sıkı sıkı sarıldı, nasıl olup da bunun aklına bu kadar geç geldiğine şaşırmişti.

Bir yudum bira içti.

Masa komşusu, şerefe, dedi. Yünlü gömleğinin üzerine giydiği yeleşinin önü oldukça açık kalan göbekli, yaşlı bir kentliydi adam. Unrat oturduğu yerden onu uzun uzun inceledi. Adam içiyor, sonra da ıslak, sarımsı beyaz bıyığını eliyle kabaca siliyordu. Unrat yüreklenerек:

"Demek orada bize şarkı söyleyen bayan Rosa Fröhlich, öyle mi arkadaşım?" dedi.

Ama tam o sırada şarkıcı bir parçayı bitirdiği için herkes alkışlamaya başlamıştı. Unrat bekleyip yinelemek zorunda kaldı sorusunu.

"Fröhlich mi?" diye sordu adam. "Bütün kızların adlarını ben nereden bileyim bayım. Aralıksız çıkıp eğlendirirler."

Unrat adamı azarlayarak adının dışarıda yazdığını söyleyecekti, ama o sırada piyanist daha yavaş bir tonla yeniden çalmaya başladı; böylece Unrat birkaç sözcük seçebildi; o değişik görünümlü kadın bunları söylerken eteğini kaldırıp kurnaz, utangaç bir bakışla yanağına bastırıyordu.

"Ben çok küçük ve çok saf olduğum için."

Unrat saçmasapan buldu bu sözleri, masa komşusunun kendisine verdiği duygusuz yanıtla bir tuttu. İçinden

öfke yükseliyordu: Kendi benliğinin yadsıması olan bir dünyaya kapatılmış olma duygusu, hiçbir basılı şeyi okumayan, programı okumadan bir konserde oturan insanlara karşı yürekten duyduğu tiksinti! 'Dikkat etmeyen', 'berrek bir biçimde düşünmeyen', içip sarhoş olan ve utanıp çekinmeksizin yararsız 'yan işler'e yönelen yüzlerce insanın burada bir araya gelmesi, onu rahatsız ediyordu. Bardağından kocaman bir yudum aldı. "Kim olduğumu bir bil-seler," diye düşündü sonra. O arada kendi benlik duygusu direngenliğinden arınmış, yumuşamış, keyiflenmiş ve biraz da bulanıklaşmıştı – insanlardan yayılan o sıcak, pis kokunun, kanla işleyen o istimli kaloriferin etkisiyle. Dünya, belirsiz el kol hareketleriyle dolu olarak, yoğun bir dumanın içine çekildi... Unrat, elini alnından geçirdi; sahnedeki kadın 'küçük ve saf' olduğunu birçok kez yinelemiş gibi geliyordu ona; sonunda şarkı bitti, salondakiler alkışladılar, kükrediler, sevinçle haykırdılar, tepindiler. Ansızın Unrat kendi şaşkın bakışları altında ellerini birkaç kez birbirine vurdu. Aynı zamanda, iki ayağını birden yere vurmak için büyük, düşüncesizce, zor önü alınan bir arzuya kapıldı. Bunu yapmayacak kadar güçlüydü. Ama, şeytana uyma arzusu onu hiç kızdırmadı. Keyifli bir dalgınlık içinde kendi kendine gülümseyerek, insan –demek ki– böyleymiş diye düşündü. "*Hep ama hep* – ot yemeli," diye de ekledi. "Evet, elbette."

Şarkıcı salona indi. Platformun yanında bir kapı açıldı. Unrat ansızın oradan birinin kendisini gözetlediğini sezdi. Tek bir kişi yüzünü ona çevirmişti, ayakta durmuş gülüyordu ve bu kişi –elbette– öğrenci Kieselack'dan başkası değildi!

Bunu anlar anlamaz yerinden fırladı Unrat. Bir an için kendinden geçmiş ve öğrencilerde hemen bundan yararlanıp haylazlığa başlamışlardı işte. İki askeri omuzlarından tutup iki yana çekerek aralarından zorlukla geçti, öne doğru ilerledi. Birkaç işçi karşı koydu ona, hatta içle-

rinden biri başından şapkasını düşürdü. Unrat oldukça kirlenen şapkayı alıp yine başına oturttu; birisi bağırdı:

"Hannes, ne biçim şapka."

Arkada duran Kieselack güldü, gülerken de iki büküm oldu, öylesine keyiflenmişti. Unrat bir kez daha ileri atıldı; içine düştüğü sıkıntı öyle artmıştı ki, çene kemikleri takırdıyordu. Ama arkasından biri yakaladı onu. Gemcinin birinin içkisini dökmüştü, ödemesi gerekiyordu. Ödedi. Şimdi önünde birkaç adımlık yer kalmıştı. Öne doğru atılırken, açıkça belli olan bu aşırı ahlâksızlıktan ürkmüş olarak, gözlerini gülmekte olan Kieselack'dan hiç ayırmadı. Tam o anda yumuşak bir şeye çarptı; iri, çok şişman ve önü açılan gece mantosunun altında açık saçık giyinmiş olduğu görünen bir kadın öfkeyle baktı Unrat'a. En az kadın kadar iri, saçları dikkatle taranmış, mayosunun üstüne eski bir ceket giymiş bir adam da yaklaşarak kadınla birlikte bağırmaya başladı. Unrat kadının tepsisine çarpmış, üstündeki paralar yere saçılmıştı. Paraları aramaya başladılar, Unrat da yere eğildi, şaşkındı, ne yaptığını bilemiyordu. Yerde kıınıldayan kafasının yanında insanlar ayaklarıyla tepiniyorlardı: Yakınmalar, alaycı sözler, sövgüler. Hatta saygısız eller üzerine saldırıyordu. Kıpırmızı kesilen Unrat, elinde iki Pfennig'le¹ yerden doğruldu. Kısa bir soluk aldı, görmeyen bakışlarla çevresindeki düşman yüzleri yokladı. Bugün ikinci kez olarak, ayaklanmanın buhranlı rüzgârının estiğini duyuyordu yüzünde. Sayısız saldırgana karşı koyar gibi, beceriksizce her yana yumruk savurmaya başladı. O anda, Kieselack'ın, kollarını yüksek piyanonun üzerine uzatmış yattığını gördü, bütün bedeni sarsılıyordu çocuğun. Unrat onun güldüğünü *duydu*. Ansızın, aşağı sınıf halkın sarayına girdiğini her şeyini yitirdiğini gören bir diktatörün kapılacağı, baş döndürücü bir korku sardı Unrat'ı. O anda her türlü zorbalığı

---

1. Kuruş.

yapabilirdi, sınır tanımaz durumdaydı. Sesi, mezardan gelir gibi yükseldi:

"Delişe! Delişe!"

Onu yakınında gören Kieselack, bu sözü dinledi. Platformun yanında açılan kapıdan içeri girdi. Ne olduğunu anlamadan, Unrat da kendini içerde buldu. Kırmızı bir perde ve arkasından uzanan bir kol çarptı gözüne. Oraya yönelmek isterken, biri fırladı yerinden. Dışarı baktığında, Kieselack'ın alelacele holde koştuğunu gördü. Onun önünde, kapının olduğu geçitte, ikinci bir kişinin gözden yittiğini açık bir şekilde ayımsadı; tanıyabilmişti: Kont Ertzum'du bu. Unrat, ayak parmaklarından güç alıp kendini yukarı itti, ama pencere çok yüksekti. Kendini kaldırmaya çalıştı. Dirseklerini iki yana açmış, pencerede asılı dururken, arkasından yüksek bir ses duydu:

"Cesaret, gerçekte güçlü bir genç adamsınız!"

Yere atladı, arkasına döndü – o değişik görünümlü kadın karşısında duruyordu.

Unrat kadını bir süre inceledi; bunu yaparken çenesini sessizce oynatıyordu. Sonunda konuşabildi:

"Siz –öyleyse– sanatçı Fröhlich olmalısınız, değil mi?"

"Eh, evet," dedi kadın.

Unrat anlamıştı zaten.

"Ve sanatınızı bu gazinoda mı uyguluyorsunuz?"

Bunu da kadının ağzından duyup onaylatmak istiyordu.

"İlginç bir soru," dedi kadın.

"Çünkü–"

Soluk aldı Unrat; arkasını, Kieselack'la von Ertzum'un kaçtıkları pencereyi gösterdi.

"Söyleyin bana bakalım şimdi: Buna hakkınız var mı?"

"Neye?" diye sordu kadın şaşkınlıkla.

"Bunlar öğrenci," dedi Unrat, ve bir kez daha, titreyerek, bağrından koparak:

"Bunlar öğrenci!"

"Bana ne. Beni ilgilendirmez."

Güldü. Unrat patladı:

"Siz bu öğrencileri okuldan ve görevlerinden uzaklaştırıyorsunuz! Onları ayartıyorsunuz!"

Sanatçı Fröhlich gülmesini kesti, işaret parmağını göğsüne çevirerek:

"Ben mi?" dedi. "Sizde bir eksiklik var galiba."

"Yoksa yadsıyacak mısınız?" diye sordu Unrat, savaşa hazır olarak.

"Kime karşı? Tanrıya şükür, böyle bir şey yapmam gerekmiyor. Ben sanatçiyim değil mi? Beylerin bana çiçek verip vermemeleri konusunda sizden izin mi alacağım?"

Eliyle bir köşeyi gösterdi, öne doğru eğilmiş bir tuvalet aynasının sağına ve soluna iki büyük çiçek buketi takılmıştı. Omuzlarını kaldırarak:

"Eğer buna da izin verilmeyecekse, siz – hem siz kimsiniz?" dedi.

"Ben – ben öğretmenim," diye yanıtladı Unrat; sanki dünyanın anlamını ve temel kuralını dile getirir gibiydi.

"Peki öyleyse," dedi kadın yumuşayarak, "o zaman gençlerin ne yaptıkları benim gibi size de vız gelmeli."

Bu hayat görüşü Unrat'ın aklına hiç yatmadı.

"Size topluluğunuzla birlikte bu kentten ayrılmanızı öğütlüyorum," dedi. "Adımlarınızı açıp buradan çıkıp gidin, yoksa" –yine sesini yükseltti– "Meslek yaşamınızı sürdürmenizi zorlaştırmak, hatta olanaksız kılmak için elimden gelen her şeyi yaparım. Yaptığınız işlerle polisin ilgilmesini –yemin ederim ki– sağlarım."

Bu sözü duyunca, sanatçı Fröhlich'in yüzünde çok açık olarak bir küçümseme belirdi hemen.

"Kendi yapamadığınızı onlara yaptırtmak istiyorsunuz. Bana öyle geliyor. Polisle sorunum yok benim. Gerçekten acıyorum size!"

Ama kadının yüzünde görülen, acıma yerine, giderek

belirginleşen bir öfkeydi.

"Bu kılığınızla efelik mi yapmak istiyorsunuz? Az önce kendinize yeterince güldürmediniz mi? Gidin polise bakalım. Kendinizi tutuklatırsınız orada. İnsanlar neler de söyleyebiliyorlar! Centilmenlerle görüşmeye alışmış olan birine bütün bunlar çok gülünç geliyor. Tanıdığım subaylardan birini üstünüze salsam, ne olurdu dersiniz? Düpedüz dayak yerdiniz."

Bunları söylerken, artık gerçekten ona acıdığını, bundan da hoşnut olduğunu belli ediyordu.

Kadın konuşurken, Unrat önce söze girmeye çalıştı. Ama gitgide, kadının istencinin canlılığı karşısında, ağzından çıkmak üzere olan düşünceler geriye, ta derinlere itildiler, orada yok oldular. Unrat donup kalmıştı – o kadın, karşı koymaya çalışınca ömür boyu baskı altında tutulması gereken kaçak bir öğrenci değildi; oysa kentteki herkes, her kentli böyleydi ona göre. Hayır, o kadın yeni bir şeydi. Unrat'la bir araya geldiğinden beri söylediği bütün o şeylerin ruhu şimdi ortaya çıkmıştı ve adama doğru esiyordu: Şaşırtıcı bir ruhtu bu. Tanımadığı bir gücü o kadın, görünüşe göre de kendisiyle neredeyse eşit haklara sahipti. Eğer kadın konuşmasının sonunda bir yanıt istemiş olsaydı, Unrat bunu verebilecek durumda değildi. İçinde değişik bir şeyler doğmuştu: Saygı gibi bir şey.

"Ah – her neyse," dedi kadın küçümseyerek; sözünü yarım bıraktı, adama sırtını döndü.

Piyanist yeniden çalmaya başlamıştı. Kapı açıldı, Unrat'ın çarpıştığı şişman kadınla kocası içeri girdikten sonra hemen yine kapandı. Kadın, gece mantosunu öfkeli kıvrımlarla dalgalandırarak tepsiyi masanın üstüne bıraktı.

"Dört Mark bile yok," dedi adam. "Cimri hergeleler." Sanatçı Fröhlich, soğuk soğuk, ısırır gibi karşılık verdi:

"Bizi polise şikâyet etmek isteyen şu beye bakın siz." Unrat kekeledi, Fröhlich'in üstünlüğü dehşete düşür-

müştü onu. Şişman kadın ansızın dönerek onu gözleriyle tarttı. Unrat kadının tilki gibi bakışına dayanamadı, kızardı, gözlerini yere indirdi, kadının baldırlarına baktı, ürpererek çekti bakışlarını. O arada şişman adam, çabaladığını belli ederek sesini yarı yüksekliğine indirmişti:

"Burada biri hır çıkardı, değil mi? Ben Rosa'ya çoktan söylemiştim, burada kıskançlık yapıp başkalarına fırsat tanımak istemeyen olursa, dışarı atarız. Ve sizi de – gençlerin üstüne! Herhalde çoktandır poliste kaydınız vardır, şehvet düşkünü olarak."

Ama karısı dürttü onu; Unrat'la ilgili görüşü bambaşkaydı onun.

"Sen sus, kimseye bir şey yapmaz o."

Ve Unrat'a dönerek:

"Biraz soluğunuz kesildi, değil mi? Aman Tanrım, insanın kafası kızar bazan, olur böyle şeyler. Kiepert'e de bir şey söylemeye gelmez, kafasında ona bağlı olmadığımı kurduğu zaman, bana dünyayı zindan eder. Haydi oturun da bir yudum içki için."

İskemlelerden birinin üstündeki eteklikleri, renkli donları kaldırarak masadan bir şişe aldı, bir bardağa içki doldurdu. Unrat, sorun çıkmasın diye verileni içti. Kadın sordu:

"Rosa'yı ne zamandır tanıyorsunuz? Sizi daha önce hiç görmedim, değil mi?"

Unrat birşeyler söyledi, ama piyanonun sesi sözlerini bastırdı. Fröhlich açıkladı:

"Her zaman burada, giysilerimin arasında oturan çocukların öğretmeni o."

"Demek öğretmensiniz?" dedi artist. O da içiyor, dilini şapırdatıyordu, doğal huzuruna kavuşmuştu yeniden.

"Öyleyse tam benim adamımsınız siz. Pek yakında siz de mutlaka Sosyal Demokratlara vereceksiniz oyunuzu değil mi? Biliyor musunuz, eğer biz yapmazsak, bitlenene dek öğretmen maaşlarının artmasını beklersiniz. Özgür

sanat böyledir işte: Polis rahatsız eder, parası da yoktur. Bilim—"

Unrat'ı gösterdi eliyle.

"—ve sanat—"

Kendini gösterdi.

"— her ikisinin de kökü aynıdır."

Unrat açıkladı:

"İstedığınız gibi olsun, ama ilk varsayımınızda yanlış yorsunuz. Ben ilkokul öğretmeni değilim, buradaki liseden Profesör Raat'ım."

Adam yalnızca:

"Şerefe öyleyse," dedi.

İnsan hangi adı isterse verebilirdi kendine, eğer birinin canı profesör rolü oynamak istiyorsa, düşman olmak için bir neden değildir bu, diye düşünüyordu.

"Demek öğretmensiniz?" diye dostça konuştu kadın. Pek de zor bir geçim yolu herhalde. Kaç yaşındasınız acaba?"

Unrat bir çocuk gibi hevesle yanıtladı:

"Elli yedi."

"Kendinizi amma da kirletmişsiniz. Şapkanızı verin de kaba kirini temizleyelim."

Unrat'ın kucağından mason şapkasını aldı, temizledi, hatta kenarını bile düzeltti; sevecenlikle Unrat'ın başına yerleştirdi. Parmağıyla şapkaya hafifçe vurdu, yaptığı işi muzipçe denetledi.

Yüzünde çarpık bir gülümsemeyle teşekkür etti Unrat.

"Bunu —ne de olsa— çok iyi becerdiniz, nazik bayan."

Ama bu kez duyumsadığı, bir diktatörün, yerine getirilen görevleri gönülsüzce beğenmesinden öte bir şeydi. Sıfatını söylemiş olmasına karşın görünürde kendisini hâlâ tanımamış olan bu insanların ona özel bir yakınlık gösterdiklerini seziyordu. Onları bağışlıyordu, davranışlarının ölçüsü olmadığı ortadaydı; kendi duyduğu hevesi de bağış-

lıyordu, dünyanın boyun eğmezliğinden bir kez olsun gözlerini çevirmek, her zaman içinde bulunduğu gerginlikten uzaklaşmak –on beş dakika için bile olsa silahını bırakmak– için duyduğu hevesi bağışlıyordu.

Şişman adam, bir iç donunun altından iki tane Alman bayrağı çıkardı, soludu, anlaşmışlar gibi Unrat'a göz kırptı. Şişman kadın tüm telâşından sıyrılmıştı; Unrat kadının bakışlarında görülen çokbilmişliğin siyah boyayla yaratılmış olduğunu anlayacak zamanı bulmuştu. Ama sanatçı Fröhlich'le hâlâ rahatça bir ilişki kuramıyordu. Fröhlich arkasını dönmüş, kendi kendisiyle ilgileniyor, yukarı kaldırdığı eteğine kumaş çiçeklerden bir çelenk dikiyordu.

Piyano parçası güçlü notalarla bitti. Zil çaldı. Artist: "Çıkmalıyız, Guste," dedi.

Ve Unrat'a dönüp, alçakgönüllülükle:

"Görüyor musunuz, nasıl çalışıyoruz, Sayın Profesör," dedi.

Sonra ceketini çıkarıp attı, karısı da gece mantosunu.

Unrat'a parmağıyla gözdağı verdi:

"Rosa'ya hep doğru dürüst davranın. Öyle atılganlık yok bir daha."

O arada kapı dışarıdan yarı açılmıştı, Unrat şaşkınlıkla, o iki şişman insanın doğruca cilveli bir dansa başladıklarını, kollarını arkalarına dayayıp başlarını geriye atarak, yüzlerine herkesi alkışa çağırın tutkulu bir gülümseme oturttuklarını gördü. Gerçekten de, onlar salonda görünür görünmez, neşeli bir gürültü koptu.

Kapı kapanmıştı. Unrat sanatçı Fröhlich'le baş başaydı. Bundan sonra olabileceklerden huzursuzluk duyuyor, gözleriyle odayı tarıyordu. Yerde, çiçek buketlerinin durduğu aynalı tuvalet masasıyla kendisinin yanında oturduğu masanın arasında, kirli havlular sürünüyordu. Masanın üstünde, iki şarap şişesi dışında, bir sürü bardak ve odayı kokutan her çeşit yağ dolu kutu vardı. Şarap bardakları nota kâğıtlarının üstünde duruyorlardı. Unrat kendi

bardağını, şişman kadının koymuş olduğu korsenin yanından korkarak uzaklaştırdı.

Sanatçı Fröhlich, dikiş dikerken ayağını üstü garip giysilerle dolu iskemlelerden birine dayamıştı. Unrat doğrudan görmedi bunu: o kadar ileriye gidemezdi; Fröhlich'in yüzü dönük oturduğu aynadan görüyordu bunları yalnızca. İlk kez aceleyle baktığında, kadının uzun, çok uzun siyah çoraplarının üstünde leylak rengi işlemeler olduğunu gördü. Bir süre başka bir şeye cesaret edemedi Unrat. Sonra, siyah bir filenin ilmeklerinin arasından mavi mavi parlayan ipekli giysinin, kızın koltukaltlarına bile ulaşmadığını ürkerek keşfetti, kız elindeki iğneyle ipliği her havaya kaldırışında, kolunun altındaki oyukta sarı bir şey görünüyordu. Bunun üzerine Unrat bir daha o yana bakmadı...

Sessizlik sıkıntı veriyordu ona. Dışarıda eskisine göre daha gürültüydü. Yalnızca, kendilerini ölesiye yoran şişman insanların çıkardığı gibi boğuk, yağ bağlamış, kısa, ıkına sıkına çıkan sesler. Birden tam bir suskunluk; o suskunluk içinde, bükülen bir metalin inleyip tıkırdaması. Tanımlaması zor bir şey, bir kütlenin soluk alması gibi. Ansızın duyulan "Haydi" sözcüğü, arkasından peş peşe iki ağır düşme sesi. Ve patlayan alkışların arasından: "Vay canına!" ve "Ne biçim iş bu!" sesleri.

"Bu tamamdır," dedi sanatçı Fröhlich, ayağını iskemleden indirdi. İşini bitirmişti.

"Ya siz? Artık konuşmuyorsunuz."

Unrat ona bakmak zorunda kaldı; ama kadının alaca bulacalığı onu yine şaşkınlığa düşürdü hemen. Saçı kızılımsı, daha doğrusu pembemsiydi, neredeyse leylak rengine çalıyordu, saçlarının arasında, bir sürü yontulmuş yeşil taş parçasıyla süslenmiş kıvrık bir taç vardı. Duru mavi gözlerinin üzerindeki kaşları çok siyah ve ataktılar. Ama yüzündeki o güzel, alaca bulaca boyaların, kırmızı, mavimsi, inci beyazı boyaların parlaklığı tozdan zarar görmüştü.

Saçı biçimini yitirip çökmüş, parlaklığının bir parçası du-
manla kaplı o salona uçup gitmiş gibiydi. Boynundaki ma-
vi papyon gevşemiş, eteğinin çevresindeki kumaş çiçekler
cansız başlarını öne eğmişlerdi. Rujan ayakkabılarının de-
risi soyulmuştu, çoraplarında lekeler vardı, kısa giysisinin
ipek kumaşı, gevşemiş plilerin arasından parlıyordu. Kol-
larının ve omuzlarının az yuvarlak, hafif eti, her hızlı hare-
ketinde görünmez olan beyazlığına karşın yıpranmış gibi
geliyordu insana. Aşırı kibirli, düşmanca çizgiler taşıyan
bir yüz olarak görüyordu Unrat kadının yüzünü; bu düş-
manca çizgiler henüz oluşmaktaydı, sanatçı Fröhlich onla-
rı birazcık düzeltip untabiliyordu hâlâ. Dünyaya ve ken-
dine gülüyordu kadın.

"Az önce ne kadar canlıydınız oysa," diye ekledi.

Ama Unrat çevreyi dinliyordu. Ansızın, tıpkı yaşlı bir
kedi gibi beceriksizce öne atıldı. Sanatçı Fröhlich hafifçe
çığlık atarak yana kaçtı. Unrat hızla kırmızı pencereyi aç-
tı. Hayır, silueti perdenin arkasından gözüne çarpan kafa,
çoktan uzaklaşmıştı bile.

Geri döndü.

"İnsanları ürkütüyorsunuz," dedi kadın. Unrat ise,
özür dilemeden konuya girdi:

"Bu kentte birçok genç adam tanıyorsunuz değil mi?"

Kalçalarını yavaşça sağa sola çeviriyordu kadın.

"Bana iyi davranan herkese karşı naziğimdir ben."

"Elbette. Öyle olmalı. Ve lisenin öğrencileri genellikle
-elbette ki- yol yordam biliyorlar mı?"

"Siz benim burada her gün sınıfınızın tümüyle otur-
duğumu mu sanıyorsunuz? Çocuk yuvası açmadım ben."

"Bunu demek istemedim."

Ve kadının anımsamasına yardımcı olmak için ekledi:

"Çoğunlukla kasket takarlar."

"Kasket takıyorlarsa tanırım onları. Bütünüyle de de-
neyimsiz değilim."

Hemen atıldı Unrat:

"Hayır, elbette ki değilsiniz."

Kadın anında savunmaya geçti:

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Demek istediğim, insanları tanımak—"

Ürkmüştü, barış dilenircesine avucunu kadına doğru kaldırdı.

"İnsanları tanımak demek istiyorum. Herkes beceremez bunu; zor ve acı veren bir iştir."

Kadının ilgisini yitirmemek, ona yakınlaşmak amacıyla, aynı zamanda ona gereksinme duyduğu ve ondan korktuğu için kendinden birşeyler verdi Unrat, alışkın olduğundan daha çoğunu.

"Evet, acı verir. Ama, kendinize hizmet ettirebilmek, onları aşağılayarak hükmedebilmek için, kuşkusuz tanımış olmak gerek insanları."

Anlamıştı kadın.

"Öyle değil mi? Bu insan sürüsüne bir şey yaptırtmak bir sanat!" dedi.

Kendine bir iskemle çekti.

"Hayatımın nasıl olduğunu bir bilseniz. Buraya gelen herkes, yalnız onu beklediğimi düşünür. Herkes birşeyler ister ve sonra, inanmazsınız, bir de polisle korkuturlar insanı! Siz—"

Parmağının ucuyla adamın dizine dokundu.

"—aynı şeyi yaptınız bana. Bunun bir anlamı var."

"Bunu yaparken bir hanımefendiye gösterilmesi gereken saygıda kusur etmek istememiştim," diye açıklama yaptı Unrat.

Rahat edemiyordu. Bu alaca bulaca kadın, zihninin her zamanki açıklığıyla anlayamadığı şeylerden söz ediyordu. Ayrıca dizlerini de kendi dizlerinin arasına sokmuştu. Kadın, Unrat'ın hoşuna gitmemeye başladığını sezerek ansızın suskun, akıllı uslu bir ifade takındı yüzüne.

"En iyisi bütün bu pisliği bir kenara bırakıp akli başında davranmak."

Adam yanıt vermeyince de:

"Şarap hoşunuza gitti mi? Sizin öğrencileriniz armağan ettiler. Pek düşkünler buna, size söyleyeyim. İçlerinden birinin bol mangizi var."

Adamın bardağını yeniden doldurdu. Ona yaranmak isteyerek:

"O delikanlılar yine geldiklerinde, onların içkilerini içip bitirmiş olduğunuzu gördükleri zaman gülmekten katılacağım. Bazan, birinin zarara uğraması benim hoşuma gider. İnsan böyle oluyor zamanla," dedi.

"Gerçekten de," diye kekeleydi Unrat, elinde o bardağı tutarken utanç duyuyordu, Lohmann'ın şarabından içtiği için. Çünkü o şarabın parasını veren Lohmann'dı. Lohmann da buradaydı ama, ötekilerden önce davranıp kaçmıştı o. Yakınlarda bir yerde olmalıydı. Unrat yan gözle pencereye baktı: Perdede hâlâ bir yüzün biçimsiz izi görülmüyordu. Ama onun üstüne atılırsa kaçacağını biliyordu Unrat. Bu, Lohmann'dı; derinden seziyordu bunu. İçlerinde en kötüsü olan Lohmann, kimseyi yanına yaklaştırmayan bir dik kafalılığı olan, kendisine lakabıyla hiç seslenmeyen Lohmann. İşte Unrat'ın savaştığı görünmeyen ruh oydu. Öbür ikisi ruh değillerdi, onların kendisini ta buraya, şimdi yapmakta olduğu alışılmadık işlerin içine, makyaj ve açık saçık giysi kokan bir arka odada sanatçı Fröhlich'in yanında oturmaya sürüklemelerinin pek zor olduğunu seziyordu. Ama öğrenci Lohmann'ın uğruna kalmalıydı burada. Eğer giderse, Lohmann yine gelip oturur, iskemlesini kendisine doğru çeken sanatçı Fröhlich'in boyalı suratına bakardı. Buna, artık olanak bulunmadığını düşünüp sevinen Unrat, göz açıp kapayıncaya kadar, bardağı kafasına dikiverdi. Bağırsaklarında hoş bir yanma duydu.

Salondaki iki şişman, programlarındaki bir başka numarayı bitirmişlerdi, soluk soluğaydılar.

Piyanoda gürültüyle, savaşla ilgili birşeyler çalınmaya başlandı. Hemen arkasından da ikisinin sesi, göz doldu-

ran bir güçle, memleket tutkusuyla gerçekten gürleyerek, bir şarkı tutturdu:

"Siyah-beyaz-kırmızı bayrak gururla dalgalanır
Gemimizin direğinde,
Onu tehdit eden düşmana acınır,
Bu renklere kin duyana!"

Sanatçı Fröhlich:

"Bu onların en önemli numarası, görmelisiniz," dedi.

İzleyicilerin kendisini ve Unrat'ı görmemeleri için kapıyı dikkatle açtı, Unrat'ın, kapının rezelerinin arasından gözetlemesini sağladı. İki şişmanı gördü Unrat, göbekleriyle karınlarının çevresine siyah-beyaz-kırmızı bir bez bağlamışlar, bir barfıksin demir çubuğunun üstünde, her biri bir direğe dayanmışlar, çenelerini utkuyla, yırtarcasına açmışlardı.

"Denizin neresinde olursa olsun
Bir direk yükselirse
Orada Alman bayrağı durur
Değer verilerek, saygı gösterilerek."

İzleyicilerin, içlerinden gelen bir dürtüyle, coştukları anlaşılıyordu. Baş döndüren bir heyecana kapılanlar, nasırlı ellerini patlatırcasına çırpıyorlardı.

Her dörtlükten sonra, akli başında olanların, tezahüratı güçlkle basturmaları gerekiyordu. Şarkı bittiğinde herkesin gırtlığı parçalanmıştı. Fröhlich, kapının arkasından eliyle tüm salonu içine alan bir hareket yaparak şöyle dedi:

"Siz söyleyin, bu budalalık değil de ne! Dünyadaki herkes, bu eski denizci şarkısını bizim Guste'yle Kiepert'ten daha iyi söyler. En azından birşeyler anlar şarkıdan. Kiepert'le Guste ise iş tutturmak için saçmalık yaptıklarını pekâlâ biliyorlar. Hiç sesleri yok, kulakları da. Ama göbeklerine bayrakları bağlıyorlar, insanlar da öyle bir canlılıkla eşlik ediyorlar ki, ince ruhlu biri mutlaka minnet duyardı

buna. O şişmanlar bunu kabul etmeliler. Kendiniz söyleyin!"

Unrat hak verdi kadına. İkisi de halka karşı aynı küçümsemeyi paylaşarak birbirlerine başlarını salladılar.

"Bakın şimdi ne olacak," dedi Fröhlich ve iki şişman, ekstra numaralarına başlamadan önce ansızın başını salona uzatıverdi.

"Hohohohoho!" diye bağırttı dışarıdakiler.

"Duydunuz mu?" diye sordu kız, keyiflenerek. "Bütün akşam boyunca sinsi sinsi bakıp durdular bana, ama hiç beklemedikleri bir anda burnumun ucunu gösterince, hayvanlar gibi böğürüyorlar."

Unrat, beklenmedik bir şey olduğu zaman sınıfta da buna benzer sesler çıktığını anımsayarak şu karara vardı:

"Hep böyledirler!"

Fröhlich içini çekti.

"Az sonra yine sıram gelecek ve hayvanat bahçesine çıkmam gerekecek."

Unrat birden telâşa kapıldı.

"Öyleyse şu kapıyı kapayın haydi!"

Kendi gidip kapadı.

"Konumuzdan uzaklaştık. Öğrenci Lohmann'la ilgili gerçeği söylemelisiniz. Yadsımanız onun işini zorlaştırır ancak."

"Yine mi başlıyorsunuz? Bu sizde bir saplantı olmalı."

"Ben öğretmenim. Bu öğrencinin, en ağır cezaları hak edecek nitelikleri var. Suçluların adaletten kaçamamaları için siz üzerinize düşen görevi unutmamalısınız!"

"Ulu Tanrım. Zavallının canına okumak istiyorsunuz! *Adı ne?* Adları hiç aklımda tutamam. Görünüşü nasıl?"

"Yüzü sarımtırak; büyüklenmeyle kırıştırdığı geniş bir alnı, bu alnın üstünde siyah saçları var. Orta boylu, bedenini sanki kayıtsız bir gevşeklikle oynatıyor, böylece de kişiliğinin disiplinsizliğini ortaya koymuş oluyor..."

Unrat bu portreyi elleriyle biçimlendiriyordu. Duyduğu kin, onu portre ressamına çevirmişti.

"Ve?" diye sordu sanatçı Fröhlich, iki parmağını ağzının kenarına dayayarak. Ama Lohmann'ı tanımıştı bile.

"Bu çocuk –yemin ederim– gerçekten iki dirhem bir çekirdek; hüznü ve kayıtsız davranarak bu şıklığına, bilge bir kişinin ancak küçümseyerek bakacağı kendini üstün görmesinin doğurduğu bir şey değilmiş de, kendiliğinden öyleymiş gibi bir hava vermenin uygun olduğunu düşünüyor."

Kadın kararını verdi:

"Yeter. Özür dilerim, size yardımcı olamıyorum."

"Düşün! Haydi!"

"Üzgünüm. Söyledikleriniz yetersiz," deyip yüzünü soytarı gibi oynattı kadın.

"Buraya geldiğini biliyorum; kanıtlarım var!"

"Öyleyse kendi başınıza becerebilirsiniz bu işi, bana gereksinmeniz yok."

"Cebimde Lohmann'ın kompozisyon defteri var; onu size gösterirsem, çocuğu tanıdığınızı hemen kabul edeceğinize eminim... Defteri size göstereyim mi, sanatçı Fröhlich?"

"Görmek için deli oluyorum."

Unrat elini ceketinin içine attı, pancar gibi kızardı, elini geri çekti, bir daha denedi... Sonunda kadın Lohmann'ın dizelerini okuyabildi, alfabe okuyan bir çocuk gibi kendini zorluyordu. Ansızın öfkelenildi:

"Ama bu gerçekten vicdansızlık. 'Ve gebe kalırsan' Kim gebe kalmak istiyor ki."

Ve düşünceli bir sesle:

"Ama sandığım kadar aptal değilmiş," diye ekledi.

"Gördünüz mü, tanıyorsunuz onu!"

Kadın atıldı:

"Kim demiş? Yo, adamcağızım, bir şey yakalayamazsın."

Unrat zehir gibi acı bakışlarla süzdü kadını. Ansızın ayaklarını yere vurdu; bu kadar inatçı bir yalancılık karşısında soğukkanlılığını yitirmişti. Hiç düşünmeden, kendi de yalana başvurdu.

"Biliyorum, çünkü onu gördüm!"

"Öyleyse her şey yolunda," dedi kadın istifini bozmadan... "Ayrıca artık onunla tanışmak istiyorum."

Birden öne eğildi, Unrat'ın çenesinin altına, sakalının boş bıraktığı iki ufak noktaya parmaklarıyla hafifçe dokundu, dudaklarını bir şey emer gibi öne uzattı.

"Onu bana tanıtırırsınız, değil mi?"

Ama gülmesi geldi, adama hafifçe dokunan iki parmağı onu boğuyor gibiydiler.

"Öğrencileriniz gerçekten şık gençler. Mutlaka böyle şık bir öğretmenleri olmasındandır bu."

"Bu gençlerden acaba hangisi en çok hoşunuza gidiyor?" diye sordu Unrat, büyük bir merakla kadının yanıtını bekliyordu.

Kadın onu bıraktı, birdenbire yine dingin bir yüz ifadesi takındı.

"O aptal gençlerin birinden hoşlandığımı da kim söylüyor. Bir bilseydiniz, ben - bütün bu saçmalıklardan olgun bir erkek uğruna sevinerek vazgeçerdim, kendisine yalnızca eğlence değil, yürek ve güvenilirlik de arayan bir erkek uğruna... Erkekler bunu hiç bilmiyor," dedi, hafif bir üzüntüyle.

İki şişman döndüler. Daha oh demeden hemen sordu Guste:

"Evet, nasıl davrandı bu adam bakalım?"

Piyano hiç durmadan bir sonraki parçaya geçmişti.

"Evet, haydi eğlenceye," diyerek omuzlarına bir şal attı Fröhlich ve daha da alaca bulaca oldu.

"Eve gitmek istiyorsunuzdur herhalde," dedi Unrat'a. "Sizi anlıyorum, cennete benzemiyor burası. Ama yarın yine gelmelisiniz, yoksa öğrencileriniz burada haylazlık ya-

parlar, siz de bilirsiniz."

Ve gitti.

Kadının son sözleri öyle tuhaftı ki, Unrat bunun şaşkınlığı içinde tek söz söyleyemeden, kendisiyle ilgili karar verilmesine razı oldu. Şişman erkek kapıyı açtı.

"Beni izleyin ki kargaşalığa girmeden geçip gidebilesiniz."

Unrat adamı izledi, daha önce gözünden kaçmış olan boş bir geçitten geçerek salonun çevresini dolaştı. Çıkış kapısından az önce artist, Unrat'ın yanından ayrıldı. Unrat bir kez daha gerilerde, bir çift kol, bir omuz ve alaca bula-bula renklerin dönüşü arasında, aşırı aydınlatılmış bir beden parçasının parladığını gördü, dumanın üzerinden, gü-rültünün üzerinden... Dışarıdaydı. Patron yine elinde birar-larla geliyordu, seslendi:

"İyi akşamlar, Sayın Profesör, çok geçmeden gazino-ma yine onur vermenizi beklerim!"

Unrat kapı girişinde biraz oyalanarak kendine gelme-ye çalıştı. Soğuk havanın etkisini başında duyuyordu; alışılmadık bir saatte içilen şarapla bira olmasaydı, bütün bunlar zor gerçekleşirdi diye düşündü... Sokağa doğru bir adım attı ve irkilerek durdu: Binanın duvarına üç kişi dayanmıştı. Gözlüklerinin köşesinden yan yan baktı: Kiese-lack, von Ertzum ve Lohmann'dı bunlar.

Unrat keskin bir dönüş yaptı; arkasından bir soluma duydu, en geniş göğüsten, von Ertzum'un göğsünden çıkmış olması gereken, öfke kokan bir soluma. Birden Kiese-lack'ın cırtlak sesi duyuldu:

"Az önce birinin çıktığı evde bir yağın ahlâki çöp var-mış."

Unrat irkildi; öfke ve korkuyla dişlerini gıcırdattı:

"Hepinizi parçalayacağım. Yarın -yemin ederim- bü-tün bu olanları bildireceğim!"

Hiçbiri yanıtlamadı onu. Unrat bir kez daha geri dö-nerek, gözdağı veren bir suskunluk içinde iki üç adım attı.

İşte o zaman Kieselack yavaşça, Unrat'ın ensesini her iki sözcükte de ayrı ayrı titreten şeyi söyledi:

"Biz de bildireceğiz!"

5. BÖLÜM

Lohmann, Kont Ertzum ve Kieselack, birbiri peşisıra salonda dolaşıyorlardı. Sahnenin altından geçerlerken, Kieselack tiz bir ıslık çaldı.

"Delişe!" diye komut verdi; sanatçıların soyunma odasına daldılar üçü de. Şişman kadın yama yapıyordu.

"Ey?" diye sordu. "Nerelerdeydiniz, beyler? Öğretmeniniz bize arkadaşlık etti."

"Onunla ilişkimiz yok," diye açıkladı Lohmann.

"Ama kültürlü bir adam o, üstelik kolayca parmak ucunda oynatılabilecek biri."

"Oynatın öyleyse!"

"Oo, ben değil beyler, alay ediyorsunuz kuşkusuz. Ama birini biliyorum ki—"

Sözünü bitiremedi, çünkü Kieselack koltuk altını gıdıklıyordu onun. Ötekilerin kendini görmediğine emin olmuştu önceden.

"Bunu yapmamalısınız ufaklık," diyerek yaylı gözlüğünü burnunun ucundan çekip aldı kadın. "Bunu sık sık yaparsanız Kiepert'ten söz işitirsiniz."

"İsırmı mı?" diye sordu Kieselack alttan doğru; kadın da, bir çocuğa umacının gerçekten var olduğuna yemin eder gibi gizemli bir kaş çatışıyla başını salladı.

Lohmann geriden seslendi, elleri pantolonunun ceplerinde, tuvalet masasının yanında duran bir iskemlede oturuyordu.

"Kieselack, seni korkusuz bücür köpek, Unrat'la ke-sinkes çok ileri gittin. Buradan nasıl çıktığını gördün, daha ne diye kışkırttın onu? O da alt tarafı bir insan, kaldıra-bileceğinin üstünde alçaklık yapmamak gerek. Şimdi bize

kötülük edebilir."

"Ben ona ederim!" diye caka sattı Kieselack.

Ertzum ortada oturmuş, dirseklerini masaya dayamıştı; yalnızca homurdanıyor, tavandan sarkan lâmbanın aydınlattığı kabarık kırmızı saçlarının altındaki sarıya çalan kırmızı yüzünü hiç oynatmadan kapıya çevirmiş duruyordu. Ansızın yumruğunu masaya vurdu.

"Eğer o hayvan buraya bir tek kere daha gelirse bütün kemiklerini kırarım!"

"Güzel!" dedi Kieselack. "O zaman kompozisyon ödevini bize yeniden veremez. Zaten benimkisi baştan aşağı saçmalık."

Lohmann gülümseyerek bakıyordu onlara.

"Küçük gerçekten senin hakkından gelmiş galiba Ertzum. Yalnızca gerçek aşk böyle şeyler söyler."

Dışarıda alkışlar sona erdi, kapı açıldı.

"Sayın bayan, sizin için katil olmaya hazır olanlar var."

"Bu işe yaramaz konuşmalarınızı kendinize saklayın," diye yanıtladı onu Fröhlich sertçe. "Öğretmeninizle sizinle ilgili olarak konuştum, o da size pek bayılıyor sayılmaz."

"O yaşlı koyun ne istiyormuş bakalım?"

"Sizi eline geçirip sosis yapmak istiyor, başka bir şey değil!"

"Bayan Rosa," diye kekeledi Ertzum; kadın odaya girdiğinden beri çocuğun sırtı çökmüş, gözlerine yalvaran bir bakış gelmişti.

"Sizde iş yok," dedi kadın ona. "Yapacağınız en kolay şey, salonda kalıp adam gibi alkışlamak olurdu. Beni rahatsız etmek isteyen kaba herifler var."

Ertzum öne fırladı:

"Nerede o herifler! Nerede o herifler!"

Kadın tuttu onu.

"Lütfen gürültü patırtı çıkarın! O zaman bu akşam-

dan tezi yok buradan kovulurum. Sarayınızı emrime verebilir misiniz, sayın Kont?"

"Haksızlık ediyorsunuz, sayın bayan," dedi Lohmann." Daha bugün sizin için bir kez daha vasisi Konsolos Breetpoot'la görüştü. Ama o vatandaş büyük tutkulardan anlamıyor, para vermiyor. Ertzum elinden geldiğince her şeyi ayaklarınızın altına sermek istiyor: adını, parlak bir geleceği, bir serveti. Tanrı bilir ya, bunu yapacak kadar alçakgönüllü bir ruhu var. Bu nedenle, sayın bayan, onun bu sempatik alçakgönüllülüğünü kötüye kullanırsanız, haksızlık etmiş olursunuz. Bunu ona yapmayın!"

"Ne yapacağımı yalnız kendim bilirim, sizi şaşkın... Arkadaşınızın çenesi sizin gibi düşük olmadığından onun şansı daha fazla, benimle—"

"Sınıfın hedefine ulaşması için," diye tamamladı Kieselack.

"Sizi tanıyorum ben, siz gizli kalanlardan birisiniz," Lohmann'a yaklaştı kadın. "Burada sanki dünyayı umursamıyor gibi görünüp, insanlara çamur atan şiirler yazıyorsunuz sinsice."

Lohmann utanarak güldü.

"Gebe olduğumu varsayabilmesi için akla yakın bir nedeni olabilecek son kişi sizsiniz. Beni anlıyor musunuz? Son kişi."

"Peki öyleyse. Son kişi. O zamana dek beklerim," dedi Lohmann bezgince; kadın ona sırtını dönünce de bacaklarını uzatıp yüzünü tavana çevirdi. Buraya gelmekte onun kişisel bir çıkarı yoktu, yalnızca alaycı bir izleyici olarak bulunuyordu. O kadın umurunda değildi. Yüreğinde çok ciddi, gereğinden fazla ciddi şeyler vardı, hiç kimsenin asla öğrenemeyeceği kadar ciddi... Kendine alaycılıktan bir zırh örmüştü o...

Piyano sustu.

"Rosa, en sevdiğiniz vals!" diye seslendi şişman kadın.

"Kim dans etmek ister?" diye sordu Rosa. Sallanmaya

başlamıştı bile, Ertzum'a bakarak gülümsedi. Ama Kieselack, iriyarı genç soyludan önce davrandı. Sokak çocuklarının yaptığı muzipliklerde olduğu gibi elini Rosa'ya verdi, onu sinsice, yavaşça döndürüp ansızın uzaklaşverdi. Kadın neredeyse düşüyordu. Çocuksa, dilini çıkararak, hiç kimse görmeden arkasından çimdikleyiverdi onu. Fröhlich şaşırıldı, hem kızarak hem de sevgiyle şöyle dedi:

"İğrenç herif, bunu bir daha yaparsan ona söylerim, o da pataklar seni."

"Sakın yapma," diye öğüt verdi Kieselack fısıltıyla. "Yoksa benim de ona söyleyeceğim şeyler olur."

Yüzlerindeki ifadeyi bozmadan güldüler ikisi de. Ertzum, sarıya çalan kırmızı yüzü ter içinde, şaşkınlıkla onlara bakıyordu.

Bu arada Lohmann şişman kadını dansa kaldırmıştı. Rosa, Kieselack'ı bırakarak, iyi dans eden Lohmann'ı izlemeye başladı. Şişman kadın, gencin ellerinin altında oldukça hafif görünüyordu.

Lohmann, yeteri kadar dans ettiğini düşününce soylu bir biçimde eğildi ve Rosa'ya hiç bakmadan yerine döndü. Rosa onu izledi.

"Sizinle dans edebilirim. Başka hiçbir işe yaramasınız da."

Genç çocuk omuzlarını silkti, aldırmaçlığını yüzünün tiyatrovvari çizgileriyle bir kez daha ortaya koyarak ayağa kalktı. Kadın onunla uzun uzun, zevk alarak, kendini vereerek vals yaptı.

"Yeter mi artık?" diye sordu çocuk en sonunda kibarca. Ve kadın kendine gelince de:

"Öyleyse—"

"Öyle susadım ki!" diye bağırdı Rosa soluk soluğa. "Sayın Kont, bana içecek bir şey verin, yoksa yere düşeceğim."

"Kont'un kendisi ayakta duramıyor," dedi Lohmann. "Bulut gibi olmuş."

Sanki kızla dans edip duran kendisiymiş gibi soluk soluğa kalmıştı Ertzum. Titreyen elinde tuttuğu şişeyi eğdi, dibindeki içki yere aktı. Ne yapacağını bilemeden Rosa'ya baktı. Kadın güldü. Şişman kadın:

"Anlaşılan öğretmeniniz oldukça içmiş," dedi.

Ertzum anladı; başının dönmesi gözlerine vuruyordu. Ansızın, boş şişeyi boynundan bir lobut gibi yakaladı.

"Hayrola!" dedi Rosa. Ve çocuğu bir an tarttıktan sonra da:

"Mendilim masanın altında," dedi. "Onu bana alır mısınız?"

Ertzum yere eğildi, başını masanın altına soktu, mendili almak istedi. Ama dizleri büküldü; sürünerek ilerledi, bu arada Rosa onu gözleriyle izliyordu; Ertzum mendili dişleriyle yerden aldı, ellerinin üstünde geriye, masanın kenarına döndü. Orada durakladı, gözlerini kapadı, üzerinde makyaj artıkları olan o kirli beyaz paçavranın yağlı, nahoş kokusu çocuğu pelteleştirmişti. Kapalı gözkapaklarının hemen önünde, ulaşamadığı, gece gündüz düşünde gördüğü, inandığı, uğruna canını verebileceği o kadın duruyordu! Ve yoksul olduğu, kendisi de henüz onu çekip alamadığı için, namusunu tehlikeye atarak pis insanlarla, hatta Unrat'la, görüşmek zorunda kalıyordu. Korkunç ve kaçınılmaz bir alınyazısıydı bu.

Rosa kendi yaptığı şeyi hayranlıkla izledikten sonra mendili çocuğun dişlerinin arasından aldı.

"Çok güzel, küçük köpeğim," dedi.

"Harika," dedi Lohmann.

Fazlaca kemirilmiş tırnaklarından birini ağzına götüren Kieselack başını öne eğip, bir arkadaşından ötekine bakarak:

"Hayale kapılmayın. Sınıfın hedefine zamanında ulaşamayacaksınız" diye söylendi.

Sonra da Rosa Fröhlich'e göz kırptı. Kendisi varmıştı bile hedefe.

Lohmann, "On buçuk oldu," dedi. "Ertzum, senin papaz bir-
ra içmekten döner, yatağına gitmelisin."

Kieselack çapkınca, aynı zamanda korkutarak Rosa'-
nın kulağına bir şey fısıldamıştı. Öbür iki arkadaşı gitmek
üzere kalktıklarında, o ortada yoktu bile.

İki arkadaş kentin kapısına doğru yürüdüler.

"Seninle dışarıya gelebilirim," dedi Lohmann. "Benim-
kiler Konsolos Breetpoot'un evindeki balodalar. Benim
çağrılmamama ne diyorsun bakalım? Kendileriyle dans
okulunda birlikte olduğum ahmak kızlar şimdi orada dans
ediyorlar."

Ertzum başını şiddetle salladı.

"Bunun gibi bir kadın bulunamaz. Geçen yaz tatilin-
de, aile toplantısında birlikte olduğum Ertzum ailesinin
bütün kızlarıyla ve ayrıca bir sürü evli Püggelkrook'la, Ah-
lefeldt'le, Katzenellenbogen'le—"

"Vesaire."

"Ama hiçbirisinde *bunun* olduğunu sanıyor musun?"

"Neyin?"

"*Bunun* işte. Biliyorsun. Bir kadında olması gereken
şey. Sanki ruh var onda."

Ruh sözcüğü kendisini utandırdığı için 'sanki'yi ekle-
mişti Ertzum.

"Sonra bir de mendili," diye tamamladı Lohmann. "Di-
lencide bile yoktur öylesi."

Ertzum arkadaşının imalı sözlerini yavaş yavaş anla-
maya başlamıştı. Biraz önce o tuhaf sahneyi oynamasına
hangi budalaca içgüdülerin yol açmış olduğunu kendini
zorlayarak belirlemeye çalışıyordu.

"Böyle bir şeyi düşünmeden yaptığımı sanma," dedi.
"Aşağı tabakadan bir aileden gelmesine karşın benden
yüksekte olduğunu ve onu kendime çekip almayı ciddi ola-
rak istediğimi göstermek istiyorum."

"Senden yüksekte o zaten."

Karşı koyuşuna kendisi de şaşırarak kekeleydi von Ertzum:

"Ne yapacağımı görürsün! O Unrat köpeği bir daha canlı olarak onun soyunma odasına giremeyecek."

"Korkarım ki, bizim onun ağzının tadını bozmak istememiz gibi, o da bizimkini bozmak istiyor."

"İsterse bir denesin."

"Korkak bir heriften başka bir şey değil o."

Yine de tasalanıyorlardı; ama artık bu konudan söz etmeyi kestiler.

Yazın halk şenliğinin yapıldığı, şimdi boş olan çimenlerin arasından geçtiler. Uçsuz bucaksız gecenin ve yıldızların rahatlattığı Ertzum, zihninde, kendisini bu burjuva yuvasından ve iri köylü bedeninin gülünç zincirlerle bağlı olduğu tozlu okuldan çekip alacak, özgürlüğe götürecek parlak çıkış yolları buluyordu. Çünkü âşık olduğundan beri şunu anlamıştı: Kürsüdeki yüksek omuzlu zavallı, onu zehirli bakışlarla süzüp ateş püskürdüğü için Ertzum yanlış yanıtlarda kekeleyor, kalın ensesini öne eğerek sırasında umarsızca otururken gülünç kaçıyordu. Uysal olmaları beklenen tüm kasları zorlanmak istiyor, kılıcıyla, döveniyile çevresinin üzerine yürümesi, sırtına bir kadın atması, bir boğayı boynuzlarından yakalaması için baskı yapıyorlardı ona.

Duyguları, çiftçilerin koklanabilen düşüncelerine, somut kavramlara özlem duyuyordu, o ince, zarif maneviliğin altındaki sağlam toprağın üstünde, içinde soluğunun kesildiği o yerde durmaya; bir avcının topuklarında alıp götürdüğü çıplak, kara toprağa, dörtmala giden bir binicinin yüzüne çarpan havaya değmeye özlem duyuyordu; kalabalık meyhanelerin, birbirine bağlanmış köpeklerin gürültüsüne, sonbahar ormanlarının ve dışkısını yere bırakan terli bir atın buharına özlem duyuyordu... Üç yıl önce, güçlü bir sığırtmaca karşı koruduğu bir çoban kız, kendisini samanların içine atarak teşekkür etmişti ona. Bu kız yoluyla

şimdi şarkıcı Rosa Fröhlich'i duyumsayabiliyordu. Rosa, içindeki geniş, gri gökyüzünü, bir yığın sesi ve kokuyu uyandırıyor. Kendi özü olan her şeyi uyandırıyor. Bu yüzden Ertzum kadına, bu özü onun da özü sayma, özüne öz katma ve onu yüceltme önürünü veriyordu.

İki öğrenci, Papaz Thelander'in evine vardılar. Evin iki tane balkonu vardı, birinci ve ikinci katların arasında, üstleri dallı budaklı asma çubuklarla dolu direklerin arasındaydılar.

"Papazın eve gelmiş bile," dedi Lohmann ve eliyle birinci katta yanan bir ışığı gösterdi. Çocuklar yaklaştılar, ışık söndü.

Ertzum isteksizce ve yine yenilmişlik duygusu içinde üst kattaki, çıkması gereken, aralık duran pencereye baktı. Pencerenin gerisinden, giysileriyle kitaplarına sinmiş olan sınıf kokusu geliyordu yine. Sınıfın havası gece gündüz izliyordu onu... Öfkeye kapılarak hantalca sıçradı, asma çubuklarına tutunarak yukarı tırmandı, birinci balkonun parmaklığında durarak bir kez daha penceresine baktı.

"Bu işi artık uzun süre götüremeyeceğim," diye seslendi aşağıya. Sonra da tırmanmayı sürdürdü, ayağıyla pencereyi itip açtı, içeriye girdi.

"İyi uykular," dedi Lohmann hafif bir alayla ve adımlarının çıkardığı gıcırıtıyı gizlemeye gerek görmeden geriye döndü.

Hiçbir şey görmemek için ışığını söndürmüş olan Papaz Thelander, yıllık dört bin mark pansiyon ücreti aldığı Kont Ertzum'un bu gece gezmeleri yüzünden gürültü çıkaracak bir adam değildi...

Lohmann ön bahçeden çıkar çıkmaz hemen yine Dora'nın olduğu yere koştu.

Dora büyük bir balo veriyordu. Şu dakikada yelpazesinin arkasından o garip, aygın baygın, acımasız gülüşü duyuluyordu. Belki yüksek memur adayı Knust da onunla

birlikte gülüyordu; belki de Dora bugün Knust'u seçecekti. Çünkü yüzbaşı von Gierschke'yle olan ilişkisi bitmiş benziyordu...

Lohmann boynunu içeri çekti, dişlerini dudağına batarırdı, nasıl acı çektiğini duyumsadı.

Konsolos Breetpoot'un otuz yaşındaki karısına âşıkta Lohmann. Üç yıl önce dans dersinin bir kez onun evinde yapıldığı günden beri âşıkta ona. Ailesinin gururunu okşamak için Lohmann'a bir madalya takmıştı Dora, bunu biliyordu çocuk. O günden beri kadını, kendisinin katılmasına izin verilmeyen büyük davetler sırasında kapı aralıklarından gözetliyordu – onu âşıklarıyla birlikteyken görüyordu o: o! Bunu yaparken kapı her an açılabilir, o da allak bullak, acılar içinde oracıkta kalıverirdi; her şey açığa çıkıverirdi. Eğer böyle bir şey olursa, yaşamına son vermeye kesin kararlıydı Lohmann. Tahıl ambarında fareleri kovladığı eski bir tüfek hazırda bekliyordu...

Kadının orta üçüncü sınıf öğrencisi olan küçük oğluna karşı babaca bir dostluk duyuyor, kopya çekmesi için ona eski kompozisyon defterlerini veriyordu. O kadının çocuğunu seviyordu! Bir keresinde Breetpoot'un tarafını tutarak çocukların dövüşüne karıştığında, birçok kişinin dudağında soru dolu bir gülümseme görmüştü. Tüfegin namlusu göğsüne çevrilmeye başlamıştı... Ama hayır, hiç kimse bir şey bilmiyordu; öyleyse Lohmann on yedi yaşının vahşi saflığını şehvet dolu acılarını, dünyayı hiçe sayma duygusunu, o çekingen, kibirli, avutucu duyguyu ve bir de geceleri eski bir balo nişanının arka yüzüne karaladığı dizeleri yaşamayı ve kendi kendini kandırmayı sürdürebilirdi.

Rosa Fröhlich gibi bir kız, Lohmann'ı, baştan aşağı bu zararlı duygularla dolu olan birini, uyarıp aşka yönelten kişinin kendisi olmasını istiyordu. Bundan daha gülünç bir şeyi istese de kolay bulamazdı insan. Lohmann onun için de şiir yazıyordu – evet. Ama sanatta nesnenin

ne olduğu önemsizdi. O kız bununla bir şey kanıtlanacağı-
nı sanıyorsa... Rosa gücenmiş gibi davranmış, Lohmann
da onun yüzüne gülmüştü, buysa kadının ona iyice göz
koymasına neden olmuştu. Lohmann gerçekten böyle bir
şey olmasını istememişti; Mavi Melek'in şarkıcısından aşk
dilenmekten oldukça uzaktı. O salonda, üç markla on
mark arasında bir para karşılığında kadının mutlu kılmış
olduğu gemiciler ve satıcılar vardı mutlaka.

Belki de kadının davranışı Lohmann'ın hoşuna gidi-
yordu. Yadsımak niye? Onu aşağılamak, okşayışlarına ko-
yu bir rezilliğin tadını katmak, bu ahlâksızlık yoluyla ken-
di aşkını kirletmek, dizlerinin üstünde yalvaran o fahişe-
nin kişiliğinde Dora Breetpoot'u küçültmek, sonra da
önünde yere çöküp doyasıya ağlayabilmek için, bu kızı
ayaklarının dibinde görmek istediği, onu arzuladığı saat-
ler olmuştu.

Tüm bedeni bu düşüncelerle sarsılırken Kaiser Soka-
ğına, Konsolos Breetpoot'un ışıkları yanan evinin önüne
gitti, pencerelerin arkasından kayıp geçen gölgeler arasın-
dan tek bir tanesini beklemeye başladı.

6. BÖLÜM

Ertesi sabah Ertzum, Kieselack ve Lohmann buluştuğlarında, hepsinin yüzü solgundu. Sınıfın o gürültüsü içinde üçü de kendini, içinde kendi adının bildirildiği bir mektubun savcıya postalanmış olduğunu bilen ve çevresindeki kimsenin bundan haberi olmayan bir suçlu gibi görüyordu. Zamanı dakikalarla ölçüyorlardı... Kieselack gidip müdürün odasının kapısını dinlemişti, içerden Unrat'ın sesini duyduğunu ileri sürüyordu. Artık caka satmıyor, yamulttuğu ağzının önüne dayadığı elinin arkasından Ertzum'a: "Yandık oğlum!" diye fısıldıyordu. Lohmann ise, gelecek ders için ruh yoksulu biriyle yer değiştirmeye hazırdı.

Unrat aceleyle girdi sınıfa, soluk soluğa derse başladı. Ezbere öğrendiklerini söyletmek için sınıf birincisi Angst'tan başladı. Sonra soyadı B ile başlayanlara sıra geldi. E'ye gelince atlayarak M'ye geçti. Ertzum derin bir soluk verdi. Kieselack'la Lohmann K ve L'nin de atlandığını gördüler, bu durumu yadırgadılar.

Çeviri yapılırken üçüne de soru gelmedi. "Ödevlerini hazırlamamış" olmalarına karşın bu onları rahatsız etti. Sanki insan toplumunun dışına itilmiş, medeni haklarından yoksun bırakılmış gibi duyumsadılar kendilerini. Acaba Unrat neler tasarlıyordu? Teneffüste, onları uğursuz bir gizin birbirine bağladığını insanlar anlar diye korkudan üçü de birbirlerinden uzak durdular.

Öteki öğretmenlerle geçirdikleri üç ders boyunca sık sık irkildiler. Avluda bir ayak sesi, merdivenin gıcırdaması: Müdür... Ama bir şey olmadı. Yunanca dersini de tıpkı Latince de olduğu gibi geçirdi Unrat. Kieselack yapmacık

bir neşeye kapılıp elini kaldırdı, oysa hiç de yanıt verebilecek durumda değildi. Unrat onu görmezlikten geldi. Bunun üzerine o da elini her soruda havaya kaldırıp parmaklarını şaklatmaya başladı. Lohmann beklemekten vazgeçip sıranın altında "Sürgündeki Tanrılar" kitabını açtı. Okulun bir kez daha boyun eğdirdiği, aşağıladığı Ertzum ise, her zamanki gibi kan ter içinde sınıfı izlemeye çalıştı ve yine her zamanki gibi geride kaldı.

Okuldan çıkarken, kapıdaki görevlinin, yüzünde kötü şeyler olacağını vaat eden bir gülümsemeye, kendilerini müdürün odasına çağırmasına hazırlıklıydılar. Hayır, elinde çan tutan o adam, genç beylerin önünde kasketini çıkardı yalnızca. Dışarı çıkınca, patlamaya korkan büyük bir sevinç içinde birbirlerine baktılar. Sevincini ilk dışa vuran Kieselack oldu.

"Gördünüz mü! Göze alamayacağını daha o anda söylemişim!"

Lohmann ise, kendini bırakıp korkuya kapıldığı için kızgındı.

"Eğer o herif beni burnumdan tutup oynatacağını sanıyorsa—"

Ertzum:

"Daha birşeyler olabilir" dedi, sonra da apansız bir azgınlıkla ekledi:

"Olsun bakalım! Yapacağımı bilirim ben!"

"Anlıyorum," dedi Lohmann. "Unrat'ı pataklarsın. Sonra Fröhlich'le birbirinize bağlanır, suya atlarsınız."

"Hayır – olmaz," dedi Ertzum şaşırarak.

"Çocuklar, kaçık mısınız siz," diye söze karıştı Kieselack. Birbirlerinden ayrıldılar. Lohmann hâlâ:

"Gerçekte Mavi Melek'te artık beni çeken bir şey yok. Ama korkutmak sökmez bana; inadına gideceğim şimdi," diye söyleniyordu.

Akşam olunca Ertzum'la ikisi hemen hemen aynı anda binanın önüne geldiler. Kieselack'ı da beklediler. Ona

hep önden yol verirlerdi, sanatçıların soyunma odasına ilk o girer, ağzını ilk o açar, ilk o rahatlardı. Kieselack'sız bütün bunlar olmazdı, ona ve küstahlığına gereksinmeleri vardı. Parası yoktu Kieselack'ın, onun masraflarını öteki-ler karşılamak zorundaydılar, o da onların nelerin parasını ödediklerini ve Rosa'ya gönderdikleri çiçek, şarap ve armağanların, kendi gizli mutluluklarının karşılığı olduğunu anlamalarını hep önlerdi.

Arkadaşlarını düşünüp acele etmeksizin geldi sonunda, eve girdiler. Patrondan, öğretmenin sanatçıların odasında oturduğunu öğrenince telâşla birbirlerine bakıp oradan sıvıştılar.

Unrat bir gece önce mutluluk içinde evine vardığı zaman, okuma lambasını yakıp yazı masasının başına geçmişti. Soba hâlâ ısıtıyor, saat tik tak çalışıyordu; müsveddelerini karıştırarak kendi kendine konuştu:

"Gerçek olan yalnızca dostluk ve edebiyattır."

Sanatçı Fröhlich tehlikesini atlattığını duyumsuyordu; öğrenci Lohmann'ın ilgilendiği 'yan işler' ansızın önemsiz olmuşlardı onun için.

Ama sabah karanlığında uyandığı zaman, öğrenci Lohmann'ı 'enselemeden' hiçbir şeyin tamam olmayacağını anladı. Yine de Homeros'un parçalarının başına geçti, ama dostluk ve edebiyat artık onu kendisine çekmiyordu. Lohmann kendisine engel olunmaksızın sanatçı Fröhlich'in yanında olduğu sürece, bu iki konunun onu kendilerine bağlamasının artık olanaksız olduğunu seziyordu!

Buna engel olmanın bir yolunu sanatçı Fröhlich kendisi göstermişti; şöyle demişti: "Ama yarın yine gelmelisiniz, yoksa öğrencileriniz burada haylazlık yaparlar..." Bu sözler aklına gelir gelmez kızardı Unrat. Çünkü bu sözler aynı zamanda sanatçı Fröhlich'in sesini, iç gıcıklayıcı sesini, boyalı yüzünü ve Unrat'ın çenesinin altına değdirdiği iki hafif parmağı da çağırıyordu... Unrat kapıya doğru

utangaç bir göz attı 'yan işleri'ni gizleyen bir öğrenci gibi yalandan bir çabayla önündeki işe eğildi.

O üç ahlâksız, kırmızı perdenin aralığından her şeyi –elbette ki– görmüşlerdi. Unrat müdürün önünde onlardan hesap sormaya kalkarsa, onlar da, her şeyi yitirdiklerini görüp son utanma duygusunu da atarak, görmüş oldukları şeyi açıkça anlatabilirlerdi! Lohmann'ın suç listesinde parasını ödemiş olduğu şarap da vardı – Unrat'ın da içmiş olduğu şarap... Ansızın ter içinde kaldı. Kendisini tuzağa düşmüş görüyordu. Düşmanları, Unrat'ın Lohmann'ı değil, Lohmann'ın onu 'enselediğini' ileri süreceklerdi... Ve o öfkeli öğrenci sürüsüne karşı her zamankinden de şiddetli ve bütünüyle yalnız bir savaş içinde olduğunun bilinci Unrat'a güç verdi, aralarından birkaçının daha ilerlemesine engel olacağına, hatta bunu olanaksız kılacağına emin olmasını sağladı.

Tutkulu bir kararlılıkla okulun yolunu tuttu.

O üç suçluyu 'tuzağa düşürmek' için yeteri kadar fırsat vardı elinde. Lohmann için, utanmazca yazdığı kompozisyon bol bol yeterdi. Karnelerin verilmesinden önceki hafta Unrat onlara yanıtlayamayacakları sorular soracaktı. Şimdiden tasarlıyordu neler soracağını... Kentin kapısını geride bıraktığında kafasında birtakım kuşkular uyanmaya başladı, okul binasına yaklaştıkça de kendisini korkutan bir geleceği görür oldu. O üç asi şimdiye kadar çoktan Mavi Melek'ten söz ederek sınıfı kışkırtmış olmalıydılar. Acaba sınıf Unrat'ı nasıl karşılayacaktı? Ayaklanma baş göstermişti!.. Bütün bedenini tehdit edilen despotun duyduğu korku kapladı yeniden, tıpkı yenilen bir binici gibiydi. Zehir gibi acı bir öfke içinde, öğrencileri, suikastçileri arayarak sokak köşelerinden çevreyi gözledi.

Sınıfa girdiği zaman artık o saldırgan insan değildi. Bekledi; bir gece önce olanları sessizce yadsıyarak, tehlikeyi gizleyerek, üç suçluyu görmezlikten gelerek kendisini kurtarmayı tasarlıyordu... Bir erkek olarak duygularına

kapılmamaya çalışıyordu. Kieselack, Ertzum ve Lohmann'ın çektikleri korkudan haberi yoktu; ama onlar da onunkini bilmiyorlardı.

Okul bitince, tıpkı onlar gibi, o da yüreklendi. Lohmann bu işe sevinmemeliydi! Sanatçı Fröhlich'e yaklaştırılmamalıydı o; bunu sağlamak Unrat için bir güç ve öz saygı sorunu olmuştu. Nasıl? "Yarın yine gelmelisiniz," demişti Rosa. Yapacak başka şey kalmamıştı; bunu anlar anlamaz irkildi Unrat. Ve bu irkilmede hoş bir yan buldu.

O kadar heyecanlıydı ki, akşam yemeği yiyemedi ve ev işlerine bakan kadının bütün karşı koymalarını hiçe sayarak hemen evden çıktı; *deliğe* – sanatçı Fröhlich'in soyunma odasına ilk o girmek istiyordu. Lohmann orada oturup şarap içmemeliydi: Bu bir isyan sayılırdı, Unrat katlanamazdı buna. Başka hiçbir şeyin ayırında değildi.

Aceleyle Mavi Melek'e süzülürken, kapıdaki renkli kâğıdı önce göremedi, birkaç saniye boyunca şaşkın şaşkın arandı... Tanrıya şükür oradaydı kâğıt. Sanatçı Fröhlich, Unrat'ın az önce sanmış olduğu gibi geziye çıkmamış, kaçmamış, yer yarılıp içine girmemişti. Hâlâ şarkı söylüyordu, hâlâ alaca bulacaydı, hâlâ bakışlarıyla insanın içini gıcıkliyordu. Duyduğu hoşnutlukla bir şeyi kısaca algıladı Unrat! Sorun yalnızca öğrenci Lohmann'ın uzak tutulması değildi: Unrat kendisi de Fröhlich'in yanında olmak istiyordu... Ama bu algılama hemen yine silindi.

Salon henüz boştu, neredeyse tümüyle karanlıktı, çok büyük duruyordu, sayısız kirli beyaz iskemle ve masa karma-karışık bir biçimde birbirlerinin içine itilmişlerdi, tıpkı otlaktaki bir koyun sürüsü gibi.

Sobanın kenarında, küçük, teneke bir lambanın yanında bar sahibiyle iki adam oturmuş iskambil oynuyorlardı.

Görülmemek için, bir yarasa gibi, gölgeli duvar boyunca büzülerek sıvışmak istedi Unrat. Tam sanatçıların

odasına süzölmek üzereyken bar sahibi öyle bir bağırdı ki, sesi çın çın öttü:

"İyi akşamlar, Sayın Profesör, barımın hoşunuza gitmiş olmasına çok sevindim."

"Yalnızca –demek istemiştim ki– sanatçı Fröhlich..."

"İçeri girip onu bekleyin, daha saat yedi. Size bir de bir getiririm."

"Teşekkürler," diye seslendi Unrat, "İçki içmek niyetinde değilim... Ama–" kafasını kapıdan uzattı– "sanırım sonra daha büyük bir şey ısmarlayacağım."

Sonra kapıyı kapatarak soyunma odasının karanlığında çevreyi yokladı. Işığı yakmayı becerince, bir iskemleye atılmış korselerle çorapları kaldırarak, üstünde bir gün önceki şeylerin aynen durduğu masanın başına oturdu, ceke-tinin cebinden not defterini çıkararak öğrencilerin adlarının yanındaki numaralardan çalışmalarını geçici olarak değerlendirmeye başladı. E'ye gelince, sabah sınıfta yaptığı gibi, hızla M'ye atladı. Sonra durup düşündü, ön sayfayı çevirdi, Ertzum'un adının yanına öfkeyle 'yetersiz' yazdı. Sonra Kieselack'la Lohmann'ın sırası geldi. Odanın içi sessiz ve güvenliydi, Unrat'ın ağzı oç alma hırsıyla çarpılmıştı.

Bir süre sonra salona ilk müşterilerin geldiği duyuldu. Huzursuzlaştı Unrat. Bir gece önceki şişman kadın başında çılgın kenarlı bir şapkayla içeri girdi.

"A, siz burada mıydınız Sayın Profesör? Burada gecelermiş benziyorsunuz!"

"Sayın Bayan, bazı işler nedeniyle buradayım ben," diye aydınlattı onu Unrat. Ama o parmağını salladı:

"Ne işiniz olduğunu gözümde canlandırabiliyorum."

Boa derisinden ceketini çıkarmıştı.

"Şimdi izin verirseniz körsemi çıkarmak istiyorum."

Unrat birşeyler kekeleyerek başını çevirdi. Kadın, üstünde rengi oldukça solmuş bir sabahlıkla gelerek adamın omzuna dokundu.

"Şunu söylemek istiyorum ki, Sayın Profesör, yine burada olmanıza şu kadarlık şaşırıyorum. Rosa'nın yanında başka şeye alışık değiliz biz. Onu yakından tanıyan biri ondan hoşlanır, başka türlü olmaz. Ve haklıdır da hoşlanmakta, çok güzel bir kız çünkü o."

"Bu -ne desem- doğru olabilir, Sayın Bayan, ama -bunun için değil..."

"Yoo, ayrıca kızın yüreği yüzünden de. Hatta gerçekten önemli olan bu. Tanrım, diyorum size!"

Elini, aralık duran önlüğün altından kendi kalbinin üstüne koydu. Bunu yaparken baygın baygın bakıyor, duygulanmaktan gerdanı titriyordu.

"Başkalarına yardım ederken kendine zararı dokunduğu çok olur, insan sevgisinden hep. Hastabakıcı olan babasından almış bu huyunu herhalde. İster inanın, ister inanmayın, Rosa hep yaşlı beylere düşkündür. Ve hem de yalnızca *bundan* dolayı değil..."

Baş ve işaret parmaklarını birbirine sürttü.

"Kalbi öyle olduğundan. Çünkü yaşlı beyler, sevgi dolu bir davranışa en çok gereksinmesi olan kişilerdir... Rosa bazan polisin izin verdiği kadar daha da yumuşak yüzlü olur. Bakın, ben onu çocukluğundan beri tanıyorum. Benden her şeyi ilk elden öğrenebilirsiniz."

Masanın kenarına oturdu, Unrat'ı kendi iri gövdesiyle, oturduğu iskemlenin arkılığı arasına sıkıştırdı, onu bütünüyle tekeline almış, anlattığı şeyin havasıyla sarmış gibiydi.

"Daha on altı yaşında bile yokken, balmumu müzesine ve orada çalışan sanatçıların yanına gitti. Anlıyorsunuz değil mi, doğuştan sanatçı o... Evet, orada Rcsa'nın eğitim görmesine yardımcı olmak isteyen yaşlı bir bey vardı. Bu eğitimi bilirsiniz, en baştan, Adem'le Havva'dan ve ekşi elmadán başlar. Durumu anladığı zaman ağlayarak bana geldi. Ben de elbette, o ihtiyarın ipini çekeriz biz, on altı yaşında olmana daha iki buçuk hafta var, soluğu kesilene

dek paraları bayılsın bakalım, dedim. Ama Rosa istemedi! Bu yaptığını anlamak olanaksız. O ihtiyara öyle acıdı ki, bir türlü kandıramadım onu. Tam tersine, kalktı kendiliğinden yine adama gitti. Bu, insanı düşündürüyor. Sokakta adamı gösterdi bana: Tam bir at. Size hiç benzemiyor, sizinle karşılaştırdınca beş para etmez o, Sayın Profesör!"

İki parmağını uzatıp adamın yüzüne dokundu. Onu yeteri kadar heyecanlanmış bulmadığından söylediği şeyleri yineledi.

"Beş para etmez diyorum ben! Ne iğrenç herifti o. Çok geçmeden öldü, Rosa'ya ne bırakmış olduğunu biliyor musunuz? Fotoğrafını, gizli kilit altında. Sevincimizden öldük! Yoo, durumu iyi olan ve böyle bir kıza gerçekten yakınlık duyan eli açık bir adam, daha etkileyici bir şey yapmalı derim ben."

"Gerçekten de öyle—" ama Unrat lafı çevirmeye çalışıyordu. "Nasil isterse öyle yapsın, ama bu—"

Duyduğu utangaçlıktan neredeyse öfke dolu gibiydi gülümsemesi:

"—hem ruh hem de duygu açısından eksigi olmayan bir çocuğun, Rosa'nın daha çok hoşuna gitmesinin gerekçesi olamaz."

Kadın atıldı:

"Başka tasanız yoksa, bu önemli değil. Bizim Rosa bu oğlanlardan bıktı, inanın bana."

Bu gerçeği bedeniyle de duyumsayabilmesi için Unrat'ı omuzlarından tutup sertçe sarstı. Sonra masadan yere hantalca inerek ekledi:

"İnsan konuşmaya dalıyor. Şimdi işe başlamalıyım Sayın Profesör, başka bir zaman yine vaktimi size ayırırım."

Tuvalet masasının önüne oturarak yüzünü yağla sıvandı.

"Haydi başka yere bakın, böyle güzel olmuyor insan."

Unrat söz dinleyerek gözlerini ondan ayırdı. Piyano da birkaç nota çalındığını duydu. Salondan yarı yarıya do-

luymuş gibi boğuk bir ses geliyordu.

"Şu sizin öğrenciler," diye atıldı yine kadın, dişlerinin arasında bir şey tutarak, "boyunlarını uzatıp gözetlerler."

Unrat içinden gelen dürtüye uyararak pencereye baktı. Kırmızı perdenin gerisinde birisi gerçekten de boynunu uzatıp duruyordu.

Salondan uzun bir "Hohohoho" sesi geldi. Sanatçı Fröhlich eşikte duruyordu, arkasındaki kapının aralığını hemen artist Kiepert'in iri bedeni kapattı. İkisi de içeri girince adam konuştu:

"Sizi yeniden burada görmek çok hoş, Sayın Profesör!"

Sanatçı Fröhlich de:

"Gelmiş demek! Gelsin bakalım," dedi.

"Belki de merak edersiniz—" diye kekeleydi Unrat.

"Hiç de değil," dedi Rosa. "Mantomu çıkarmama yardım edin."

"—ziyaretimi neden bu kadar çabuk yinelediğimi—"

"Nerede olabilirim ki!"

Kollarını kulp gibi, kırmızı tüylü büyük şapkasının iki yanına kaldırmış, şapkadaki iğneleri çıkarıyor, aynı zamanda da aşağıdan doğru gizlice gülümsüyordu Unrat'a.

"Ama—" sıkıntıya düşmüştü adam, "Siz kendiniz bana yine gelmem gerektiğini söylemişsiniz."

"Tamam!" – kırmızı bir havai fişek gibi salladı şapkasını ve patladı:

"Neredeyse bağıracağım!.. Gitmenize izin vermem ki – ihtiyarcık!"

Ellerini kalçasına dayayarak eğilmiş, yüzünü iyice adamın yüzüne yaklaştırmıştı.

Unrat, tiyatrodaki perinin ansızın takma saç örgüsünü düşürdüğünü görünce dehşetle irkilen bir çocuğa benziyordu. Sanatçı Fröhlich anladı bunu ve hemen o keyif nöbetinden sıyrıldı. Başını omzuna eğerek içini çekti.

"Ama benim hiç eksikim olmadığını söylemek istediği-

mi sanmayın. Böyle düşünürseniz yanılırsınız. Tam tersine, Guste'ye hep dedim ki: O adam bir doktor, bir profesör, bense zavallı cahil bir kızım, böyle bir adama ne verebilirim ki... Bayan Kiepert, size böyle söylediğim doğru değil mi?"

Şişman kadın bu sözleri onayladı.

"Ama o," diyerek masumca omuzlarını silkti Fröhlich, "o hep sizin yine gelip gelmeyeceğinizi bilmek istiyordu... Geldiniz işte!"

Erkek artist, giyindiği köşeden teklifsiz sesler çıkarıyor, karısıysa onu yatıştırmak için işaretler yapıyordu.

"Ama," diye sürdürdü konuşmasını Fröhlich, "benim için geldiğiniz nereden belli ki... Mantomu çıkarmama bile yardım etmiyorsunuz... Belki de yalnızca sosise çevirmek istediğiniz o iğrenç delikanlı için gelmişsinizdir?"

Unrat kızarak, yardım aranarak:

"İlk önce –işin gerçeği yani– başlangıçta..." diye kekeledi.

Rosa acı içinde çevirdi başını.

Şişman kadın onlara yardımcı olmak için tuvalet masasından kalktı. Açık yakalı kırmızı bir bluz giymişti. Hazırlanmıştı, cildi yine bir önceki günün parlaklığını almıştı.

"Niye genç bayanın mantosunu çıkarmasına yardım etmiyorsunuz?" diye sordu. "Bir bayan sizden bir şey isterse böyle mi davranılır?"

Unrat, Rosa'nın mantosunun kollarından birini çekiştirmeye başladı. Kol çıkmadı, Fröhlich sendeleyerek Unrat'ın kucığına düştü, o da ne yapacağını bilemeden duruladı.

"Böyle yapmalısınız" – diye nasıl yapacağını gösterdi ona kadın. Kalçalarının üzerinde bir yandan öbür yana yılan gibi kıvrılarak uzanan bir et birikintisi, boynunda da kıllarla kaplı bir et beni olan kocası, üzerinde mayosuyla sessizce gelip aralarına girdi. Çok ufak bir gazete sayfasını

Unrat'ın gözlerinin önüne uzattı.

"Bunu okumalısınız Sayın Profesör, çeteye yükleniyorlar."

Unrat hemen, basılı her şey için kendisine gerek duyulan uzman bakışını takındı. Gazetenin, sosyal demokratların çıkardığı yerel gazete olduğunu gördü.

"Görelim bakalım," dedi. "bu işi *-hep ama hep-* nasıl yapıyor."

"Özellikle de öğretmen ücretleri," diye ekledi artist. "Dün tam bundan söz etmişim ben de."

"Aman sen de," diye söze karıştı karısı, gazeteyi Unrat'ın elinden çekip aldı. "Onun maaşı yeterli, onun gerek sinme duyduğu şey başka. Seni ilgilendirmez bu, sen dışarı, sevgili hayvancıkların yanına git bakalım."

Salonda gürültüyle çalan piyanonun sesinin arasından insanların hırıldamaları, kükremeleri ve ışıkları duyuluyordu. Kiepert durup dinledi. Unrat'ı bir gün önce şaşkınlığa düşürmüş olan o kendi kendine hayran görünüşüne büründü hemen, eşikten salına salına geçti, salonun gürültüsü içine dalıp gitti.

"Neyse gitti. dedi şişman kadın. "Dışarıdakiler ondan bıkana kadar biz Rosa'nın giyinmesine yardımcı olalım Sayın Profesör."

"A, o da yardım edebilir mi?" diye sordu Fröhlich.

"Bir kadının nasıl soyunup giyindiğini öğrenmeli. Yaşamı boyunca buna nerede gereksinme duyacağını kimbilir ki?"

"Peki, eğer sakıncası yoksa-" diyerek etekliğini aşağı sıyırdı Fröhlich. Korsajının önü açıldı, Unrat kızın giysilerinin altındaki her şeyin siyah ve parlak olduğunu bir tür dehşetle gördü.

Ama onu daha da şaşırtan şey, kızın iç etek yerine dizinin altında biten geniş, siyah bir külot giymesi oldu. Kız buna hiç aldırış etmiyor gibiydi, son derece saf görünüyordu. Unrat ise, bazı gizemlerin ilk vahiyleri, yüzeyinin, so-

kakta polisin önünde sergilediği o iyi kentli yüzeyinin altında kalan tehlikeli nitelikler, kulağına ilk kez fısıldanıyormuş gibi bir duyguya kapıldı. Korkuyla karışık bir gurur duydu.

Dışarıda Kiepert numarasını başarıyla tamamlamış, bir yenisine başlamıştı.

"Şimdi artık arkasını dönse iyi olur," diye konuştu Fröhlich, "her şeyi çıkarıyorum."

"Aman Tanrım, yavrum, o aklı başında sağlam bir adam, bakmanın ona ne zararı olabilir ki?"

Ama Unrat çabucak arkasını dönmüştü bile. Giysilerin hışırtısına dikkatle kulak verdi. Şişman kadın kenardan aceleyle bir şey uzattı ona.

"Şunu tutsanıza."

Ne olduğunu bilmeden eline aldı onu Unrat. İnsanın elinin içinde ter top yapılabilen siyah bir şeydi bu, tuhaf bir sıcaklığı vardı, bir hayvan sıcaklığı. Birden elinin arasından kayıp yere düştü, çünkü neden öyle sıcak olduğunu anlamıştı Unrat, kızın siyah külotuydu bu.

Yine de eğilip yerden aldı onu, hiç sesini çıkarmadı. Guste ile Fröhlich, işlerini görürlerken karşılıklı olarak teknik önerilerde bulunuyorlardı. Bu arada Kiepert gösterisini bitirmişti.

"Dışarı çıkmalıyım," dedi karısı, "siz yardım edin giyinmesine."

Unrat yerinden kıınıldamayınca da:

"Kulaklarınız tıkalı mı?"

Unrat irkilerek döndü; öğrencilerin ders fazla uzun gelince yaptıkları gibi 'uyumuşt'u Korsenin bağlarını sabırla ellerinin arasına aldı. Fröhlich omzunun üstünden ona gülümsedi.

"Neden hep arkanız bana dönük durdunuz? Doğru dürüst giyineli çok oldu."

Şimdi üzerinde portakal rengi bir iç etek vardı.

"Gerçekte," diye sürdürdü sözünü, "arkanızı dönmeni-

zi Guste yüzünden istemiştim. Benim açımdansa; – Beni nasıl bulduğunuzu bilmek istiyorum."

Unrat hiçbir şey söylemedi, kız da sabırsızca başını ondan uzaklaştırdı.

"Sıkı çekin!.. Tanrım, ne desem! Bana bırakın, daha çok şey öğrenmeniz gerekiyor.

Kordonları kendi bağladı. Unrat'ın boş kalan ellerini ne yapacağını bilemeden önünde tuttuğunu görünce de:

"Bana hiç mi nazik davranmak istemiyorsunuz?" dedi.

"Elbette isterim," diye kekeleydi adam. Söyleyecek bir şey aradı, sonunda onu siyah – siyah giysisi içinde daha çok beğendiğini söyledi.

"Sizi küçük hınzır," dedi Fröhlich.

Korsenin işi tamamdı... Guste de dışarıda Kiepert'le birlikte başarılı bir gösteri sunmuştu.

"Şimdi sıra bende," dedi yine Fröhlich. "Yalnız makyajımı yapmam gerekiyor."

Aynanın önüne oturarak kavanozları, küçük şişeleri, renkli çubukları ustaca eline almaya başladı. Unrat, kızın ince kollarının havada sürekli gidip gelmesinden başka bir şey görmüyordu; şaşkın gözlerinin önünde, durmadan oluşan, yer değiştiren ve biri tam yok olmadan yerine yenisi gelen pembe – soluk sarı çizgilerden yapılmış girişik bir oyun doğdu. Masanın üstünden hiç tanımadığı nesnelere alıp kıza uzatması gerekiyordu. Kız, o yoğun çalışması içinde, Unrat yanlış bir şey uzattığı zaman ayağıyla tepinmeye, doğrusunu verdiği zaman da bakışlarıyla adamın içini gıcıklatmaya vakit buluyordu. Hatta, gözlerinin bu iç gıcıklama yeteneği yadsınmaz bir biçimde giderek artıyordu. Öyle ki sonunda Unrat bunun, gözlerinin çevresini boyaması için kıza uzattığı kalemlerden geldiğine kesinlikle emin oldu: gözlerinin köşesindeki kırmızı noktalardan, kaşlarının üstündeki kırmızı çizgilerden ve kirpiklerine bulaştırdığı o siyah yağlı şeyden.

"Bir de ağzımı küçülttüm mü tamam," diye müjdeledi kız.

Ve Unrat ansızın kızın bir önceki günkü yüzünü, rengârenk yüzünü, yeniden gördü. Sanatçı Fröhlich, gerçek sanatçı Fröhlich, işte şimdi karşısındaydı. Onu oluşurken görmüştü Unrat ve bunu ancak şu anda anlamıştı. Kısacık bir bakışla, içinde güzelliğin, zevkin ve ruhun hazırlandığı mutfağı görmüştü. Hem hayal kırıklığına uğramış, hem bir gizi paylaşmıştı. Peş peşe: "Hepsi bu mu?" ve "Ama kusursuz bir şey bu!" diye düşündü. Kalbi çarpıyordu – bu arada Fröhlich, onun kalbinin çarpmasına neden olan renkli yağları bir bezle silip çıkarıyordu ellerinden.

Bu iş bitince, bir gece önce saçlarına taktığı tacı başına iliştirdi... Salondakiler kuduruyorlardı. Orayı göstere rek omuzlarını silkti, kaşlarını çatarak sordu:

"Bu hoş bir şey mi sanki?"

Unrat hiçbir şey duymamıştı.

"Şimdi aklınız başınıza gelir. Bu akşam çok ciddi şarkılar söyleyeceğim, bunun için uzun etekler giydim... Oradaki yeşili bana uzatır mısınız?"

Önce sağ, sonra da sol taraftaki giysilerin üstüne çıkmak zorunda kaldı Unrat, ceketinin eteklerini havalandırarak. Sonunda yeşil eteği buldu; bir dakika sonra, belini hiç sıkmadan, yalnızca kalça ve bacaklarının çevresini biraz daraltan bir dizi çiçekle bir masal havası içinde karşısındaydı kız. Adama baktıysa da o bir şey söylemedi; ama onun yüzünde gördüğü şey hoşnut etmeye yetti kızı. Büyük bir havayla kapıya yürüdü. Tam önüne gelince durup döndü, Unrat'ın da gözüne çarpmış olan arkasındaki büyük yağ lekesi aklına gelmişti çünkü.

"Bunu maymunlara göstermem gerekmez, değil mi?" dedi sınırsız bir küçümsemeyle. Sonra da, alçakgönüllük gösterircesine, ardına kadar açılmış olan kapıya çıktı. Unrat kimseye yakalanmamak için geriye sıçradı.

Kapı yarı açık kalmıştı. Dışarıda bağışıyorlardı:

"Allahın paçavrası!" ve "Yeşil ipek bir giysi!" ve "Kim uzun giyerse, boylu boyunca asılır!"

Gülüyorlardı da.

Piyano yine gözyaşı dökmeye başlamıştı. Diskantta¹ ortalık hüngür hüngür ağlamaktan ıslanmış, basta hıçkırıklar kaplamıştı her yeri sanki.

Unrat, sanatçı Fröhlich'in şarkısına başladığını duydu:

"Ay yuvarlak, tüm yıldızlar parlıyor,
Ve eğer kulak verirsen, gümüş gölde
Duran aşkının ağladığını duyarsın..."

Sesler, şarkıcının hüznü ruhundan, siyah bir sel üstündeki donuk inciler gibi çıkıyorlardı.

Unrat: "Ne de olsa—" diye düşündü. Bir gevşeme ve hüznü kapladı içini. Kapının aralığına süzülerek, rezelelerin arasından sanatçı Fröhlich'in yeşil kıvrımlarının yavaşça görünüp geçmesini izledi... Kadın başını arkaya eğiyordu: Kızıl saçlarının arasındaki taç ve yüksekçe siyah bir kashın altındaki boyalı bir yanak, Unrat'ın görüş açısına girdi. Ön masaların birinden, mavi yün bir yelek giymiş olan iriyarı bir köylünün coşkulu sesi duyuldu:

"Ne de güzel bir kadın! Eve dönünce karıma hiç katlanamayacağım!"

Unrat küçümsemeyele karışık bir dostlukla baktı adama:

"Elbette ki öyle beyim," diye düşündü.

Sanatçı Fröhlich oluşurken bu adam orada değildi: Güzelin ne olduğunu bilmiyordu, bu konuda karar alma yetkisi yoktu, nasıl sunulursa öyle kabul etmek zorundaydı onu ve karısından aldığı zevki bozuyorsa sevinmeliydi buna.

Dizeler bir yakınmayla sona erdi:

---

1. Bir müzik aletinin en tiz sesi.

"Sandalımın sallanması kalbimin atışlarına uyuyor, Kalbim ağlıyor ve tüm yıldızlar gülüyor."

Ama dinleyiciler arasından biri de gülüyordu, hem de pat-larcasına. İçinde bulunduğu ruhsal durumdan sıyrılan Un-rat, salonda kimin güldüğünü boşu boşuna aradı. Fröh-lich ikinci dörtlüğe yine "Ay yuvarlak" diye başladı... "Ve tüm yıldızlar gülüyor" nakaratına gelince, salonda altı ye-di kişi gülmeye başladı. Ortalarda oturan biri bir zenci gi-bi için için gülüyordu. Unrat adamı buldu: *Gerçekten* bir zenciydi. Bu zenci çevresini de etkiliyordu, Unrat başkala-rının yüzlerinde de keyifli kıvrımlar oluştuğunu gördü. O yüzlerdeki çarpılmış kasları çekip düzeltmek için bir dür-tü yükseldi içinden. Bir ayağından ötekine verdi ağırlığını, bir tür acı sardı bedenini...

Sanatçı Fröhlich üçüncü kez başladı şarkıya:

"Ay yuvarlak."

"Bunu biliyoruz artık." diye bağırdı biri, yayvan yay-
van ve kararlılıkla. Aklı başında olan birkaç kişi, giderek artan patırtıya karşı çıktı. Ama zencinin kahkahaları kor-kunç bir biçimde çevresine yayılıyordu. Unrat'ın gözleri-nin önünde sıra sıra açık ağızlar vardı, siyah ağızlar, boş-lukların arasından gözüken birkaç sararmış köpek dişi ya da bir kulaktan ötekine uzanan yarım ay biçiminde beyaz kemikler gösteren ağızlar, çenelerinin altında çelenk biçi-minde gemici sakalı olan, ya da üst dudaklarındaki kıllar yukarıya dönmüş ağızlar. Unrat bir gece önce o dik 'çuku-run' kenarında suratına sırtarak gülen eski öğrencisini, tüccar çırağını tanıdı, şimdi de sanatçı Fröhlich'in onuru-na çene kemiklerini alabildiğince açmıştı. Unrat içindeki öfkenin, korkuyla karışık o despot öfkesinin, başını döndü-rerek beynine vurduğunu duyumsadı. Sanatçı Fröhlich onun kendi sorunuydu! Kadına izin veren, yaptıklarını ku-listen izleyen oydu, kendini ona bağlamıştı, bir bakıma onu sunan da kendisiydi! Onun beğenilip değer verilmesi-

ne engel olmaya kalkışan olursa, Unrat'a saldırmış sayılacaktı. Önündeki direğe tutundu, yoksa dışarı fırlayıp tehdit ederek, elleriyle yakalayarak ya da ceza yoluyla o kızgın ve kaçak öğrenci sürüsünü boyun eğmeye zorlayacaktı.

Bir süre sonra beş altı öğrenciyi bulup tanımıştı. Salon, eski yıllardaki dik kafalı öğrencileriyle doluydu. Şişko Kiepert'le şişko karısı Guste salonda dolaşiyor, müşterilerin bardaklarından içiyor, kendilerini oradakilere sevdirmeye çalışıyorlardı. Unrat küçümsüyordu onları, ahlâk düşkünlüğü içindeydiler. Sanatçı Fröhlich, yeşil ipekli giysisi, başında kıvrık tacıyla yükseklerde duruyordu, ama onu isteyen yoktu, bağırıp duruyorlardı:

"Yeter artık!"

Ve Unrat bunu değiştirecek bir şey yapamıyordu! Korkunçtu! Öğrencileri *deliğe* tıkabilir, var olmayan şeyler konusunda kompozisyon yazdırabilir, onları kendi hizmetinde çalıştırabilir, kafalarını terbiye edebilir ve içlerinden biri herhangi bir şey düşünmeye kalkışırsa: "Düşünmemelisiniz" diye emir verebilirdi ona. Ama kendi değerleri ve kuralları içinde güzel bulduğu bir şeyi güzel bulmaya zorlayamazdı onları. Onların, boyun eğmemek için kaçıp sığındıkları son yer belki de bu noktadaydı. Unrat'ın despotluk dürtüsü, burada insanın uyum yeteneğinin en son sınırına dayanmaktaydı... Zor katlanıyordu bu duruma. Derin derin soluk aldı, içinde bulunduğu güçsüzlükten kurtulmak için bir çıkış yolu arayarak çevresine bakındı, bağırarlardan birinin kafatasını açıp onun içindeki güzellik kavramını eğri büğrü parmaklarıyla düzeltmek için duyduğu arzuyla dönüp durdu.

Sanatçı Fröhlich'in iyimserliğini ve neşesini hâlâ koruyabilmesi, üstelik bağıranlarla ısıklayanlara elleriyle öpücükler gönderebilmesi şaşılacak bir şeydi! Gerçekte büyük bir yenilgiye uğramıştı... İzleyicilere arkasını yarı dönerek aşağıdaki piyanoya doğru birşeyler söyledi. Fakat iş-

te o anda yüzündeki o keyifli, hatır sayan ifade birden yerini acı, kötü bir ifadeye bıraktı, tıpkı film karelerinde olduğu gibi. Unrat'a, Rosa piyanistle yaptığı konuşmayı elinden geldiğince uzatıyor, olabildiğince yana dönüyor gibi geldi. Ama daha fazla dönemezdi, yoksa arkasındaki yağ lekesi ortaya çıkardı... Ansızın yine neşeyle havaya sıçradı, yeşil ipekli giysisini toparladı, turuncu iç eteğini bacaklarından yukarıya doğru salladı ve şakımaya başladı tüm gücüyle:

"Çok küçük ve çok saf olduğum için.

Bu atılganlığı hemen karşılığını gördü, alkışlamaya, şarkıyı baştan istemeye başladılar. Kapıları çarparak soyunma odasına döndüğü zaman soluk soluğa sordu:

"Peki şimdi ne diyorsunuz? Çok iyi, değil mi?"

Zarar giderilmiş, herkesin keyfi yerine gelmişti: – Yalnızca salonun en arkasında, çıkışın yanında duvara yaslanmış duran Lohmann, beti benzi uçmuş, aklı uzaklarda, bakışlarını göğsünde kavuşturduğu kollarına dikmiş, dizelerinin, bu kaba insanların gülmeleri yüzünden karanlık sokaklara uçup gitmiş olan dizelerinin, şimdi gecenin ayazıyla titreyerek bir yatak odasının penceresine doğru yol aldıklarını, oraya varınca hafifçe camı tıklatacaklarını, ama içerden kimsenin onları duymayacağını düşünüyordu...

Şişman Guste, Kiepert'le birlikte soyunma odasına geldi. Fröhlich başını arkaya atarak kırıngınlıkla konuştu:

"Bir daha kandırın beni bakalım, o aptal çocuğun zırva şarkısını söylemem için!"

Unrat söyleneni duydu, ama bir anlam vermedi.

"Küçüğüm," diye açıklamak istedi şişman kadın, "bu insanlara güvenilmeyeceğimi bilirsin. Eğer zenci olmasaydı, gülmek yerine ağlardı."

"Elbette ki umurumda değil," dedi Fröhlich, "Profesör bize içecek birşeyler verirse. Ne verecek bakalım?"

Bir gece önce yaptığı gibi iki parmağını hafifçe adamın çenesinin altına dokundurdu.

"Şarap?" diye tahminde bulundu Unrat.

"Güzel!" dedi Rosa beğeniyle. "Ama nasıl bir şarap?"

Unrat'ın şarap çeşitleri konusunda bilgisi yoktu. Takılıp kalmış bir öğrenci gibi gözleriyle yardım arandı.

Kiepert'le karısı merakla bekliyorlardı yanıtını.

"Ş harfiyle başlıyor" diye onu yüreklendirdi Fröhlich.

"Şato-" dedi Unrat ter içinde. Yaşayan diller öğrencisi değildi o, böyle bir garson deyiminin nasıl yazıldığını bilmesine de gerek yoktu. Yineledi:

"Şato-"

"Yo, yo-" diye uyak yaptı kız. "Ş'den sonra a geliyor."

Unrat bulamıyordu.

"Sonra da m... Yoo, bulamıyorsunuz ama. Böyle bulamaması gerçekten tuhaf."

Ansızın Unrat'ın yüzü saf bir mutlulukla parladı. Bulmuştu:

"Şampanya!"

"Tanrıya şükür!" dedi Fröhlich. Guste ile Kiepert de Unrat'ın doğru bildiğini söylediler. Kiepert gidip siparişi verdi. Salondan dönerken, içinden iki şişenin boynunun görüldüğü büyük bir kovayı patron kendi elleriyle taşıyarak önünden yürüyordu. Üzerinde mayosu olan Kiepert yürürken yanaklarını şişiriyor, o sırada çevresinden de aaa! ve hohoho! sesleri duyuluyordu.

Soyunma odasında neşeli bir hava vardı şimdi. Bardağı her doldurduğunda Unrat şöyle düşünüyordu: Bu onun şarabıydı, Lohmann'ın bununla hiç ilgisi yoktu. Ansızın Fröhlich de şöyle konuştu:

"Sizin o aptal çocuklarınız burada hiç şampanya ısmarlamadılar."

Gözlerindeki iç gıcıklayıcı bakış çoğalmıştı.

"Onlardan bunu isteyecek de değilim."

Unrat'ın yüzündeki saf ifadenin değişmediğini gören Rosa içini çekti. Kiepert bardağını kaldırdı:

"Sayın Profesör! Sevdiklerimize!"

Ve gülümseyerek Unrat'tan sanatçı Fröhlich'e baktı. Rosa keyifsizce mırıldandı:

"Avcunu yala! Bir şey anlayacağı yok bunun."

Şişman kadının bir sonraki numara için hazırlanması gerekiyordu, çünkü şarkıdan sonra sıra jimnastikteydi.

"Jimnastik mayosunun içine nasıl girdiğimi Sayın Profesöre gösteremeyeceğim. Yoo, samimiyetin bu kadar da fazla olur."

Üç iskemleyi üst üste koyarak arkalıklarına eteklikler astı ve onların gerisine geçti. Bu duvarın yüksekliği yeterliydi ama Guste'nin bedeni iki yandan taşıyordu. Odadaki-ler, her dakika onun dışarı taşan bir yerini görüyor, çılgılığı basıyorlardı. Fröhlich kollarıyla masanın üstüne boylu boyunca kapanmış gülüyor ve Unrat'ı da öylesine çekiyordu ki bu taşkınlığın içine, adam birkaç kez boynunu uzatıp Guste'nin gizlendiği köşeye yan gözle baktı. Hıh! Kıh! diye sesler çıkarıyordu kadın. Unrat irkilip geri çekiliyor, sonra bu utangaç eğlenceye yeniden başlıyordu.

Fröhlich zorlukla doğruldu, konuşabilmek için bir an soluğunu tuttu:

"Eminim ki bu adam benimle hiçbir şey yapamayacak."

Sonra da soluğunu bıraktı.

Salonda sanat görmek isteyenler bağırıyor, piyano artık onlara engel olamıyordu. İki şişmanın dışarı çıkması gerekti.

Unrat'la baş başa kalınca Fröhlich kendini topladı. Adama ansızın bir utangaçlık gelmişti. Bir süre ikisi de konuşmadılar, dışarıda söylenen şarkının sesi geliyordu. Rosa şarkıya karşı çıktı:

"Yine barfiksini üstünde o aptal denizci şarkısını söylüyorlar. Onları bu şarkıdan soğutacağım!.. Ama siz gözünüzü açıp da burada nelerin değiştiğini görmediniz bile."

"Bu *de* – burada mı?" diye kekeleydi Unrat.

"Bırakın bırakın, bir şey anladığınız yok... Aynanın

yanında dün bir şey yok muydu? Sağında ve solunda?"

"A, evet – elbette ki... İki çiçek buketi mi?"

"Ve siz nankör adam, sizin hatırladığınız için o yeşillikleri sobaya attığımı görmüyorsunuz bile."

Aşağıdan yukarı suratını asarak baktı Rosa. Unrat dikkatle göz attı sobaya, duyduğu hoşnutlukla kızardı; Fröhlich, Lohmann'ın çiçeklerini yakmıştı. Ansızın şiddetli bir huzursuzluğa kapıldı; kendisinin Fröhlich'e getireceği iki yeni buketi, Lohmann'ın buketlerinin yerine koyma düşüncesi doğmuştu kafasında... Kırmızı perdeye baktı, arkasında hiçbir surat görünmüyordu. Lohmann'la boy ölçüşmek için duyduğu hevesle heyecanlanarak:

"Sevgili –ne de olsa– küçük bayan, dün akşam herhalde o gençlerle görüşmüşsünüzdür?" dedi.

"Siz de ne diye öyle erken gittiniz? Onlar tıpış tıpış gelirlerse ben ne yapayım?.. Ama onlara gerçeği anlattım ben, özellikle de birine..."

"Çok güzel... Ve bu gece bu gazinoya geldiğinizde dışarıda mutlaka –*hep ama hep*– o üç öğrenciye rastlamışsınızdır değil mi?"

"Amma da mutlu eder bu beni!"

"Sevgili küçük bayan, eğer çiçeksiz ve şampanyasız yapamıyorsanız, onları size ancak *ben* vermeliyim. Bunları öğrencilerin size sağlaması doğru değil."

Pancar gibi kıpkırmızı kesildi, canlandı, tüm duyuları akıl ermez bir biçimde keskinleşti ansızın; Fröhlich'in bir daha hiç söylemek istemediği "o aptal çocuğun zırvaları" ile yuvarlak ay anlatan şarkıdan söz ettiğini, bu şarkıyı Lohmann'ın hazırlamış olduğunu anlayıverdi Unrat!

"Yalnız bu yuvarlak ay şarkısını söylememekle kalmayacaksınız, artık öğrenci Lohmann'ın hiçbir şarkısını söylemeyeceksiniz!" dedi.

"Eğer bunlarsız da yapamıyorsam," diye sordu Rosa, aşağıdan doğru gülümseyerek, "*siz mi* bana şarkı hazırlayacaksınız?"

Unrat buna hazırlıklı değildi. Bununla birlikte kıza güvence verdi:

"Bir çaresini bulurum."

"Evet bulun bakalım. Başka konularda da çok şey yapılabilir. Tek yapılacak şey, onları akla getirmek."

Dudaklarını öne uzatarak yüzünü Unrat'a yaklaştırdı.

Ama Unrat, kendisinden bekleneni yapmadı. Kadına, ne yapacağını bilmeden, belirsiz bir güvensizlikle bakıyordu. Rosa sordu:

"Siz buraya ne amaçla geldiniz?"

"Öğrencilerin hakkı yok-" diye söze başladı Unrat.

"Tamam, tamam..." Kız üstünü başını kurcalamaya başlamıştı. "Kısa bir şey giymeliyim. Şimdi işe yarayabilirsiniz."

Unrat yardım etti ona. İki şişman kazandıkları başarıdan sonra susamış olarak döndüler odaya. Şişelerin yalnız birinde yarım bardaklık şampanya kalmıştı. Kiepert yeni içki alıp getirmeye gönüllü oldu, Unrat da ondan rica etti bunu. Fröhlich'e hemen içki koyup verdiler, sonra da şarkı söylemeye gitti. Çok beğenildi. Şampanya giderek tatlılaşıyor, Unrat'ın mutluluğu da giderek artıyordu. Şişman artist bir sonraki numarasını yapmak üzere dışarıya ellerinin üstünde yürüyerek çıkınca çılgınca alkışlandı. O da o dakikadan sonra sağa sola hep böyle gitti. Sanatçı Fröhlich her sahneye çıkışında daha da ateşleniyor, izleyicilerin beğenileri de gittikçe daha gürültülü patırtılı oluyordu. Unrat, iskemlesinden kalkmak zorunda kalacağı anı düşünemiyordu bile.

Son müşteriler de gittiler. Fröhlich yüzü yaşama sevinciyle ışıdayarak konuştu:

"Hafta içinde böyle yaşarız biz, Profesörcük. Pazar günleriye daha da cesaretliyizdir."

Ansızın hıçkırmaya başladı. Unrat şaşkınlıkla, ince bir sisin gerisinden, kızın burnunu masanın üstünde du-

ran ellerine bastırđını, başındaki yarım ay biçimindeki tacın da aşığı yukarı oynadığını görüyordu.

"Dışarıdan böyle parlak görünüyor," diye ağızından çıktı kızın, "İçerde ise acı bir hüzünden başka bir şey yok..."

Ağlayıp yakınmayı sürdürdü kız. Unrat ona söyleyecek bir şey bulmak için sıkıntıyla aranıp duruyordu. O arada Kiepert gelerek Unrat'ı iskemlesinden kaldırdı, onu uğurlamak istediğini söyledi. Tam kapının yanına geldiklerinde Unrat'ın aklına bir şey geldi. Arkasını döndü, elini havada zorlukla oynatarak çoktan uyumuş olan sanatçı Fröhlich'in olduğu yere doğru uzattı ve ona söz verdi:

"Sizi kurtarmaya çalışacağım."

Bu söylediği, sınıf geçme zamanı geldiğinde, bir öğretmenin iyiliğini istediği bir öğrencisine söyleyebileceği ya da onun için düşünebileceği bir şeydi. Ama Unrat şimdiye kadar bunu ne kimseye söylemiş ne de kimse için düşünmüştü.

7. BÖLÜM

Saat sekizi çeyrek geçiyordu, ama Unrat görünürde yoktu. Bu özgürlükten olabildiğince yararlanma arzusuyla, kendi kulaklarını sağır etme, hatta aptala dönme derecesinde azıyordu tüm sınıf. Ne için olduğunu bilmeden herkes "Unrat! Unrat!" diye haykırıyordu. Kimilerine onun öldüğü söylenmişti. Kimileri onun, ev işlerine bakan kadını dolaba kilitleyip açlıktan ölmesine neden olduğuna, şu anda da hapishanede bulunduğuna yemin ediyorlardı. Lohmann, Ertzum ve Kieselack ise susuyorlardı.

Ansızın Unrat uzun adımlarla süzülerek kürsüye geldi, kendini koltuğuna kemikleri ağrıyormuşçasına, özenle bıraktı. Çoğu, onun geldiğini ayırımsamamış, hâlâ "Unrat!" diye haykırıyordu. Ama Unrat onların söylediklerini 'kanıtlamaya' aldırıyor gibiydi. Çok üzgün duruyordu, konuşmasına izin verilene kadar sabırla bekledi, yanıtları değerlendirirken de neredeyse hastalıklı bir melankoli içinde gibi davrandı. Eskiden sürekli, tutkuyla peşini izlediği birinin, on dakika boyunca çok yanlış bir çeviri yapmasına ses çıkarmadı. Bir başkasının ise, daha ilk sözcüğünü zehir saçarak kesti. Ertzum, Kieselack ve Lohmann'ı sabırla görmezlikten geldi – ama aklı hep onlardaydı. Kendi kendine, bir gece önce eve bin bir zahmetle dönerken, iki eliyle duvara tutunarak keyifsizce ilerlerken, onların bir evin köşesinde durup durmadıklarını soruyordu. Hatta onlara çarpıp özür dilediğini bile düşünüyordu... Ama o zaman bile aklı bütünüyle başındaydı, o ruh durumu içindeyken gördüğü, duyumsadığı şeylerin hepsinin birden dış dünyaya ait olması gerekmediği konusundaki bilinçliliğini bir an için olsun yitirmemişti.

Bu konuyla ilgili bilgileri olmadığından büyük bir korkuya kapılmıştı. O üç ahlâksız acaba neler biliyorlardı?.. Ve acaba dün Unrat bardan ayrıldıktan sonra neler olmuş olabilirdi? Acaba Mavi Melek'e geri dönmüşler miydi? Lohmann soyunma odasına gitmiş miydi?.. Sanatçı Fröhlich ağlamıştı; uyumuş olması da olasıydı. Lohmann onu uyandırmış olabilir miydi? Lohmann'a dersin en zor bölümünü açıklamak için büyük bir arzu duyuyordu Unrat. Ama bunu göze alamadı.

Lohmann, Kont Ertzum ve Kieselack gözlerini ayırmadan onu izliyorlardı. Bunu yaparken, Kieselack bütün bu olanların eğlenceli yönünü, Ertzum aşağılayıcı yönünü, Lohmann ise acınacak yönünü görüyorlardı; ama bunların dışında her üçünü de etkisi altına alan şey, bir tür dehşet, o despotla girmiş oldukları gizemli anlaşmanın sonucunda korkutucu bir biçimde sırdaş olmaları idi.

Okulun bahçesinde, Lohmann güneşli duvara dayanarak kollarını kavuşturdu, bir gece önce o dumanlı salonun duvarına dayanırken yaptığı gibi, mutsuzluğunun, dizelelerine nasıl yansıdığını içinden dinledi. Ertzum, rastlantıymış gibi yaklaşarak alçak bir sesle sordu:

"Masanın üstünde uzanmış uyuyor muydu? Böyle bir şey olamaz Lohmann."

"Sana horluyordu diyorum. Unrat sarhoş etmişti onu."

"Dolandırıcı! Onu bir daha!"

Ertzum böbürlenmesini kesmeye utandı. Okulun boyunduruğu omuzlarında, hiç konuşmadan ayaklarını gıcırdatarak dolaştı. Unrat'dan daha çok kendi beceriksizliğine kin duyuyordu. Rosa'ya lâıyk değildi!

Öğrencilerin arasında bir aşağı bir yukarı gidip gelen Kieselack, geçerken iki sırdaşına sokuldu, elinin arkasından ağzını yamultarak, içten içe korkunç bir coşkuyla sarsılarak fısıldadı:

"Çocuklar, bu işe bulaşıyor diyorum size, adamakıllı

bulaşıyor!"

Gitmeden önce de çabucak sordu:

"Oraya yine gidecek misiniz?"

Öbür ikisi omuzlarını kaldırdılar. Doğaldı gitmeleri, ama aynı zamanda aşağılayıcıydı da.

Unrat içinse oraya gitmek göreve dönüşmüştü ve günden güne Unrat, Fröhlich'e alışıkça, bu görev iyice keyifli olmaya başlamıştı. Lohmann kendisinden önce davranmanın diye her gün Mavi Melek'e ilk gelen o oluyordu. Gelince, tuvalet gereçlerini düzeltiyor, en temiz iç eteklerini, külotları arayıp buluyor, onarılması gereken şeyleri kenara, bir iskemlenin üzerine koyuyordu. Sanatçı Fröhlich geç geliyordu, çünkü artık Unrat'a güvenmeye başlamıştı. Unrat, kısa sürede renksiz parmaklarını iyice sivriltilip Rosa'nın giysilerindeki düğümleri çözmeyi, fiyonklarını düzeltmeyi, üstündeki oraya buraya gizlenmiş iğneleri bulup çıkarmayı öğrendi. Rosa makyaj yaparken hızla gidip gelen kollarının oynadığı pembe soluk sarı oyun, gittikçe onu bunu tutarken yaptığı anlamlı hareketlere dönüşüyordu. Unrat kızın yüzündeki palete alışıyor, renkli çubukların ve şişeciklerin, toz dolu küçük keselerin ve kutuların, içinde yağ olan kavanoz ve çanakların adlarını, ne işe yaradıklarını öğreniyor, onların nasıl uygulandıklarını sessizce, hızla deneyip görüyordu. Fröhlich ondaki bu ilerlemeyi ayırımsıyordu. Bir akşam aynanın önündeki iskemlesinde geriye yaslanarak:

"Haydi bakalım," dedi.

Ve Unrat onu öyle güzel hazırladı ki, kızın parmağını bir tek kreme bile değdirmesine gerek kalmadı. Ondaki bu beceriklilik şaşırttı kızı, bunları nasıl bu kadar çabuk öğrenebildiğini sordu. Unrat kıpkırmızı kesildi, birşeyler kekeledi; kızın merakıysa giderilmemişti.

Soyunma odasında böyle önemli bir konuma gelmiş olması Unrat'ı sevindiriyordu. Lohmann artık onun yeri-

ni alma umudundan vazgeçmeliydi. Acaba Lohmann oradaki pembe boleronun boyanmaya gitmesi gerektiğini aklında tutabilir miydi? Evet, ama eğer kendisine verilmiş olan Homeros'un dizelerini ezberleme görevini daha büyük bir çabayla yerine getirip belleğini çalıştırmış olsaydı! İşte şimdi tembel olmanın sonuçları kendini gösteriyordu!.. Unrat, yerdeki eşyaların arasındaki beyaz iç çamaşırlarının arasında ince, eğri bacaklarıyla çabucak uzanan büyük, kara bir örümcek gibi dolaşıyordu. Gri, köşeli elleriyle eskimiş kumaşları hışırdatarak düzeltiyordu. Bazıları, beklenmedik bir anda, daha önce gizli kalmış biçimlere bürünüyorlardı – bir kola, bir bacağa; Unrat bunlara utanarak yan yan baktı, şöyle geçirdi aklından:

"Ne var ki – yine de."

Sonra da gizlice kapının aralığına yanaşıp piyanonun gürültüsü arasında sesi ıslık çalıp cıyaklayan, kolları, bacakları dumanın içinde savrulan Rosa'yı ve bir lale tarhındaki kabarmış çiçekler gibi ağızları açık onu izleyen aptal yüzleri gözetledi. Kızla övünüyor, alkışladıkları zaman salondakileri küçümsüyor, sustukları zaman onlara duyduğu kinle yerinden fırlıyordu; – Fröhlich onların karşısında yerlere kadar eğilip giysisinin açık yerini cömertçe gösterdiği için duydukları zevkten gurul gurul sesler çıkardıkları zaman da onlara karşı bambaşka bir şey duyuyordu. O zaman Unrat'ı, yerinde durmasını engelleyen bir korku sarıyordu... Sonra Rosa şiddetli bir alkış rüzgârıyla kapıdan esip içeri giriyor, Unrat da onun omuzlarına bir gece mantosu sarıp boynunu hafifçe pudralıyordu.

Bunu yaparken, kızın içinde bulunduğu ruh halini seziyordu. Unrat'ın bir sonraki saati iyi mi yoksa kötü mü geçireceği kızın güler yüzle omuzlarını Unrat'a uzatmasına ya da suratına pudra ponponunu fırlatıp hiçbir şey görememesine neden olmasına bakarak, anlaşıyordu. Unrat'ın kadınların teninin altına geçen bakışları, giysilerin bittiği yerden derine de işliyordu. Kumaşlarla ve pudralar-

la neredeyse ruhun da yönetilip koklanabileceğini anladı Unrat; pudranın ve kumaşların gerçekte neredeyse ruha eş değerde bir şey olduklarını da...

Fröhlich ona karşı bazan sabırsızca bazan da dostça davranıyordu. Ne zaman beklenmedik bir anda dostça davranmaya kalksa, Unrat hep yolundan çıkıyordu. Kız onu azarladığı zaman daha az utanıp sıkılıyordu... Rosa arasıra adamın davranışında bir plan olduğunu düşünüyor, bu planın ve kendisinden beklenen, ama pek inanmadan uyduğu davranış kurallarının uygulanması oldukça canını sıkıyordu. Sonra ansızın akıllı uslu, hatta biraz da duygulu oluveriyor, yüzüne, sanki Unrat'ın dizlerinin dibinde oturuyormuş gibi bir ifade takınıyordu; ciddi bir adama kendini beğendirmek isteyen birinin takınması gereken bir ifade...

Ama çok geçmeden, bir iç eteği yıgınıymış gibi adamı iskemleden aşağı itiveriyordu, bu da Unrat'ı, neden olduğunu kendi de bilmeden, rahatlatıyordu.

Bir keresinde kız onun yanağını okşamıştı. Ama ansızın elini geri çekmiş, inceleyip kokladıktan sonra donakalmış bir sesle:

"Siz yağlısınız," demişti.

Unrat kızarmış, ne yapacağını bilememişti. Kız bağır-maya başlamıştı:

"Makyaj yapıyor! Hoppala! Demek bunun için çabucak öğrendi bu işi. Kendi üzerinde deneyip öğreniyor! Ah siz – Unrat!"

Unrat'ın yüzünde bir dehşet ifadesi belirdi.

"Evet: *Unrat!*" Ve adamın çevresinde dans etmeye başladı.

Unrat ansızın mutlulukla gülümsedi... Demek adını biliyordu kız, Lohmann'dan ve öteki çocuklardan öğrenmişti, büyük olasılıkla da başından beri biliyordu: Bu, adamı sarstı, ama acı vererek değil, zevk vererek. Sanatçı Fröhlich'in ona o değersiz lakabını söylemiş olmasının

onu nasıl olup da mutlu edebildiği kısa bir an kuşkuya düşürdü onu ve hafifçe utandırdı. Ama her şeye karşın mutlu-
ydu. Ayrıca düşünmeye vakti de yoktu, çünkü kız onu bi-
ra almaya gönderdi.

Unrat birayı ismarlamakla kalmadı; salonda bardakla-
rı taşıyan patronun arkasından gidip onu kollayarak, baş-
kalarının bardakları ellemelerine engel oldu. Bir keresin-
de Mavi Melek'in sahibi, Unrat'a biraları kendisinin alıp
götürmesi gibi uygunsuz bir öneride bulunmuştu. Un-
rat'ın bu öneriyi geri çevirirken takındığı insanı şaşırtan
ağırbaşlılık, yaptığı yanlışlığı yinelemekten alıkoydu ada-
mı.

İçmeden önce:

"Şerefe, Unrat," dedi Fröhlich.

Sonra duraklayarak:

"Size *Unrat* demem gülünç değil mi? Evet, gerçekten
gülünç. Sizinle aramızda hiçbir şey yok. Birbirimizi ne ka-
dardır tanıyoruz? Alışkanlık nelere yol açıyor... Ama du-
run, size bir şey söyleyeceğim: Kiepert'le karısı çekip gitse-
ler de, onlar için hiç de gözyaşı dökmem. Ama sizinle her
şey başka..."

Gözlerine gitgide düşünceli bir bakış yerleşmişti, sa-
bitleşmişlerdi. Oldukça dalgın olarak sordu:

"Ama ne demek bütün bunlar, *istediğiniz* ne sizin?"

8. BÖLÜM

Unrat buna hiç aklını yormuyordu. Akşamın ilerlemiş bir saatinde Fröhlich'in yanından ayrıldığında onu huzursuz eden bir tek şey vardı: Kieselack, von Ertzum ve Lohmann konusundaki belirsizlik. Onların gizlice yapabilecekleri şeylere karşı duyduğu korku, gittikçe olmayacak şeyleri olası ve insanlar arasında konulmuş tüm sınırları aşılabilir görmesine yol açıyordu. Mavi Melek'in önündeki dar sokakta onların ayak seslerini arkasında duydu bir kez. Durduğu zaman onların dikkatini çekmemek için kendi adımlarını çok yavaş atıyordu. Köşeyi dönünce durup pusuya yattı, başını yana eğip ansızın üstlerine yürüdü. Geriye fırladılar, ama Unrat kışkırtırcasına, gözlerini öfkeyle kırıştıtararak konuştu:

"Haydi bakalım, görüyorum ki *-hep ama hep-* sanatın keyfini çıkarmışsınız. Doğru da yapmışsınız. Gelin, dinlediğiniz şeyi bir kez birlikte yineleyelim, böylece bu gibi konularda ne kadar ilerlediğinizi öğrenme olanağı bulacağım."

Üç genç kalakalmışlardı o despotla böylesine ürkütücü bir yakınlığa girmeye görünürde hazır olmadıkları için; Unrat ekledi:

"Genel kültürünüzün düzeyi konusunda bu yolla edineceğim izlenimin *-gerçekten-* bundan sonraki karnenizde biraz yararı olabilir."

Bu sözlerden sonra Lohmann'ı yanına çekerek öbür ikisini önden gönderdi. Lohmann pek keyifsizce geldi onunla; ama Unrat sözü hiç dolaştırmadan, onun yuvarlak ay şarkısına başladı:

"Aşkın durur ve onun ağladığını duyarsın," dedi. "Aşk

soyut bir nesne olduğundan, gerçekte ağlayamaz. Ama siz 'aşkı' kendi ruhsal durumunuzun kişileştirilmesi olarak görmek istediğinizden ve bu şiirsel varlık, sizin varsaydığınız bir gölün kıyısında ağlamak üzere içinizden dışarı çıktığından, düşündüğünüz gibi olabilir bu. Ama öğretmen, böyle bir ruh durumunun bir lise altıncı sınıf öğrencisine, üstelik sınıfın amacına erişme şansı kesin olmayan birine kesinlikle uygun olmadığını eklemek zorundadır."

Unrat, ruhunun bir parçasını cılız parmaklarının arasında evirip çevirdiği için korkan ve öfkelenen Lohmann şöyle konuştu:

"Bütün bunlar, şiirin izin verdiği şeylerdir, Sayın Profesör, baştan sona. Açık saçık yazılmış cılız bir yapıt, *l'art pour l'art*,¹ bu deyim tanıyorsanız. Ruhla hiç ilgisi yok."

"Öyleyse – olabilir" diye yineledi Unrat. "Demek ki bu şarkının duygulu bir etki bırakması –elbette– yalnızca o şarkıyı söyleyen şarkıcının sayesinde."

Sanatçının adını ağzına almak için gururla doldurdu, ama soluğunu tutarak bu duyguyu bastırdı. Hemen sözü başka yana çevirdi. Lohmann'ı romantik şiir türü nedeniyle azarladı, Homeros'u iyice çalışmasını istedi. Lohmann ise, Homeros'un şiirlerindeki gerçekten şiirsel olan az sayıdaki bölümlerden daha iyi olan başka şiirlerin yazılmış olduğunu ileri sürdü. Odise'nin Eve Dönüşü'ndeki ölen köpek, çok daha etkileyici olarak Zola'nın "*La joie de vivre*"inde² vardır dedi.

"Eğer bu yapıtı biliyorsanız, Sayın Profesör," diye de ekledi.

Sonunda Heine anıtına geldiler, Unrat emir verircesine, Lohmann'dan alma dürtüsüyle gecenin içine bağdı:

"Hayır! Asla!"

Kentin kapısına varmışlardı; Unrat'ın buradan sap-

---

1. Sanat için sanat.

2. Yaşama sevinci.

ması gerekiyordu. Bunu yapmak yerine, karanlık çayırların arasından Kieselack'ı yanına çağırıldı. Lohmann'a da:

"Arkadaşınız von Ertzum'la birlikte gidin siz," dedi. O anda tüm kaygısı Kieselack'dan yanaydı. Bu çocuğun aile koşulları, ona bir güvence sağlayacak gibi değillerdi. Babası limanda geceleri çalışan bir memurdu. Kieselack evini büyükannesiyile paylaştığını öne sürüyordu. Unrat, böyle yaşlı bir kadının Kieselack'ın geceleri özgürce gezmesini pek az sınırlayabileceğini düşündü. Üstelik Mavi Melek'in kapısı da gece geç vakte kadar açık kalıyordu.

Kieselack, Unrat'ın neye önem verdiğini sezerek adama güvence verdi:

"Büyükannem beni pataklar."

Unrat'ın dikkatli bakışları altında onun biraz önünde yürüyen von Ertzum, var gücüyle sıkığı yumruklarını aşağı sarkıtarak boğuk bir sesle Lohmann'a:

"Fazla ileri gitmemesini öneririm ona. Her şeyin bir sınırı vardır," dedi.

"Umarım ki o sınıra gelmemiştir henüz," diye yanıtladı Lohmann. Bu öykü gitgide daha çok kuşkulandırıyor beni."

Ertzum yine sözü aldı:

"Sana bir şey itiraf etmek istiyorum, Lohmann... Burada oldukça yalnızız, bundan sonraki sokak feneri ve bekçi ancak dul Blöss'ün evinin orada. Arkamı dönüp o adamı tepelesem – umarım bana engel olmazsınız... O kadın – o kadın böyle bir sefilin, böyle bir yengecin pençelerinde! Onun saflığı!.. Hey, bak birşeyler olacak!"

Karşısındakini şaşırttığını sezdiği için, von Ertzum daha da sertleşiyordu. Ama aldırılmıyordu buna, savurduğu tehditlerden de utanmıyordu, çünkü bugün hepsini üstlenebilecek gibi görüyordu kendini.

Lohmann durakladı:

"Onu öldürmen olay yaratırdı, bunu yadsıyamam," dedi sonunda, yorgun bir ses tonuyla. "Bir zamanlar bir hare-

ket yapmaya cesaret edebilirdim –bir kapıyı ardına dek açabilirdim;– bunun yerine ben hep, kapı içerden açılırsa yakalanırım korkusuyla, arkasında durup bekliyorum."

Lohmann sustu, karşısındakinin yüzüne karşı, "Sen bayan Dora Breetpoot'a âşiksın" demesini bekledi heyecanla. Aklından, böyle bir durum için hazır tuttuğu tüfek geçti... Ama itirafı havada kolayca dağılıp gitti.

"Bir başka konu da," diyerek ağzını büzdü Lohmann, "bunu yapıp yapamayacağın... Sen hiçbir şey yapmazsın."

Von Ertzum geriye doğru çılınca bir hareket yaptı. Dul Blöss'ün fenerine yaklaşmış olduklarından Lohmann arkadaşının bakışlarına yansıyan baş dönmesini açıkça gördü. Kolundan yakaladı onu.

"Sakın bir aptallık yapma, Ertzum!"

İnanmayan gözlerle baktı arkadaşına.

"Böyle şey olmaz, ciddi olarak göze alamazsın bunu. Şu adama bak bir kez. İnsanın öldürebileceği birine benziyor mu hiç? Ancak boşver denilebilecek biri o. Böyle bir şey yapıp bizim yaşlı Unrat'la birlikte gazetelerde çıkmak mı istiyorsun? Ne rezillik!"

Ertzum'un o ağırcaanlı heyecanı giderek yatıştı. Yeniden tehlikesiz birine dönüştüğü için Lohmann onu biraz küçümsedi.

"Üstelik de," diye ekledi Lohmann, "yapabileceğin bir şey daha vardı, böyle anlamsız olmayan; ama sen yapmadın. Breetpoot'dan para istedin mi?"

"H-ayır."

"Gördün mü? Vâsine gidip kapıldığın tutkuyu, Rosa'nın peşinden gitme konusundaki kararlılığını anlatacaktın. Bir erkek olduğunu, bu işte alçak herifin birine karşı yenilgiye uğramaktansa, iki yıl askerlik yapmayı yeğlediğini söyleyecektin. Rosa için kendini özgür bıraktıracaktın: *bunu yapacaktın!*"

Ertzum mırıldandı:

"Elime ne geçerdi ki!"

"Neden?"

"Hiç para vermezdi. Dizginleri daha da kısırdı. Rosa'yı bir daha göremezdim."

Lohmann da Ertzum'un vasisinin böyle bir şey yapmasının olası olduğunu düşündü.

"Sana üç yüz mark ödünç verebilirim," dedi kayıtsızlıkla. "Eğer kızla kaçıp gitmek istiyorsan—"

Ertzum onu dişlerinin arasından yanıtladı:

"Sağol."

"Hayır mı? Peki öyleyse."

Lohmann güçsüz, kötü niyetli bir kahkaha salıverdi:

"Ama haklısın. Birisini kontes yapmadan önce düşünüp taşınmak gerek. Rosa da başka türlüüne razı olmaz herhalde."

"Ben de başka türlü olmasını istemezdim," dedi von Ertzum kırık, yalın bir sesle. "Ama o arzu etmiyor... Ah, bunu bilemezsin sen. Pazar gününden beri ne kadar umutsuz olduğumu kimse bilmiyor. Bana sanki hâlâ aynı kişiymişim gibi davranmanız—benim tutumumun da buna uygun olması— çok gülünç gerçekte."

Sustular. Lohmann hiç hoşnut değildi; şu gülünç Fröhlich yüzünden şimdi Ertzum da trajik bir duruma düştüğü için kendisinin zarar gördüğünü, Dora Breetpot'a beslediği tutkunun yara aldığını düşünüyordu.

"Yani?" diye sordu alnını kırıştıtararak.

"Evet. Pazar günü Kieselack, sen ve — Rosa'yla dolmen¹ yaptığımız gezide... Rosa'yı yalnız benim olarak gördüm, bir kez olsun Unrat olmadan: Öyle mutluydum ki. Bu işin olacağından çok emindim!"

"Doğru. Başlangıçta çok keyifli görünüyordun. Hatta dolmeni kırıp döktün bile, becerebildiğince."

"Ya, evet. Düşündüm de, dolmeni kırmam daha önceydi ama, ben henüz başka bir insanken... Kahvaltıdan

---

1. Taş devri mezarı.

sonra Rosa'yla ben ormanda neredeyse yalnız gibiydik; çünkü Kieselack'la sen uyuyordunuz. Kendimi yüreklen- dirdim, ama son anda korkuya kapıldım. Gerçekte Rosa bana hep iyi davranmıştı; sana davrandığından tümüyle değişik... değil mi?.. Yalnızca benim bir açıklama yapma- mı bekliyordu. Elimde olan azıcık parayı yanıma almış- tım; artık kente geri dönmeyeceğimize, ormandan geçip istasyona gideceğimize kesinlikle inanıyordum."

Sustu, Lohmann'ın onu dürtmesi gerekti.

"Seni – yeteri kadar sevmiyor mu?"

"Beni yeteri kadar tanımadığını söyledi. Sence bu, uy- durma bir neden mi? Ayrıca, nasıl olsa yakalanırız, sonra da yaşı küçük birini baştan çıkarttığım için beni hapse atarlar, dedi."

Lohmann, içinden gelen gülme dürtüsünü zorla bas- tırmaya çalıştı.

"Böylesine duygusuz bir düşünüş," dedi kendini zorla- yarak, "gerçek sevgi olamaz. En azından onun aşkı senin- kinin düzeyinde değil. Onun için beslediğin değişik duygu- lardan bir kısmını geri çekmeyi yeğleyip yeğlemeyeceğini iyice düşünsen iyi olur... O dolmende ki görüşmenizden sonra Rosa'nın senin bütün geleceğini adamana değmeye- ceği görüşünde değil misin?"

"Hayır, böyle bir şey düşünmüyorum," dedi von Ert- zum, ağırbaşlılıkla.

"Öyleyse yapacak bir şey yok," diye karar verdi Loh- mann.

Papaz Thelander'in evine varmışlardı. Ertzum kırıştan yu- karı, balkona tırmandı. Unrat, Kieselack'la Lohmann'ın arasında durmuş ona bakıyordu. Ertzum penceresinden içeri girince, Unrat gitmek üzere döndü, düşünceliydi. Ert- zum'un aklına esince yine balkondan aşağı kayıp inebilece- ğini söylüyordu kendi kendine... Ama pek az korkuyordu von Ertzum'dan; onun safdilliğini hor görüyordu...

Öteki iki öğrenciyi kente geri götürdü, Kieselack'a büyükannesinin yetki alanına girene kadar eşlik etti.

Sonra, babasının evinin önüne kadar Lohmann'la birlikte gitti, sokak kapısının kapandığını duydu, üst kattaki ışığın yandığını gördü, sönene dek özenle bekledi; bir süre daha orada kaldı. Hiçbir şey olmadı.

İşte ancak o zaman Unrat yatmaya gitme cesaretini bulabildi.

9. BÖLÜM

Unrat, sanatçıların soyunma odasının kapısına gelen her meraklıyı sertçe ürkütüp kaçırıyordu. Yabancı denizciler onun artistleri kiralamış olan patron olduğunu sanıyorlardı. Onu bu kumpanyanın yöneticisi olarak görmeyenler, kızın babası olduğunu düşünüyorlardı. Bu ikisinin arasında kalanlarsa, Unrat'ı tanıyanlardı, bunlar kendilerinden pek emin olmadan sırtıyorlardı.

İlk birkaç akşam bağırarak alay etmişlerdi onunla. O zaman Unrat soğukkanlılığını bozmadan, kayıtsızca, onların başlarının üstünden ileriye bakmıştı. O burada, onlardan çok üstündü. Çok geçmeden bunu sezdiler. Para ödeyip orada oturan, bön bön bakan o insanlar, kendilerini aşağılanmış gibi görmeye başladılar – onlar beklerken, Unrat yüzünde onaylayan bir bakışla, hepsinin bayıldığı sanatçı Fröhlich'in geçmesi için kapıyı açıyordu. İnsanlar istemeden Unrat'a saygı göstermeye başladılar, onu daha da gülünç duruma düşürmek için gösterdikleri çabalar her gün gittikçe azaldı. Buna karşılık toptancı dükkânlarının en arka tezgâhlarında fısıldaşarak öç almaya başladılar Unrat'tan. Unrat'ın yaşam tarzıyla ilgili ilk söylentiler buralardan yayıldı kente. Halk hemen inanmadı bu söylentilere. Yaşlı Unrat'ın öğrencileri, bugün onun evsahibesini deliğe kilitlediğini söylerlerdi, yarın da bambaşka bir şey. Bu alışılmış bir şeydi, herkes gülümsemekle yetinirdi.

Genç öğretmenlerden biri, okulun en yaşlı profesörü olan yarı sağır bir öğretmenin koruması altında Mavi Melek'e giderek gerçeği öğrenme olanağını buldu. Ertesi sabah öğretmenler odasında sağır profesör, Unrat'a eğitici-

lik onuruyla ilgili birkaç rica edici söz söyledi. Genç öğretmen kuşkuyla gülümsedi; öteki öğretmenler başlarını çevirdiler; birkaç tanesi omuzlarını silkti. Unrat şaşırıldı: Mutlak egemenliğine karşı yapılan inanılmaz bir saldırıyla karşı karşıyaydı. Çenesi takırdıyordu; güçlkle konuştu:

"Bu –elbette ki– sizi ilgilendirmez."

Bir kez daha arkasına döndü.

"Benim onurum –dikkatinizi çekerim!– yalnızca bana aittir."

Birkaç kez ağzını açıp kapadı, titreyerek çekip gitti. Yarı yola geldiğinde hâlâ etkisindeydi olayın. Konuşmayı belirsiz sözlerle kesip bırakmış olmak günlerce öfkelen dirip durdu onu. Sanatçı Fröhlich'in bütün öğretmenlerden daha onurlu, sağır profesörden daha güzel ve okul müdüründen daha üstün olduğunu açıklaması gerekirdi. Eşsizdi o, Unrat'ın yanında, insanların çok üzerindeydi yeri, Fröhlich konusunda yanılırsalar da, Unrat'dan kuşkulansalar da aynı ölçüde suç işlemiş sayılan bu insanların üzerinde.

Ama Unrat'ın bu düşüncelerinin geçtiği yollar henüz tam olarak açılmamışlardı, çok belirsizdiler, çok derindeydiler, öyle ki Unrat o insanlara oralarda yol gösteremiyordu. Bu düşünceler onu gizliden gizliye kıskırtıyordu; odasının sessizliği içinde coşuyor, dişlerini gıcırdatıp yumruklarını sallıyordu. Pazar günü artist Kiepert'le birlikte Kömür Pazarına, sosyal demokratların merkezindeki siyasi seçimlere gitti. Ansızın alınmış olan bir kararın uygulamasıydı bu. Lohmann'ın ait olduğu sosyal sınıfın yetkilerinin kırılabileceğini anlamıştı. O ana kadar, artistin parti konusunda yaptığı bütün tanıtımları, kendisini üstün gören alaycı gülümsemesiyle karşılamıştı: Kiliseyi, kılıcı, bilgisizliği ve katı töreleri destekleyen ve davranışının nedenlerini açıklamak istemeyen kültürlü bir despotun gülümsemesiyle. Bugünse, ansızın bütün bunlara boş vermeye, kibir-

li üst tabakaya karşı halkın aşağı sınıfıyla birleşmeye, o insanları sarayına çağırmaya, bazılarının direnişini o genel başkaldırı içinde gömmeye kararlıydı. Unrat'ın bilinci seçim salonundaki halkın duygularının yarattığı buğunun içinde takılıp kaldı; Unrat hummalı bir yakıp yıkma tutkusuyla yanıp tutuşmaya başladı. Parmaklarının kızarmış mafsallarıyla bira bardaklarına vurarak bağırdı:

"Haydi ileri! Bütün bunlara daha fazla dayanmak istemiyorum!"

Bir çılgınlıktı bu; ertesi gün pişman oldu yaptığına. Üstelik, kendisinin devrimle ilgilendiği saatlerde sanatçı Fröhlich'in kentten çekip gittiğini söylediler ona. Unrat'ın akli hemen, Lohmann'a gitti, korkudan donup kalmıştı.

Lohmann bugün sınıfta yoktu! Acaba bu arada ne alçaklıklar yapmıştı? Unrat'ın Fröhlich'in yanında olmadığı her dakika çocuk oraya koşuyordu. Şimdi de kesin olarak ona gitmişti işte! Odasındaydı! Kızın odasına girmek, orayı araştırmak dürtüsü kapladı Unrat'ın içini...

Bunu izleyen günleri kuşkudan titreyerek geçirdi Unrat. Okulda, lise öğrencilerinin yaşamlarını onlara zindan etti. Gece kulübündeki soyunma odasındaysa şişman kadını sanatçı Fröhlich'in üstünde uğursuz bir etkisi olmakla suçladı. Kadın hoşgörüyü güldü, Fröhlich ise:

"Sizin o üç öğrencinizle bir kır partisine gideceğime – o üç öğrenciyle canımı sıkacağıma, kafama bir yumruk yemeyi yeğlerim," diye yanıtladı Unrat'ı.

Unrat kızı dehşet içinde inceledi. Sonra da ona sorumluluk yüklememek, onu tertemiz biri olarak görmek dürtüsüyle yine dönüp şişman kadına yüklendi:

"Hesap verin bakalım! Size emanet edilmiş olan sanatçı Fröhlich'e ne yaptınız böyle?"

Kadın hiç telâşlanmadan konuştu:

"Çok gülünç oluyorsunuz."

Kapıyı açtı, sonra bir kez daha döndü arkasına:

"Siz kimsenin karnını doyurmazsınız."

Ve tam çıkarken:

"Mutlu da etmezsiniz."

Bunun üzerine kıpkırmızı kesildi Unrat. Fröhlich güldü:

"Unrat'ın aklına gelmiyor ki," dedi, Unrat'la yalnız kalmış olmalarına karşın. Bundan sonra ikisi de konuşmadı.

Ama iki şişman her görüldüğünde kavga etme dürtüsüyle şişiyordu Unrat. Onlara uzun süredir sert davranıyordu. Fröhlich'in onun bilincindeki yeri genişledikçe, kıızı daha çok korudukça, insanlığa giderek büyüyen bir tek başınalıkla sundukça, soyunma odasının iskemlelerinin üstünde, şişman kadının eteklikleriyle Kiepert'in mayoları için o kadar az yer kalıyordu. Onların topladıkları alkışı, gürültülü sevinçlerini hor görüyordu. Aşırı terlediği, bu da sanatçı Fröhlich gibi bir hanımefendinin yanında yakışık almadığı için Kiepert'in jimnastikli programından sonra soyunma odasından çıkmasını istemişti. Kiepert yumuşak başlılıkla çekip gitmiş, giderken de:

"Rosa herhalde tereyağından yapılmış ki kokuları içine çekiyor!" demişti.

Karısı biraz gücenmiş, ama gülüp Unrat'ı dürtmüştü. Unrat kolunu silince de kadın gerçekten kırılmıştı.

Fröhlich kıkırdayarak güldü bu olanlara. Kendini pohpohlanmış olarak duyumsamanın önüne geçemiyordu. Zaten o iki şişman, kendisini hep başarı kazanan denizci şarkısıyla kızdırıyorlardı. Unrat'sa sürekli, yalnızca kendisinin bir sanatçı olduğunu yineliyordu. O beceriksiz düzenbaz, kızın kıskançlık duygusunu kamçılıyor, tüm dünyayı hafife aldığını göstermesi için onu kandırıyor, mutlak şövalyesi olarak Unrat'a güvenmesi için kıza gereksinimi olduğunu belli ediyor, böylece kıızı kendine daha da çok bağlıyordu. En çok da, alkışlarını almak için kendini harap ettiği o bir salon dolusu insanı ve kendisini beğenen her bir izleyiciyi aşağılamasını istiyordu kızdan.

Özellikle Fröhlich'in salonda bıraktığı izlenim konusunda durmadan haber getirdiği için şişman kadına kin duyuyordu Unrat.

"Ne! Nasıl olabilir!" diye bağıyordu. "Demek o adam ağzını açmaya cüret etti ha? On dokuz yaşına gelip de okuldan mezun olamayan, en sonunda üç yıllık askerlik hizmetine gitmek zorunda kalan o Meyer!"

Fröhlich, Meyer'den hoşlandığı için duyduğu utanmayı gülmesiyle örttü. Çocuktan hoşlanmamış olmayı diledi. Doğuştan çabuk öğrenen bir yapısı vardı; Unrat'ın akıl düzeyinde birinin kendisine eğitim açısından daha çok yardımcı dokunacağını da seziyordu. İlk kez böyle bir şey geliyordu başına. Meyer'in lehine bir şey daha söylemeye çalışan şişman kadının ağzını öfkeyle kapattı.

Bazan Unrat'ın burnunun ucuna çiçek tutarak gıdıklıyordu onu Rosa.

"Şu ucu kemirilmiş gülü, piyanonun arkasında oturan ufak tefek şişman adam yolladı."

"Küçüğüm," dedi şişman kadın, "o adam çarşıdaki puro satıcısı. İyi bir adam. Kiepert ondan alışveriş yapıyor, çok büyük bir dükkânı var."

"Peki Unrat ne diyor bakalım?" diye sordu Fröhlich.

Unrat, o öğrencinin en kötülerden biri olduğunu, iş adamı olarak da bir işe yarayacağını sanmadığını söyledi; çünkü Unrat'ın adını yazarken her defasında yanlış bir harfle başlamaksızın bir tek fatura bile hazırlayamıyordu. Şişman kadın, bunun önemi yok dedi. Unrat adamın iş açısından güvenilir olmadığı yalanını söyledi. Unrat'ın ateş püskürdüğünü gören Fröhlich, kalçalarını kıvrıdı, ucu kemirilmiş gülü kokladı.

"Herkes ve her şeye bir bahane buluyorsunuz," dedi şişman kadın. "Ne istiyorsunuz siz, bize bunu açıklayabilir misiniz?"

Unrat suskun kalınca da:

"Siz kendiniz burada hiçbir şey beceremiyorsunuz."

"Yoo, aklına hiçbir şey gelmiyor," bunu söyleyerek dizlerine vurdu Fröhlich, Unrat kıpırmızı kesildi.

"Öyleyse bırakın bu adamı kendi kendine akıllıca konuşsun," dedi şişman kadın Rosa'ya, "siz de daha aptallarla yetinin, onların da bir değeri var, en azından arasına akıllarına en basit şeyler gelebiliyor. Anlarsınız Rosacık. Size bu öğüdü vermek için nedenlerim var, öyle değil mi, sonsuza dek bekleyemem ben."

Sözlerini bitirince, denizci şarkısını söylemek üzere Kiepert'le birlikte çıktı. Fröhlich ağlamaklı bir kin duygusu içinde kalakaldı.

"Tanrım, insanın bir yerini çürütene dek tepesine biniyor bu kadın!"

Kollarını tuttu.

"İşin doğrusu," diye ekledi kendini toparlayarak, "bu kadın feci şekilde sinirime dokunuyor."

Durdu, umutsuzlukla:

"Siz de acıma nedir bilmiyorsunuz!" dedi.

Unrat ansızın üzerinde günden güne, neredeyse kendini belli etmeden büyümüş olan bir suçun yükünü duyumsadı, bundan kurtulacak gücüse bulamıyordu.

Denizci şarkısı söylendiği sürece, Fröhlich inleyerek soyunma odasının içinde dolanıp durdu.

"Artık dayanma gücüm bitiyor!.. Hep söyledim, o şişkoyu canından bezdireceğim ben. Dememiş miydim? Artık canıma tak etti."

Sahnedeki karı koca, Alman denizci kahramanların şarkısını bitirir bitirmez, Rosa fırtına gibi dışarı çıktı, hâlâ vatanseverlik duygularıyla titreyen izleyicilere cırtlak bir sesle haykırdı:

"Kocam bir gemi kaptanıdır,
Alman donanmasına katılmak istiyor,
Ve eve sarhoş geldiği zaman,
Bana patlatıyor—"

Önce herkes taş kesildi; sonra gürültüyle coştular; en sonunda, karşıt olan şeylerden alınan keyfin ayırımına varmışlardı. Fröhlich'in tehlikeli girişimi başarılı olmuştu, sevinçten coşarak geri döndü kız.

Şişman kadın bu kez gerçekten kızmıştı.

"Bu insanların yüce şeylerden biraz haberleri olsun diye biz ikimiz burada ağzımızla kuş tutuyoruz, sonra siz gelip en kutsal şeylerimizi alaya alıyorsunuz. Eğer bu da adilik değilse!"

Unrat, Fröhlich'le birlik olup bu söylenenleri reddetti. Sanatta her yolun geçerli olduğunu öne sürdü; ancak büyük sanatçıların yaptıkları şeye sanat deneceğini, insanın eline geçebilecek en kutsal şeyin sanatçı Fröhlich'in yeteneği olduğunu söyledi. Rosa, onun bu açıklamalarını, şişman kadına yönelttiği birkaç sözle tamamladı. "Siz bana sonuçta—"

O sırada Kiepert girdi içeri, kırmızı suratının çevresine kırmızimsı bir saç bandı takmış olan kısa boylu bir adamı da önü sıra itiyordu. Adam kaşlarını yukarı kaldırarak konuştu:

"Aman Tanrım, küçük bayan, ne güzel bir kızmışsınız böyle. Huhu! Ben bir kaptanım, benimle bir şey içmek isterseniz—"

Unrat hemen araya girdi:

"Sanatçı Fröhlich –yemin ederim ki– hiç kimseyle içmez. Bu konuda yanılıyorsunuz bayım. Ayrıca, bu *del*– bu soyunma odasının özel niteliğini de galiba yanlış anladınız."

"Bayım, şaka mı yapıyorsunuz," diyerek kaşlarını daha da yukarı kaldırdı kaptan.

"Asla," dedi Unrat. "Şaka yapmıyorum, dışarı çıkmamız gerektiğini anlatmaya çalışıyorum size."

Kiepert'ler artık dayanamadılar.

"Sayın Profesör," diye bağırdı artist, gücenmişti.

"Az önce kardeşliğe kadeh kaldırdığım bir arkadaşımı

buraya getirip getirmemem benim bileceğim bir iş."

Karısı da dayanamayıp patladı:

"Sizin yaptıklarınızı burnunuzdan getirmezssem! Burada kimsenin para kazanmasına izin vermiyor, insanların arasını açmaktan başka bir şey yapmıyor, bir de herkesi korkutup kaçırıyor. Rosa, kaptanla gidin!"

Unrat'ın beti benzi attı, titriyordu:

"Sanatçı Fröhlich," diye derinden gelen bir sesle konuştu, Rosa'ya kayan bakışları duyduğu korkudan zehir gibi acılaştı, "sizin biranızı içecek tipte biri değildir bayım!"

Delici bakışları Rosa'nın üzerindeydi, kız içini çekti.

"Çıkıp gidin," dedi, "yapacak bir şey yok."

Bu yengiyle elmacık kemikleri ansızın kızaran Unrat yerinden fırladı.

"Duydunuz mu bayım? Kendisi söylüyor. Sanatçı Fröhlich sizi sürgüne yolluyor. Dinleyin onu! Haydi bakalım!"

Kaptanı çoktan yakalamış, pençelerini geçirmiş, onu çıkışa doğru sürüklemişti bile. Güçlü bir adam olan kaptan, hiç karşı koymadan bu hummalı saldırıya katlandı. Yalnız Unrat onun yakasını bırakınca şöyle bir silkindi. Ama bu olduğunda, eşiğin öbür tarafına geçmişlerdi bile, adamın şaşkın bakışları altında kapı hızla kapandı.

Artist yumruğunu masanın üstüne indirdi.

"Be adam, siz herhalde—"

"Ve siz de bayım—"

Unrat ateş püskürerek adamın üstüne yürüdü. Kiepert ansızın korktu.

"—sanatçı Fröhlich'in artık benim korumam altında olduğunu biliniz. Ona aşağılayıcı bir biçimde davranılmasına, sözümün geçmesine engel olunmasına katlanacak değilim. Bunu aklınızda tutsanız iyi olur! Bir tarafa yazın!"

Artist birşeyler homurdandı, ama uysallaşmışa benziyordu. Az sonra çekip gitti. Fröhlich, Unrat'a bakarak yük-

sek sesle güldü; sonra çok yavaşladı gülüşü; alaycı, duygusal oldu; hem Unrat hem de kendisiyle ilgili düşüncelere dalmış gibiydi: Gülünç bulduğu bu adamla neden gurur duyduğunu düşünüyordu.

Şişman kadın duyduğu hoşnutsuzluğu bastırarak elini Unrat'ın omzuna koydu.

"Beni dinleyin," dedi.

Unrat alnını sildi, arkası yarı dönük duruyordu, bütünüyle yatışmıştı. Karşılaştığı direnişe kafasızca öfkelenip karşı koyan bir despot gibi korkmuş, bu korku onu bir kez daha oldukça yorgun düşürmüştü.

"Bakın Kiepert dışarı çıkıyor, Rosa burada, siz buradasınız, ben de buradayım..."

Dokunaklı bir sesle gerçeği Unrat'ın gözlerinin önüne serdi kadın.

"Sonra bir de kapının önüne koyduğunuz kaptan var. Finlandiya'dan geliyor; gemisi battı, ama sigortalı olduğu için o bu işten çok kârlı çıktı... Sizin hiç sigortalı geminiz var mı? Tamam, olması da gerekmez. Onun yerine başka yetenekleriniz var sizin. Tek yapacağınız, onları göstermek, başka bir şey değil derim ben... Şimdi Rosa burada, değil mi? Anlıyor musunuz? Kaptanın parası var, kelli felli bir adam, kız da ondan hoşlanıyor."

Unrat şaşkın şaşkın Rosa'ya baktı.

"Doğru değil bu," dedi kız.

"Kendiniz söylediniz."

"Aman Tanrım nasıl da yalan söylüyor."

"Yadsıyın öyleyse bakalım, Sayın Profesörün öğrencilerinden birinin, siyah bukelleri gözlerinin üstüne düşenin, size çok ciddi bir teklifte bulunduğunu."

Unrat çılgın gibi ayağa fırladı. Fröhlich onu yatıştırdı.

"Çok kötü niyetli bir yanılga bu. Benimle evlenmek isteyen çocuk, kırmızı olanı, sarhoş bir aya benzeyeni. Bir kont o, ama bundan bana ne, ondan hoşlanmıyorum ki..."

Çocukça gülümsedi Unrat'a.

"Peki, tamam, yalan söyledim," dedi şişman kadın. "Sizin bana iki yüz yetmiş mark borcunuz olduğu doğru ama, değil mi Rosacık? Bakın Sayın Profesör, ben her zaman böyle değilim, sizin yanınızda bundan söz etmekten se, bir parmağımı ısırmağı yeğlerdim. Ama insana en yakın olan kişi, sonunda yine kendisidir, gerçek bu. Darılmayın ama, burada herkesi dışarı atmanızın karşılığında pek az şey veriyorsunuz. Paradan söz etmek istemiyorum; ama böylesine genç bir insan aşk ister, istemeye de hakkı vardır. Ama sizde böyle bir şey görmüyoruz; sizin aklınıza gelmiyor bu. Buna üzülmem mi yoksa gülmem mi gerektiğini bile bilmiyorum."

Fröhlich seslendi:

"Ben hiç konuşmasam sizin işinize gelir bayan Kiepert."

Ama şişman kadın bu sözü kabul etmedi; ahlâk ve töreler açısından akıllıca bir şey söylemiş olduğuna emindi; başı yukarıda, odadan çıkıp gitti.

Fröhlich omuzlarını kaldırdı.

"Cahil bir kadın, ama iyi niyetli. Bırakalım onu. Onunla aynı yorganı örtünüp sizi kandırmaya çalıştığımı düşünmezsiniz umarım."

Unrat başını yerden kaldırdı. Hayır böyle bir şey gelmemişti aklına.

"Aslına bakarsanız, hiç kimseyle aynı yorganı örtünmem ben..."

Altan doğru gülümsedi, alaycı ve çekingen bir bakışla.

"Sizinle bile..."

Biraz durduktan sonra:

"Doğru değil mi?"

Üst üste sormaşı gerekti. Unrat, kızın sözlerinin kendisine hazırladığı köprünün hiç ayırında değildi. Yalnızca, oluşan havanın kendisini kuşattığını, bunaldığını duyumsuyordu.

"Olabilir..." diye yanıt verdi, titreyen ellerini Fröhlich'e uzattı. Kız ellerini verdi ona. Biraz renksiz, yağlı olan küçük parmaklarını Unrat'ın parmaklarının arasına yavaşça kaydırıldı. Kızın saçları, kumaş çiçekleri, boyalı yüzü Unrat'ın gözlerinin önünde renkli bir tekerlek gibi dönüyorlardı.

Kendini topladı.

"O kadına borçlu kalmamalısınız. Kararlıyım—"

Yutkundu. Ansızın aklına, öğrencisi Lohmann'ın –sınıfa gelmemiş ve belki de sanatçı Fröhlich'in odasında saklanmış olan Lohmann'ın– ondan önce davranıp böyle bir karar almış olabileceği geldi, dehşete kapıldı.

"Ben sizin –yemin ederim– ev kiranızı ödemek istiyorum.

"Bundan hiç söz etmeyelim," dedi kız yavaşça. "Bu bizim için önemli değil... Ayrıca kiram yüksek değil zaten..."

Duraklayarak:

"Burada, yukarıda benim odam... Çok güzel... Görmek ister misiniz?"

Gözleri kapalı konuşuyor, ciddi bir adamla konuşurken olması gerektiği gibi şaşkın görünüyordu. Gülmek için arzu duymamasına, küçük, keyifli bir heyecanla yüreğinin hoplamasına şaşırıyordu.

Gözlerinde alışılmadık, karanlık bir bakışla:

"Haydi, siz önden gidin bakalım," dedi. "Salondaki maymunların bunu hemen anlamaları gerekmez."

10. BÖLÜM

Kieselack salonun kapısını dışarıdan açtı, mavi pençesini ağzına götürerek boğuk bir ıslık çaldı. Ertzum'la Lohmann hemen dışarı çıktılar.

Kieselack ikisine de "Koşun be oğlum!" diye seslendi, kışkırtıcı el kol hareketleriyle, önlerinden koridorun sonuna, merdivenlere kadar geri geri dans ederek gitti.

"Artık vakit geldi!"

"Neyin vakti geldi? diye kayıtsızca sordu Lohmann – yanıtın ne olacağını pekâlâ bilmesine ve merakla beklemesine karşın.

"Yukarı çıktılar bile," diye fısıldadı Kieselack ağzını çarpıtarak. Ayakkabılarını çıkardı, basık, sarı tırabzanlı, gıcırdayan tahta merdivenden yukarı sessizce tırmandı. Kapı hemen ilk alçak sahanlıktaydı: Kieselack tanıdı onu. Anahtar deliğinin önüne çömeldi. Bir süre sonra yerinden hiç ayrılmadan, hiç konuşmadan coşkuyla elini salladı.

Lohmann omuzlarını silkerek, merdivenin dibinde ağzı açık yukarıya bakan Ertzum'un yanında kaldı.

"Nasılsın bakalım?" diye sordu arkadaşına anlayışla.

"Vallahi neler olduğunu artık bilemiyorum," dedi von Ertzum. "Orada birşeyler olduğuna inanmıyorsun, değil mi? Bu Kieselack şaka yapıyor elbette."

"Elbette," diye onayladı onu Lohmann, acıyarak. Kieselack hâlâ deli gibi elini sallıyordu. Anahtar deliğinin içine doğru sessizce kıkırdadı.

"Bu adamı dövebileceğimi," dedi Ertzum, "Rosa söylemeli bana."

"Yine mi başladın?.. Ayrıca, belki bu durum olayı daha da çekici kılıyordur Rosa için."

Von Ertzum artık hiçbir şey anlayamaz olmuştu. Aşk olarak tanımladığı tek şey, üç yıl önce, güçlü bir sığır çobanını yendikten sonra kendisini çimenlerin içine fırlatan çoban kızın bıraktığı izlenimdi... Buradaki ise burnu büyük bir pısırdı, Rosa Fröhlich herhalde Ertzum'un ondan korktuğunu düşünmüyordu.

"Rosa ondan koktuğumu sanmıyordur, değil mi?" diye sordu Lohmann'a.

"Korkuyor musun peki?"

"Görürsün!"

Heyecana kapılmış olan Ertzum, altı basamağı iki sıçrayışta çıktı.

Ama o sırada Kieselack anahtar deliğinin önünden ayrılmış, çoraplı ayaklarıyla bir utku dansı yapıyordu. Ansızın durdu:

"Aman oğlum!" diye fısıldadı, bembeyaz kesilmiş yüzünde gözleri pırıl pırıl parlıyordu. Ertzum ise kıpkırmızı kesilmişti, soluyordu. Bakışları karşılaştı, birbirini ölçtü, çatıştı. Ertzum bakışlarıyla, bu doğru olmalı, diyordu. Kieselack ise, bir parça seyiren gözkapacağının ucunda incecik bir alayla yanıtlıyordu onu... Ansızın Ertzum da aynı karşısındaki gibi bembeyaz kesildi, midesine bir yumruk yemiş gibi iki büklüm oldu, acıdan inlemeye başladı. Altı basamağı iki yana sallanarak, sağı solu yoklayarak geri indi. Lohmann onu göğsünde kavuşturduğu kolları ve dudaklarında yaşamı zor kılan bir ifadeyle bekliyordu. Ertzum boş bir çuval gibi en alt basamağa çöktü, başını ellerinin arasına aldı. Bir süre sustuktan sonra boğuk bir sesle, aşağıdan doğru sordu:

"Lohmann, bunu anlayabiliyor musun? Böylesine yücelttiğim bir kadın! Hâlâ Kieselack'ın, o iğrenç herifin, pis bir şaka yaptığına inanıyorum. Eğer öyleyse Tanrı yardımcısı olsun!.. Böylesine zengin bir ruhu olan bir kadın!"

"Şu anda yaptığı işte ruhun pek önemi yok. Alt tarafı kadınca davranıyor."

Zalimce gülümsedi Lohmann. Bu sözcükle Dora Breetpoot'u da ötekinin yanına, çamurun içine çekmiş oluyordu – Dora Breetpoot, kadınların hası. Nasıl da zevk alıyordu bundan Lohmann!

"Ama Kieselack yine anahtar deliğinden bakıyor..."

Başını elleriyle bastıran Ertzum'a Lohmann olanları anlatıyordu:

"Kieselack artık elini çok fazla sallıyor... Bu Unrat – Ertzum gitsek daha iyi olmaz mı?"

Arkadaşını yerden kaldırdı; binanın kapısına doğru çekti. Dışarı çıkınca oradan ayrılmak istemedi Ertzum; hayallerini yıkan o evin duvarına ağırlığını vererek cansızca yaslandı. Bir süre boşu boşuna konuşup durdu Lohmann. Gitmekle gözünü korkutmak istedi arkadaşının; o sırada Kieselack görüldü.

"Amma da korkak heriflersiniz. Ne diye içeri gelmiyorsunuz? Unrat geliniyle birlikte çoktan içerde. Neler yaptıklarını salondakilere anlattım, onlar da coşup alkışladılar onları. Baksana, böyle şey olmaz: O delikte oturmuş, birbirlerine kibarlık yapıyorlar. Gülmekten öleceğim! Gel, şimdi biz üç erkek *deliğe* gidelim."

"Sen ne—" diye başladı Lohmann. Ama Kieselack önerisinde ciddiye:

"Umarım Unrat'tan korkmuyorsunuzdur!" diye atıldı hırsla. "Unrat boğazına kadar bu işe batmış durumda, bize ne yapabilir ki? İstedığımız gibi kullanırız onu."

"Canım istemiyor. Unrat'a hiçbir şey yapmaya değmez," dedi Lohmann. Kieselack heyecanla yalvarıyordu:

"Oyun bozanlık etme. Korkuyorsun sen."

Birde'n karar verdi Ertzum:

"Öyleyse haydi! Doğru *deliğe*!"

Vahşi bir merak pençesine almıştı onu. Kendi kendisini böylesine alçaltan bu kızla yüz yüze gelmek istiyordu! O kıza ve onu baştan çıkartan o sefile tepeden bakmak, kızın bu bakışa dayanıp dayanamayacağını görmek istiyordu.

"Çok zevksizsiniz," diye görüşünü belirtti Lohmann. Ama onlara katıldı.

Soyunma odasında onları bardak sesleri karşıladı. Barın patronu o sırada ikinci şişe şampanyayı açıyordu. Karı koca Kiepert'ler, yüzleri gözleri parlayarak, masanın karşı tarafında birbirleriyle tek beden olup kurulmuş oturan Unrat'la Fröhlich'e doğru eğildiler.

Üç öğrenci, önce masanın çevresini dolaştılar. Sonra da Unrat'la kızın önüne dikilip iyi akşamlar dilediler. Onlara yanıt verip ellerini sıkın yalnızca Kiepert'ler oldu. Bunun üzerine Ertzum tek başına ve çatlak bir sesle selâmını yineledi. Rosa Fröhlich şaşırarak başını kaldırdı; Ertzum'un o güne dek duymadığı cıvıltılı, cilveli bir sesle, rahatlıkla konuştu:

"A, geldiniz mi? Gördün mü canım, geldiler. Oturun da kadeh kaldırın."

Söyleyeceğini söylemişti, bakışları öyle ilgisizdi ki, Ertzum yapacağından vazgeçti, titremeye başladı.

Unrat lütfederek elini kaldırdı:

"Elbette ki – oturun ve birer tane için. Bugün konuşmursunuz."

Oturmuş kendine bir sigara sarmakta olan Lohmann'a baktı yan gözle... En kötüleriydi Lohmann, onun şıklığı kendi düşük maaşlı otoritesini aşağılayan bir şeydi; Unrat'ı lakabıyla çağırma utanmazlığını gösterebiliyordu; silik, bağımlı bir öğrenci, kafasız birisi değildi, ilgisiz tutumu ve öğretmenin öfkesi karşısında gösterdiği meraklı acımayla despotun *gücünü reddediyordu* – yöneldiği bir sürü yan uğraşın arasına bir de Fröhlich'i katmaya çalışmıştı. Ama ne yazık ki Unrat'ın daha önce davranmasıyla bu konuda bozguna uğramıştı. *Delikte* sanatçının yanında oturmayacaktı o! Bunun için yemin etmişti Unrat. Sanatçı Fröhlich'i elde etmemeliydi o: Buna hak kazanmamıştı. Lohmann'ın delikte Fröhlich'in yanında oturmaması için de Unrat oturacaktı orada... Bu durum, Unrat'ın kafasın-

daki ilk hedefi aşmıştı. Durakladı, ansızın daha da derin bir hoşnutluk duymaya başlamıştı. Lohmann'la iki arkadaşının, dışarıda salonda oturan öbür kaçak öğrencilerin, elli bin dik kafalı öğrenciden oluşan kentin elinden sanatçı Fröhlich'i çekip almıştı Unrat, *delikte* yalnız olun sözü geçiyordu!

Çocuklar onu gençleşmiş gördüler. Arkaya dönmüş kravatu, açık kalmış birkaç düğmesi ve dağılmış saç tuvaletiyle, yitirilmiş bir dengenin, perişan bir yenginin, beceriksiz bir sarhoşluğun görünümü vardı üstünde.

Rosa ise yumuşamıştı, sıcak bir yorgunluğun, çocuklaşmanın izlerini taşıyordu Unrat'a yaslanıp masanın üstüne yayılırken. Kızın görünümü, bu olayın dışında kalan her erkeğin özsaygısını yaralayacak gibiydi, çünkü Unrat'ın kazandığı utku tam anlamıyla ortadaydı.

Üç çocuk durumu açıklıkla anladılar; hatta Kieselack tırnaklarını kemirmeye başladı. Olanları tam olarak kavrayamayan Kiepert, duyduğu sıkıntıyı, tek başına gürültüyle herkesin şerefine içerek gidermeye çalıştı. Şişman karısıysa Rosa'daki bu mutlu değişikliğe ve barışma kutlamalarına bayılmıştı.

"Öğrencileriniz de seviniyorlar, Sayın Profesör. Ne kadar da bağlılar size."

"Öyledir," dedi Unrat. "Güzele ve iyiye karşı gerçekten pek de duygusuz benzemiyorlar."

Ve alayla gülümsedi.

"Evet, Kieselack, demek siz de buradasınız. Yalnız, evden çıkma fırsatını, büyükannenizin uyanıklığı yüzünden kaçırmamış olmanız beni şaşırtıyor... Bu öğrencinin bir büyükannesi var, ona dayak atmaktan hiç çekinmiyor." Sanatçı Fröhlich'e söylemişti bunu, Kieselack'ın erkeklik gururunu kırmak için.

Kieselack ise, erkeklik gururundan başka şeylerle Fröhlich'in yanında daha önceden sınıfın amacına ulaşmış olduğunu biliyordu zaten. Poposunu ovuşturarak yay-

garayı bastı, gözlerini iyice şaşılştırıp burnunun ucuna bakıyordu:

"Ödev defterimi bulamazsam büyükannem beni dövcek. Burada, *delikte*, masanın altına düşürmüşümdür mutlaka."

Ve ansızın masanın altına kayarak Fröhlich'in bacaklarını yakaladı, Kiepert'lerin bağıra çağıra konuşmaları arasında, kıza aşağıdan doğru ne istediğini fısıldadı. Yoksa Unrat'a her şeyi açıklarım dedi.

"Seni küçük sümüklü," dedi kız masanın altına ve çocuğu ayağıyla kenara itti.

Aynı anda Unrat da ikinci öğrenciyle konuşuyordu.

"Pekâlâ, von Ertzum – *hep ama hep*. Yüzünüzden, kavrama yeteneğinizin burada da aynı sınıftaki gibi yetersiz olduğu izlenimi uyanıyor. Sanatçı Fröhlich'e –dikkat edin şimdi– evlenme teklif etmeye yeltenen siz değil misiniz?.. Gözlerinizdeki budalaca bakıştan sorumun yanıtını aldım bile. Bunun için von Ertzum, Fröhlich size bir öğrencinin uyması gereken sınırları öğretmiş oluyor. Benim buna ekleyeceğim bir şey yok. Ayağa kalkın–"

Ertzum uysalca ayağa kalktı. Çünkü Rosa gülüyordu; bu gülüş onun öfkelenmek için kullanabileceği son gücü ve kalan özgüvenini de alıp götürdü; onu felç etti.

"–ve gösterin bize bakalım, Mavi Melek'e bu teklifsiz geliş gidişleriniz, en kötü öğrenciler arasında sayılan sizin, okulun sizden beklediklerini yerine getirmemekle kalmayıp bu istekleri gönül rahatlığıyla yok saymanıza da yol açtı mı? Yarına ödev olarak verilmiş olan dini şarkılar kitabındaki dizeleri söyleyin bana!"

Ertzum koskocaman açtığı gözlerini odada dolaştırdı. Alnı ıslanmıştı. Sanki boyunduruğa girmişti, başını eğip ezbere okumaya başladı:

"Tanrıma şarkı söylememeli miydim?"

Ona karşı keyifli olmamalı mıydım?"

Çünkü her şeyde görüyorum,

Benim için ne iyi şeyler düşündüğünü."

Rosa burada cıyıklamaya başladı. Bayan Kiepert de iyi niyetle için için gülüyordu. Rosa ise, Ertzum'a hakaret etmek, kolunu tuttuğu Unrat'a ise sevecenlik gösterip onu pohpohlamak, beceriksiz, boyun eğmiş bir sesle, ezberlediği dini dizeleri sıralayan o iriyarı kırmızı insanın üstündeki egemenliği için Unrat'ı ödüllendirmek amacıyla cırtlak cırtlak bağııyordu.

Von Ertzum hâlâ okuyordu:

"Sevgiden başka bir şey değil,
Sadık yüreğinde yer alan..."

Birden, artist Kiepert'in davranışı pek tuhaf geldi ona. Kiepert yeni yeni tadına varmaya başlamıştı olup bitenin. Şimdi Ertzum'un yüzüne haykırıyor, bir yandan da dizlerine vuruyordu.

"Ah siz, siz ya! Ne diyorsunuz siz? Bir sıkıntınız mı var?"

Unrat'a göz kırparak, Mavi Melek'in arka odasında dini şarkılar kitabından dizeler okuyan Kont Ertzum'un nasıl biri olduğunu anladığını, soyluluk ve din konusundaki bu şakaya gönülden inanarak katıldığını belli etti. Kapıyı açarak piyanistten bir ilahi çalmasını ister gibi yaptı. Arkasından kendisi parçaya girdi. Ama Ertzum susmuştu.

Gerçekte sözlerin gerisini bilmiyordu. Ama bunun dışında, o gülen, şarkı söyleyen şişman adama karşı duyduğu ölçüsüz öfkeyle boğulur gibi olmuştu. Gözleri karardı. İki yumruğunu o adama indirmezse, iki dizini onun göğsüne bastırmazsa yaşayamayacağını düşündü. Olduğu yerde birkaç kez titreyip sarsıldı; yumruk yaptığı ellerini öne kaldırıp... saldırdı.

Gülmekten soluğu kesilmişti artistin, hiçbir şeye hazırlıklı değildi; bu yüzden, olanca ciddiyetiyle saldıran, kas-

larını çalıştırdıkça da güçlenen Ertzum, adama karşı üstün durumdaydı. Bir köşeden ötekine yuvarlandılar. O gürültü patırtı arasında Rosa'nın hafifçe bağırdığını duydu Ertzum. Kızın kendisine baktığını biliyordu, bu nedenle daha güçlü soluk aldı, karşısındakinin kollarıyla bacaklarını daha da bastırıp sıkı kollarının arasında ve daha önce ineklere bakan kız yüzünden çoban yamağıyla dövüşmüş olduğu gibi şimdi de Rosa'nın gözlerinin önünde dövüşebildiği için kurtuluşa ulaştığını, olması gereken yerde olduğunu mutlulukla duyumsadı.

Bu arada Unrat bu dövüşle pek de ilgilenmeden Lohmann'a dönmüştü.

"Sizin neyiniz var Lohmann? Orada oturmuş sigara içiyorsunuz –*hep ama hep*– sigara; bugün sınıfta da yoktunuz."

"Pek formunda değildim, Sayın Profesör."

"Ama Mavi Melek'e gelmek için –yemin ederim ki her zaman formundasınız."

"O başka bir şey, Sayın Profesör. Bu sabah migrenim tuttu. Doktor zihnimi zorlamamı yasakladı, eğlenmemi öğütledi."

"Demek öyle. Ne isterse yapsın..."

Birkaç kez ağzını açıp kapadı Unrat. Sonra ne söyleyeceğini buldu:

"Orada oturmuş sigara içiyorsunuz," diye yineledi sözlerini. "Bir öğrencinin öğretmeninin yanında bunu yapması uygun mu?"

Lohmann onu yarı kapalı gözkapaklarının ardından yorgun bir merakla süzmekten başka bir şey yapmadığı için birden parladı Unrat:

"Atın o sigarayı!" diye bağırdı boğuk boğuk.

Lohmann bir süre hiçbir şey yapmadı. O arada Kiepert'le Ertzum yuvarlanıp masaya çarptılar; Unrat hem kendini, hem Fröhlich'i, hem de masanın üstündeki bir sürü bardakla şişeyi korumak zorunda kaldı. Bu iş bitince

de:

"Durmayın! Haydi bakalım!" dedi.

"Sigara," diye yanıtladı Lohmann, "bu durumun bir parçası. Bu, ikimiz için de alışılmadık bir durum, Sayın Profesör."

Bu direniş, dehşete düşürmüştü Unrat'ı; gizli bir titremeyle konuştu:

"Sigarayı atın diyorum size!"

"Üzgünüm," dedi Lohmann.

"Ne cüret!.. Be çocuk!.."

Lohmann, sivri elini kibarca hayır anlamında kaldırmakla yetindi.

Tehdit edilen bir despotun nasıl gözü kararır, öyle fırladı oturduğu yerden Unrat.

"Ya onu atarsınız, ya da sizin meslek yaşamınızı engellerim! Sizi ezerim! Hiç düşünmüyorum!"

Lohmann omuzlarını kaldırdı.

"Çok yazık, Sayın Profesör. Bütün bunlar geçmişte kaldı. Koşulları ne kadar da yanlış değerlendiriyorsunuz."

Unrat ateş püskürüyordu. Kızgın bir kedininkiler gibiydi gözleri. Üzerinde yamru yumru çıkıntılar olan boyununu öne uzatmıştı; ağzındaki boşluklarda salyalar birikmişti; sarı tırnaklı işaret parmağını sanki düşmanın içine sokuyordu.

Fröhlich ona sarıldı, az önceki zevk anının etkisi hâlâ sürerken ansızın ürkerek yerinden fırlamıştı, gerçeklerin dışındaydı henüz, kuru bir gürültüyle bağırıp çağırmaya başladı Lohmann'a.

"Ne istiyorsunuz? Onu yatıştırsanız daha iyi olacak," dedi Lohmann.

O sırada Ertzum'la Kiepert iki iskemleyi parçalayarak, birbirine sarılmış olan çiftin sırtına düştüler, onları burun üstü masanın üstüne devirdiler. Rosa Fröhlich'in tuvalet masasının arkasındaki oldukça sessiz olan köşeden Kieselack'ın sevinçle bağırduğu duyuldu. Hiç kimse ka-

rişmadan Bayan Kiepert'le avunuyordu orada.

Unrat'la kız arkadaşı kendilerini topladıktan sonra azarlamayı sürdürdüler.

"Benim için sonuncu kişi hep siz olacaksınız," diye Lohmann'a bağırdı kız.

"Bunu bana daha önce de bildirdiğinizi anımsıyorum Sayın Bayan ve zevkle bekliyorum o anı."

Kız, saçı başı darmadağınık, düğmeleri yarı açılmış, eriyip akmış makyajıyla, perişan, kısılmış bir sesle önünde uğraşip durdukça Lohmann ona karşı ansızın delice bir arzu duydu: Yine o arzu; rezil birinin sıkıntılı okşayışlarıyla kendi acımasız aşkını aşılamak arzusu!

Ama hemen geçti bu arzu. Unrat, içinde bulunduğu korku nöbetiyle tehditlere başlamıştı:

"Sigaranızı hemen atmazsanız, sizi kendi ellerimle babanıza götürürüm!"

Bu akşam Lohmann'ların evinde, aralarında Konsolos Breetpoot'la karısının da olduğu birkaç konuk vardı. Lohmann, Unrat'ın salona nasıl dalacağını gözlerinin önüne getirdi... Bir gün önce Dora Breetpoot'un gebe olduğunu öğrendiğinden, kadının böyle bir şeye katlanmasını bekleyemezdi. Annesi söylemişti kadının gebe olduğunu... Lohmann'ın bugün sınıfa gitmemesinin nedeni de bu haberdi. Başını yumruklarına dayayıp, kadının belki yüksek memur adayı Knust'tan, belki yüzbaşı von Gierschke'den, belki de Konsolos Breetpoot'tan edindiği bu bebeği düşünmüş, çektiği acıları dizelere dökerek gün boyu odasına kapanmıştı.

"Benimle gelin!" diye seslendi Unrat. "Size benimle gelmenizi emrediyorum, öğrenci Lohmann!"

Lohmann sabırsızca yere attı sigarasını. Bunun üzerine Unrat hoşnutlukla yerine çöktü.

"Gördünüz mü! Elbette. Öğretmenine lâıyk olmak isteyen bir öğrenciye böyle davranmak yaraşır... Lohmann, öğretmeniniz sizi bağışlıyor, çünkü size *-hep ama hep-* bir

mente captus¹ denilebilir. Mutsuz bir aşkınız var."

Lohmann kollarını aşağı sarkıttı. Bembeyaz kesilmişti, siyah gözleri öyle bir parlıyorlardı ki, Fröhlich ona hayranlıkla bakakaldı.

"Yoksa âşık değil misiniz?" diye sordu Unrat, onun düştüğü durumdan zevk alarak. "Şiir yazıyorsunuz -ama-

"-sınıfın amacına ulaşamıyorsunuz," diye çekinerek tamamladı Fröhlich, çünkü cümlenin böyle tamamlanacağını Kieselack'dan öğrenmişti.

Lohmann kendi kendine: "O sefil biliyor. Şimdi dönüp eve gideceğim, çatı aralığına tırmanacağım, tüfeği kalbime doğrultacağım. Aşağıda Dora piyano çalıyor olacak. Söylediği o küçük şarkı yukarıya uçacak ve kanatlarının tozu ölümümün içine dek ışıldayacak..." diye düşündü.

Fröhlich:

"Bana nasıl şiir yazdığınızı anımsıyor musunuz?" diye sordu.

Çok yumuşak bir sesle sordu bunu, içini çekerek. Lohmann'dan daha fazla şey bekliyordu. Gerçekte ondan hep daha fazla şey beklemiş olduğu aklıma geldi birden ve onu çok acımasız buldu, çok da budala.

"Ve eğer gebe kalırsan... Söyle bakalım, gebe kalan kim?"

Bir de bu. Bunu da biliyorlardı. Lohmann dönüp kapıya doğru yürüdü, ölüm hükmü verilmişti. Elini tokmağa attığı anda Unrat'ın sesini duydu:

"Elbette. Sanatçı Fröhlich'e karşı umutsuz bir aşk besliyorsunuz. O ise, sizden uzak kalma kararını vermiş, bu nedenle de o utanmaz şiirinizde açıkladığınız arzuya uymamıştır. Siz bu *delikte* Fröhlich'in yanında oturmaya-caksınız Lohmann. Siz sanatçı Fröhlich'i hak etmediniz.

---

1. Ele geçirilmiş zihin.

Evinize barkınıza geri dönebilirsiniz Lohmann."

Ansızın arkasına döndü Lohmann. Hepsi bu muydu?

"Evet," dedi Rosa da. "Doğru, her bir söz doğru."

Yaşlı budalanın kurumundan geçilmiyordu. Öbür yaratıksa iğrenç bir kızdan başka bir şey değildi. İkisi de zarsız, ikisi de bütünüyle bilgisiz. Birkaç dakika önceki üzücü durumu yanlışlıkla, haksızca yaşamıştı Lohmann. Artık kendisini öldürmesi gerekmiyordu. Düş kırıklığına uğramıştı, hatta budala gibi görüyordu kendini, olayların gülünçlüğü yüzünden bir kez daha aşağılandığını duymuştu, ama yine de yaşıyordu ve bu delikteydi.

"Evet von Ertzum," diye sözü aldı Unrat. "Şimdi siz de -haydi bakalım- burayı boşaltın. Öğretmeninizin yanında nedensiz yere kavga çıkartmaya cüret ettiğiniz için, dini şarkılar kitabınızdaki bilemediğiniz dizeleri altışar kere yazacaksınız."

Ertzum kalakaldı, aklı başına gelmiş, az önce tadını çıkardığı kas gücünün yalnızca bir kendini kandırma olduğunu, artiste karşı kazandığı yenginin kendisine hiçbir yararı olmadığını, ortada yalnız bir tek yenen bulunduğunu anlamıştı: Unrat'dı bu; dehşet dolu bakışlarını Fröhlich'in ilgisiz yüzüne çevirdi.

"Dışarı çıkın!" diye bağırdı Unrat.

Kieselack, Ertzum'un peşinden gitmek istedi.

"Nereye? Öğretmen size izin vermeden?.. Kırk tane Virjil dizesi ezberleyeceksiniz!"

"Neden?" diye sordu Kieselack, başkaldırır gibi.

"Öğretmen öyle istediği için!"

Kieselack onu alçaltıcı bir bakışla kısaca süzdü ve ansızın boy ölçüşmekten vazgeçti. Hiçbir şey söylemeden çıkıp gitti.

Ötekiler biraz öndeydiler.

Rosa'yı âşığıyla birlikte aşağılamak ve yermek gereksinimi duyan Ertzum:

"Bu kıza artık yitik gözüyle bakmak gerek," dedi. "Ben bu düşünceye kendimi alıştıyorum. Emin ol ki bu beni öldürmez Lohmann... Ama şu Unrat'a ne dersin? Hiç böyle bir utanmazlık gördün mü daha önce?"

Lohmann acı acı güldü. Durumu anlıyordu: Von Ertzum yenilmişti, yakınarak geleneksel ahlâk kavramına sığınyordu: Yenilenlerin her zaman sığındıkları şeye. Bugün kendisi için de kötü geçmiş olmasına karşın, bu yolu kullanmaya gerek görmedi:

"Oraya gidip onu utandıracığımızı sanmamız yanlış oldu. Onun bundan etkilenmeyeceğini düşünmemiz gerekirdi. Çoktandır sırdaşı olmuştuk zaten. Burada ona çok rastladık. Fröhlich konusunda ona karşı bir tehlike oluşturmamamız için bizi evimize sürüklediği de oldu. Bu arada başka birinin asla böyle bir tehlike oluşturmayacağını mı düşündü acaba?"

Ertzum inledi, incinmişti.

"Bu konuda hâlâ birtakım hayallere kapılman senin için zararlı olur Ertzum. Erkek ol!"

Ertzum titrek bir sesle, Rosa'ya aldırmiyorum, onun temiz olup olmadığını bilmek istemiyorum, diye güvence verdi. Ahlaki bilinçliliği içinde yalnızca Unrat'tı onu öfkeliendiren.

"Beni öfkeliendirmiyor," diye açıkladı Lohmann. "Benim aklıma takılmaya başlıyor bu adam: Gerçekte ilginç bir kuraldışı kişi o. Hangi koşullar altında davrandığını, kendisine karşı olan her şeyi nasıl düzene soktuğunu bir düşünsene. Bunun için kişinin oldukça güçlü bir özgüveni olması gerekir diye düşünüyorum – ben kendi adıma bunu beceremezdim. İnsanın içinde bir parça anarşistlik olmalı ki..."

Bu sözler böylece uzayıp gitti, von Ertzum dayanabildiği sürece. Sonunda birşeyler homurdandı.

"Ne?" diye sordu Lohmann. "Evet, delikte olanlar iğrençti. Ama aynı zamanda harika iğrençti. Ya da, senin da-

ha hoşuna gidecekse, iğrenç harikaydı. Ama kuşkusuz harikaydı."

Ertzum kendini daha fazla tutamadı.

"Lohmann, gerçekten de mi saf değildi Rosa?"

"Şimdi *çöple* sıvanmış olduğu ortada. Böylece daha önceki yaşamını dikkate almamayı daha iyi başarabilirsin."

"Ben onu temiz sanıyordum. Düş görür gibiyim. Güleceksin ama, Lohmann, kendimi vurabilirim."

"Eğer böyle bir şey düşünüyorsan gülerim.

"Nasıl atlatacağım ben bunu? Hiç kimsenin başına böyle bir şey geldi mi? Rosa'nın gözümdeki yeri o kadar yüceydi ki, şimdi iyice düşününce, onu elde etmeyi hiç umut bile etmediğimi anlıyorum. Dolmeni kırdığım gün nasıl bir heyecan içinde olduğumu anımsıyorsundur. Dürüst olmam gerekirse, çılgınca bir sevinç değildi duyduğum. Karar vermeye korkuyordum. Tanrı biliyor ya, eğer benimle gelmiş olsaydı çok şaşırırdım. Nasıl böyle bir şey düşünebildim ki. Benim için çok fazla güçlü onun ruhu... Ve sonunda ok yaydan çıkınca da—"

Lohmann onu yandan inceliyordu. Yayından çıkan oktan söz ettiğine göre, işitilmedik bir durumda olmalıydı Ertzum.

"—umutsuz biriydim ben o zaman, bunu şimdi söyleyebilirim. Ama bugünle kıyaslarsan, benim o zaman yaptığım hayırlı bir işti. Rosa'nın şimdi kendini ne kadar düşürdüğünü anlayabiliyor musun Lohmann?"

"Çöplüğe kadar!"

"Düşün bir kez! Onun yeri orası değil. Temiz bir insan o. Yoksa kadınların en sonuncusu olurdu."

Lohmann uğraşmaktan vazgeçti. Rosa Fröhlich'in erişilmez bir buluttan tahtta oturması Ertzum için çok önemliydi. Besbelli buna gereksinme duyuyordu. Kendi kişiliğinin daha budala olan yanına, Rosa Fröhlich'e hiçbir zaman gerçekten umut bağlamadığını yutturmaya çalışıyordu. Kendini böylece kandırarak, Unrat'ın, içinde bulundu-

ğu bataklıktan Rosa'ya daha az ulaşabildiğini düşünüyordu. Çoban kızın yüzünde gördüğü yaşam deneyi geride kalmıştı. Kırmızı suratlı taşra soylusundan büyük umutlara kapılmış bir hayalci doğmuştu: Çünkü böyle olmanın Ertzum'un özsaygısına yararı oluyordu... İşte insanoğlu böyledir diye düşündü Lohmann.

"Ve kendi kendime neden diye sorduğumda," diye sürdürdü konuşmasını Ertzum, "hiçbir açıklama bulamıyorum. Bir insanın ona verebileceği her şeyi sundum ona. Ama doğruyu söylemek gerekirse, beni sevmesini pek beklemiyordum. Bana, sana davrandığından daha iyi davranmadı! Niye davransın ki!.. Ama benim yerime Unrat? İnanabiliyor musun? Unrat!"

"Kadınlar anlaşılmazdır," diye görüşünü bildiren Lohmann düşüncelere daldı.

"İnanamıyorum. Öyle sanıyorum ki, kızın gözünü boyayan aldatmacalara girişti: Kızı bir felâkete sürükleyecek o."

Ve şöyle düşündü Ertzum:

"Belki de... Sonra..."

O sırada Kieselack onlara yetiştii. Bir süredir sessizce peşlerinden geliyordu. Çın çın öten bir sesle konuştu:

"Öylesine sarhoş ki. Unrat on mark ödedi, anahtar deliğinden gördüm."

"Yalan söylüyorsun – domuz!" diye kükredi Ertzum ve ufak tefek çocuğun üstüne yürüdü.

Ama bunu bekliyordu Kieselack, bir anda toz oldu.

11. BÖLÜM

Kieselack yalan söylemişti. Unrat sanatçı Fröhlich'e para teklif etmekten çok uzaktı: İncelik gösterdiğinden, ya da cimrilikten değil, ama –kız bunun farkındaydı– aklına gelmediği için. Kiralamayı düşündüğü evi adamın aklına yeniden getirmek için Rosa'nın birçok kez bu konuya dolaylı olarak değinmesi gerekti. Sonunda Unrat, kızı mobilyalı bir odaya yerleştirmekten söz edince, Rosa artık dayanamadı, kesinlikle kendine ait bir düzen istedi. Unrat oldukça şaşırmişti.

"Ama sen Kiepert çiftiyle birlikte oturuyorsun ya..."

Aklı, var olanı korumaya yönelmişti; böylesine kesin değişikliklere önce kendisini alıştırmaması gerekiyordu. Kafasını zorladı.

"Ama ya –dikkat edin lütfen– Kiepert'ler kentten ayrılırsa?"

"Ve ya ben onlarla gitmek istemezsem?" diye tamamladı Rosa. "O zaman ne yaparım?"

Ne diyeceğini bilemedi adam.

"Evet Unratcık? Evet?"

Adamın ayaklarının çevresinde sıçrayıp, utkuyla:

"O zaman burada kalırım!" dedi.

Yüzü parladı adamın. Böyle bir olasılık hiç aklına gelmezdi doğrusu. "O zaman burada kalırsın," diye yineledi birçok kez, kendini bu düşünceye alıştırmak için.

"Bu oldukça güzel bir şey," diye ekledi beğeniyle. Çok mutluymuştu; ama yine de, Unrat'ın, kızın artık Mavi Melek'te yemek yemesine izin vermeyip, iyi bir otelde yiyeceği yemeklerin parasını ödemesi gerektiğini anlamasını sağlamak için, birkaç gün sonra Rosa'nın yeniden tüm telkin

sanatını kullanması gerekti.

Bunu anladığı zaman Unrat kızla birlikte yemek yemek bile istedi. Kız bunu reddedince de hayal kırıklığına uğradı. Bunun üzerine Rosa, yalnız Schwedischer Hof'ta yediği yemeklerin parasını değil, kendi evi hazır olana kadar kalacağı odanın parasını da ödemesine izin verdi.

Kızı, içinde bulunduğu çevrenin daha da dışına, kendine daha sıkıca çekip sanatçı Fröhlich'i dünyaya göstermek için önüne çıkan her olanağa çocukça bir hevesle sarılıyordu Unrat. Yalnızca anlamış olması gerekiyordu o olanağı. Duvar kâğıtçısını acele ettiriyordu, söz konusu olan sanatçı Fröhlich'di. Sanatçı Fröhlich'in hoşnut kalmadığını söyleyerek mobilyacıyı tehdit ediyor, porselencide ve çamaşır satan mağazada Fröhlich'in ince zevkine dikkat çekiyordu. Tüm kent Fröhlich'e aitti; her yerde ona uygun olan şeyleri alıyor, her yerde, ayıplayan bakışlara aldırmaksızın, onun adını anıyordu. Her zaman, eli kolu paketlerle dolu olarak, ya onun yanından geliyor, ya da ona gidiyordu. Her zaman, Fröhlich için çok gerekli olan, onunla birlikte düşünülüp görüşülmesi gereken, çok ivedi önemi bulunan bir sürü şeyle doluydu zihni. Onu mutlu kılan bu etkinlik nedeniyle renksiz yanaklarında artık çoğunlukla kırmızı benekler oluşuyordu. Geceleri çok iyi uyuyor, günlerini dolu dolu yaşıyordu.

Tek tasası, kızın onunla birlikte hiç dışarıya çıkmamasıydı. Unrat ise, kızı kentte dolaştırmak, ona ülkesini tanıtmak, halkına tanıştırmak, onu bozgunculara karşı savunmak istiyordu. Çünkü o günlerde Unrat hiçbir ayaklanmadan korkmuyor, üstüne üstüne gidiyordu. Rosa ise, ya provası olduğunu, ya yorgun ve rahatsız olduğunu, ya da şişman kadının onu kızdırdığını söylüyordu. Bunun üzerine Unrat bir gün Kiepert'in karısını azarladı, ama sonunda kadının Fröhlich'i bütün gün görmemiş olduğu ortaya çıktı.

Unrat ne olduğunu kavrayamadı, kadınsa çok şeylet

anlatan bir biçimde gülümsedi. Umarsız kalan Unrat, Fröhlich'in yanına döndü, kızın da onu yeniden avutması gerekti.

Kızın davranışının gerçek nedeni çok basitti, Unrat'la birlikte görünmeyi henüz erken buluyordu. Halkın arasında onunla dolaşırsa, onu kendisinden soğutmaya çalışacaklarını seziyordu. Adamın üzerindeki etkisinin, onun kulağına gidebilecek bütün o öykülere boş verdirecek kadar büyük olup olmadığını bilmiyordu. Kendini ahlâksız biri olarak görmüyordu; gerçekte herkesin başından her türlü şey geçirdi – üzerinde durmaya değmezdi bunların, ama niyeti ciddi olan bir adamın bunları bilmesine de gerek yoktu. Eğer erkekler daha akıllı olsalardı, işler ne kadar kolaylaşırdı. Küçük Unrat'ın çenesinin altından tutup ona doğrudan anlatabilirdi insan: Böyle böyle. Ama şimdi yalan söylemek gerekiyordu. En kötüsü, Unrat'ın saçma sapan düşüncelere kapılarak, Rosa'nın onsuz eğlenebilmek için evde tek başına kalmaya çalıştığını sanması olurdu. Tanrı biliyor ki bu doğru değildi. Yeteri kadar denemişti bunu; şimdiye dek kimsenin yapmadığı ölçüde kendisiyle ilgilenen o yaşlı, gülünç Unrat'ıyla birlikte biraz kafasını dinlemek mutlu ediyordu onu; arasıra uzun uzun, düşüncelere dalarak onu gözlediğinde gördüğü gibi, iyi bir insandı bu Unrat gerçekten.

Rosa'yı ürküten kuşku Unrat'a yabancıydı, hiç aklına gelmiyordu böyle bir şey.

Öte yandan, insanların dedikodularına adamın yanında pekâlâ karşı koyabilirdi Rosa. Kızın sandığından da güçlüydü o. Üstesinden geldiği can sıkıcı şeylerle karşılaşılıyor, kıza söz bile etmiyordu bunlardan. Çoğu da okulda oluyordu.

Kieselack'ın yöntemiyle okulda herkes Unrat'ın okul dışındaki yaşantısı konusunda bilgi sahibi olmuştu. Mesleklerinin nasıl bir düşünüş tarzı gerektireceğine henüz emin ol-

mayan yaşça küçük birkaç öğretmen, selâm vermemek için ona rastlamamaya çalışıyorlardı. Varlıklı ve gerçekte öğretmenlerin ulaşamayacağı bir ailenin kızında gözü olan genç öğretmen Richter, alaylı bir gülümsemeye selâmlıyordu onu. Ama ötekiler, her türlü birlikteliği kesinlikle reddediyorlardı. İçlerinden biri, Unrat'ın sınıfının önünde, "ahlâki çöp – daha çok pislik" diye bir şeyden söz etmiş, öğrencilerin bundan etkilenmemeleri gerektiğini söylemişti. Bunu yapan, Unrat'ın oğlu ve onun ahlâki suçları konusunda geçmişte de hakaret edici bir dil kullanmış olan öğretmendi: Hübbenett; o zaman da babanın sınıfının önünde yapmıştı bunu.

Unrat okulun bahçesine girince, nöbetçi öğretmen tiksintiyle başka yöne baktı; herkes birden bağırmaya başladı:

"Oho! Burası ahlâki çöp kokuyor!"

Yaşlı profesör bahçede ilerledi; zehir gibi acı bakışları karşısında gürültü giderek azaldı; sonra Kieselack çıktı yoluna, gözleri yerde, yavaşça, üzerine basa basa:

"Daha çok pislik kokusu bu!" diye ekledi.

Ve Unrat ürpererek, yavaşça çekilip gitti, Kieselack'ın bir şey söylediğini 'kanıtlamayacaktı'.

Onun bir şey yaptığını hiç kanıtlamayacak, onu bir kez daha asla ele geçiremeyecekti, bunu iyice anlamıştı. Unrat'la üç öğrencisi karşılıklı birbirlerine katlanarak yaşayıp gideceklerdi burada. Bu yüzden Lohmann'ın artık derse hiç katılmamasına, çağrılınca da tiyatroya bir sesle işim var diye yanıt vermesine karşı çıkacak bir güç de yoktu Unrat'ın elinde. Uzun süre, boşuna oturup kalmaktan öfkelenen von Ertzum'un, sıra arkadaşının elinden yazılı yoklama kâğıdını zorla alıp kopya çekmesine karşı da yapacağı pek az şey vardı. Sorduğu her soruda, Kieselack'ın ortaya saçma sapan yanıtlar atarak arkadaşlarının aklını karıştırmamasına, yüksek sesle konuşmasına, gereksiz yere sınıfın içinde dolaşmasına, hatta dersin ortasında bir kavga

düzenlemesine seyirci kalmak zorundaydı.

Unrat bir tek kez, tehdit edilen despotun içine düştüğü korkuya kapılıp elebaşlarını *deliğe* kapayacak olsa, daha da kötü şeyler yapıyorlardı. O zaman sınıfta, açılan şişelerin patlama, boşaltma sesleri, şerefe diye bağrışmalar, ne anlama geldiği bilinmeyen kıkırdamalar, öpücük sesleri... duyuluyordu. Unrat apar topar *deliğin* kapısına koşup Kieselack'ı dışarı çıkarıyordu. Öbür ikisi de, çağrılmadan, tehdit eden, küçümseyen bakışlarla arkasından geliyorlardı.

O an için mutlaka çok sanı sıkılıyordu Unrat'ın. Ama bunun onlara ne yararı olurdu ki! Sonunda yenilen, sanatçı Fröhlich'e hak kazanmamış olanlar onlar oluyordu. Bardaki '*delik*'te Fröhlich'in yanında oturan Lohmann değildi... Okulun kapısından çıkar çıkmaz can sıkıntısını üzerinden attı Unrat, düşüncelerini, Fröhlich'in temizleyiciden alınması gereken gri etekliğine ve götürüp kızı şaşırtmayı düşündüğü şekerlere çevirdi.

Buna karşılık okul müdürü, lise altıncı sınıftaki duruma el koymayı artık daha fazla erteleyemedi. Unrat'ı odasına çağırarak, sınıfında ahlâki açıdan açık seçik belli olan bir çözüme olduğu konusunda uyardı onu. Bulaşıcı maddenin nereden geldiğini araştırmayacaktı. Ama karşısındaki genç bir öğretmen olsaydı, ne olursa olsun araştırırdı. Sayın meslektaşysa onurlu bir yaşam sürmüştü, bu nedenle bir yandan kendini düşünmeli, öbür yandan sınıfa örnek olması gerektiğini unutmamalıydı.

Bunun üzerine Unrat:

"Sayın Müdür, Atinalı Perikles'in -yemin ederim ki-sevgilisi Aspasya'ydı," dedi.

"Bunun bizimle ilgisi yok," dedi müdür. Unrat ise:

"Eğer öğrencilerime klasik idealleri yalnızca boş mäsallar gibi anlatırsam, hayatımın -*hep ama hep*- bir değeri kalmaz. Hümanist bir aydın, daha düşük düzeydekilerin temelsiz ahlâki inançlarına, aklını kullanarak, muhtaç ol-

maz."

Ne yapacağını bilemeyen müdür Unrat'ı gönderdi ve uzun uzun düşündü onun arkasından. Sonunda, konuya uzak olan birinin, bunu okul ve öğretmenler için zararlı olabilecek bir biçimde yorumlamasından korktuğu için duyduklarını kendine saklamaya karar verdi.

Sanatçı Fröhlich'in yaptığı ziyaretleri hoş görmeyen evsahibesi, ikisinin köpürmesine hiç aldırmadan, utkulu bir dinginlik içinde, Unrat'ı evden çıkması için zorladı. Odayı Mavi Melek'te çalışan bir hizmetçi kıza verdi. Yer bezine benzeyen bu kız odasına kasabın çırağını, baca temizleyicisini, havagazcıları ve bütün sokaktakileri alıyordu.

Fröhlich'in Unrat'ı sık sık gönderdiği soluk benizli bir terzi kadının tutumu hep soğuk ve azarlayıcıydı. Bir gün, Unrat büyükçe bir siparişin parasını ödedikten hemen sonra kadın ağzını açtı. Sayın Profesör insanların neler söylediklerini duymalıydı. Bu utanç verici bir durumdu. O yaşta - ne olursa olsun. Unrat kadını hiç yanıtlamadan paranın üstünü cüzdanına koydu, dışarı çıktı. Kapı yarı kapanmışken dönüp içeri gülümsedi ve hoşgörülle:

"Bunları söylemek için seçtiğiniz zamana bakarak, iyi kalpli bayan, görüyorum ki, aşırı açık sözlü olmanın size parasal açıdan zararı dokunur diye endişelenmiyormuşsunuz. Böyle bir şey düşünmüş olsanız da, hiç korkmayın! Bundan sonra da sanatçı Fröhlich için çalışabileceksiniz."

Ve çekilip gitti.

Bir pazar sabahı Unrat, Homeros'tan Parçalar kitabından bir sayfanın arkasını Fröhlich'e yazdığı bir mektubun taslağıyla doldururken kapı vuruldu, siyah, pilili ceke ti ve yüksek şapkasıyla ayakkabı ustası Rindfleisch girdi içeri. Bir reverans yapıp sivri karnının üzerinden çekine rek konuştu:

"Sayın Profesör, günaydın Sayın Profesör, acaba Sayın Profesöre bir soru sorabilir miyim diye rica edecek-

tim."

"Sorun bakalım, usta," dedi Unrat.

"Uzun uzun düşündüm, bu benim için kolay olmayacak. Ama Tanrı böyle istiyor."

"Söyleyin öyleyse, be adam!"

"Özellikle de Sayın Profesörün böyle bir şey yapacağına hiç inanmam. İnsanlar Sayın Profesörden çok söz ediyorlar, bunu en iyi Sayın Profesörün kendisi bilir. Ama bir Hıristiyan buna inanmamalı. Yoo. Gerçekten inanmamalı."

"Eğer öyleyse," diye yanıt verdi Unrat ve görüşmenin bittiğini gösteren bir el işaretiyle, "öyle olsun." dedi.

Rindfleisch elindeki silindir şapkayı çevirdi, yere baktı.

"Evet. Ama Tanrı kendisinin bunu istemediğini Sayın Profesöre anımsatmamı istiyor."

"Neyi istemiyor?" diye sordu Unrat, aşağıdan doğru gülümseyerek. "Sanatçı Fröhlich'i mi?"

Üzerindeki görevin baskısıyla zor soluk alıyordu ayak-kabı ustası. Uzun, sarkık yanakları sivri sakalının içinde sallanıyordu.

"Sizi bu konuya ortak etmiştim Sayın Profesör," dedi adam, sesi taşıdığı gizden koyulaşarak. "Demıştim ki, Tanrının buna izin verme nedeni—"

"Daha çok meleğe sahip olma isteğidir. Tamam, usta. Ben de bunun için elimden geleni yapacağım."

Yüzündeki ikiyüzlü gülümsemeyi hiç bozmadan Herrnhuter'i¹ kapıdan dışarı iteledi Unrat.

Unrat böyle çekinmeksizin, mutluluğun doruğunda yaşayıp giderken ansızın korkunç olaylar patlak verdi.

Bir kır bekçisi, ormandaki dolmenin kasıtlı olarak kı-

---

1. Almanya'nın Herrnhut kentinde 1722'de kurulmuş bir Protestan din topluluğu üyesi.

rıldığını bildirerek şikâyetle bulunmuştu. Suçun işlenmiş olduğunu sandığı o pazar günü, anayolda bir grup gence rastladığını söylüyordu. Savcılığın yürüttüğü ve sonuçsuz kalan uzun soruşturmalardan sonra bir pazartesi sabahı kır bekçisinin okula gelerek toplantı salonunda müdürün yanında durduğu görüldü.

Yapılan dini tören boyunca – müdür İncil'den bir bölümü yüksek sesle okurken ya da çocuklar bir ilahi söylerken, halktan gelen o adam, müdürün bulunduğu platformdan aşağıda toplananları inceliyordu. Bu işi yaparken sık sık elinin tersiyle alnını siliyor, kendini pek iyi hissetmiyormuş gibi görünüyordu. Sonunda aşağı inip, müdürün yol göstermesiyle, dizilmiş duran öğrencilerin arasında doluşması gerekti. Tutumu, kendisinden çok üstün olan bir topluluğa girmiş bir adamınki gibiydi, kimseye bakmıyordu, ayağına basan Ertzum'un önünde yerlere kadar eğildi.

Suçluları okul içinde ortaya çıkarma konusundaki tüm umutlar yok olmuş gibiyken, müdür son bir şey dedi. İncil'den bir bölüm daha okudu fazladan; sonra da okumuş olduğu şeylerin, en azından suçlulardan birini etkileyeceğini, pişmanlık duymasına neden olacağını, o kişinin müdürün odasına gelerek suç ortaklarını açıklamak ve adalete teslim etmek için vicdanında bir baskı duyacağını umduğunu söyledi. Bu açık sözlü itirafının ödülü olarak, hem ceza almayacak, hem de bir para armağanı verilecekti... Dini tören böylece sona erdi.

Üç gün sonra, başıboş kalmış sınıfın gürültü patırtıyla, yan uğraşlarla doldurduğu bir Titus Livius¹ dersinde, Unrat ansızın kürsüden fırladı, bağırmaya başladı:

"Lohmann, elinizdeki ders dışı şeyleri okumayı bundan sonra başka yerde sürdürebileceksiniz ancak. Kieselack, siz burada çoğunlukla her şeye boşverdiniz. Siz de

---

1. Romalı bir tarihçi, İ.Ö. 59 – İ.S. 17 yılları arasında yaşamıştır.

bundan böyle saçmalıklarınızı evinizde yapabilirsiniz von Ertzum. Bu üç alçağı, ahlâksızlıkları için fazla kibar bir yer sayılacak *deliğe* tıkmayacağım, onun yerine, yaşamlarının hak ettikleri gibi, adi hırsızların ve soyguncuların yanında sona ermesi için elimden geleni ardıma koymayacağım. Dürüst insanların olduğu toplumda kalmaları pek uzun sürmeyecek, aramızdaki günleri sayılı onların!"

Lohmann alnını kırıştırarak kalkıp bir açıklama istedi ama Unrat'ın boğuk sesi öylesine doygun bir kinle, yüzündeki ifade öylesine ürpertici bir utkuyla doluydu ki, herkes dayak yemiş gibi oldu. Esef eden bir omuz silkişiy-le yerine oturdu Lohmann.

Bir sonraki teneffüste Lohmann, Kieselack ve von Ertzum'la birlikte müdür tarafından çağrıldı. Çocuklar döndüklerinde, o saçma dolmen için çağrılmış olduklarını gözle görünür bir küçümsemeyle açıkladılar. Ansızın çevrelerinde geniş bir halka oluştu. Kieselack fısıldadı:

"Oğlum, acaba bizi kim gammazladı?"

Öbür ikisi, gözlerinde tiksintiyle birbirlerine bakıp Kieselack'a sırtlarını çevirdiler.

Bir gün öğleden önce, üçünü dersten alıp bir yargı kurulu eşliğinde ormana götürdüler, kırıp döktükleri dolmenin önüne dizdiler. Kır bekçisi onları orada tanıdı. Bu konunun araştırılması, çocukların daha birkaç gün okuldan uzak kalmalarına yol açtı. Sonunda sanık olarak Asliye Mahkemesinin toplantı salonuna girdiler. Tanık sırasından Unrat'ın zehir gibi acı gülümsemesi karşıladı onları.

Konsolos Breetpoot ve Konsolos Lohmann da salondaydılar, savcı vekili elinde olmadan bu iki nüfuzlu beyefendiyi eğilerek selâmladı. Genç Lohmann'la arkadaşının, suçlarını çok daha önceden itiraf etmemekle gösterdikleri aptallığa karşı içinden umutsuzluğa kapılıyordu. Öyle yapmış olsalardı, savcılık makamı olayı her yere duyurmak zorunda kalmazdı. Herkes bunu Kieselack'ın çetesinden çocukların yaptığına inanırdı.

Duruşma başladıktan sonra başkan üç sanığa suçü kabul edip etmediklerini sordu. Kieselack hemen yadsımaya kalkıştı. Ama karşısındakiler, kendisinin müdüre her şeyi itiraf etmiş, ön soruşturma sırasında da suçü kabul etmiş olduğunu söylediler. Müdür ortaya gelerek bunu ayrıntılı olarak onayladı. Yemin altında konuştu.

Bunun üzerine Kieselack, "Müdür Bey yalan söylüyor," diye öne atıldı.

"Fakat sayın Müdür doğruluğuna yemin etti."

"Çok yazık," dedi Kieselack, "O zaman büsbütün yalan söylemiş oluyor."

Dizginleri iyice koyuvermişti. Nasıl olsa kovulacaktı. Bunun da ötesinde öfkelenmiş, insanlara duyduğu güven sarsılmıştı, çünkü söz verilen ödülü almak yerine, mahkemeye çıkarılmıştı.

Lohmann'la Kont Ertzum ise gerçeğı söylediler.

"Ben yapmadım," diye cıyaklıyordu Kieselack onlar konuşurken.

"Ama biz yaptık!" dedi Lohmann; dostluğun böylesi onu çok üzmüştü.

"Özür dilerim," diye söz aldı Ertzum. "Ben tek başıma yaptım."

"Rica ederim," dedi Lohmann, yüzünde bıkkın bir katılıkla. "Halka ait olan bu malın ya da ne deniyorsa onun, zarar görmesinde kendi payıma düşeni kesinlikle üzerime almak istiyorum."

Von Ertzum yineledi:

"Ben tek başıma kırdım onu. Gerçek bu."

"Sevgili dostum, saçmalama," diye rica etti Lohmann.

Öteki de:

"Hay – yine. Sen oldukça uzaktaydın. Şeyle oturuyordun–"

"Kiminle?" diye sordu başkan.

"Hiç kimseyle – sanıyorum," diyerek kıpkırmızı kesildi von Ertzum.

"Herhalde Kieselack'la," dedi Lohmann.

Savcı vekili, Konsolos Lohmann'ın oğlunun ve Konsolos Breetpoot'un koruması altındaki çocuğun daha az etkilennemeleri için, suçu olabildiğince çok kişiye dağıtmayı uygun gördü. Von Ertzum'un dikkatini, üstlendiği suçu işleminin ne kadar güç olduğuna çekti.

"Tek başınıza yaptığınızı söylediğiniz böyle büyük bir haylazlığı en güçlü bir insan bile beceremez."

"Becerebilir," diye yanıtladı onu Ertzum, gururla, gösterişsizce.

Başkan, ondan ve Lohmann'dan ötekilerin adlarını da söylemelerini istedi.

"Herhalde daha kalabalık olarak eğleniyordunuz," diye iyi niyetle konuştu. "Bu işe karışanların adlarını vermekle hem bize hem de kendinize iyilik etmiş olacaksınız."

Sanıklar hiç konuşmadılar. Savunma, bunun ne kadar centilmence bir davranış olduğunun dikkate alınmasını istedi. Bütün ön soruşturma boyunca iki genç de kimseye leke sürmemek konusundaki kararlarından hiç sapmadılar dedi.

Kieselack da sözlerinden dönmemişti, ama onunkilere değer verilmedi. Zaten o yapacağı azizliği sona saklıyordu.

"Öyleyse sizden başka kimse yoktu, değil mi?" diye sorusunu yineledi başkan.

"Hayır," dedi Ertzum.

"Hayır," dedi Lohmann.

"Vardı!" diye bağırdı Kieselack, 'ödevini' iyi hazırlamış olan çalışkan öğrencinin tiz sesiyle. "Sanatçı Fröhlich de bizimleydi!"

Herkes kulak kesildi.

"Ne olursa olsun dolmeni kırmamızı istiyordu bizden."

"Yalan söylüyor," dedi Ertzum dişlerini gıcırdatarak.

"Her bir sözcüğü yalan," diye ekledi Lohmann.

"Elbette ki doğru!" diye güvence verdi Kieselack. "Sayın Profesöre sorun bakalım! Kızı en iyi o tanır."

Tanık sırasına bakarak sırttı.

"Pazar günü sanatçı Fröhlich'in sizden kaçtığı acaba doğru değil mi Sayın Profesör? İşte o gün bizimle dolmen-de kahvaltı etti."

Herkes, allak bullak olmuş görünen, çeneleri titreyen Unrat'a baktı.

"O bayan orada mıydı?" Yargıçlardan biri, bunu şaşkınlık ve tümüyle insani bir merak yansıtan bir ses tonuyla öteki sanıklara sordu. Omuzlarını kaldırdılar. Ama Unrat boğulur gibi konuştu:

"Bu sizin sonunuz olacak, sizi sefil! Kendinizi *-hep ama hep-* ölmüş bilin!"

"Bu hanım da kim?" diye sordu savcı vekili, usul gereği; çünkü oradaki herkes Unrat'la kızın durumunu biliyordu.

Başkan: "Sayın Profesör Raat bize bilgi verebilir," diye konuştu. Unrat yalnızca kızın bir sanatçı olduğunu belirtti. Bunun üzerine savcı vekili, bu kadının hemen mahkemeye getirilmesi gerektiğini, söz konusu suçun düşünce açısından asıl faili olarak onun bu suçta ne derece ortak sorumluluk taşıdığına kararlaştırılmasında yarar olduğunu söyledi. Mahkeme buna uygun karar aldı, mübaşir de hemen yola çıkarıldı.

Bu arada, Lohmann'la von Ertzum'un savunmasını üzerine almış olan genç avukat, sessizce Unrat'ın içinde bulunduğu ruh durumunu inceliyordu. Onu konuşturmak için uygun zamanın gelmiş olduğu sonucuna varınca, Profesör Raat'ın, öğrencisi olan o üç sanığın genel, ruhi ve ahlâki durumları konusunda sorguya çekilmesini önerdi. Mahkeme öneriyi kabul etti. Konsolos Breetpoot'un koruması altındaki çocukla Konsolos Lohmann'ın oğluna karşı nahoş bir ifade verilmesinden korkan savcı vekili, buna en-

gel olmak için uğraştı, ama sonuç alamadı.

Unrat tanık bölmesine geçtiğinde gülüşenler oldu. Korkutucu bir heyecana kapılmış, içini yakan öfkeyle yüzü çarpılmıştı, terli gibiydi.

Hemen söze girerek: "Kuşkunuz olmasın ki, sanatçı Fröhlich o alçakça suça ve o rezil kır gezisine hiçbir biçimde katılmamıştır," dedi.

Önce yemin etmesini istediler. Sonra aynı şeyi bir kez daha ileri sürmek istedi. Başkan yine sözünü kesti; üç öğrencisiyle ilgili olarak tanıklık etmesi isteniyordu. O zaman ansızın kollarını kaldırarak bağırmağa başladı Unrat, bir duvara doğru sürüklenip çıkış yolu bulamıyormuşçasına derin bir sıkıntı vardı o boğuk sesinde:

"Bu çocuklar insan soyunun son temsilcileridirler! Şunlara bir bakın; hapisane nesli böyle olur ancak! Öğretmenin yetkilerine gönülsüzce katlanan, bu yetkilere başkaldırmakla kalmayıp başkalarına da bunu yapmalarını öğütleyenler oldum olası hep bu tür kişilerdir. Onların kışkırtması sonucu sınıfın büyük bir bölümü ahlâksız olmuştur. Devrimci kışkırtmalar yoluyla olsun, hile yapmaya kalkışma ya da en adi düşüncelerle girişilen her türlü iş yoluyla olsun, burada –yemin ederim ki– önlerine açılan geleceği hak etmek için ellerinden geleni yapmışlardır. Varacaklarını önceden bildiğim yerdir burası!.."

Ve ancak feci biçimde yara almış birinin atacağı bir intikam çılgılığıyla, Fröhlich'i baştan çıkaran o üç çocuğa döndü.

"Yüz yüze gelince, Lohmann–"

Toplanmış olan mahkeme ve halkın önünde, üçünü de birer birer gizli saklı bırakmadan anlatmaya başladı. Lohmann'ın aşk şiirleri, Ertzum'un geceleri Papaz Thelander'in balkonundaki sütunlardan kayarak gece gezmelerine gitmesi, Kieselack'ın öğrencilere yasaklanmış olan bir bara utanmazca girmesi: Duyduğu şiddetli duyguların etkisiyle titreyerek hepsini ortaya döktü. Ertzum'un ah-

lâksız amcasıyla, kent in ileri gelenlerinden olup parasıyla kurumlanan o amaçsız ve alkolik liman görevlisi, yani Kieselack'ın babası, ortaya tükürdü.

Mahkeme, bütün bu fanatik taşkınlıklardan rahatsız olmuştu. Savcı vekili, Konsolos Lohmann'la Konsolos Bretpoot'a kibarca özür dileyen bakışlar yöneltiyordu. Genç avukatsa salonda oluşan havayı alayla, hoşlanarak gözlüyordu. Unrat oradakileri hem eğlendiriyor, hem kızdırıyordu.

Sonunda başkan kendisine, mahkemenin Profesörle öğrencilerinin ilişkisi konusunda yeterince aydınlatılmış olduğunu belirtti. Unrat bu sözleri hiç duymadan ateş püskürmeyi sürdürdü:

"Bu insanlar daha ne kadar bastıkları toprağı rezilliklerinin ağırlığıyla aşağılayacaklar! Şimdi de sanatçı Fröhlich'in onların suç dolu taşkınlıklarına katılmış olduğunu ileri sürüyorlar. Gerçekten de: Bunların, sanatçı Fröhlich'in onuruna saldırmaktan başka yapacakları bir şey kalmamıştı!"

Sözlerinin yol açtığı kahkahalar sürerken neredeyse yığılıp kalıyordu Unrat. Çünkü ağzından çıkanlar, yüreğindeki uymuyordu. Yüreğinin ta içinde, seçimin olduğu o pazar günü gözünün önünden ayırdığı Fröhlich'in dolmene gittiğine emindi. Daha da ötesi. Şimdiye kadar önem vermediği olayları şöyle bir gözden geçirmesi, soluksuz kalmasına yetmişti. Fröhlich onunla birlikte dışarı çıkmaya her zaman karşı koymuştu. Evde yalnız kalmak için ileri sürdüğü bütün o bahaneler, acaba neyi gizlemek içindi?.. Lohmann'ı mı?..

Unrat yeniden Lohmann'a saldırarak, senin sosyal sınıfının gücü kırılacak, diye bağırdı. Ama başkan ondan yerine dönmesini istedi ve tanık Fröhlich'i içeri çağırttı.

Kızın görünmesiyle mırıldanmalar başladı; başkan salonu boşaltırım, diye ikaz etti. Herkes sustu; çünkü kız hoşlarına gitmişti. Gri kumaştan giysisiyle dingin, sempa-

tik bir zarafet içindeydi; saçlarına gösterişsiz bir biçim vermiş, fazla geniş olmayan, üzerinde bir tek tüy bulunan bir şapka takmıştı, yüzünde çok az kırmızı boya vardı. Genç bir kızın, annesine yüksek sesle, genç bayanın ne kadar güzel olduğunu söylediği duyuldu.

Fröhlich hiç çekingenlik göstermeden yargıçların karşısına geçti; başkan hafifçe eğilerek selâmladı onu. Savcı yardımcısının isteği üzerine yeminsiz ifade verdi, alımlı bir gülümsemeyle, söz konusu kır gezintisine katılmış olduğunu açıksözlülükle anlattı. Kieselack'ın avukatı en sonunda üste çıkabileceğine inanarak:

"Üç sanığın arasında yalnız benim müvekkilimin doğruyu dile getirdiğine dikkatinizi çekerim," dedi.

Ama hiç kimse Kieselack'la ilgilenmiyordu.

Savcı yardımcısı, etki altında kalınmış olduğunun artık kanıtlandığını söyleyerek, iki gencin salt akla yakın bir centilmenlik göstererek üstlenmeye çalışmış oldukları suçun manevi sorumluluğunun tümüyle tanık Fröhlich'e ait olduğunu belirtti. Kieselack'ın avukatı bu olanaktan yararlanarak, müvekkilinin, ne yazık ki hoş olmadığını kabul ettiği bu davranışının nedeninin, tanığın ait olduğu sosyal sınıftan bir kadının genç insanlarda yol açtığı ahlâk bozukluğunda yattığının dikkate alınmasını istedi.

"O eski dolmene ne yaptıklarını," dedi bunun üzerine tanık Fröhlich önemsemeyerek, "bilmiyorum, bilmesem de olur. Yalnızca -bu bayın söz etmiş olduğu ahlâk bozukluğu konusunda- söz konusu pazar günü öğleden sonra genç beylerden birinin bana geçerli bir evlenme önerisinde bulunduğunu, benim de bunu üzülen kabul edemediğimi biliyorum."

Herkes güldü, başını salladı. Tanık Fröhlich omuzlarını kaldırdı, ama üç sanıktan hiçbirine bakmadı. Kıp kırmızı kesilen von Ertzum ansızın bağırdı:

"Bayan doğru söylüyor."

"Elbette," diye sürdürdü sözünü kız, "o üç öğrenciyle

aramızdaki ilişki her zaman kesinlikle terbiye sınırları içindeydi, yaptığımız tek şey çocukça saçmalıklardı."

Bu açıklamayı Unrat için düşünmüştü, yan gözle çabucak onu aradı. Ama Unrat başını yerden kaldırmadı.

"Tanık, sanıklarla olan ilişkisinin, ahlâki açıdan izin verilebilecek sınırın ötesine hiçbir biçimde geçmediğini mi iddia ediyor acaba?" diye sordu savcı vekili.

"Hiçbir biçimde demek fazla olur," – ve mahkeme salonunda olmasından yararlanıp sözü dolaştırarak yaşlı Unrat'ına gerçeği açıklama kararını verdi kız. Yalanın aşırısı her zaman daha fazla karışıklığa neden olurdu. "Hiçbir biçimde değil. Ama çok önemsiz şeylerde."

"Tanık neleri önemsiz olarak tanımlıyor?" diye sordu başkan.

"Onu," diye açıkladı kız ve tüm salonun bakışları altında gözlerini şaşılatacıp burnuna dikmiş olan Kieselack'ı gösterdi.

Salondakilerin çocuğa karşı duydukları hoşnutsuzluk gittikçe büyüyordu: Bir de üstelik kız konusunda şanslı olduğunu öğrenmişlerdi.

"Kız yalan söylüyor," diye karşı koymaya çalıştı Kieselack.

Ama başkan başını çevirdi. Oradaki herkes gibi o da heyecanlanmış ve insani duygulara kapılmıştı. Rosa'nın, arkadaşı von Ertzum'un teklifini açıklamasıyla çok rahatsız olan Lohmann, o andan yararlanarak kibar bir fıkra anlatır gibi bir ses tonuyla öne atıldı:

"Ne denir ki, bayanın zevki ortada. Kieselack'ı kırmıyor – bunu da, doğruyu söylemek gerekirse, ilk kez şimdi duyuyorum. Beğendiği şeylerden bir tanesini de böylece öğrenmiş olduk... Buna karşılık, kontes olmaya sürekli karşı çıkıyor. Kendisinden hiçbir zaman hiçbir şey istemiş olan bana da durmadan kendisi için hep en sonuncu kişi olacağımı söylüyor."

"Doğru," dedi Fröhlich, Unrat'ın bunu duyup değer

vereceğini umuyordu. Herkes güldü. Başkan daha da çok sarsıldı gülmekten, yargıçlardan biri burnundan sesler çıkararak karnını tuttu. Savcılık temsilcisi dudaklarını kötü kötü büzdü, avukatsa kuşkuyla kıvrıldı.

Ertzum Lohmann'a:

"Kieselack'la da ha - bu iş biter. Benim için o kız bitti." diye fısıldadı.

"Ah sonunda... Ayrıca iyi kurtulduk biz. Unrat'ın işi bitik."

"Dolmen işini tek başıma üzerime alınca," diye fısıldadı Ertzum çabucak, "sakın araya girme. Ben nasılsa ayrılp, derslerde geri kalan öğrencileri yetiştiren özel okula gideceğim."

Kendini oldukça toparlamış olan başkan, babacan bir sesle bir kez daha, özgür bırakılacakları konusunda üstü kapalı umut verdi onlara. Sonra da tanık Fröhlich'in sorgulamasının bittiğini, gidebileceğini söyledi. Gitmek yerine, izleyicilerin olduğu tarafa yöneldi kız. Ama Unrat'ın nereye gittiğini bir türlü anlayamadı.

Salonda esen o şenlik havası sürerken Unrat çabucak sıvışıp gitmişti. Çöken barajların üstünden, sağanakların altından, fişkırان volkanların önünden kaçır gibi gidiyordu. Çevresindeki her şey parçalanıyor, onu uçurumların içine çekiyordu; - çünkü sanatçı Fröhlich yan işlere bulaşmıştı! Lohmann'la ötekiler, Unrat'ın sonsuza kadar yendiğini, yerlere çarptığını sandığı kişiler, o başını çevirir çevirmez buldukları hiçlikten çıkıvermişlerdi. Fröhlich'se hiç duraksamadan, onların kendisini elde etmelerine izin vermişti. Kieselack'la olan ilişkisini açıklamıştı, Lohmann'la olanıysa hâlâ yadsıyordu. Ama Unrat artık ona inanmıyordu! Ve umarsız bir şaşkınlık içindeydi: Nasıl olur da sanatçı Fröhlich güvenilir biri olurdu! Bugüne dek, bu korkunç ana dek o, kendisinin bir parçası olmuştu; beklenmedik bir anda da kopup gitmişti. Unrat, yarasının nasıl ka-

nadığını görüyor, hiçbir şey anlamıyordu. Hiçbir zaman insanlarla bir arada olmadığı için kendisini hiç aldatan da olmamıştı. Şimdi bir çocuk gibi acı çekiyordu – tıpkı öğrencisi Ertzum’un aynı kadın yüzünden acı çektiği gibi. Beceriksizce, kudurarak, şaşkınlık içinde acı çekiyordu.

Eve gitti. Hizmetçisinin kendisine söylediği ilk sözde öfkeye kapıldı, kızı sokağa kovaladı. Sonra odasına fırladı, kapısını kilitledi, kanepeye gömüldü ve inledi. Ansızın utanca kapılarak kendini topladı, Homeros’un parçalarının müsveddelerini aldı eline. Otuz yıldan beri sağ omzunu yukarı iten yazı masasına dayandı yine. Ama şu ya da bu sayfanın arkasında sanatçı Fröhlich’e yönelik satırlar vardı, bazan onunla ilgili kısa bir notla birlikte. Eksik sayfalar bile vardı, dikkat etmeden kıza yollamıştı onları. Ansızın, çalışma gücünün bütünüyle ona bağlı olduğunu, istencinin çoktan beri ona yöneldiğini, yaşamının tüm erkeklerinin onda toplandığını anladı. Bunun bilincine varınca kanepedeki yerine döndü.

Gece oldu, karanlığın içinden kızın keyifli, oynak, renkli yüzü görüldü Unrat’a, o da korkuyla baktı o yüze. Çünkü o yüzde her kuşku için, her biri için, bir ipucu bulunduğunu sezmişti: Sanatçı Fröhlich herkese aitti. Unrat ellerini kanın kırbaçladığı yüzünün önünde kenetledi. Geç tattığı bu şehvet – kurumuş bir bedenden çekip çıkarılan, kendi arzusu dışında, yavaşça, sinsice kandırılarak, yapay olarak parlayıp yaşamını değiştiren, ruhunu en uç noktalara sürükleyen bu şehvet, şimdi de görüntülerle eziyet ediyordu ona. Fröhlich’i Mavi Melek’teki küçük odasında görüyordu; onun, üstündekileri atarken yaptığı el kol hareketlerini, ilk günlerde yaptıklarını, iç gıcıklayan bakışını görüyordu. Şimdiyse, Unrat’ın yanından geçip bir başkasına – Lohmann’a yöneltiyordu bu bakışları, hareketleri... Unrat o sahneyi sonuna, en sonuna kadar gördü; Unrat içini çekerek ağladığı için de kız, bir aşağı bir yukarı dans etti.

12. BÖLÜM

Devlet hizmetinde olmanın verdiği alışkanlıkla görevini sürdürdü Unrat, okula gidişlerinden birinin son gidişi olacağını bilmesine karşın. Okuldaki öğretmenlerin tümü birden onu görmezlikten gelmeye karar vermişlerdi. Unrat, elinde düzelteceği defterlerle gelip oturur oturmaz, öğretmenler odasında herkes gazetelerin arkasına gizleniyor, masadan kaçıyor, köşelere tükürüyordu. Lohmann, von Ertzum ve Kieselack, üçü de sınıfa gelmiyorlardı. Öteki çocukları ise hiçe sayıyordu Unrat, rahat bırakıyordu. Arasıra, taslayarak, içlerinden birine yarım günlük izinsizlik cezası veriyordu. Ama daha sonra, bu kararın uygulanması için hademeyi görevlendirmeyi unutuyordu.

Sokakta, kimseye bakmadan gizlice sıvışıp gidiyor, ne küçültücü sözleri, ne onur konusunda söylenenleri duyuyor, atlarını durdurup yabancılara Unrat'ı kentin görülecek bir özelliği olarak gösteren faytoncuları da ayırımsamıyordu. Geçtiği her yerde davasından söz ediliyordu. İnsanların gözünde gerçek sanık Unrat'tı, mahkemeye çıkmasını üzüntü ve öfkeyle karşılıyorlardı. Unrat'ın kendileri için, geçen zamanın hoş bir biçimde değer kazandırdığı neseli gençlik anıları taşıdığı yaşlı beyler, ilk yıllardan kalma öğrenciler, onu görünce durup başlarını sallıyorlardı.

"Bizim yaşlı Unrat ne olmuş böyle. Son zamanlarda karıştırdığı bu işler, gerçekten, yürekler acısı."

"Bir öğretmen çocukların karşısına böyle çıkmaz ki! Gençliği eğiten kişi böyle mi olmalı? Bir de üstelik ticaret yapanlara sövüp sayıyor, ileri gelen ailelere de. Hem de mahkemede."

"Kendisi bu yaşta hâlâ ayıplanacak kaçamaklar yapı-

yor ve herkesin içinde foyası ortaya çıkıyor. Camdan köşkte oturuyor büsbütün. Kent halkı bu öyküyü anlatıp duruyormuş, okulda da Unrat'ı artık istemediklerini Breetpot'tan duydum. Kız arkadaşıyla birlikte çekip gitse iyi olur."

"Güzel kız ama."

"Evet öyle."

Ve beyler, bakışlarında ufak bir pırıltıyla karşılıklı gü-lüştüler.

"Unrat nasıl da bulmuş onu."

"Yaa, ben size hep dememiş miydim? Hiç kimse uzun süre böyle bir ad taşıyıp da etkilenmeden kalamaz: gerçekten de tam bir yaşlı çöplük o adam."

Kimilerinin aklına, bir zamanlar adı çıkmış bir kadınla çarşının ortasında dolaşan Unrat'ın oğlu geldi. Armut dibine düşer diye örnek verdiler ve öğretmen Hübbe-nett'le ilgili olaya dayanarak, Unrat'ın ahlâki çöküşü mutlaka önceden sezilebilirdi dediler. Eskiden beri Unrat'ın insanlardan kaçan, gizemli ve işkilli bir yanını görmüş olanlar, onun mahkemede kentin en ileri gelenlerine söylediği sözlere bir an bile şaşırılmaması gerektiğini belirttiler.

Profesör Raat'a çıkardığı faturaların üstünde hep üstü çizili bir U harfi bulunan sigara satıcısı Meyer, Unrat yaklaşırken dükkânının kapısına yaslanarak, "Böyle iğrenç bir herifi çok önceleri öldürmek gerekirdi," dedi.

Café Central'in işleticisi, sabah erkenden Unrat binanın ön yüzüne sürünerek geçerken, salonu temizlemekte olan garsonlara:

"Ahlâk çöplerini ne olursa olsun dışarı atın," diye seslendi.

Öte yandan, Unrat'ın hukuki eşitlik düşüncesini sevinçle karşılayan, onu kurulu düzene karşı yürüttükleri düşmanca propagandada yandaş olarak görmek isteyen ve kentteki ayrıcalıklı kişilere karşı cesaretle karşı çıkması-

nın tartışıldığı ve onun da bir konuşma yapmasını istedikleri toplantılar düzenleyen, ortamdan hoşnut olmayan bazı kişiler de vardı. Duyurularında şöyle diyorlardı:

"Bu adamın önünde şapka çıkarılır!"

Unrat ise onların yazılı çağrılarını yanıtızsız bırakıyordu. Gelen temsilcileri kapıyı açmadan geri gönderiyordu. Oturup, kin, özlem ve acımasızlıkla Fröhlich'i ve onu nasıl kenti terk edip çabucak oradan uzaklaşmaya zorlayabileceğini düşünüyordu. Bunu ilk buluşmalarında sert bir biçimde ondan istemiş olduğu geldi aklına. Keşke Rosa o zaman öğretmene karşı çıkmamış olsaydı! Şimdiyse bir sürü kötü şey, kıskırtıcılık yapmıştı; duyduğu o çığırından çıkmış, kendisini ezen oç alma tutkusuyla Unrat'ın en çok arzuladığı şey, Fröhlich'in yaşamının derin, karanlık bir *delikte* sona ermesiydi.

Gündüzleri kıza rastlayabileceği sokaklara gitmekten kaçınıyordu. Geceleriye, gazinoların karartılmış pencerelerinin ardında çeneleri takırdayan öğretmen kafalarının artık görünmez olduğu bir saatte, kentin belli bir mahallesine gizlice gittiği oluyordu. O zaman Unrat utanarak, düşmanca duygular ve acı bir arzuyla 'zum Schwedischen Hof' otelinin çevresinde ikinci kez tur atıyordu.

Bir keresinde, karanlıktan biri karşısına çıkarak ona selâm verdi: Lohmann'dı bu. Unrat önce geriye sıçrayıp soluk almaya çalıştı. Sonra parmaklarını açtı, saygıyla geri çekilmek isteyen Lohmann'ı iki eliyle yakaladı. İki ayağının üstünde yeniden sağlamca durmayı başarınca da bağırıp çağırmaya başladı:

"Sizi sefil, demek gözüme görünmek cesaretini gösteriyorsunuz hâlâ! Sanatçı Fröhlich'in evinin dibinde yakalıyorum sizi! Yine yan işlerle uğraşıyorsunuz!"

"Emin olun ki," diye yumuşakça yanıtladı onu Lohmann, "yanılıyorsunuz Sayın Profesör. Baştan sona yanılıyorsunuz."

"Öyleyse burada ne işiniz var, sizi melun çocuk!"

"Bu konuda açıklama yapamayacağım için üzgünüm. Yalnızca sizinle hiç ilgisi olmadığını söyleyebilirim."

"Sizi mahvedeceğim!" diye söz verdi Unrat, kızgın bir kedi gibi bakarak." Yüzkarası ve utanç içinde okuldan kovulmaya hazır olun..."

"Bu sizi hoşnut edecekse sevinirim Sayın Profesör," dedi Lohmann, alay etmeyi düşünmeden, hatta kederle; Unrat peşinden tehditler savururken yavaşça yürüyüp uzaklaştı oradan.

Artık Unrat'ı incitmek istemiyordu. O adam için her şeyin kötü gittiği bugün, Lohmann böyle bir şey yapacak olsaydı utanç duyardı. Kendisinin okuldan kovulmasına karar verilmiş olan şu dakikada, hâlâ Lohmann'ı okuldan atmaktan söz eden o yaşlı adama acıyordu; – hiç düşünmeden başına bunca dert açan bu yapayalnız düşmana, bir anarşist kimliğine bürünmeye başlayan bu ilginç adama karşı hem acıma, hem de bir tür sessiz sempati duyuyordu.

Şu Fröhlich yüzünden Unrat'ın Lohmann'dan sürekli işkillenmesi hem acınacak hem de insanı duygulandıran bir şeydi; Lohmann'ı bu gece gerçekte neyin dışarı çıkardığıyla karşılaştırılınca da bu kuşkulama tümüyle acıklı bir alaya dönüşüyordu. Lohmann, Kaiser Sokağından geliyordu. Bayan Dora Breetpoot bu akşam doğum yapmıştı. Lohmann'ın kimsenin bilmediği sevecenliği kadının sancı çektiği yatağın üzerine yayılmıştı. Boş yere, umarsızca için için yanan bir ateş olan yüreği, dünyaya gelmesine belki yüksek memur adayı Knust'un, belki yüzbaşı von Gierschke'nin, belki de Konsolos Breetpoot'un neden olduğu o küçük, titreyen çocuk bedenini ısıtmak için özlem duyuyordu... Lohmann bu gece Breetpoot'ların evine gidip kapalı kapılarım öpmüştü.

Birkaç gün sonra, herkesin yazgısı belirlendi. Olanları umursamayan Lohmann, İngiltere'ye gidene kadar okul-

da kalabilecekti, çok nüfuzlu akrabaları vardı, bu yüzden okuldan uzaklaştırılması düşünülmedi bile. Kieselack'ın okuldan uzaklaştırılma nedeni dolmen olayı değil, mahkemedeki yakışsız tutumu ve sanatçı Fröhlich'le, kadının da açıklamış olduğu gibi, sürdürdüğü, bir lise altıncı sınıf öğrencisi için uygun olmayan ilişkiydi. Von Ertzum, kendiliğinden, derslerde geri kalan öğrencileri yetiştiren özel okula yazıldı. Unrat'ın işine son verildi.

Öğretmenlik görevini sonbahara kadar sürdürme hakkı tanındı ona. Ama o, bağlı olduğu makamla anlaşarak, hemen ayrıldı okuldan. Unrat'ın ilk okulsuz sabahlarından birinde, her zamanki gibi işsiz güçsüz, programsız kanepede otururken, Papaz Quittjens geldi. Papaz, Unrat'ın günaha ve sıkıntılara gittikçe daha da battığını görmüş, şimdi adam artık dibe inince, Hıristiyanlık adına bir şeyler yapma zamanının geldiğine inanmıştı.

Herkes gibi o da bir puro yakarak, hemen Unrat'ın başına gelen üzücü olaylara, yalnızlığına, kendinden üstün insanların yaptığı düşmanlıklara acımaya başladı. Hiç kimsenin böyle bir şeyden hoşlanmadığını, buna karşı bir şeyler yapılması gerektiğini söyledi. Keşke Unrat alıştığı işi yapıyor olsaydı. Okuldan çıkarılması, başına gelen felâketin üstüne eklenmişti; çünkü bu atılma, onu acı düşünceleriyle umarsızca baş başa bırakıyordu... Yoo, umarsızca demek biraz fazla kaçırıyordu. Papaz Quittjens, Unrat'ın iyi insanların arasına yeniden katılması için elinden geleni yapacağını belirterek, onu bir siyasi derneğe, bir bowling kulübüne sokma işini üzerine aldığını söyledi. Bunun karşılığında -papaz buna üzülmediğini ve kaçınılmaz bir baş belâsı olarak gördüğünü belli ediyordu- Unrat Tanrının ve insanların önünde kusurlarından pişmanlık duyduğunu gösterip bunlardan kendini sıyracaktı.

Unrat bu sözlere pek bir yanıt vermedi. Bu teklif onu ilgilendirmiyordu. Fröhlich'i yitirdikten sonra, onun yerini bir bowling oyunuyla doldurmak çok anlamsız geliyordu

kendisine.

Bunun üzerine olaya daha geniş bir bakış açısından yaklaştı Papaz Quittjens. Öğrencileri korumakla görevlendirilmiş bir kişi, delikanlılığın eşliğini böyle bir örnekle zehirlediği için o çocuklara acıdığını söyledi. Yalnızca lise altıncı sınıf öğrencilerine değil, hayır, bütün hepsine, yalnızca okulun bütün öğrencilerine değil, okulun duvarlarının dışında kalan eski öğrencilerin tümüne – yani bütün kente acıyordu. Bu kişilerin hepsi –bu arada purosu sönmüş–tü Papaz Quittjens’in– gençliklerinde öğrendikleri şeylerden kuşkuya düşüyor olmalıydılar; yalın inançları da sarsılıyordu herhalde. Acaba Unrat böyle ağır şeyleri vicdanında taşımak ister miydi? Kieselack belâsını bulmuştu bile, Unrat herhalde bu çocuk konusunda kendisine de sorumluluk düştüğünü yadsıyacak değildi. Ama Unrat gibi inançlarına ve törelerine bağlı bir adamın çöküşünün neden olacağı tek zarar bu olmayacaktı kuşkusuz.

Unrat şaşırıp kaldı: Kieselack'ın başına geleni ancak şimdi öğreniyordu, buna yol açtığı için apansız bir sevinçle yandı içi. Kendi örneğinin başkalarına zararı dokunabileceği, kente felâket tohumları ekeceği hiç aklına gelmemişti. Kendisi için oç alma olanakları doğuyor, bu da onu heyecanlandırıyordu. Yüzünü kırmızı benekler kapladı, soluğunu tutup kendi iç âlemine daldı, seyrek sakalını çekiştirmeğe başladı.

Papaz Quittjens ise onu yanlış anladı ve biliyordum dedi, bunun Unrat'ın içine işleyeceğini biliyordum. Özellikle de Unrat'ın kendisini ve başkalarını nasıl bir yaratık yüzünden en büyük tatsızlıklarla karşı karşıya bıraktığı düşünülürse, faux pas¹ kolaylıkla ortaya çıkıveriyordu.

Unrat, papaza sanatçı Fröhlich'ten mi söz ettiğini sor-du.

Elbette. Kızın halka açık duruşmada yaptığı itiraflar-

---

1. Yanlış adıım.

dan bu yana, artık Unrat'ın da gözü açılmış olmalıydı. Aşkın gözü kördür, bunu –Papaz Quittjens bu sırada purosunu yeniden yaktı– kabul etmek gerekirdi. Öte yandan, Unrat'ın yalnızca öğrencilik yıllarını ve o zamanlar Berlin'de öğrenmiş olduğu şeyleri anımsaması yeterliydi. Oyunbozanlık etmemişti elbette, ha ha, böyle bayancıkları da oldukça iyi tanırdu kuşkusuz. Bu kadınlar, kendi yaşamını ve başkalarınınkini altüst etmesine hiç değmezlerdi. Evet, Berlin'i düşünürse–

Papaz Quittjens mutlulukla gülümsedi, daha da teklifsizce konuşmaya koyuldu. Unrat ise giderek huzursuzlaşıyordu, ansızın karşısındakinin sözünü kesiverdi. Bütün bu söyledikleriyle sanatçı Fröhlich'i mi kastediyordu acaba? Papaz şaşırdu, evet dedi. Bunun üzerine Unrat kanepeden fırladı, ateş püskürüyordu, tükürüğü Papaz Quittjens'in üstüne sıçrayarak, boğuk, korkutucu bir sesle şunlar çıktı ağzından:

"Sanatçı Fröhlich'e hakaret ettiniz siz. O bayan benim korumam altındadır. Evimi –haydi bakalım– hemen terk edin!"

Papaz dehşete düşerek iskemlesini alıp geriledi. Unrat kapıya seğirtip açtı. Sonra bir kez daha, öfkeden titreyerek, papazın üstüne yürüyünce, adam korkak hareketle iskemlesiyle birlikte kapıdan dışarı kayarak çıktı. Unrat kapıyı kapadı.

Uzun bir süre soluk soluğa dolaştı odanın içinde. Daha kısa bir süre önce Fröhlich için çok kötü şeyler dilemiş olduğunu itiraf etmeliydi. Ona yönelik çok kötü düşünceler geçmişti kafasından. Ama Unrat'ın hakkı olan bir şeyi Papaz Quittjens de yapabilir demek değildi bu. Sanatçı Fröhlich'in yeri Papaz Quittjens'in üstündeydi. Herkesin üstündeydi o – insanlığın karşısında tek başına ve kutsaldı o. Unrat'ın bu yolla her şeyin bilincine yeniden tam olarak varması çok iyi olmuştu. Sanatçı Fröhlich onun sorunuydu! Kızı saymamaya kalkışan olursa, Unrat'a karşı çıkmış

sayılırdı! Ansızın korkuyla yoğrulmuş bir despot öfkesi kapladı içini, bir yere dayanması gerekti: Tıpkı o gün, Ma-vi Melek'teki izleyiciler kıza güldükleri zaman olduğu gi-bi. Kendi eliyle süslemiş olduğu kıza gülmek ha! Bir bakı-ma Unrat'ın ortaya koyduğu işlere, kızın yaptığı işlere ku-sur bulmak! Elbette ki dolmende yaptıkları pek hoş şeyler değildi, Unrat'a acı vermişlerdi. Ama bunu onlar araların-da çözümleyeceklerdi. Unrat'la sanatçı Fröhlich. Kıza git-mek istiyordu Unrat, bunu daha fazla ertelemek niyetinde değildi!

Şapkasını aldı, ama yine yerine astı.

Ne de olsa, kız onu aldatmıştı. Öte yandan, Kiese-lack'ın mahvolmasına yol açan da o olmuştu. Bu onu haklı kılmaz mıydı? Henüz değil! Ama ya başka öğrencilere de zararı dokunursa?

Başı öne eğik kalakaldı. Tepesinden kırmızı bir bulut geçer gibiydi. Hiç kıpırdamadan dururken, içinde öç alma hırsı ve kıskançlığı çatışıyorlardı. Sonunda üstün gelen, öç alma hırsı oldu. Sanatçı Fröhlich'e hak verilmişti.

Ve Unrat, kızın zararının dokunabileceği öğrencileri hayal etmeye başladı. Çarşıdaki sigara satıcısının, selâm ver-mek yerine sırtarak gülen o çırağın ve kentteki herkesin artık öğrenci olmamaları çok yazıktı! Bu insanların hepsi-nin mahvolmasına yol açabilmeliydi sanatçı Fröhlich. On-ların hepsi onun yüzünden paçalarından tutulup atılmalıydılar okuldan. Daha değişik bir felâket düşünemiyordu Unrat. Okuldan atılmaktan başka yollar da olabileceği hiç aklına gelmiyordu.

Fröhlich'in kapısını çaldığında kapıyı kızın kendisi aç-tı, dışarı çıkmak üzere hazırlanmıştı.

"A! İşte burada! Eğer ben de şimdi sana gelmiyorsam! İnanmazsın elbette, ama yalansa boylu boyunca yere seri-leyim."

"Olabilir," dedi Unrat.

Kız doğrۇyuy sylyorduy.

Unrat hiç görünmeyince, Fröhlich önceleri yalnızca: "Eh, ne yapalım," demiş ve kendi evine taşınmayarak, armağan edilen mobilyaların satışından eline geçen parayla bir süre havadan yaşamaya, sonra da, Kiepert ifti değişik bir yerde iş bulup çoktan gitmiş oldukları için, başka bir iş aramaya karar vermişti. Tanrı bilir ya, yaşlı Unrat'cığına çok içten duygular beslemişti, ama barfikste beden hareketi yapar gibi gsterilemezdi ya bu duygular, hem adam inanmak istemiyorsa bırakmalıydı işin ucunu. Kızın kendi felsefesi vardı. Bir suç işlendikten sonra birini kandırmak, suçsuz olduğunu kanıtlamaktan çok daha kolaydı. Eğer bir adam, dolmen olayı gibi çocukça olduğu besbelli olan şeylerde bile kusur bulup, kızın kendisiyle tanıştıktan sonra da başkalarıyla birlikte olduğunu düşünüyorsa, o zaman olup biten şeylerle saklambaç oynamaktan hiç kurtulamazdı kişi. O zaman o yaşlı adam kızın tipi değildi demek ki. İnsan yanılabilirdi; insanın ne olduğu böyle ortaya çıkardı. Bazan sokakta biri, sonunda yanınızdan geçmeyi göze alana dek saatlerce peşinizden gelir, geçince de yan taraftan kollayarak bakar size. Sonra da ansızın uzaklaşır, sanki sizi izleyen kendisi değilmiş gibi yapar. Unrat da herhalde şimdiye kadar kendisini böyle yalnızca arkasından tanımış, yüzünü görünce de her şey bitmişti. Olsun, bırak gitsin.

Ama sonra zamanın öylece akıp gittiğini görüp canı sıkılınca, nakit parayı arar olunca, ipleri böyle koparmanın aptallık olduğunu düşünmeye başladı. Yaşlı adam yalnızca utanmıştı, gücenmişti ve kızın onu kk parmağıyla çağırmasını bekliyordu. Bunu yapmak kolaydı. Yaşlı bir ocuktuydu o adam, gülünç bir dik kafalılığı vardı. Kaptanı soyunma odasından dışarı çıkarması, bu yüzden Kiepert'le dolaşması aklma gelince güldü Rosa. Ama hemen sonra, bazan Unrat'a bakarken olduğu gibi durgun, düşünceli bir bakış geldi gözlerine. Gerçekten kıskançlık çekiyor ol-

malydı adam, bu yüzden saygı duydu kız ona. Belki de Unrat şimdi oturmuş ona içerliyordu, çok dargındı, safrası kabardığından öğle yemeği yiyemiyordu. Dehşet verici bir şeydi bu. İyilikle dolu yüreği kıpırdamaya başladı. Yalnızca kendi çıkarı için değil, yoo, adama acıdığı ve saygı duyduğu için de yola koyuldu.

"Uzun zamandır görüşmedik," dedi adama, mahçup mahçup, alayla.

"Nedenleri vardı," diye yanıtladı onu Unrat. "Benim *-hep ama hep-* işim vardı."

"Demek öyle. Ne işi acaba?"

"Buradaki okulun öğretmen kadrosundan çıkarılmam işi."

"Anlıyorum. Bunu bir sitem olarak kabul ediyorum."

"Haklısın. Öğrenci Kieselack da okuldan çıkarıldı ve ancak eğitim görmüş birinin sahip olabileceği meslekte ilerleme şansını sonsuza kadar yitirdi."

"O alçak buna lâyıktır."

"Başka birçok öğrencinin başına da aynı şeyin gelmesini isterdim."

"Evet, ama bunu nasıl ayarlayabiliriz ki?" diyerek aşağıdan doğru gülümsedi kız. Unrat kızardı. Bir an sustular, o arada kız onu içeri götürüp bir yere oturttu. Kendi de adamın dizine oturdu, yüzünü onun omzunun arkasına gizledi, alçakgönüllülükle, şaka eder gibi sordu:

"Unratcık küçük Fröhlich'ine artık dargın değil, değil mi? Biliyor musun, mahkemede anlattıklarım, gerçekten bütün olup bitendi. Neredeyse Tanrı tanığımdır diyecektim, bunun insana yararı olmasa da. Ama bana inanabilirsin."

"Olabilir," diye yineledi Unrat. Daha önce olanları ona açıklayıp özetini yaparak kıza yakınlaşmaya gereksinme duydu:

"Oldukça iyi *-yemin ederim-* biliyorum ki, ahlâk denilen şey çoğu kez aptallıkla iç içedir. Yalnızca hümanist bir

eğitim görmemiş olan kişi bundan kuşku duyar. Bunun yanında ahlâk, kendi ona sahip olmayıp, ondan kaçamayanları kolayca hükmü altına alan kişi için yararlıdır. Hatta, buyruk altına girenlerden ahlâklı olmalarının kesinlikle istenilmesi gerektiği bile ileri sürülüp kanıtlanabilir. Oysaki bu istek beni –dikkat edin!– hiçbir zaman, dar kafalı düşünenlerinkinden oldukça değişik ahlâki yasakları olan başka toplumlar da bulunabileceğini kabul etmem için kandıramamıştır."

Kız onu kendini zorlayarak, şaşkınlıkla dinliyordu.

"Yoo, peki nerede bunlar? Bu bir aldatmaca olmaz mı?"

"Ben kendim," diye sürdürdü sözünü Unrat, "her zaman dar kafalılarının ahlâki âdetlerine katılmışımdır. Onlara değer verdiğim ya da bağlılık duyduğumdan değil, ama –ileri, hep ileri!– onlardan ayrılmak için bir olanak bulamadığımdan."

Konuşurken kendi kendini yüreklendirmesi gerekiyordu, kekeliyordu, duyduğu utanç öyle şiddetliydi ki, bunun etkisi, güçsüzlüğü içinde gözü pek yaşam felsefesini gözler önüne seriyordu.

Kız, onun konuşmasına hayran olmuştu; gururunun okşandığını duyumsuyordu, çünkü Unrat yalnız ona açıyordu kendini. Sonra şöyle sürdürdü sözünü adam:

"Elimde olmayarak gördüm ki, senden hiçbir zaman benimkine benzeyen bir yaşam bekleyemem."

İçine düştüğü şaşkınlık ve duygusallıkla yüzünü gözünü oynattı kız ve onu öpüverdi. Dudaklarını bırakır bırakmaz da adam yine konuşmaya başladı:

"Ama bu engel olamadı–"

"Neye peki? Neye engel olmadı Unratcık?"

"–senden hoşlanıyor olmam, bu somut olayda, ilkelere dayanılarak razı olunabilecek şeylere katlanmamı oldukça güçleştirdi, evet, bunlar bana acı verecek duruma geldiler."

Kız ne demek istendiğini aşağı yukarı anlayabildi, dalkavukça yana yatırdığı başını adama uzattı.

"Çünkü benim gözümde sen, bir kimsenin elde etme hakkını pek kolay ele geçiremeyeceği bir kişisin."

Kız ciddi, düşünceli oluverdi.

Unrat bununla yetindi.

"Olsun bakalım."

Ama sonra, feci bir anının saldırısına uğrayarak ileri atıldı:

"Biri var ki, o konuda hiç bağışlayamam seni, ondan –yemin ederim– uzak durmalısın, onu bir daha hiç görmemelisin. Bu kişi Lohmann'dır!"

Adamın bitkin düştüğünü, ter içinde kaldığını gördü kız, hiçbir şey anlayamadı, çünkü bir zamanlar adamı sarsmış olan o eziyet edici görüntüden – Lohmann'la kendisini bir arada gösteren görüntüden hiç haberi yoktu.

"Ah, evet," dedi. "Ona hep öfkelenirsin sen. Onu sosis yapmak istiyordun. Yapmalısın da Unratçıgım, iyi olur bu. Tanrıya şükür ki, öyle budala bir çocuğun benim için hiçbir anlamı yok. Bunu senin kafana bir sokabilsem. Ama yapacak bir şey yok. İçimden ağlamak geliyor."

Gerçekten de ağlamak istiyordu: Çünkü Lohmann'a karşı yüreğinde soğukluk olduğuna karşı tarafı inandırmıyordu; çünkü yüreğinin ta gerilerinde bir yerde Lohmann'la ilgili bir şey olduğunu seziyordu ki, bu da gerçekte kızın inanırlılığını alıp götürüyordu; çünkü Unrat, o aptal yaşlı çocuk, bu konuyu çok fazla, çok beceriksizce eşeliyordu; çünkü o çok özlediği huzuru dünya yüzünde hiç bulamayacak gibiydi.

Ama Unrat, gözyaşlarının nedenini hiç anlamayacağı, kendisi de durumu gereksiz yere karıştırmak istemediği için, ağlamaktan vazgeçti.

Yine de güzel bir dönem başlamıştı. Birlikte dışarı çıkıp Fröhlich'in üstünü başını donatıyorlardı. Rosa, Ham-

burg'dan getirttiği tuvaletleri giyip hemen hemen her gece kent tiyatrosunun bir locasında oturuyor, Unrat da onun yanında, insanların bütün o kötü niyetli, kıskançlık ve arzu dolu bakışlarını sinsice bir hoşnutlukla karşılıyordu. Sonra yazlık tiyatro da açıldı, artık bahçede varlıklı, saygın bir topluluğun arasında oturabiliyorlar, yağlı ekmele somon balığı yiyebiliyorlar, kendilerine engel olunmamasına da seviniyorlardı.

Fröhlich, artık Unrat düşmanca etkilere kapılır diye kaygılanmıyordu. Bu tehlike atlatılmıştı, kızın uğruna okuldan atılmayı, toplum tarafından aforoz edilmeyi kabullenmişti adam.

Başlangıçta bu durum kızı biraz korkutmuştu. Nasıl oluyor da, diyordu kendi kendine, birisi benim uğruma bu kadar çok şeye katlanıyor. Önceleri omuz silkiyordu: "Erkekler böyledir işte."

Gitgide adamın haklı olduğuna, kendisinin buna, hatta daha fazlasına değdiğine inandı. Unrat onun yerinin ne kadar yükseklerde olduğunu, insanların onu görmeye ne kadar az lâıyk olduklarını öyle aralıksız yineliyordu ki, kız sonunda kendini çok ciddiye almaya başladı. Şimdiye kadar kimse onu böyle ciddiye almamıştı, dolayısıyla kendisi de böyle bir şey düşünmemişti. Kendisine bunu öğreten teşekkür borcu vardı. Kendisinin de, ona bu yeri gösteren adamı el üstünde tutmak için çaba harcaması gerektiğini seziyordu. Daha da fazlasını yaptı kız. Onu sevmek için kendini zorladı.

Ansızın ona Latince öğrenmek istediğini söyledi. Kızın bu isteğini hemen yerine getirdi Unrat. Bunun üzerine kız onu konuşturdu, yanlış yanıtlar verdi ya da soruyu duymazlıktan geldi, kendi kendine sorular sorarak adama bakıp durdu. Üçüncü derste:

"Söyle bakalım Unratcık, hangisini anlamak daha zordur, Latinceyi mi, Yunancayı mı?" diye sordu.

"Çoğunlukla Yunancayı sanırım" diye karar verdi

adam. Bunun üzerine kız:

Öyleyse ben Yunanca öğrenmek istiyorum," dedi.

Unrat bayıldı buna.

"Neden ama?"

"Çünkü Unratcığım."

Kız onu öptü, bir sevecenlik parodisi gibiydi davranışları. Yine de gerçekten amaçlanmış bir şeydi. Unrat onu tutkuya yöneltmişti. Kız da adamın hatırına, Latince yerine, daha zor olduğu için Yunanca öğrenmek istiyordu. Bu isteği, aşkını açıklaması demekti, kendini zorlamak istediği aşkın daha gerçekleşmeden açıklanmasıydı.

Yaşlı Unratcığım sevmek oldukça zor geliyordu ona. Yunanca bile bundan kolaydı. Adamı benimsemek ister gibi, parmaklarıyla onun yüzündeki o tahta maskenin çevresini, takırdayan çenesini, herkese zehir gibi acı, kendisine ise çocukça bir iyilikle yan yan bakan gözlerinin bulunduğu köşeli çukurları okşayıp duruyordu. Bu yaptıkları, kızın hem acıma hem de hafif bir sevecenlik duymasına yol açıyordu. Adamın el kol hareketleri ve sözleri, birinin umarsız gülünçlüğü ve ötekinin özenli inceliği, hepsi dokunuyordu kıza. Adamın hakkı olan saygıyı da sık sık anımsıyordu Rosa. Ama daha ileriye gidemiyordu bir türlü.

Duygularının başarısızlığına karşı ödün vermek için, birkaç kez Yunanca çalışırken tüm aklını derse verdi.

O zaman Unrat'ın yüzünü kırmızı lekeler kapladı, adam, sevinçten titreyerek destan parçalarına koştu. Homeros'u açıp da kız ilk kez olmak üzere *μὲν ... δὲ νῦν* diye okuyunca – bu sevgili sesler gerçekten sanatçı Fröhlich'in rengârenk yüzünden ve iç açıcı bir renge boyanmış dudaklarından dökülünce, kalbi çarpmaya başladı. Kitabı elinden bırakıp kendini toparlaması gerekti. Solukları hâlâ çok düzensizdi; sanatçı Fröhlich'in masanın üstünde duran küçük, yumuşak ve hâlâ biraz yağlı olan elini eline alarak, yaşamının geri kalan bölümünün bir saatinde bile ondan ayrı kalmayı düşünmediğini söyledi. Onunla evlen-

mek istiyordu.

Kız önce ağlar gibi dudaklarını büzdü. Sonra duygulanarak gülümsedi, yanağını adamın omzuna dayayarak sallandı. Sallanma sarsılmaya dönüştü: Sevinci taşı, Unrat'ı iskemleden çekerek odada döndürmeye başladı.

"Artık Bayan Unrat oluyorum! Gülmekten öleceğim. Bayan Profesör Unrat – yoo, Raat, sayın beyler!"

Ve hemen koltuğa oturan ağırbaşlı bir hanımefendi rolü yapmaya başladı. Bir an için aklı başında sözler etti: Önce, artık yeni evimi istemiyorum, eşyaların çoğu satıldı bile dedi. Sonra da Unrat'ın kentin kapısı önündeki villasında oturup orasını yeni baştan düzenlemek istediğini söyledi. Sonra yeniden coştu. En sonunda yatıştı, düşüncelere daldı, şöyle dedi yalnızca:

"İnsanların başına neler de geliyor."

Unrat ona sevinip sevinmediğini sorduğunda ve her şeyin kısa zamanda sonuca ulaşacağını söylediğinde, dalgın bir biçimde gülümsemekle yetindi.

Bunu izleyen günlerde aklı bütünüyle bu konuda değilmiş gibiydi. Arasına âdeta tasalı görünüyor, ama bunu yadsımakta direniyordu. Sık sık dışarı çıkıyor, Unrat da onunla gitmek isteyince sabırsızlaşıyordu. Adam şaşırıyordu, gizliden gizliye, hoş olmayan bir bilmecenin varlığını seziyordu.

Günün birinde kıza, adi bir lokantadan çıkarken rastladı. Bir süre hiç konuşmadan yan yana yürüdükten sonra, gizemli bir sesle konuştu kız:

"Her şey sanıldığı gibi değildir her zaman."

Bu, adamı tümüyle huzursuz etti, ama kız açıklama yapmak istemiyordu.

Bir başka gün, Unrat tek başına, üzgün olarak, öğle vakti boş olan Siebenberg sokağından geçerken, beyaz giysili küçük bir çocuk tıpış tıpış yürüyerek yanına geldi, masum, incecik bir sesle:

"Eve gel, baba," dedi.

Unrat şaşırarak durdu, çocuğun kendisine uzattığı beyaz eldivenli küçük eline baktı.

"Eve gel, baba," diye yineledi çocuk.

"Bu da ne demek!" diye sordu Unrat. "Nerede oturuyorsun?"

"Orada" diyerek arkasını gösterdi küçük. Unrat başını kaldırdı, ilerdeki köşede Fröhlich'i gördü, başını acıyla yana eğmişti, kalçasının biraz uzağında tuttuğu elini, özür diler ve yalvarır gibi, utanarak belli belirsiz oynatıyordu.

Unrat ne yapacağını bilemeden çenesini takırdattı. Ansızın anlamıştı, hâlâ kendisine uzanmış duran beyaz eldivenli küçük eli, elinin içine alıverdi.

13. BÖLÜM

Ailece yakındaki deniz kıyısına gittiler. Kür otelinde kalıyorlardı, sahilde de tahta barakalardan birini kiralamışlardı. Fröhlich, beyaz ayakkabılar ve boynuna beyaz tüyden yakalar taktığı beyaz vual giysiler içindeydi. *Crêpe-lisse*¹ şapkasının ucunda uçuşan beyaz peçesiyle, elinden tuttuğu beyaz çocuğuyla taze ve havalı görünüyordu. Unrat da beyaz bir plaj giysisi edinmişti. Tahtadan gezinti yerinde ya da uzun kum yığınları boyunca dolaşırken, herkes tahta barakalarından opera gözlükleriyle onları izliyordu; kentten gelen biri, yabancılara onların öyküsünü anlattı.

Fröhlich'in çocuğu nemli kumda pastacılık oynarken, pasta kalıplarını çok sıkı tutması gerekiyordu; çünkü onlardan birinin kumda ya da denizde yitirilmesi tehlikesi, çok ufak bir olasılıkla da olsa, belirince, zarif bir beyefendi hemen fırlayıp getiriyordu onu – ama çocuğa değil, Fröhlich'e. Sonra Unrat'ın önünde eğilerek kendini tanıtıyordu. Böylece Unrat ailesi, plajdaki kulübelerinde, Hamburglu iki tüccar, genç bir Brezilyalı ve Saksonyalı bir fabrikatörle kahve içer oldu.

Rastgele bir araya gelen bu topluluk, Unrat'ın dışında herkesin midesinin bulandığı yelken partileri düzenliyordu. Fröhlich'le Unrat birbirlerine bakıp gülüyorlardı. Çocuğa her gün kilolarca çikolatalı şekerleme, süslenmiş küçük gemiler, tahtadan kürekler, deniz bebekleri armağan ediliyordu. Herkes hep neşeliydi. Eşeğe biniliyordu, tam konser verildiği saatte Unrat, eşeğin üzengilerini yitirmiş, yelesine yapışmış olarak, müzik çalarken dörtnala

---

1. Krep kumaşından iplerle örülü.

geçip gidiyordu. Fröhlich cıyak cıyak bağıyor, çocuk sevinçle haykırıyordu, masalarda oturanlarsa asık suratla söyleniyorlardı.

Bu topluluğa, yanında bir Macar dansçı olan Berlinli bir banker de katılınca, "Unrat çetesi" her yeri kapladı; Unrat, yemekte gürültü çıkarıyor, sanatçı Fröhlich'in sahneye çıkarken söylemiş olduğu şarkıları orkestra şefinden istiyor, kendi başına havai fişekler attırıyor, her şeyi altüst ediyor ve bu yapılanlar hem eğlenceye hem de öfkeye neden oluyordu.

Karısının uğruna kendisiyle birlikte olanlar için bir bilmeceydi Unrat. Kimi yemekleri yiyip bitirirken zayıf yanını gösteriyor, bir toplantı sırasında boylu boyunca yere seriliyor, İngiliz kumaşından giysilerini, tanınmamak için değiştirdiği bir kılık gibi taşıyor, böyle bakıldığı zaman önemli bir engel gibi durmuyor, acınacak durumunun insanları eğlendirmesi dışında bir etki yaratıyorsa da benzermiyordu. Doğası gereği hep yenilen biriymiş gibi duruyordu. Ama siz karısıyla flört etmeye dalmışken, ansızın arkanızdan yolladığı kuru, alaycı bir bakışını yakalayveriyordunuz. Karısına armağan ettiğiniz bileziğe hayranlığını belirtirken, tuzağa düştüğünüz duygusuna kapılıveriyordunuz birden. Siz, neredeyse kesin sonuç sayılabilecek şeylere ulaştıktan hemen sonra –kocası ötekilerle birlikte bol içerken siz karısıyla tek başınıza geç saatte deniz kıyısında bir gezintiye çıktığınızda– kadının elini iyi geceler deyip sırkarken, acaba alaya mı alınıyorum, acaba amacıma hiç ulaşabilecek miyim diye derin bir kuşkuyla kapılıyordunuz.

Zaten hiç ulaşamazdınız o amaca. Çünkü Unrat, insanı Fröhlich'in gözünden düşürüp işini bitirmeyi pek güzel biliyordu. Karısıyla baş başa kalır kalmaz, iki Hamburglunun kullandığı İngilizce deyimlerle alay ediyor, durgun denizin üstünde yassı çakıltaşları yerine para sektiren Bre-

---

1. Bir içki.

zilyalıyı küçümsüyor, Leipziglinin sigara yakarken ya da şişe açarken yaptığı tantanalı baş ve el hareketlerini taklit ediyordu. O zaman gülüyordu Fröhlich. Gülüyordu ama, Unrat'ın bütün bunları aşağılamak için gösterdiği nedenler onu inandırdığı için değildi gülmesi. Ayrıca, Yunanlılar bunları böyle yapmazlardı demekten başka bir şey de söylemiyordu Unrat. Ama gülmesini sağlayan herkese minnettardı kız. Zaten Unrat'ın, ikisinin dışında hiçbir insanın önemi olmadığı yolundaki inadı ve karşı konulmazlığı içinde neredeyse görkemli olan inancına boyun eğmişti. Güçlü birinin çekiciliği altında Rosa'nın da özgüveni, dayanıklılığı artmıştı. Issız bir kayalıkta, önünde diz çöküp ellerini ovuşturan Brezilyalıya, artık gözü gerçekten açılmış gibi, adamın içini okurcasına:

"Şaşkın birisiniz" diyebiliyordu.

Bununla birlikte, kentli bir ailenin yanında konuk olan bu genç adamın, kendisiyle bohem bir yaşam sürdürüp para harcamak için bütün dostlarını bırakmış olması gururunu okşamıştı. Ama Unrat öyle gördüğü için, şaşkın tekiydi o.

Unrat, kızı böyle ortadan kaybolması konusunda hiç sorguya çekmezdi. Rosa özenle giyindiği, dantel ve hafif ketenden dikilmiş yazlık giysileri hayranlarının huzurunu kurnazca kaçırdığı zaman, hiç rahatsız olmuş gibi durmazdı. Tam tersine, beyler dışarıda beklerken, Unrat Fröhlich'in süslenmesine yardım eder, eskiden soyunma odasında olduğu gibi makyajını yapardı. Zehir gibi acı gülümsemesiyle şöyle derdi:

"Halk sabırsızlanıyor. Sıkılmamaları için piyano çaldırtsaydık."

Ya da:

"Şimdi sen, yarı makyajlıyken ansızın başını kapıdan uzatacak olsan, ah, yine hohohoho diye bağırdırlardı herhalde."

Deniz kıyısından ayrılmalarından önce renkli bir olay yaşadılar. Bütün 'Unrat çetesi' tren istasyonundaydı; Brezilyalı, bir kenarda Fröhlich'le birkaç sözcük konuşma olanağı ancak bulmuştu ki, yaşlı bir bey, o genç yabancıнын akrabası olan komisyoncu Vermöhlen, topallayarak, soluk soluğa geldi, sanatçı Fröhlich'in elindeki kutuya el atmaya çalıştı.

Az önce Brezilyalının Rosa'ya resmen armağan ettiği kutuydu bu. Unrat'ın yetişip karısının hakkını koruması gerekti. Genç adam, utanç içinde, bu akrabalığı gizlemeye çalışırken, yaşlı Vermöhlen heyecanla Unrat çiftine, yeğenin onların yanında parasal olanaklarını çoktan aştığını yüzüne vuruyordu. Bu broşu alacak parası yoktu; ne yazık ki zayıf bir kadın olan teyzesi ona bunun için para vermişti; ama bu para Vermöhlen'in parasıydı, bu nedenle bu alışveriş geçersizdi.

Unrat ise, ona haddini bildirir bir dinginlik içinde, Bay ve Bayan Vermöhlen'in parasında ayrı gayrı olamayacağını, Vermöhlen ailesinin bu tür iç sorunlarıyla ilgilenmeyi düşünmediğini ve ayrıca da kalkış düdüğünün üçüncü kez çaldığını belirtti. Renksiz parmaklarıyla kutuyu sıkıca kavrayarak Fröhlich'i vagonun içine itti. Elindeki bastonla tehditler savuran Vermöhlen dışında herkes şapkasını salladı.

Fröhlich önce, bu üzücü olay ve olası sonuçları konusunda umutsuz birkaç söz etti. Unrat onun korkularının geçersiz olduğunu vurgulayan şeyler söyledi. Komisyoncu Vermöhlen'in oğullarının kendi eski öğrencileri olduğunu, ama onları hiç 'enseleyemediğini' sözlerine ekledi. Vermöhlen'ler kentteki birçok aileyle akrabadırlar, dedi.

Sanatçı Fröhlich yatışmıştı. Küçük pırlantaları çocuğuna göstererek onunla birlikte güldü ve:

"Bu pandantiflerin ve iğnelerin hepsi Mimi'min olacak, çeyiz gerekeceği zaman," dedi.

Öğrenci Vermöhlen'ler böylece 'enselenmiş' oldukla-

rı için Unrat sevinip duruyordu. Zamanla, bu olayda öğrencileri ve onların dal budak sarmış ailelerinin, yalnızca deliğe kapatılmak ve okuldan atılmaktan oluşan bir zarara uğramamış olduklarını düşünür oldu. Zarar vermek ve –gerçekten de– büyük felâketlere neden olmak için, başka yollar da vardı kullanacak. Yeni, önceden akla gelmemiş yollar...

Kente, evlerine dönünce eski yaşantıları yeniden başladı. Ama gelen giden yoktu. Akşamları tiyatroya, lokantaya gitme zamanı gelene dek Fröhlich, sırtında sabahlığıyla bir o koltuğun bir bunun üstünde oturup duruyordu. Unrat, Yunanca ders vererek biraz oyalamayı teklif etti ona. Sıkıntıyla geri çevirdi bunu kız. Bir akşam, bir komediyi izlerken, aşçı kadın rolünü oynayanın eski bir tanıdığı olduğunu gördü.

"Tanrı bilir ya, Hedwig Pielemann bu, hiçbir şey beceremezdi o, nasıl olmuş da bu oyuna almışlar."

Bu sözün üstüne, eski arkadaşının yaşantısıyla ilgili bir sürü iğneleyici şey anlattı ve sonunda:

"Baksana," dedi, "bize gelmesini istiyorum."

Pielemann geldi, Fröhlich de onun gözünü kamaştırmak amacıyla küçük zarif kahvaltılar, akşam yemekleri hazırladı. Şimdi koltuklarda bir yerine iki kadın oturuyor, sigara içiyor, birbirlerine daha önce konuşmuş oldukları olayları anımsatıyorlardı. Onların canının sıkıldığını görmek, Unrat'ın vicdanını rahatsız ediyordu. Birşeyler yapması gerektiğini seziyor, ama gizli kaygıları onu baskı altında tuttuğu için hiçbir şey yapamadan kalıyordu. Ne zaman kapı vurulsa, yerinden fırlayıp oraya seğirtiyordu. Hizmetçinin kapıyı açmasına hiç izin vermeyişi bayanların dikkatini çekmişti.

"Ya," dedi Fröhlich, "bana sürpriz yapmak istiyor, ya da beni aldatıyor. Benim yaşlı Unratçığım tam yere bakan yürek yakan biri."

Günün birinde Hamburg'lu iki yakın dostlarından bir mektup aldılar. Sonbaharda gemiyle İspanya kıyılarına ve Tunus'a kadar bir gezi yapmayı düşünüyorlar, Unrat'la karısının da katılmasını istiyorlardı.

"Şu işe bak!" dedi Fröhlich. "Mükemmel bir şey bu. Uygarlık dışı yerlere gidiyoruz. Sen de gelmelisin Pielemann, tatil yaparsın. Hepimiz yüzümüzü kahverengine boyayıp çarşafıya sarınırız, ben de sanatçı olduğum zamandan kalan tacımı takarım başıma."

Çok geçmeden Pielemann'ı kandırdı Fröhlich. Unrat'a hiçbir şey sorulmadı. Ama neden pek az hevesli görüldüğünü merak ettiler. Pielemann gidene kadar oyalandı Unrat; sonra kendini kurtaran açıklamaya geldi sıra. Paraları bitmişti.

"Olamaz bu. Bir profesörün parası olmalı!" diye bağırdı karısı.

Unrat sıkılarak gülümsedi. Gerçekte, otuz bin mark birikmiş parası vardı. Ama hepsi gitmişti; evin döşenmesine, tuvaletlere, eğlenceye. Unrat'ın emekli maaşı günlük harcamalara yetişmiyordu; çok fazlaydı bunlar. Her çeşit mal getirenlerden, lokantacılarından, terzilerden gelen, kapıda el koyduğu uyarı mektuplarını çıkarıp gösterdi Unrat. İcra memurunun gelmesini ertelemek için çevirmek zorunda kaldığı dolapları, aşağılanmış, kinle dolu olarak, anlattı kadına; bu erteleme pek uzun sürmeyebilirdi.

Fröhlich'in şaşırıldığı, burnunun yere sürttüğü açıkça görülüyordu. Böyle bir şey olabileceği hiç aklına gelmemişti. Şimdi anlamıştı; o iki kendini beğenmiş Hamburg'lu, uygarlık dışı yerlere kendi başlarına gidebilirlerdi. Bugün öğlen yalnız etli çorba yiyeceğiz dedi, ateşin üstünde pişen bir kaz olmasına karşın, akşama da sosis; ve en ucuz şey olduğu için bundan böyle yeniden Yunanca öğrenecekti. Unrat çok duygulanmıştı, elbette ki ben görevimi biliyorum diye güvence verdi kadına, gereksinme duyduğu her şeyi ona sağlayacağını söyledi.

"Ah evet," dedi kız, "altmış paraya altın böcekler."

Hemen Pielemann'a mektup yazıp paralarının olmadığını bildirdi. Bu durum, yaşamına ne de olsa bir canlılık getirmişti.

Pielemann ise, Unrat'ın ders vermesi gerektiğine karar verdi.

"Keşke kocam burada bu kadar az sevilen bir kişi olmasaydı," dedi Fröhlich.

Bir yararı dokunabildiği için gururlanan Pielemann:

"Ona erkek arkadaşımı yollarım. Bana göre hava hoş, onu tavuk gibi yolabilir, ben görmezlikten gelirim," diye atıldı.

"Lorenzen'i, şu şarap tüccarını mı? Bırak onu, o Unrat'ın eski bir öğrencisi, onun yüzünden benim canımı sıkı-tı zaten. Senin onunla birlikte olabileceğini, ama arkadaşını bizim eve almayacağını söylüyor Unrat... Onu kandır-sam bile, Lorenzen ondan çekinip kaçar."

"Beni iyi tanımıyorsun," diye yanıtladı onu Piele-mann. "Bana güvenip güvenmediğini sorarım ona: ya o -ya o."

Unrat'a, şarap tüccarı Lorenzen'in Yunan şarapları sattığı için Yunanca öğrenmesi gerektiği bildirildi ve ona ders vermesi istendi. Önce heyecanlandı Unrat, huzuru kaçtı, ama karşı koymadı. Coşkuyla, şeytanca gülümseyerek, öğrenci Lorenzen'in sayısız suçlarından ve isyan çabalarından, kendisine takma adıyla seslendiği zamanlardan, onu hiç 'enseleyememesinden' söz etti.

"Ay, ay," diyordu arada, "daha her şey bitmiş değil." Ve sonra da:

"Sevgilim, anımsıyorsun herhalde nikâhımız sırasında çıkan gürültüyü, arabamızı izleyen kalabalığı—"

"Evet, evet, bırak şimdi bunu," diye atıldı Fröhlich, çünkü bu olanların Pielemann'ın yanında anlatılması onu utandırıyordu.

Unrat ise hiç umursamadan:

"-evlendirme bürosunun önünde -*hep ama hep*- bağı-
rıp çağıran, saçma sapan şeyler yapan insan kümesini,
özellikle de arabaya binerken senin beyaz atlastan tuvaleti-
ni kirleten taşı. Evet! Kesinlikle biliyorum ki, öğrenci Lo-
renzen de o gün genç suikastçilerin arasına karışıp benim
adımı bağırarak kendini rezalete bulaştırmıştı!"

"Ben onu yola getiririm!" dedi Pielemann.

"Ne yazık ki onu bir türlü enseleyemedim," diye sür-
dürdü sözünü Unrat. "Onun bir şey yaptığını bir türlü ka-
nıtlayamadım. Şimdi de Yunanca öğrenmek istiyor. Kimi
öğrencileri hiç enseleyememiştim. Keşke hepsi Yunanca
öğrenseler!"

Sonra Lorenzen geldi, ılımlı bir tutumla karşılandı.
Defterini ya da kalemini her unutuşunda Unrat, Fröh-
lich'i çağırarak onunla konuşmaya başlıyordu. Önce Yu-
nanca bilgisini Lorenzen'e göstermesini istiyor, sonra da
konuşma çağdaş konulara kayıyordu. Lorenzen bu işe baş-
larken, dersleri soğukkanlı bir alayla yürüteceğini varsayı-
yordu. Sanatçı Fröhlich'i burjuva tarzındaki eşyalarının
arasında böylesine rahat, ölçülü bir zarafetle dolaşırken
görünce, onu, tiyatrodaki her defasında Fröhlich'e öfkelen-
miş olan kendi karısından daha iyi giyinmiş bulunca, hafif
bir makyajın, biraz orospu argosunun, bir tutam adi tiyat-
ro artistliğinin aile yaşantısının tekdüzeliğine özel bir tat
getirdiği, kafasına dank etti. Ah o kurnaz Unrat! Böylece
ne kulübe, ne de başka bir yere gitmeye gerek kalıyordu.
Unrat çiftinin önünde, başlangıçtaki kibirli adamın yerini
bir tür yapışkan arzuhalci alıverdi. Lorenzen, bir dahaki
gelişinde kendi şarabından getirmek için izin istedi. Şarap
dışında börek de getirdi, böylece Yunanca dersinin yerini
ufak çapta bir kahvaltı alıverdi. Dışarıdan bir şey getir-
mek gerektiği zaman, hep Unrat gidiyordu. Önce bir tirbu-
şon getirmek için çıktı dışarı, sonra içkiler içilip Lorenzen
keyiflenince, başka bir sürü şey için.

Bu buluşmalar yinelendikçe, Fröhlich, daha kalaba-

lık olursak daha iyi olur demeye başladı. Lorenzen baş başalıktan yanaydı; ama Unrat karısına hak verdi. Lorenzen arkadaşlarını çağırarak zorunda kaldı. Pielemann bir meslektaşını getirdi. Pasta, soğuk et ve meyve sağlamak erkeklerin göreviydi. Bunun karşılığında evsahibesi de çay yapıyordu. Herkesin canı sürekli şampanya çekiyor, Unrat da sürekli, yüzünde sinsi bir gülümsemeyle, şunu söylüyordu:

"Hanımlar ve beyler, biliyorsunuz ki -hak edip etmediğim ayrı konu- lisemizin öğretmen kadrosundan çıkarılmış bulunuyorum."

Her zaman sonuna kadar konuşmasına izin verir ve keyiflenirlerdi. Sonra beyler para toplayıp şampanya aldırırıldardı. Bazan Unrat kendisi gidip alırdı. Sepet taşıyan adamı önüne katmış, sokaktan yukarı geri dönerken görüldü; tıpkı eskiden Mavi Melek'te yaptığı gibi, içkileri taşınırken korumak için elinden gelen dikkati gösterirdi.

Herkes tam havasını bulunca, Fröhlich ricaları yerine getirerek sevilen şarkılarını söylerdi. Bir keresinde, içkiyi fazla kaçırınca, yuvarlak ay şarkısını bile söyledi. Unrat onu hemen susturdu, herkesi evine yolladı. Şaşırdılar, karşı koydular, direndiler. Ama Unrat'ın ateş püskürdüğünü görünce, buna dayanmayı göze alamadıkları için çekilip gittiler. Fröhlich süklüm püklüm özür diledi kocasından. Bana böyle ne olduğunu gerçekten bilmiyorum, dedi.

Gelenlerin hepsi genç insanlardı, çoğu da daha önce Mavi Melek'in sürekli müşterileriydiler. Sayıları azken, Unrat'la tümüyle insancıl bir ilişkiye girmeyi beceremedikleri için, ürkek ve arsız oluyorlar, adamın arkasından alay ediyorlar, yaptıkları muzipliklerin sorumluluğunu üstlenmeleri gerektiğinde de, öğrenciler gibi alttan alıyorlardı. Sonra çoğaldılar, her biri sorumsuz bir izleyici olup çıktı. Artık o şenliğin havasını hiçbir gizlilik bozamıyordu. Unrat, sanki kumpanyasıyla birlikte öylece, bayanlarla daha rahat görüşülebilen ufak bir gazinoya göç etmiş gibiy-

di. Tek ayırım, burasının daha geç kapanmasıydı, o da ancak insan kendi arzusuyla çıkıp gidince. Bir keresinde, çok az kişi kalmışken, Lorenzen herkesin bakara oynamasını istedi. Unrat merak etti, oyunu kendisine açıkladılar, nasıl oynandığını kavrayınca da kasa olmayı üstlendi. Kazandı. Kazanamayınca kasayı bıraktı. Partiyi esindiren kendisi olduğu için, Lorenzen ortalığı canlandırmak zorunda olduğunu duyumsuyordu. Cüzdanından birbiri peşisıra yüz marklık banknotlar çıkardı. Oradakilerden bir çoğu kıpkırmızı kesildiler, yanlarına daha fazla para almamış oldukları için üzülmüşlerdi. Şans, yine kasa olandan yanaydı. Fröhlich kocasının arkasına geçerek fısıldadı:

"Gördün mü? Ne diye kasayı bıraktın, yaşlı budala?"

Unrat yanıtladı:

"Seksen marklık şapka senindir sevgilim. Ayrıca lokantacı Zebbelin'in ağzını da geçici olarak kapayabilecek durumdayım. Bu yetsin bakalım."

Kendi cebine atamadığı Lorenzen'in paralarına hiç istifini bozmadan baktı. Önemli olan şeydu: Öğrenci Lorenzen o paraları yitirmişti, solukları hızlanan Unrat, yeraltından gelen sarsıntının hafifçe salladığı bir yolda utkuya doğru ilerlediğini duyumsuyordu. En sonunda Lorenzen'in akli başına gelip de alık alık boş cüzdanına bakınca Unrat yanına gitti, şöyle dedi:

"Bugünlük bu kadar Yunanca dersi yeter Lorenzen."

Çok geçmeden, Unrat'larda sefahat âlemleri yapıldığı haberi kente yayıldı. Borsada ve kulüpte her zamanki masalarında, bürolarında oturan beyler, bekâr olan birkaç kişinin ağzından, açık saçık, kabaca abartılmış öyküler duydu. Bunları hafifleterek ailelerine aktardılar, karlılarıysa fısıldayarak daha çok şey duymak istediklerini söylediler. Unrat'ın yapmış olduğu söylenen bu *kan kan* dansı da neydi acaba? Kocalar bunu enine boyuna açıklayamadıkları için, karlıları bu dansın insanın tüm gücünü aşan bir fu-

huş olduğunu düşündüler. Sonra bir de oyun, Unrat'larda uygulanan oyun: Rehin oyunu. Birkaç çift, yerde büyük bir örtünün altına girip yatıyorlardı, bir erkeğin yanına bir kadın gelecek biçimde sırayla. Boyunlarına dek örtünün altında oluyorlardı, örtü oynamadıkça altında ne olup bittiğine kimse aldırmıyordu. Ama oynarsa, oynatan kişi bir şeyini rehin vermek zorundaydı. Bu oyun kentte inanılmayacak kadar büyük bir heyecan uyandırdı. Bu konudaki karanlık anlatılar, genç kızların oldukları çevrelere kadar yayıldı, gözlerinde dehşet dolu bir merakla saatlerce derin derin düşünüp durdular bunu. Ayrıca, Unrat'ların evinde bayanların arasına belden yukarısı bütünüyle çıplak dolaşıp dolaşmadıklarını da bilmek istiyorlardı. "Akıl almaz ölçüde yakışsız bir durum!" Ama gülünç olmalıydı.

Lorenzen yanında birkaç subay getirdi eve; bunlar yemekhanelerinde içtikleri şarabı ondan alıyorlardı; aralarında Yüzbaşı von Gierschke de vardı. Yüksek memur adayı Knust, kibar burjuva toplumundan gelen ilk kişiler arasındaydı. Fröhlich'in yanında, genç öğretmen Richter'le şiddetli bir yarışa girdi. Richter en sonunda, öğretmenlerin genelde pek ulaşamadığı varlıklı aile kızıyla nişanlanmıştı, ama damatlık ona pek yaramamıştı. Hırçınlaşmış, zevk ve eğlenceye düşmüş, her zamanki akıllı uslu memur kişiliğini kolayca yitirir olmuştu. Lorenzen'i kendine örnek alıp, coşkuya kapılarak Unrat'ın evinde bir gecede birkaç maaşını oyunda yitirdiği oldu, aptalca bahislere girdi, evsahibesine ateşli ateşli kur yaparken, bütün ölçüleri unuttu. Öğretmenler odasında, meslekte bir kara leke sayılan Unrat'la olan ilişkisi konusunda ona kötü imalarda bulunmaya başladılar.

Oyundaki şansına bağlı olarak Unrat da neşeli ya da üzüntülü oluyordu. Bir keresinde Fröhlich'e bin mark değerinde bir şinşilla kürk almıştı, kadının alaca bulaca kafası gri, uzun tüylü postun içinden taşıyordu. Başka bir gün,

konuklar geldiğinde, artık tek bir lokantacı bile yiyecek göndermek istemediği için yatağa girip hastayım dedirtmişti Unrat. Ertesi gün o adamlara gidip, başıma bir felâket gelirse elinize hiçbir şey geçmez, dedi. Adamlar durumu anlamakta gecikmediler, Unrat yeniden para kazana-kadar, açtıkları krediyi uzattılar.

Fröhlich oyuna çok seyrek olarak giriyordu; girdiği zaman da her şeyi yitirmeden kalkmıyordu. Ama bir akşam öyle pırıl pırıl bir şans oldu ki, karşısında oynayan Lorenzen çekilmek zorunda kaldı. Adam bembeyaz kesildi, tehditler savurarak çekip gitti. Fröhlich ise, orada öylece, Noel armağanları alınca yorulup kalan bir çocuk gibi oturup, kâğıtlarla altınları güçsüz ellerinin arasında tuttu. Kadına birden saygı duymaya başlayanlar, kazancını saymayı önerdiler ona, on iki bin markı aşkın para vardı ortada. Gidip yatmak istiyorum dedi Fröhlich yalnızca. Unrat'la baş başa kalınca, gözleri alev alev, tatlı, yarı kısık bir sesle:

"Şimdi Mimi'nin bir çeyizi daha oldu. Pandantiflerin ve broşların hepsini elden çıkarmak zorunda kaldık, ama şimdi yine bir şeyleri var, benim yaptıklarımı yapmak zorunda kalmayacak," dedi.

Ama ertesi sabah erkenden, evleri paranın kokusunu alan alacaklıların saldırısına uğradı; Fröhlich çocuğunun çeyizini canla başla savunduysa da, elinden aldılar paralarını.

Öte yandan, şarap tüccarı Lorenzen'in ödemelerini durdurduğu yolunda bir söylenti yayıldı. Unrat hemen bilgi toplamaya koştu, döndüğü zaman yüzü solmuştu, ter içindeydi, ağzından tek söz çıkaramıyordu. Sonunda solu-yarak, çenesi titreyerek:

"İflas ediyor. Öğrenci Lorenzen iflas ediyor," dedi.

"Bundan bana ne," diye yanıtladı onu Fröhlich, sedire çökmüş, ellerini dizlerinin arasında sallıyordu.

"Öğrenci Lorenzen iflas ediyor," diye yineledi Unrat. "Öğrenci Lorenzen mahvolmuş yatıyor yerde, bir daha da

doğrulmayacak. Meslek yaşamı –yemin ederim ki– birdenbire sona erdi."

Alçak sesle konuşuyordu, kendi coşkusuyla patlamaktan korkar gibiydi.

"Ne işe yarar ki bu. Mimi'nin çeyizi elimizden gitti."

"Lorenzen artık 'enselenenmiş' oldu. Bu kez onu 'enselemeyi' ve lâıyk olduğu yazgının kucağına koymayı başardım."

Rosa, adamın akli karışmış gibi ortalıkta dolandığını görüyordu. Ayrımına varmadan dokunduğu eşyaların üstünde duran elleri titriyordu. Kadın daha birçok şey söyledi, adamsa titreyerek durmadan şu sözleri üflüyordu ağzından:

"Öğrenci Lorenzen mahvolmuş yatıyor yerde."

Davranışı gitgide karısını da etkiledi. Ama kadınınkinden çok daha güçlü olan zihin çalışması onunkini bastırdı, silip attı. Kadın derdini unuttu, donuk bakışlarla kocasını izledi; bu tutku, Unrat yüzünden her an patlamaya hazır bir çılgınlıkmış gibi, belli belirsiz bir dehşete düşürüyordu onu, özellikle bu tutku, bu zorlu ve tehlikeli şey, onun yenik düşmesine, yaşlı Unrat'ına tatlı bir ürpermeyle daha sıkı bağlanmasına yol açmış gibiydi.

14. BÖLÜM

Okulda eğitim görmekte olan birkaç öğrenci bile Unrat'ın konukları arasına katıldı. İçlerinden uzun boylu, sarışın biri önemli miktarda para yitirdi. Mevsim sonunda, ilkbahar başlarında bir cumartesi günü, Unrat, düşmanı olan ve oğluyla ilgili kin dolu konuşmalar yapıp Unrat'ın sınıfının önünde ondan: "ahlâki çöp, daha doğrusu pislik," diye söz etmiş olan öğretmen Hübbenett'i kapısında buldu. Erkekçe, dimdik duruyordu orada, Unrat ona zehir gibi acı bir gülümsemeyle baktı. Meslektaşının gelmesini bekliyordu, çünkü öğrenci Hübbenett çok yüksek oynuyordu; bu öğretmenin evinde her şey yolunda gitmiyordu herhalde.

Hübbenett pancar gibi bir yüzle oğlunun üstüne yürüyerek oracığa sinip kalmış olan çocuğun kendisiyle gelmesini istedi. Yüksek sesle, kimseyi hedef almadan, vicdansız serüvencilerin yarattığı bu gibi durumların ortadan kaldırılması için gerekli adımları atacağını sözlerine ekledi: zayıf genç insanların şeytana uydurulmasını, baştan çıkartılmasını amaçlayan durumların; babaların soyulan kasalarının yardımıyla, kan ve pislikle yoğrulmuş çözümler kullanılarak sürdürülebilecek durumların.

Subayın biri aceleyle sıvışıp çıktı. Eğlenceye katılanların arasından çok huzursuz olan bir tanesi, öfkeli öğretmenin yanına giderek, gürültü çıkarmanın ne kadar akılsızca bir şey olacağını ısrarla belirtti. Buradaki toplantının yasadışı olduğunu mu düşünüyordu acaba? Öyleyse toplantıda kimlerin olduğuna bir bakmalıydı. Pencerenin hemen yanındaki oyun masasında oturan kıvılcık saçlı beyefendinin kim olduğunu bilmiyordu galiba. Bu bey Konsolos Breetpot'tu. Ya orada alnını kırıştırarak Hübbenett'e doğru dö-

nen kimdi? Polis Müşaviri Flad'tan başkası değildi. Bu beyefendiler gibi kimselerin ilgi duyduğu şeylere karşı girişeceği bir saldırıdan iyi bir sonuç alabileceğini mi umuyordu Hübbenett?

Böyle bir şey ummuyordu Hübbenett: Açıkça belliydi bu. Gerçi üç beş şey söyledi ama, sesi gittikçe söndü; ve sonra da geri çekildi. Artık ona dikkat eden kalmamıştı. Yalnız Unrat, utkuyla ışıldayarak hızla arkasından seğirtti, meslektaşına serinletici bir içki sunmayı önerdi, karşısındaki omuzlarını geri çekerek aralarına ahlâki bir uzaklık koyunca da, evinin baba ve oğul Hübbenett'lere her zaman açık olduğunu yürekten gelerek seslendi arkasından.

Sonra yine deniz mevsimi geldi. Bu kez, Unrat'ların peşinden, eğlence kasırga gibi esti o küçük kıyı kasabasında. Unrat'lar möbleli bir villa kiraladılar. Basit, kaba divanların üzerine işlemeli ipek Japon örtüleri serdiler, divanların önündeki masanın üstüne bir rulet koydular, üstlerinde 'sahilden selâmlarla' yazan bardakları şampanyayla doldurdular. Yeni 'Unrat çetesi' bütün gece oyun oynayıp akla gelebilecek her taşkınlığı yaptıktan sonra güneşin doğuşunu izlemek üzere deniz kıyısına gidiyordu; ya da günlerden pazarsa, kasabadaki küçük kilisede sabah ilahilerinin söylendiği saatte kahvaltı ediyordu. Geceleri, evin dışında geçirdikleri de oluyordu. Fröhlich, ödeme gücü yüksek kişilerin nüfuzlarına dayanarak, çoktan kapanmış olan kıyı lokantasını ve Caf 'yi istediği her saatte kendisi için zorla açtırtıyordu.

Yorulmak bilmiyordu. Gece gündüz hayran sürüsünü her bir yöne sürüklüyor, *ötekine*, gidip getirmesi için bir sopa fırlatıyor, *beriki* için başka bir yöne umdurucu bir kemik atıyordu: Bütün bunları yaparken de ellerini ovuşturarak Unrat'a kurnazca göz kırpmıyordu. Herkesi sınamak istiyordu. Pembe yüzlü, tombul bir adamı yemekten –altı kaplık bir yemekten– hemen sonra, kumsala kadar yüzme

cezasına çarptırmişti.

"Kalp krizi geçireceksiniz be adam," dedi oldukça ayık olan biri.

Fröhlich ise:

"Burada kriz geçirecek olanlar hiç işime yaramaz benim, böyleleri çekip gitmeli. Sen ne dersin Unratcık?"

"Elbette," dedi Unrat, "Çekip gitmeli." ve ekledi:

"Öğrenci Jakobi eskiden beri iyi becerir bu beden hareketlerini. Okuldan ayrıldıktan sonra avlunun duvarına tırmanıp benim ders yaptığım alt kattaki sınıfın penceresinden içeri bir hortumla ekşi koyun sütü kokusu vermişti. Odanın havası günlerce arıtlanamamıştı bu kokudan. Böyle birinin iyi bir yüzücü olması da beklenir artık."

Bu konuşma alkışlarla karşılandı, genç adam kahkahalar arasında kararını verdi.

Kabininden çıkarken herkes deniz kıyısında toplanmıştı, üzerine bahis oynuyorlardı. Ne kadar da pembe ve tombuldu! Ne var ki, yarı yolda, kendisine eşlik eden kayığa çekilip alınması gerekti, kıyıya getirildiğinde hâlâ baygındı.

Adamı yaşama döndürme çabalarına büyük katılım oldu: Girdikleri ilk bahsi yitirmiş olan birkaç kişi, zararlarını, Jakobi'nin kendine gelmesi ya da ölmesi üzerine oynayacakları ikinci bir bahisle karşılamak istiyorlardı. Ortadaki heyecana kadınlar da kendilerini kaptırmışlardı; bunu bir isteri krizi izledi. Kazazede on beş dakika sonra hâlâ kıpırdamayınca bazıları suskunlaşıp uzaklaştılar oradan. Unrat kaldı.

Jakobi'nin kanı çekilmiş, gevşemiş yüzüne bakarken, bu yüzün alaycı ve isyancı olduğu zamanları anımsadı. Bunlar *onlardılar*. Orada yenilmiş olarak duruyorlardı: Bütünüyle yenilmiş. Bunun dışında bir yengi, bir terbiye olamazdı. Bunları düşünürken midesinde hafif bir kasılma oldu. Ayaklarının altındaki utku yolu yine biraz sallanmaya başladı. Bulunduğu o çılgın tepenin üstünde başı dö-

nüyordu despotun...

Ama Jakobi gözlerini açtı.

Her iki Hamburglu, Brezilyalı ve Leipzigli, bu olayla ilgili olarak çok gücendiklerini dile getirdiler. Gerçi bu kişisel bir incinmeydi, çünkü artık bir önemleri kalmamıştı onların. Ne olup bittiğini kavrayamıyorlardı. Geçen yıl hep iyi niyetli olan kız gitmiş, yerine gerçek bir güzelin şımarık emirciliğine bürünmüş bir sanatçı Fröhlich gelmişti, sanki böyle birisiymiş gibi de her yandan karşı çıkıyorlardı ona. Ama hiç de böyle biri değildi o: Geçen yazdan kalan dostları bu aldatmacayı gülünç buluyorlardı. Yine de her geçen gün biraz daha katılıyorlardı bu aldatmacaya. Brezilyalı ilk günlerde eskinin yakınlığını yeniden kurmaya çalıştıysa da sonraları uzaktan boynu bükük özlem çekmeyi öğrendi.

Hedefteki öteki kişiler, yüksek memur adayı Knust'la öğretmen Richter'di; çünkü en çok onların sunacak birşeyleri vardı. Biri, kentin en aranılan bekârıydı, ötekiyse nişanlıydı. Fröhlich uzun süre kararsız kaldı. Daha önemli olan Knust'tu, ama Richter'de olacakların kapsamı daha genişti. Adamın nişanlısı Fröhlich'i kışkırtıyordu, çünkü bu deniz kıyısında yalnızca bu kız, tuvaletleriyle büyük sanatçı Fröhlich'i alt etmeyi başarmıştı.

Knust'tan, gelecek çarşamba günü gelişigüzel adını vereceği bir beyin üzerine yürüyerek onu tokatlamasını istedi Fröhlich. Knust'un keyif ehli şarapçı suratına bir gülümseme yayıldı, ben deli değilim, dedi. Bunun üzerine kadın, öyleyse seninle işim bitti, dedi. Kendisinden belirli istekleri olan birinin, onun için her şeyi, ama her şeyi yapabilmesi gerekirdi.

Richter her şeyi yapabilirdi, öylesine sarsmıştı onu damat olmak. Bir öğleden sonra, kür kasabasında müzik çalarken, gürültülü bir atlılar alayının ortasında, bir eşeğin sırtında sarhoş, Fröhlich'in arkasında semere oturup kadı-

na tutunmuş durumda, en ön sırasında kendi nişanlısının oturduğu kahvedeki insanların önünden geçti.

Akşam yemeğinden hemen sonra Fröhlich ayağa kalktı, Unrat'la Richter'i iki yanına alarak, küçük, tatlı bir sesle, bu akşam erken yatmak istiyorum dedi. Kadına, renkli kâğıt fenerlerle, dini bir alay gibi, evine kadar eşlik ettiler; beylerden birkaçı balkonun altında serenat yaptı. Ortalık sessizleşince, yarı soyunmuş olan Unrat karısına seslendi. Onun balkonda olduğunu sanıyordu. Hayır. Aradı, seslendi; meslektaşı Richter'in de alinyazısı gerçekleşmiş, bundan sonraki meslek yaşamı çok sevindirici bir biçimde tehlikeye girmiş olduğu için karısıyla kutlamak istiyordu bu olayı. Ama coşkusu boş odalarda sönüverdi. Yüreği daraldı.

Karısının ruh durumlarını iyi bilirdi, deniz kıyısına gitmiş olmalıydı. Unrat çocuğun parmaklıklı küçük yatağının yanına oturup sivrisinekleri kovaladı.

Karısının yanında yine öyle budala biri vardı mutlaka, Fröhlich'in şu saatte kendisiyle alay etmesine izin veren, bir parça ay ışığı görünce bileziklerini, gümüş kutularını armağan eden biri. Sonra Unrat yatmaya gitti... Ama düşüncelerinin, dibine dek inmek istemediği derinliklerinde, Fröhlich'in yanındaki kişinin Richter olduğunu, Richter'in de o saatte kendisiyle alay ettirmediğini çoktan biliyordu.

Geceyarısı olana kadar sağa sola döndü Unrat. Sonra toparlanıp örtülerin altından çıktı, giyindi, hizmetçiyi uyardırıp, insanları fenerlerle aramak gerek diye söylenmeye başladı yüksek sesle; Fröhlich'in başına bir şey gelmiş olabiliirdi. Hatta eline bir mum alarak hizmetçinin odasına yöneldi de. Ancak yukarıda tavan arasına çıkan merdivenin başına geldiğinde, kendi kendini aldatmayı bıraktı, kimse bir şey anlamasın diye korkuyla ışığı söndürdü, el yordamıyla yatak odasına döndü.

Ay ışığı Fröhlich'in yatağını solgunca aydınlatıyordu. Sürekli oraya bakıp duruyordu Unrat; solukları giderek hızlanıyordu. Sonunda kıvrılıp ağlamaya başladı. Kendi sesinden ürkererek örtünün altına kaydı. Bir süre sonra erkek gibi davranmaya karar vererek, baştan ayağa yeniden giyindi, Fröhlich'i nasıl karşılayacağını tasarlamaya başladı. Şöyle diyecekti: "Şimdi? Küçük bir gezinti mi? Çok iyi! Rastlantıya bak ki, ben de yorgun değilim ve eve az önce döndüm." Tedirgince odanın içinde dolanıp durarak bir saat boyunca bu konuşma üzerinde çalıştı. O sırada evin kapısından hafif bir ses duyuldu, çılgınca çıkarıp attı giysilerini Unrat, yatağın içine atladı. Gözkapaklarını sımsıkı kapatarak, Fröhlich'in odaya yaklaşırken çıkardığı boğuk sesi, yere kayan eteklerinin gizlice hışırdamasını, gerinirken çıkardığı hafif çıtırtıyı dinledi; arkasından zayıf bir içi çekiş, sonunda da o tanıdık, sevgili horlama sesi.

Ertesi sabah ikisi de uyur gibi yaptılar. İlk önce Fröhlich esnemeye karar verdi. Unrat ona doğru dönünce, ağlamaya hazır, acı çeken bir yüzle karşılaştı. Adamın omzuna sokulup içini çekti Fröhlich:

"Ah, Unratcık bilebilseydi. Her şey istenildiği gibi olmuyor, birçok şeye de karşı konulmuyor."

"Olabilir," dedi Unrat onu avundurarak, Fröhlich ise, kocası bu kadar yumuşak davrandığı, sudan özürünü kabullendiği için daha da çok ağlamaya başladı.

Gün boyu kapalı kaldılar odalarında, eline aldığı her şeyde üşengeçliğini, beceriksizliğini gösteren Fröhlich, Unrat'a kocaman, yumuşak, tatlı ve genişleyen anılarla yüklü bakışlar yolluyor, adam da utanarak kaçınıyordu gözlerini.

Akşama doğru gruplarından birkaç kişi gelerek son haberi duyup duymadıklarını sordular. Nereden bilelim, dışarı çıkmadık ki, dedi karı koca.

"Richter'in nişanı bozuldu."

Fröhlich hemen Unrat'a bir göz attı.

"Adamın işi bitik," dediler sonra. "Adamakıllı rezil oldu. Eski nişanlısının ailesinin kim olduğu düşünülürse, onu görevinden uzaklaştıracaklarına emin olabilir Richter. Aile artık onun kentte kalmasını istemez, yoksa kız için büyük bir utanç olur bu. Nerede barınacağını görsün bakalım."

Fröhlich, Unrat'ın yüzünün pembeleştiğini, yeniden solduğunu, ağırlığını bir ayağından ötekine verdiğini, parmaklarını birbirine geçirdiğini, yeniden çözdüğünü gördü; söylenen sözlerin tatlılığını çekip solumak ister gibi, mutluluğu çekip solumak ister gibi, ağzını havaya doğru açıp kapadığını gördü. Zevk alıyordu Unrat, alırken de kendini hırpalıyordu.

Bu kez utkusunun bedelini ödemek zorundaydı; onun bu bedeli neyle ödediğini, vicdanı rahatsız olarak, adamın yüzünde okudu Rosa.

Sonunda dışarı çıktı Unrat, Fröhlich de konukları yalnız bırakmak için bir sözde neden buldu.

"Seviniyorsun değil mi?" diye sordu kocasına, dışarı çıkınca, düzmece bir hoşnutsuzlukla. "Başka insanların başına gelen şeylere sevinmek çok alçakça bir şey."

Unrat balkonda oturmuş, el bileklerini kavramıştı; yüzünde, yalnız işkence dolu uçurumları aşarak varılabilen sonsuz ufukları inceliyormuş gibi bir ifadeyle, kayın ağaçlarının tepelerinin arasından dalgın dalgın denize doğru bakıyordu. Fröhlich, bunların birazını sezdi, bu kez avutan o oldu:

"Bir şey yok Unratcık. Önemli olan adamın ortadan kalkmış olması. Senin eline geçen bu."

İçini çekti, çünkü birkaç saat öncesini düşününce, zavallı Richter'e çok nankörlük ettiğini görüyordu. Gerçekte nasıl olmuştu her şey? Kibar, neşeli biriydi Richter, ama kızdırmak istediği Knust olmamış olsaydı, Richter'le aralarında bir şey geçmezdi. Şimdi artık zararları düşünme-

mek gerekti. Ama Unrat'ta bambaşka bir şey vardı. Bazan insanı iyice sersemleştiriyordu. Nasıl da oturup duruyordu orada!

"Ah biz ikimiz" diyerek elini uzattı kadın.

Uzanan eli tuttu ve şöyle dedi Unrat:

"Bütün her şeyin içinde kesinlikle belli olan bir tek şey vardır: En yüksek tepelere çıkmayı başaran biri, en geçilmez uçurumları da iyi tanır."

15. BÖLÜM

Kente döndüklerinde herkesi kendilerini bekler buldular. Kulüpte bekârlar:

"Oh, Tanrıya şükür, can sıkıntımız çok geçmeden sona erecek" diyorlardı.

Dönüşlerini izleyen günün akşamı ilk davetlerini verdiler; tüm kent, kimin oraya gittiğiyle, ne yenildiğiyle, Fröhlich'in yeni giysileriyle ilgilendi. Sonraki günlerde, evli tüccarlar akşam geç saatlerde alışılmadık haberler alır oldular: ya limanda bir şey olmuştu, ya da büroda beklenmedik bir iş çıkmıştı; ve hemen ortadan yok oluveriyordu bu kişiler.

Yine de, ahlâk ilkeleri yüzünden, soğuk yaratılıştaki olduklarından ya da tutumlulukları nedeniyle uzak duranlar vardı. Bu kişiler, gazinodaki ya da Dayanışma Derneğindeki boş koltuklar arasında esneyip duruyor, sonra öfkeleniyor, sayıları gittikçe azaldığı için de şaşkınlığa düşüyorlardı, en sona kalanlarsa, haksızlığa uğradıklarını düşünüyorlardı.

Kent tiyatrosu, varlığını yardımlarla sürdürebiliyordu. Doğru düzgün bir müzikhol yoktu. Kaliteli beylere hizmet vermek için yetiştirilmiş beş altı kokot, usanç verecek derecede tanınmışlardı, sunabilecekleri zevkler de, Unrat'ın evi ve karısı düşünülünce, pek yavan geliyordu insana.

Bu çok eski kentte, insana, aile içi namusluluğun getirdiği bıkkınlık yüzünden kaba ve can sıkıcı bir kötü alışkanlıktan başka bir çıkış yolu bırakmayan bu kentte, yüksek paralarla kumar oynanan, pahalı içkiler içilen, ne tam fahişe ne de tam hanımefendi olan kadınlarla buluşulabi-

len, evli bir kadın olan evsahibesinin –Profesör Unrat'ın karısının– iç gıcıklayıcı şarkılar söyleyip uygunsuz danslar yaptığı, hatta istemesini bilerseniz birlikte budalalıklara girişebileceğiniz bile söylenen bu villa, kentin giriş kapısı önündeki hayret verici bu villa, bir masal pırıltısıyla, perilerin saraylarını çevreleyen titrek gümüşü havayla kaplandı. Böyle bir şey olabilir miydi hiç? İnsanın elinden Unrat'ın evini her akşam defalarca düşünmekten başka bir şey gelmiyordu. Tanıdığınız birini bir köşeyi sıyrıp dönerken gördüğünüzde, bir saatin vurduğunu duyduğunuzda: "Şimdi orada eğlence başlıyor" diye düşünüyordunuz. Kendinizi neyin yorduğunu bilmeden, yorgun olarak yatağa gidiyor, içinizi çekiyordunuz: "Orada her şey harika gidiyordur."

Gerçi Konsolos Lohmann gibi, gençliğini yurt dışında geçirmiş, Hamburg'da kendini evinde bilen, arasına Londra ve Paris'e giden, o yaşlı, okuldan atılmış öğretmenle genç karısının davetlerine gitmek için bir kez bile en ufak bir meraka kapılmayan tek tük kişiler de vardı. Ama, balık ve tereyağ alım satımıyla uğraşırken otuz yıl boyunca hep aynı beş sokağı arşınlamış olan dar kafalı zengin adamlar, ansızın paralarını kullanabilecekleri umulmadık ölçüde zevkli bir yol bulduklarını sezdiler. Çabalarının ödülü gözlerini kamaştırarak çıktı önlerine, artık ne için yaşamış olduklarını biliyorlardı. Konsolos Breetpoot gibi, eskiden büyük kentleri tanımış olan ve biraz paslanmış olduklarını düşünen başkaları da başlangıçta azla yetindilerse de, sonunda doğrusu eşi benzeri olmayacak kadar eğlendiler. Daha başkaları, yüksek eğitim görmüş olanlar, en güzel yıllarının kadınlı meyhanelerini duygusalca anımsamak için geliyorlardı oraya: Örneğin dolmen davasının hâkimiyle Papaz Quittjens. Herkes gibi, Papaz Quittjens de geliyordu. Café Central'in işleticisi ve çarşıdaki sigara satıcısı gibi önemsiz sayılan kentliler, yalnız Unrat'larda bulabilecekleri, üst düzey insanlarla görüşebilme olanağından

dolayı kendilerini pohpohlamış, sosyal açıdan yükselmiş görüyorlardı. Bu önemsiz kişiler çoğunluktaydılar, eğlenmenin havasını onlar belirliyorlardı.

Onların bu üstünlüğü beceriksizceydi. Kötü olmasının tek nedeni de beceriksizce olmasıydı. Bütün o insanların oraya gidiş nedeni, orada birtakım özel, açık saçık zevkler, aşklarına hemen karşılık bulmasalar da yine de canlarının sıkılmayacağı bir ortam bulmak umuduydu. Ama tam da onların orada bulunur olmaları eğlenceyi kolaylıkla kabalaştırıyordu. Ailelerinin arasındayken namuslu davranmak zorunda olsalar da, orada, genelevdeymişçesine adileşiyorlardı. Başka türlü olamazdı. İçlerinden biri başlangıçta çabalasa da – içtikten, biraz para yitirdikten, evindeymiş gibi davranmaya başladıktan hemen sonra, dili sürçüyor, açık saçık şeyler söylüyor, bayanlara sen diyor, kavga çıkarıyordu. Bütün bunların, bayanların terbiyeli davranışlarına zararı dokundu, onlar da eğlencede labaliliğe alıştılar. Pilemann tanınmayacak duruma gelmişti; konuklardan biriyle içinde yarım saat geçirdiği kapalı bir odadan çıkıp çakırkeyif ekiple birlikte kolaylıkla oyun odasına dönmeyi beceriyordu. Bir önceki sezonda Pilemann'ın böyle bir şey beceremediğini kabul etti Fröhlich.

Fröhlich'in kendisi, görünüşü oldukça kurtarmayı sürdürdü. Elbette ki yalnızca en seçkinlerleydi onun işi, Konsolos Breetpoot olabilirdi, belki de yüksek memur adayı Knust; kimse kesin bir şey bilmiyordu. Onun evinde hiçbir zaman hiçbir şey olmuyordu. Fröhlich, ciddi bir evlilik sürdüren bir kadının tüm özeni, uyması gereken tüm kurallarıyla aldatıyordu kocasını, çift kat peçeler, perdeli araba pencereleri, kent dışında buluşmalarla. Bunca etiket onun düzeyini yükseltiyor, hiç kimse onu öteki kadınlarla karıştırmayı göze alamıyordu. Bunun nedeni, her şeyden önce, o andaki koruyucusunun kim olduğunun ve nelere katlanabileceğinin hiçbir zaman kesinlikle bilinmemesiy-

di. Önemli olan bir başka şey de, Unrat'ın kendisinin de hiçbir şeye katlanamamasıydı. Rastlantıyla tam arkasında duran bir beyin evsahibesiyile ilgili bir şey söylemesi üzerine, rahat rahat otururken fırlayıp bir anda o adama saldırdığı olmuştu. Tıslayıp ateş püskürerek hiçbir öğüdü dinlememiş, şiddetli bir boğuşmanın sonunda da o iri şişman adamı kapıdan dışarı atmıştı, talihsiz adam sonsuza dek sürülmüştü o evden. Düşünülürse, çok esprili bir adamdı o, Fröhlich'le ilgili olarak söylediği şey de onun üzerine söylenebileceklerin en masumuydu kesinlikle. Böylece herkes, konu Fröhlich olunca, Unrat'ın ne yapacağını bilip, kendini bundan sakınır oldu.

Bunun dışında, herkes istediğini yapabiliirdi, Unrat karşı koymuyordu buna. Kendisi dışında biri, oyunda kasanın tüm parasını aldığıında ve yitirenler, hırstan yorulmuş, ıslak, şaşkın yüzleriyle dolanıp önlerine bakakaldıklarında, Unrat ellerini ovuşturdu. Kendinden geçercesine sarhoş olmuş birinin haline zevk duyarak bakar, içini tümüyle dökmüş birinin arzularını anlaşılmaz bir alayla yerine getirir, bir köşede bir âşık çifti suçüstü yakalayınca sırtarak gülüverirdi; en keyifli olduğu anları ise birinin rezil olduğu zamanlardı. İyi aileden genç bir adam yanlış oynamıştı. Unrat kalması için üsteledi. Bir öfke dalgası sardı ortalığı, birkaç kişi durumu protesto ederek gittiler. İki üç akşam sonra yine geldiler; Unrat zehir gibi acı gülümsemesiyle, yanlış oynayan gençle bir parti oyun önerdi onlara.

Bir başka olay daha da dramatik olarak ortaya çıktı. Oyunculardan birinin önüne koymuş olduğu bir deste banknot yok olmuştu. Bağırılmaya başlayarak çıkışların tutulmasını, orada bulunanların üstlerinin aranmasını istedi. Kalabalık buna karşı çıktı, herkes birbirine sövüp saymaya başladı; parası çalınanı dayak atmamakla korkuttu ve beş dakika içinde ayıksız herkesten kuşkulandı. Nasıl olduğu bilinmeden, Unrat'ın sesi bir mezardan çıkar gibi, bütün gürültüyü bastırarak yükseldi. Üstlerinin aranması

gerekenleri ihbar etmek istediğini söyledi, bunu onaylayıp onaylamadıklarını sordu. Herkes meraklandı, kuşkulardan kurtulmak zorunda olduğunu duyumsayarak evet diye bağırdı. Bunun üzerine Unrat, boynunu ileri geri oynatarak, Yüzbaşı von Gierschke'nin, öğrencisi Kieselack'ın ve Konsolos Breetpoot'un adlarını söyledi. "Breetpoot mu? Breetpoot mu?" Evet, Breetpoot. Unrat daha fazla bir açıklamada bulunmaksızın bildiği şeyde direndi... Ve Gierschke, bir subay? Bunun hiçbir anlama gelmediğini ileri sürdü Unrat. Ve öfkeyle savunmaya geçen yüzbaşıya da şunu düşünmesini öğütledi:

"Bu kalabalık size karşı, silahınızı alacaklar. Kılıcınız olmayınca onurunuzu da yitirmiş olursunuz ve canınızı *-hep ama hep-* alabileceğiniz bir tabanca dışında da bir şeyiniz kalmaz. Yemin ederim – üstünüzün aranmasına izin vermeniz daha iyi olur."

Bu seçim karşısında kalınca, von Gierschke karşı koymaktan vazgeçti. Unrat ondan birazcık bile kuşulanmıyordu: istediği yalnızca onun gururunun kırılmasını sağlamaktı. Zaten aynı anda Kieselack, banknot destesini dışarı atmak isterken bir pencerenin yanında yakalanmıştı. Konsolos Breetpoot şiddetle Unrat'ın hemen hesap vermesini istedi. Ama Unrat yüzünü Konsolos'un yüzüne iyice yaklaştırarak başka kimsenin duymayacağı bir sesle bir ad, yalnızca bir ad söyledi, Breetpoot bunu duyunca yumuşadı... Hemen ertesi gün yeniden geldi, soluk soluğa oynana girdi: Von Gierschke sekiz gün görünmedi. Kieselack bir tek kez daha geldi, biraz para yitirdi. Bunun üzerine büyükannesi, torununun küçük bir görevde çalıştığı vergi dairesine giderek, kendisinin paralarını çaldığını bildirdi. Sonunda Kieselack'ı işten atmak için bir neden bulunmuştu. Çünkü kumar skandalı yüzünden atmayı göze alamamışlardı. Kieselack böylece her şeyini yitirmiş oldu. Unrat da bunu törenle kutladı, tek başına.

Eğlenirken sinsi bir katılık içinde yapıyordu bunu. İf-

las etmeye, kanundışı olmaya, darağacına doğru yarış edercesine koşanların kalabalığı arasında o, bükük dizleri, sarsılmaz görünümüyle, sınıfı çılgınca azan ve gözlüklerinin ardından bakarak, daha sonra karnelerini mahvetmek üzere ayaklanan herkesin, adını aklında tutan yaşlı bir öğretmene benziyordu. Onlar kendilerine hükmedenin gücüne karşı koymaya cüret etmişlerdi. Şimdi istedikleri gibi birbirlerinin kaburgalarını kırıp boyunlarını koparsınlardı bakalım. En sonunda despotun içindeki anarşist kişilik dışarı vurmuştu.

Yeni durumuyla böbürleniyor gibiydi Unrat, yüzünün şimdiki genç havasına olan düşkünlüğü apaçık ortadaydı. Üzerinde 'bellet' yazan küçük bir kutunun içinde duran cep aynasını akşamları yirmi kez eline alıyordu.

Gecenin gürültüsü, parlaklığı ve tehlikesi içinde eski gecelerden bazılarını anımsadığı çok oluyordu. Café Central'da kendisiyle alay edilmişti, o da sıvışıp eve gitmişti. Karanlık köşelerin birinden, tıpkı bir parça pislik gibi, adı atılmıştı üstüne... İnsanlardan bir şey istediği tek bir gece olmuştu. Sanatçı Fröhlich'in kim olduğunu, onu nerede bulabileceğini, üç öğrencisinin ve aralarında en kötüsü olan Lohmann'ın, Fröhlich'i elde etmesine nasıl engel olunabileceğini –ki bu çok çok önemliydi– ona söylemelerini istemişti. Hiç kimse konuşmamıştı onunla. Başlarından şapkalarnı çıkartmayan insanların sırtmalarından başka bir şey bulmamıştı karşısında. Dik 'çukur'dan aşağı takır tukur yuvarlanan küçük 'gürültülü arabalar'ın arasından sağa sola sıçramak zorunda kalmış, bir sürü berrak çocuk sesi, adını kafasına çarparcasına haykırmıştı. Işıklılandırılmış dükkânlara sürünerek ilerlerken, artık hiçbir asiyle konuşmaya çalışmamıştı. Evlerin –ayaklanmak üzere olan elli bin öğrencinin evlerinin– cephelerine yapışarak ilerlemiş, adı her an bir leğen bulaşık suyu gibi pencerenin birinden üstüne gelir diye tepesinde bir gerginlik duymuştu! En sessiz sokağın dibine, ta aşağıya, yaşlı bayanla-

rın hayır kurumuna kadar giderek kendini o sinir bozucu izleyişten, kuşkudan, alaylardan kurtarmış, yarasaların, şapkasının çevresinde dolaşmasına izin vermiş ve orada, orada bile adının söylenmesini beklemişti.

Adı! Şimdi kendi kendine takıyordu o adı, bir utku çelengi gibi başına oturtuyordu. Soyulup soğana dönmüş birinin omzuna vurarak:

"Evet, evet, ben tam bir çöpüm," diyordu.

Geceleri! Artık hep böyleydiler. Kentin en aydınlık evi onunkiydi, en önem verileni, yazgılarla en dolu olanı. Unrat şimdi çevresinde ne çok korku, ne çok tutku, ne çok boyun eğiş, ne çok fanatik intihar düşkünlüğü dolaşmasına yol açıyordu! Hepsi de sabırsızlanan kurbanlardı! Hepsi de bu eğilimleri tutuşturmak, kendilerini Unrat'a verip tutuşmak için can atıyorlardı. Onları buna iten, beyinlerinin boşluğu, hümanist açıdan eğitilmemişlerin ahmaklığı, budalaca merakları, ahlâklı olmanın pek örtemediği şehvetleri, açgözlülükleri, azgınlıkları, kibirleri ve bütün bunların yanında yüz tane birbirine karışmış çıkar. Kendilerine borçlu olan Unrat'a, para kazanmasına yardımcı olmak için, akrabalarını, dostlarını, müşterilerini sürükleyen yine bu alacaklılar değil miydi? Havalarda uçan paralardan kendi paylarına düşeni kapsınlar diye kocalarını gönderenler açgözlü eşler değil miydi? Kendiliklerinden gelenler de vardı. Karnavalda, maskelerin altına gizlenmiş namuslu kadınlar olduğu söyleniyordu. Karılarının orada olup olmadığını gözleyen kuşkucu kocalar görülüyordu. Genç kızlar evlerinde, annelerinin geç vakit 'kentin kapısının önündeki ev'e gittiğini fısıldaşıyorlardı. Fröhch'in şarkılarından bölümleri alçak sesle kendi kendilerine mırıldanıyorlardı. Bu şarkılar kentte gizlice söyleniyordu. Çiftlerin yerde bir örtünün altında yattıkları o gizemli rehin oyunu ailelere girmişti; gelinlik çağındaki kızlar için dans bilen gençler çağrıldığında oynanıyordu bu oyun, o zaman da 'kentin kapısının önündeki ev'den bir kıkırda-

ma yaylıyordu çevreye.

Yaz gelmeden önce, iyi ailelerden üç kadın ve iki genç kız ansızın, herkesin erken bulduğu bir yaz tatiline çıktılar. Bunu, üç işyerinin daha batması izledi. Çarşıdaki sigara satıcısı Meyer, poliçelerde düzmece işler yaptı, sonunda kendini astı. Konsolos Breetpoot'la ilgili söylentiler de doluyordu ortalıkta.

Çok fazla kişi bulaştığı için hiç kimsenin engel olamayacağı kentteki bu ahlâk bozukluğu Unrat'tan kaynaklanıyordu, utku onundu. Onu içten içe sarsan bu tutku –kuru bedeninin arada sırada gözlerinde zehir gibi acı yeşil bir kıvılcım ve soluk bir sırtma dışında bir şeyle dışa vurmadığı bir tutku– tüm bir kenti angaryada çalıştırıp hükmü altına alıyordu. Güçlüydü Unrat, mutlu olabilirdi.

16. BÖLÜM

Daha güçlü olsaydı, mutlu olabilirdi; insanlara kin duyma yeteneğinin buhrana dönüştüğü bir anda, kendini Fröhlich'in eline vermeseydi. O kadın, tutkusunun arka yüzüydü: Başkalarının her şeyi yitirdikleri ölçüde o her şeye sahip olmalıydı. Onun dışındaki herkesin yıkılmayı hak ettiği ölçüde, ona özen gösterilmesi gerekiyordu. O insan düşmanının aşırı kışkırtılmış sevecenlik dürtüsü, kadının üstüne binmişti. Bu, Unrat için kötüydü, açıkça söylüyordu bunu kendi kendine. Fröhlich'in öğrencileri 'enseleyip' tuzığa düşürecek bir araç dışında bir şey olmaması gerek diyordu. Bunun yerine, o şimdi Unrat'ın yanında, insanların karşısında yüksek ve kutsal bir yerde duruyor, Unrat da onu sevmek ve kininin işlemesine engel olan bu sevgiyle acı çekmek zorunda kalıyordu. Unrat'ın sevgisi Fröhlich'i korumaya adanmıştı ve o kadın için av arıyordu; tam erkekçe bir sevgiydi bu. Yine de sonunda bu sevgi onun zayıf düşmesine yol açtı...

Karısı eve döndüğünde, Unrat'ın saklandığı, akşam olana kadar hiç ortaya çıkmadığı olurdu. Kadın kapının arasından, hafif, bir parça acıma taşıyan bir sesle konuşurdu onunla. Ama Unrat yemek yemek bile istemezdi. Bilimsel çalışma yapmam gerek derdi. Kadınsa onu dostça uyarır, hastalanacağını söyler, içini çekerek bu krizin geçmesini beklemeye karar verirdi. Herhalde Unrat yine onun giysi dolabını kurcalayıp kirli çamaşırlarını karıştırmıştı. Belki de bu sabah bileti görmüştü. Ansızın kafası kızmış, kendisinin eve öyle örselenmiş geldiğini görmeye dayanamadığından, utançtan kıpkırmızı kesilerek dört bir yana dön-

müş, sıvışıp kaçmıştı. Gerçekten heyecan vericiydi bunlar. Yani çok ciddiye; ama aslını ararsanız bunu temelden ciddiye almak pek olası değildi. Bunu yapamayacak derecede büyüktü rolü Fröhlich'in. Önce, evli kadın rolünü oynuyordu; başka türlü elinden gelmezdi. Sokağın ortasında yaşlı Unrat'ına Mimi'yi nasıl da göndermişti – iyi bir şey yapmıştı, epey duygusallık yaşanmıştı o zaman. Şimdi de adamlarla olan cilveleşmeleri, züppelikleri, ta ki doğru düzgün bir şey çıkana kadar, bütün bunlar olurken Unrat'ın yanında ağzından bir şey kaçırmamak için söylenen onca yalan – elbette ki her şeyi tamı tamına biliyordu adam. Bu komediye katıldığı, üstelik gündelik kaçamaklarını böylesine büyüttüğü için âdeta minnet duyuyordu Unrat'a. Toplantılara canlılık getiriyordu bunlar! Unrat'ın buna bir türlü alışamaması gülünçtü. Üstelik bütün bunlar, Fröhlich'ten çok onun için önemliydi. Unrat bazan bir kaçık gibi davranıyor, ansızın birini öldürmek isteyiveriyordu. Beklemeye hiç katlanamıyordu. "Sana öğrenci Vermöhlen'i öneririm. Gözünü –hep ama hep– ondan ayırma" demişti. Bu da ne demek oluyordu acaba? Bundan sonra başka bir kişiyi daha istemenin gereği var mıydı hiç? Konsolos Breetpoot'un işini görmesi için Unrat yanıp tutuşurken üstelik?

Fröhlich omuzlarını silkti.

Hiç anlayamadığı Unrat, tutkusunda çöküşten çöküşe düşüyordu, kıvranarak. Duyduğu kını beslemek için her gün yaralamak zorunda olduğu sevgisi, bu kının ateşini giderek artırıyor. Kin ve aşk, birbirlerini çıldırtıyor, kızdırıyor, korkunçlaştırıyorlardı. Unrat, sıkıştırılan, acıma dilenen insanların, dağılan, ıssız kalan bu kentin, her şeyin batışının kül rengi içinde yok olan bir altın ve kan yığınının yanıp tutuşan görüntüsüydü.

Unrat sonra yine, başkalarının Fröhlich'i okşamasıyla ilgili sanrılara kapılıyordu. Yabancıların kadına sarıldığını gözünde canlandırmak boğuyordu onu: Ama bu gö-

rüntülerin hepsinde Lohmann'ın yüzü vardı! Unrat'ın başına gelebilecek en kötü, en kin duyulacak şey, sonsuza dek Lohmann'ın –hiçbir biçimde 'enselenemeyen', artık kentte bile olmayan bu öğrencinin– yüz çizgilerinde toplanmıştı.

Duyduğu rahatsızlıkla kendinden geçtiği böyle anlardan sonra kendine ve Fröhlich'e karşı bir acıma kaplıyordu içini. Kadını avundurarak, pek yakında her şeyin sona ereceğine, geri çekilip kenti terk edeceklerine ve başkalarının, borçlarından dolayı kadına devretmek zorunda kaldıkları şeylerin tadını çıkaracaklarına söz veriyordu.

"Ne kadar olduğunu düşünüyorsun?" diye sordu Fröhlich dalgın dalgın. "Sen yalnız aldıklarımıza dikkat ediyorsun. Ama geri verdiklerimiz de pek az sayılmaz. Mobilyalarımızı haczettiler değil mi? Şimdi elimizde olanlar için *bir tek* taksit ödediğimizi mi sanıyorsun? Buna inanıyorsan, iğrenç bir biçimde görmezlikten geliyorsun demektir. Yalnızca oradaki kanepede yastığı bizim, bir de şu eski resim çerçevesi, bunların dışında başka bir şey yok."

Acımasız bir havadaydı; erkeklerle yaptığı sürgün avında yıpranmıştı; varoluşunun keyifli yönünü bütünüyle unutmuştu; en yakın olan kişiden öç alıyordu. Unrat sarsılarak ciddiye aldı bu sözleri.

"Senin mutluluğunu sağlamak benim görevimdir. Bu göreve uygun olmadığının düşünülmesini istemiyorum... Bunun acısını çıkarırım ben!" diye dişlerinin arasından tısladı. Kadın onu hiç duymuyor, sinirli sinirli dolaşp ellerini birbirine bastırıyordu.

"Umarım, bu ahmakça yaşantıya senin hatırın için ve sen adamcıklarını alt edesin diye katıldığımı düşünmüyorsunuzdur. Yoo, eğer Mimi olmasaydı – ama Mimi için para kazanmak gerek. Mimi annesi gibi olmasın diye. Ah Tanrım..."

Daha sonra çocuk beyaz geceliği içinde içeri getirildi, arkasından da bir gözyaşı krizi patlak verdi. Unrat kolları-

m, başını yere sarkıttı. Dışarı çıkmak zorunda kaldı; Fröhlich de yattı. Ama konuklar gelene kadar yeniden formunu bulmuştu; Unrat'la arasını düzeltti, yumuşak ve dostça davrandı ona, bir kenarda sık sık gizli saklı birşeyler fısıldadı kulağına, böylece herkes adamın onun gözünde basoyuncu olarak kaldığını gördü; özellikle, birlikte olduklarından Unrat'ın kuşkulanabileceği beyleri, onunla birlikte alaya aldı; sanki hiç önemli bir şey olmamış gibi tatlı diller dökerek kandırdı onu. Evet, böyle bir saatçik boyunca Unrat, bütün başarılarını ödün vermeden elde etmiş olma hayaline yaklaşmış sayılırdı. Gerçekte buna inanmıyordu; ama, inanmamı ne engelleyebilir, hem karşı kanıtlar nerede diye kendi kendini uyarıyordu. Daha önce çektiği eziyetlerden sonra bu tersine gelişme böylesine sevindiriciydi.

Keyifli bir ilkbahar günü, birçok ruhsal bunalımdan sonraki ilk keyifli gün, Unrat'la Fröhlich birlikte kente doğru gezintiye çıktılar. O sırada Unrat, en sonunda Rosa'yla müttefik olduklarının bilincine varmış, zihnini bu düşünce üzerinde dinlendirmekteydi; en iyi ve tek müttefik onlardı. Yunanca dersleriyle birlikte Unrat'ı sevme tutkusundan da vazgeçen Fröhlich, özsaygısını, kendine güvenini ona beslediği dürüst dostluktan kazanıyordu. Bu nedenle her ikisi de, sokaklarının köşesindeki bakkal Dröge dükkânının penceresini açıp yumruklarıyla onları tehdit ederek sövüp sayma türünden birşeyler bağırınca, gülümsemekle yetindiler. Meyveci kadın da onları görünce dinginliğini yitirdi. Hatta su hortumunun ağzını önlerinden geçmekte olan Unrat'a çevirmesi için Bay Dröge'yi kışkırttı bile. Artık Unrat çiftinin her dışarı çıkışında bu tür ufak olaylar kaçınılmaz olmuştu. Sağa sola para saçmalarına karşın herkese borçluydular, en büyük yaygarayı, onlardan krediyi esirgemek yerine zorla kabul ettirmiş olan satıcılar koparıyordu. Unratların kuralı, parasını peşin ödeyerek Paris'ten tuvalet getirtmek, önceki ay yemiş oldukları kah-

valtı francalarının parasını ise hâlâ ödememektir. Bütün bunlar olurken de, Fröhlich çocuğu için para biriktirdiğine, Unrat da Fröhlich için yağmacılık yaptığına inanıyordu. İcra memuru ne zaman gelse –boşuna gelse– ortalığı telâş, öfke, umutsuzluk kaplıyordu. Geleceği nereden bilebilirdi ki. Fröhlich uzun süredir faturalarla borç senetlerinin içinden çıkamaz olmuştu. Unrat'ın dürtüsü, sürekli başkalarının yitirecekleri şeylere yönelikti, kendi varlığını korumaya değil. Çevrelerindeki ilişkilerde neden oldukları çürüme, kendi ilişkilerine de yansiyordu. Aldatılmışlardı, başları sıkışmıştı, oyunda olasılık dışı büyük bir kazanç elde etmek ve alacaklılarının sonunda ölmeleri için belirsiz bir umut besleyerek, yalan dolanla iş görüyorlardı. Ayaklarının altındaki döşemenin sallandığını içten içe seziyorlar, kendileri sürüklenip giderken olabildiğince çok zarara neden oluyorlardı.

Siebenberg Sokağındaki mobilyacıyla karşılaşmaya katlanmak zorunda kaldılar; adam, henüz parası ödenmemiş eşyalardan birçoğunu satmış olduklarını ileri sürerek mahkemeye gitmekle tehdit etti onları. Zehir gibi acı bir gülümsemeyle, gelip bakabilirsiniz dedi Unrat. Fröhlich de şunu ekledi:

"Hiç umutlanmayın. Biz öyle akıllıyız ki, elinize hiçbir şey geçmez."

Tam bu anda yanında bir kılıç şakırtısı duydu. Bakıp hemen yine çevirdi başını. Bir ses kabaca:

"Aman Tanrım!" dedi.

Ve bir başkası, soğukkanlı bir şaşkınlık içinde:

"Şuna bak."

Fröhlich artık mobilyacının dediklerini duymuyordu. Bir süre sonra adamı orada bıraktı. Hafifçe sersemlemiş olarak yolunu sürdürdü. Ancak pastacı Mumm'un dükkânına varınca Unrat'ın da artık konuşmadığını ayımsadı. Vicdan azabı gibi bir şey duyuyordu içinde, az önce görmüş oldukları şeyden sonra onunla yeniden barışmak dür-

tüsüyle, iyi niyetle konuşmaya başladı. Unrat da ansızın heyecanlı bir içtenliğe bürünmüştü; karısını pastaneye davet etti. Kendisi büfede sipariş verirken, Fröhlich yan salona geçti. O sırada birisi camı tıklattı. Fröhlich o yana hiç bakmadı; bakmadan da biliyordu dışarıdakilerin Ertzum'la Lohmann olduklarını.

Akşam olduğunda Unrat hâlâ dinginliğine kavuşmamıştı. Konukların arasında hızlı hızlı dolaşiyor, katı ve zalimce bir alay taşıyan sözler söylüyor, durmadan, "Ben gerçek bir çöpüm" diyor ve şunu ekliyordu:

"Burada –gerçekten– bir kanepе yastığı ve oradaki resmin çerçevesi dışında benim olan bir şey yok."

Bir keresinde, Fröhlich yatak odasına gittiğinde, arkasından seğirterek şunu söyledi ona:

"Öğrenci Breetpoot, en sonunda, çok yakında sınıfın amacına ulaşmış olacak."

"İflas mı etti?" diye sordu karısı. "Hiç de değil Unratcık. Her yanı yine tıkabasa kahverengi banknotlarla dolu."

"Dediğin gibi olsun bakalım. Ama şu soru, üzerinde derinlemesine canla başla düşünmeye değer: Bu paralar nereden geliyor?"

"Nereden?"

Unrat yaklaştı, yüzünde pıhtılaşmış gibi, örtülerin altında titriyormuş gibi bir gülümseme vardı:

"Nereden geldiğini biliyorum; veznedarına rüşvet verdim. Von Ertzum'un paraları bunlar, onun vasisinde bulunan ve o adamın çaldığı paralar."

Ve Fröhlich'in şaşkınlıktan donup kaldığını görünce:

"Değil mi? Şimdi yaşamaya değer mi? Böylece, üçünden ikincisi ediyor bu. Öğrenci Kieselack paramparça yatıyor yerde. Öğrenci von Ertzum pek yakında sınavda kalarak yıkılacak. Böylece geriye yalnız üçüncüsü kalıyor."

Fröhlich adamın bakışına dayanamadı.

"Evet, kimden söz ediyorsun sen!" diye sordu allak bullak.

"Üçüncüsü henüz enselenmemiş biri. Mutlaka ense-
lenmesi gerekiyor."

"Neden?" dedi Fröhlich ve kuşkuyla baktı ona. Anı-
zın meydan okurcasına: "Sanıyorum ki bu kişi senin çeke-
mediğin ve sokaktan geçerken ona bakmamı bile istemedi-
ğin biri. Bunu bile çekemiyorsun."

Unrat başını öne eğdi, zorlukla soluk aldı.

"Gerçekte böyle bir niyetim yok—" dedi boğuk bir ses-
le. Ama yine de enselenmeli – *enselenmeli* bu öğrenci. En-
selenmesi gereken biri o."

Kadın omuzlarını kaldırdı:

"Gözlerin ne biçim senin, ateşin var gerçekten. Unrat-
cık, sana bir şey söyleyeyim mi, yatağa gir ve terleyip dü-
şür ateşini. Sana papatya çayı gönderirim. Seninkisi gibi
böyle budalaca bir heyecan mideye vurur, sonra da hapi
yutarsın... Beni duyuyor musun?.. Bir felâket daha olaca-
ğına gerçekten inanıyorum."

Unrat onu duymuyordu bile:

"Ama sen değil – enseleyen sen olmamalısın!" dedi.

Kadının o ana dek tanımadığı bir tür korku dolu yaka-
rışla söyledi bunu, bu yakarış Fröhlich'i ürpertti, kapısı ge-
ce vakti çılgınca vuruluyormuş gibi beklentiyle dolu ola-
rak ürküttü.

17. BÖLÜM

Ertesi sabah Fröhlich, kentte ne alış verişim olabilir diye uzun uzun düşündü, bulunca da yola çıktı. Her vitrinde yan yan kendi görüntüsüne bakıyordu; tam iki buçuk saat harcamıştı süslenmek için. Nabız atışlarında bir parça beklenti ateşi vardı. Siebenberg Sokağının başında, Redlien'in kitapçı dükkânının önünde durdu –şimdiye dek hiçbir zaman kitapçı dükkânının önünde durmamıştı,– vitrindeki kitaplara doğru başını eğdi, ensesinde korku dolu bir gıdıklanma duydu, sanki o anda birisi gelip tutuverecekmiş gibi. Ansızın biri konuştu ensesine doğru:

"Saygıdeğer bayan! Yine mi görüşüyoruz?"

Arkasına dönerken, bu hareketin zarif bir yavaşlık içinde olması için zorladı kendini.

"Ah? Bay Lohmann? Siz de mi döndünüz?"

"Bu sizin hoşunuza gitmiyor mu, sayın bayan?"

"Nereden çıkarıyorsunuz? Ama arkadaşınızı nerede bıraktınız?"

"Kont Ertzum'dan mı söz ediyorsunuz? Evet, o kendi bildiğini okuyor... Yürümeyi sürdürmeyelim mi, sayın bayan?"

"Öyle mi? Peki genellikle ne yapar sizin arkadaşınız?"

"Subay adayı olarak görev yapıyor, saygıdeğer bayan. Şu sırada burada tatilini geçiriyor."

"Ooo, yoo, ne diyorsunuz. Eskiden olduğu gibi kibar mı yine?" Fröhlich durmadan yalnızca arkadaşını sormasına karşın, Lohmann soğukkanlılığını hiç bozmuyordu. Hatta kadın, karşısındakinin kendisiyle eğlendiği duygusuna kapıldı. Eskiden Mavi Melek'te de, başka kimsenin yanında değil ama Lohmann'ın yanındayken, çoğunlukla

bu duyguya kapılırdı.

Birden ateş bastı. Lohmann pastaneye girmelerini istedi. Fröhlich öfkeyle yanıtladı onu:

"Siz kendiniz girin. Benim gitmem gerek."

"Bu köşede, küçük kentlilerin keskin gözleri için biraz fazla uzun durduk, saygıdeğer bayan."

Kadına kapıyı açtı. Fröhlich içini çekti, eteklerini hışırdatarak içeri girdi. Yan salona geçerlerken Lohmann onun biraz gerisinde kalarak, uzun bedeninin kendini nasıl da en iyi biçimde belli ettiğini, saçlarının ne de güzel biçimlendirilmiş olduğunu, etekliğini nasıl da zarifçe yerde sürüdüğünü, o zamandan bu yana nasıl da değiştiğini hayranlıkla izledi. Sonra da çikolata ısmarladı.

"Bu arada burada çok ünlü bir kişi oldunuz değil mi?"

"Fena değil," dedi Fröhlich ve konuyu değiştirdi: "Ya siz? Siz ne yaptınız bakalım? Nerelerde gizlendiniz?"

Seve seve anlattı Lohmann. Bir süre Brüksel'deki ticaret okuluna gitmiş, sonra da İngiltere'de babasının bir iş arkadaşının yanında gönüllü stajyer olarak çalışmıştı.

"Mutlaka çok eğlenmişsinizdir," dedi Fröhlich.

"Hayır bana göre değil," dedi Lohmann kuru kuru, hatta küçümseyerek, yüzünde o bilinen tiyatroya kıvrımlarla. Kadın çekingen bir saygıyla yandan gözlüyordu onu. Baştan aşağı siyahlar giymiş, siyah yuvarlak şapkasını da başından çıkarmamıştı. Yüzü daha da sararmış, keskinleşmişti; sinekkaydı tıraş olmuştu; yarı kapalı, karanlık, ilginç bir üçgen biçimindeki gözkapaklarını hiçbir şey olmayan bir yere çevirmişti. Fröhlich onu kendisine baktırtmak istiyordu. Ayrıca, perçeminin hâlâ durup durmadığını da öğrenmek dürtüsü geliyordu içinden.

"Şapkanızı neden çıkarmıyorsunuz?" diye sordu.

"Sayın bayanın hakkı var," diyerek bu isteği yerine getirdi Lohmann. Evet, saç hâlâ dönerek havaya kalkıyor ve bir bukle biçiminde yine alnına düşüyordu. Sonunda kadı-

na doğrudan bakabildi.

"Mavi Melek'teyken saygıdeğer bayan; davranış kurallarına bu kadar değer vermezdi. İnsan nasıl da değişiyor. Hepimiz nasıl da değişiyoruz. Hem de iki yıl gibi gülünç sayılacak bir sürede."

Lohmann yine başını çevirdi; başka bir şey düşündüğünü öyle belli etti ki, yaptığı açıklama kadını biraz iğnelemiş olsa da, Fröhlich bir şey söylemeyi göze alamadı. Ama Lohmann bunu söylerken belki de onu kastetmemiştir: Kulağa öyle gelmişti.

Lohmann'ın kastettiği Bayan Dora Breetpoot'tu; onu bambaşka, ruhunun içinde alıp götürdüğü resminden çok değişik bulduğunu söylemek istemiştir. Lohmann, kadını büyük bir hanımefendi olarak sevmiştir. O kadın kentin büyük hanımefendisiydi. Dora bir keresinde İsviçre'deyken bir İngiliz düşesle tanışmış, bu tanışıklıktan bir tür tapınmaya benzer benimseme sinip kalmıştı üzerine. Kentte o düşesi temsil eder gibiydi. İngiliz soyluluğunun dünyada en önde geldiğinden burada kimsenin kuşku duymaması gerekirdi. Daha sonra yaptığı bir Güney Almanya gezisi sırasında Praglı bir süvari yüzbaşı ona kur yapmıştı; o zamanlar Avusturya aristokrasisi İngilizlerinkiyle eşit haklara, eşit sıraya sahipti... Lohmann bütün bunlardan nasıl da ürkmüş, nasıl da iyi niyetle her şeye boyun eğmişti; şaşılacak bir şeydi bu. En şaşılacak olanı da, bütün bunların üstünden iki yıl bile geçmediğiydi. Şimdiyse Lohmann kente dönmüştü –sanki lastiktenmiş gibi büzülmüştü kent. Breetpoot'ların evi eskisinin ancak yarısı kadardı ve içinde de küçük bir taşra hanımefendisi oturuyordu. Taşra hanımefendisinden pek fazla biri değil. Kuşkusuz başı hâlâ beyaz müstemlekeçiler gibi dik duruyordu, ama ya o başın ağzından çıkan yöresel deyimler! Üstündekiler geçen yılın modasıydı, hem de tam anlaşılmadan uygulanmıştı. Daha da kötü olanı, kişisel-sanatsal yaklaşımlarıydı – ama sonuçsuz kalarak. Uzakta yaşayanlardan geri dö-

nenleri karşılaması, sanki gelenin kendisine selâm getirmesi gerekiyormuş gibiydi; bir de buraya uyamamak konusundaki insanı kızdıran iddiası. Acaba bu, genç adamı daha önce kızdırmamış mıydı? Gerçi eskiden kadın ona tek bir söz bile söylemiyor, hiç dikkat etmiyordu. O zamanlar öğrenciydi Lohmann. Şimdiyse bir beyefendiydi; kadın onunla cilveleşiyor, onu kendi küçük varlığı çevresindeki 'halka'ya sokup zincirlemeye çalışıyordu... Boğazına kadar acıyla dolmuştu Lohmann. Gizlediği şeyin ortaya çıkması olasılığına karşı önceleri hep hazır tuttuğu, ciddiyetle hazır tuttuğu eski tüfek geldi aklına. Bugün bile, utanç, gülünçlük, evet bir parça da tiksintiden geçerek hep süren, erişkinlik yıllarının eşliğine kadar süren o çocukluk aşkıyla melankoliyle karışık gurur duyuyordu. Knust'a, von Gierschke'ye ve ötekilere karşın duyuyordu. Sevdiği kadının bol çocukluğuna karşın. Son doğumundan sonra nasıl da evinin kapısını öpmüştü! Bu da bir şeydi o zaman, bununla yetinmek zorundaydı. O günlerde daha iyi durumda, daha varlıklı olduğunun ayırımına vardı. (Yorgun olduğunu nasıl düşünebilmişti o zamanlar? Asıl şimdi öyleydi.) Lohmann'ın yaşamı boyunca armağan edebileceği en iyi şeyi o kadın hiç ayımsamadan almıştı. Şimdiyse, kendisinin içi bomboşken, ilgisini çekmek istiyordu... Lohmann nesnelere, özellikle sonradan belirsizce anımsandıkları için; kadınlara olan aşkını, bu aşkı izleyen acı yalnızlık yüzünden; mutluluğu da olsa olsa insanın boğazında bıraktığı boğucu özlem uğruna seviyordu. Bu küçük ve tümüyle bu günde yaşayan züppe bayana katlanması güçtü, çünkü bir zamanki duygularına olan özlemine bozuyordu o. Kadının her şeyine içerliyordu; henüz kendisinde değil, ama evinde açıkça görünen bakımsızlık izlerine de. Breetpoot'un kötü durumda olduğunu biliyordu. Eskiden olsa, kadına karşı nasıl da bir sevecenlik yükü altına sokardı bu kendisini. Şimdiyse, kadının zarif olmak için giriştiği çabaların, çevresini saran yoksulluğa karşıt olarak iddialı bir

biçimde iyice ortaya çıktığını görüyordu; yoksulluğu geciktirmek, yadsımak için takınabileceği onursuz yapmacıklık için de önceden utanıyordu onun adına. Ona baktığı zaman gördüğü şey ağrına gidiyordu, şimdi kendisinin de ne durumda olduğunu gördükçe ağrına gidiyor, aşağılandığını duyumsuyordu. Yaşam insanı ne durumlara sokuyordu. Batmıştı o. Kadın da batmıştı. Yaşam yıllarının uzaklaştığını ürkekçe, ama kesinlikle duyumsadı, ayrıca gençlik kadar önemli olan bir aşkın arkasından kapının kapandığını da.

Bütün bunlar, geldiği günü izleyen sabah olmuştu. Hemen arkasından Ertzum'la buluştu; ikisi Siebenberg Sokağında Unrat'lara rastladılar. Bu kadar ufak bir yerde bu karşılaşma önünde sonunda olacaktı. Lohmann kente gelesi pek az olmasına karşın onlardan söz edildiğini çoktan duymuştu; yaşlı Unrat'ın yaptığı işler, kendisinin insanların tuhafıklarına karşı duyduğu ilgiye oldukça uygun düşüyordu. Olacağını iki yıl önce kendi içinde sezdiği şeylerin hepsini Unrat'ın yerine getirmiş olduğunu gördü; hatta daha da çoğunu. Ama Fröhlich'teki gelişmeyi daha da mükemmel buldu Lohmann. Mavi Melek'teki şarkıcı yüksek düzeyde bir demi-mondaine¹ olmuştu! Sonuçta, ilk bakışta böyleydi de. Daha yakından bakınca alttaki küçük burjuvalık üste çıkıyordu. Yine de burada yapılanlar hep olur olmaz şeylerdi. Unrat çifti geçerken çıkarılan onca şapka! Ve Fröhlich'in parfümünü estirdiği her yerdeki bütün o aşağılık açgözlülük! Kadınla hayranları, yani kent arasında şu sırada bir tür karşılıklı aldatmaca oluşmuştu. Kadın kendisi güzelliğin temsilcisiymiş gibi bir tavır takınmış, insanlar gittikçe onu böyle saymaya başlamışlar, kadına bunu söylediklerinde de kendisi onlara inanır olmuştu. Bir zamanlar Dora Breetpoot ve onun monden şıklık iddiaları konusunda da aynı şeyler olmuştu herhalde. Şimdi

---

1. Dömimonden, kokot kadın.

Fröhlich'le ilgilenirken bunun, insanın içini gıcıklayan bir alay etme olduğunu düşünüyordu Lohmann. Her iki kadın için de şiirler yazmış olduğu günleri anımsıyordu; çektiği acının doğurduğu öç alma hırsıyla, kalbinde Dora Breetpoot olmasına karşın, başka kadınların okşayışlarına koyu bir sefahatin tadını katarak Dora'yı kirletmeyi amaçladığı günleri. Şimdi, bu aşkın artık var olmadığı şu anda, içinde kötülük de kalmamıştı. Kalbinde Bayan Breetpoot'a karşı duyduğu hiçbir acının Bayan Unrat'a yararı dokunamazdı. Onunla birlikte Breetpoot'ların evinin önünden geçse de hiçbir şey duyumsamayacaktı. Yalnızca, zarif bir kokotu tanrısız kalmış kentin sokaklarında gezdiriyor olacaktı.

Bunu yaparken Ertzum'u yanına almaması daha iyi olacaktı. Ertzum kızı görür görmez, düşüncesizce kılıcını şakırdatmaya başlamış, sesi boğuklaşmıştı. Hemen yeniden yoğun duygularla işe girişebilecek durumdaydı. Ertzum için her şey şimdiki zamandı – Lohmann ise, öğle öncesinin tenhaliği içindeki pastanede, Fröhlich'in yanında, hiç boşalmayan küçük bardağından eski duygularının arta kalan tadından başka bir şey yudumlamıyordu.

"Çikolatanıza biraz konyak koymamı ister misiniz?" diye sordu. "Çok iyi gider." Sonra da:

"Sizin hakkınızda neler de duyuyor insan, saygıdeğer bayan!"

"Neden?" diye sordu Fröhlich, tetikte olarak.

"Bizim yaşlı Unrat'la siz kenti altüst edip ortalığı karıştırıyormuşsunuz."

"Ah, onu demek istiyorsunuz. Ne yapalım, elimizden ne gelirse onu yapıyoruz. İnsanlar yanımızda eğleniyorlar – ama ben evsahibesi olarak kendi kendimi övmek istemem.

"Böyle söylüyorlar. Ayrıca, Unrat'ın neden böyle davrandığını da açık olarak kimse bilmiyor. Onun kumarı, ge-

çinmek için kullandığını söylüyorlar. Ben başka türlü düşünüyorum. Biz ikimiz, saygıdeğer bayan, onu daha iyi tanırız."

Fröhlich şaşkına dönmüştü, konuşmadı.

"O bir despottur, kısıtlanmaktansa ölmeyi yeğler. Geceleri, yatağının çevresindeki erguvan renkli perdelerden geçip düşlerine ulaşan bir alaycı seslenme, derisinde mavi beneklerin oluşmasına neden olur, bundan kurtulup iyileşmek için kan içinde yıkanmaya gerek duyar. Hükümdara edilecek hakareti bulan odur; daha doğrusu, bulunmamış olsaydı bulurdu. Kim delice bir özveriyle onun önünde yüzüstü kapanırsa kapansın, yine de asi görerek kin duyar ona. İnsanlara karşı beslediği kin, onun içini kemiren bir işkence olmuş. Çevresindeki insanların, ciğerlerini kendisinin düzenlemediği bir solukla doldurup boşaltmaları, içini oç alma tutkusuyla sarıyor; sinirlerini kopma derecesinde geriyor. Bir tek dürtme, koşullardaki rastgele bir aksilik – kırılan bir dolmen ve onunla ilgili her şey, yeterli oluyor; eğilim ve dürtülerinin aşırı uyarılması –örneğin bir kadın tarafından– yeterli oluyor: Paniğe kapılan despot, aşağı tabakadan insanları sarayına çağırıp onları kundakçılığa yöneltiyor, sonra da anarşi çıktığını bildiriyor!"

Fröhlich'in ağzı açık kalmıştı, bu da Lohmann'ın hoşuna gitti. Bu tür kadınları öyle bir oyalardı ki, ağızları açık kalmaktan başka yapacakları bir şey olmazdı. Ayrıca Lohmann kuşkulu kuşkulu gülümsüyordu da. Yalnızca soyut bir olasılığı üste çıkardığını umuyordu. Unrat'ın öyküsünü anlatmak değildi amacı elbette. Bunu yapamayacak kadar kürsünün aşağısındandı bakış açısı hâlâ, rezaletleri çok gerçek olarak gözünde canlandırmak zor geliyordu ona, kendisine Orleanslı Bakire'yle ilgili saçma sapan, üstünkörü ödevler yaptırarak ceza veren adamın yaşadığı rezaletleri.

"Eşinize çok büyük sempati duyuyorum," diye gülümseyerek ekledi Lohmann, böylece de Fröhlich'in şaşkınlığı-

nı bütünüledi.

"Aile yaşamınız gerçekten her yerde ün kazandı," dedi arkadan.

"A, evet, gerçekten de harika döşeli evimiz. Ve ayrıca—"

Duyduğu hırsıyla canlandı kadın:

"Konuklarımız için her şeyi yaparız biz. Gülersiniz ama, insanlar bazan bizde ne yapacaklarını şaşırırlar. Ah, eğer siz gelseydiniz, sizin onunuza maymun kadın şarkısını söyledim, ortama pek uygun düşmediği için başka zamanlar onu hiç söylemem."

"Saygıdeğer bayan, size karşı koymak çok güç."

"Yine mi alay ediyorsunuz?"

"Beni gözünüzde büyütüyorsunuz. Sizi yeniden gördüğümden beri şaka yapamaz oldum, saygıdeğer bayan, burada dikkate değer tek şeyin kendiniz olduğunu bilmeniz gerek."

"Peki sonra?" diye sordu kadın hoşnutlukla, hiç şaşırmadan.

"Giysiniz örneğin. Bu muhabbet çiçeği rengindeki giysi, kuşkusuz son moda. Giysinin yanısıra bu siyah şapkayı seçmiş olmanız çok uygun. Bir tek şeye karşı çıkmama izin verirseniz: *Point-lace*¹ etoller bu yıl artık kullanılmıyor."

"Ooo, yoo."

Yaklaştı kadın.

"Emin misiniz bundan? Öyleyse o sefil beni aldattı. Al-lahtan parasını daha ödemedim."

Kızardı, çabucak:

"Ödeyeceğim elbette. Ama kullanmam, yoo. Bugün son, bana güvenebilirsiniz," dedi.

Lohmann'a hak vermek, ona uymak mutlu etmişti kadını. Onun Unrat konusunda bu kadar çok şey bilmesi, ona duyduğu saygıyı öyle artırmıştı ki, neredeyse kendin-

---

1. Benekli tül.

den geçmişti. Üstelik bir de moda konusundan anlıyordu. Çok da kibar konuşuyordu.

"Saygıdeğer bayan, bu küçük kentliler için siz ne anlama geliyor olmalısınız! Mala ve cana hükmeden biri, tapılan bir felâket kaynağı. Ne bileyim, bir *Semiramis*.¹ Her şey, baş dönmesiyle kendiliğinden uçuruma sürükleniyor değil mi?"

Kadının kendisini izleyemediğini görünce de:

"Demek istiyorum ki, erkeklere uzun uzun ricada bulunmak gerekmiyor; yanılmıyorsam saygıdeğer bayan, size gerekenden fazlasını alıyorsunuz onlardan, ayrıcasız hepsinden."

"Ama çok büyütüyorsunuz siz. Burada şanslı olduğumu, çok sevildiğimi söylüyorsanız, tamam."

İçkisinden bir yudum aldı Fröhlich, Lohmann durumu bilmeliydi.

"Ama sizin sandığınız gibi ben şimdi kalkıp – yoo... Sakın böyle düşünmeyin, deyip Lohmann'ın gözlerinin içine baktı," benimle baş başa oturup çikolata içip pasta yemek herkese kismet olmaz."

"Ama ben bunu yapabilir miyim? Öyleyse şimdi sıra bende mi?"

Başını arkaya attı, yüzünde çizgiler belirdi. Fröhlich şaşkındı, yalnızca kapalı gözkapaklarını görebiliyordu onun.

"Ama," diye sürdürdü sözünü Lohmann, eğer doğru anımsıyorsam, sizin için en son kişi ben olacaktım, değil mi? Eskiden siz bana bu konuda sık sık umut vermemiş miydiniz, saygıdeğer bayan? Öyleyse—" ve utanmazca gözlerini açarak, "bütün ötekilerin işi görüldü mü?"

Fröhlich gücenmedi, yalnızca acı çekiyordu.

"Ah, saçma, bütünüyle yanlış düşünüyorsunuz, in-

---

1. Yunan efsanesinde doğulu bir kraliçe, ilk Asur kralı Ninos'un Babil'i kuran dul karısı.

sanlar zevzeklik ediyor işte. Örneğin Breetpoot konusunda. Tanrı bilir, sanki adamın kanını emmişim, öyle diyorlar. Şimdi de o, Ertzum'un parasını – ah Tanrım!"

Ne söylemiş olduğunu çok geç ayırımsadı, dehşetle önündeki fincana baktı.

"En kötüsü bu işte," dedi Lohmann katı, donuk bir sesle. Arkasını yarı döndü, bir suskunluk oldu.

Fröhlich sonunda çekinerek şunları söyleyebildi:

"Ben yalnız başıma yapmadım. Nasıl yalvardığını bir bilseniz. Bir çocuk gibi diyorum size. Yaşlı diş boşluğu. Herifin tamamı *bir tek* diş boşluğu. İnanmayacaksınız ama, benimle kaçıp gitmek istiyordu. Hem de şeker hastasıyken; teşekkürler."

Böylesine eğlenceli bir oyunda ahlâklılık hevesine kapıldığı için çoktan pişman olmaya başlamıştı Lohmann. Bu nedenle:

"Akşam toplantılarınızı gerçekten bir kez görmek istedim," dedi.

"Öyleyse çağrıldınız!" dedi kadın çabucak ve sevinçle. "Gelin, gelmenizi mutlaka bekliyorum. Evet, ben artık gitmeliyim, siz kalın. Ah Tanrım, yoo!"

Söylenerek sağa sola döndü, ellerini kavuşturdu:

"Olmaz, çünkü Unrat tamam olduğumuzu, yeni birini istemediğini söylemişti. Geçen defa benimle bu yüzden kavgaya etti. Bu nedenle, anlarsınız–"

"Tümüyle, saygıdeğer bayan."

"Haydi, hemencecik incinmeyin öyle bakalım, siz de beni kimse olmadığı zaman görmeye gelirsiniz. Örneğin bugün öğleden sonra saat beşte. Şimdi gidiyorum.

Çok acelesi olduğunu her bakımdan belli ederek kapıdan gösterişle çıkıp gitti.

Lohmann işin nasıl bu yola döküldüğünü hiç bilmiyordu; nasıl olup da bu işe istekli olduğunu da bilmiyordu. Buna kötülüğün çekiciliğinin yol açtığını düşünüyordu. Özellikle de, halk türkülerinin iyi niyetli alaycılığını taşıyan bu

eğlenceli küçük kadın yüzünden Ertzum, bir felâkete yaklaşmış olduğu için herhalde. Ertzum o kadını hâlâ seviyordu; en azından para vererek mutlu olabilirdi. Lohmann o eve giderken her şeyden bütünüyle sıyrılmıştı; bir kıvılcım bile çakmıyordu içinde. Arkadaşının yerine gidiyordu; uzun süre çektiği acıyla kadını hak etmiş olan arkadaşının yerine. İki yıl önce bu ne kadar olanaksız bir şeydi. O zamanlar Unrat'a –kendisi zaten bitmiş olan o yaşlı adam, Lohmann'ı da okuldan kovmak istiyordu– acımış olduğunu, gerçekten, kötü niyet taşımayarak acımış olduğunu anımsadı. Buna karşılık şimdi onun karısına gidiyordu. Hayat insana neler yapıyor diye düşündü yeniden, hüzün ve gururla.

Evin içinden gelen yüksek perdeden bir azarlama karşılıdı onu. Hizmetçi kız utanarak salonun kapısını açtı. Lohmann, elinde bir kâğıt tutan bir adamın çok heyecanlı olan Fröhlich'in karşısında durduğunu gördü.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu adama. "Ah, evet. Ne kadar? Elli mark mı? Bunun için mi bağıriyorsunuz?"

"Evet bayım," diye yanıtladı onu alacaklı, "buraya elli kez geldim, her bir mark için bir kez."

Lohmann parasını ödeyip gönderdi adamı.

"Saygıdeğer bayan, bu işe karışmama kızmazsınız umarım," dedi, pek de içten olmadan. Yanlış duruma düştüğünü düşünüyordu; şimdi alacak olduğu şey, yaptığı şeyin karşılığıydı. En azından o zaman elli markla kalmamalıydı bu iş; Lohmann'ın kibiri buna izin vermezdi.

"Madem ki arsızlığa başladım – saygıdeğer bayan, doğru mu değil mi bilmiyorum ama, sizin birtakım para sorunlarınız olduğunu anlattılar bana."

Fröhlich, parmaklarını sinirli sinirli birbirine dolayıp yeniden çözdü. *Tea-gown*'ının¹ sert yakası üzerinde başını umarsızca sağa sola oynattı. Satıcıların, âşıkların ve tefe-

---

1. Çay vakti giyilen giysi.

cilerin iki ayağını bir pabuca sokturdukları günlerin binlerce işkencesi hepsi birden aynı anda zihnine üşüştü – ve orada, kendisine uzatılan o cüzdana kalın bir deste kah-verengi banknot vardı.

"Ne kadar?" diye sordu Lohmann, dingince, yine de dikkatle, "olanaklarım elverdiği ölçüde verebilirim."

Rosa içindeki savaştan başarıyla çıkmıştı. Satın alınmak istemiyordu, özellikle de Lohmann tarafından.

"Hayır, hiç de doğru değil," dedi. "Hiçbir gereksinmem yok."

"Daha iyi. Yoksa bana dalkavukluk yapıldığı duygusuna kapılırdım, saygıdeğer bayan–"

Bir an için Dora Breetpoort'u, onun da artık paraya gereksinme duyduğunu, kimbilir belki de parayla satın alınabileceğini düşündü. Fröhlich'e hâlâ seçme hakkı tanımak için cüzdanını açık olarak masanın üstüne bıraktı.

"Haydi artık eğlenelim," dedi Fröhlich ve neşeyle sözü değiştirdi:

"Amma da yağlı bir cüzdanınız var!"

Lohmann soğuk suskunluğunu sürdürünce:

"Bütün bu paracıklardan nasıl kurtuluyorsunuz. Parmaklarınızda yüzük bile yok," dedi.

"Hiç kurtulmuyorum onlardan."

Kızın anlayıp anlamadığına aldırmadan açıkladı:

"Kendi kendimi aşağılamamak için kadınlara para vermiyorum. Ayrıca gerek de yok. Tanrı bilir ya, oldukça fazla para ödeyebileceğim sanat yapıtlarında olduğu gibi oluyor her şey. Ama insan onlara sahip olabilir mi? Bir tanesini bir dükkânda görürsünüz, kafanızda onun hayaliyle gidirsiniz. Sonra belki geri dönüp satın alırsınız. Satın aldığınız nedir? Özlemin paraya gereksinimi yoktur, özlemi gidermeye değmez."

Suratını asıp cüzdanına sırtını döndü. Hemen ardından, halk diline çevirdi sözlerini:

"Daha ertesi gün bıkmış olacağımı söylemek istiyο-

rum."

İçi derin bir saygıyla dolan Fröhlich, idolünün karşısında aynı zamanda bir parça da alaycılıkla şöyle dedi:

"O zaman hiç yiyecek ve giyecek gibi şeyler satın almaz mısınız?"

"Başka bir şey önerebilir misiniz bana?" Ansızın kadının gözlerinin içine, alnını kıvrıştırarak öyle utanmazca baktı ki, sanki şunu soruyordu: "Sizi satın alayım mı, sizi?" Omuz silkerek, dile getirmediği sorusunu yanıtlar gibi: "Bedensel aşk doğrusu çok iğrençtir," dedi.

Fröhlich çok mahçup olmuştu. Sonra utanarak bu sözleri gülünç bulmaya çabaladı ve: "Yok canım," dedi.

"İnsan kendini bunlardan sıyrımalı," dedi Lohmann, "kendini saf ve yüce yapmalı. At binmeli, Parzifal gibi. Herhalde orduda süvari olacağım, aynı zamanda da yüksek binicilik terbiyesi¹ öğreneceğim. Sirklerde çalışanları saymazsak, bütün Almanya'da yüksek binicilik terbiyesine uygun at binen yüz kişi bile yoktur."

Şimdi artık açıkça gülüyordu Fröhlich.

"Ama o zaman siz kendiniz bir sirk oyuncusu, benim bir tür uzak meslektaşım olursunuz. Ne komik."

İçini çekti:

"Biliyor musunuz, Mavi Melek? En iyisi orasıydı."

Lohmann kalakaldı.

"Orası," dedi düşünüp taşınarak, "en iyi yer olabilir. Dönemin bütünü öyleydi."

"O zamanlar gülebiliyorduk, bütün bu çeteyle uğraşıp durmak zorunda değildik. İkimizin birlikte nasıl dans ettiğimizi düşünüyorum, sonra Unrat gelmişti, siz de kırmızı pencereden kaçmak zorunda kalmıştınız... Hâlâ deli gibi sizin peşinizde olduğunu" –heyecanla güldü– "ve sizi sosis yapmak istediğini biliyor musunuz?"

Bir kulağı hep kapıdaydı Fröhlich'in – bu arada da

---

1. Üç kademeli at terbiyesinin en üst kademesi. (Çev.)

her şeyi kendisinden beklediği için sitemle bakıyordu Lohmann'a. Madem öyle, kendi başına becerecekti bu işi. Lohmann'ı kafasına koymuştu: Öncelikle, başka herkes için izni olmasına karşın Lohmann kendisine yasaklandığı için. Dayanılacak gibi değildi bu. İkinci olarak, şu anda içini çekerek anımsadığı o eski basit günlerden, Unrat'ın kuşku-culuğu ve korkunç kini sayesinde, bir parça mağrur hırs hâlâ ayakta kalmış olduğu, şimdi de Lohmann bu hırsı da ha da artmış üstünlüğüyle, alışılmadık rütbesiyle baş dön-dürece kadar körüklediği için. Son olarak da, tehlikeli ol-duğu için, çevresindeki hava felâketlerle yüklü olduğu için ve bunların patlamasına neden olmayı arzu ettiği için.

"Nasıl da duygulu şiirler yazdınız eskiden!" dedi. Herhalde artık yazmıyorsunuzdur. Sizin yuvarlak ay şar-kınızı bir kez söylediğimi ve insanların aptal aptal güldük-lerini biliyor musunuz?"

Coşkuyla koltuğunun kenarından aşağı eğildi, sağ eli-nin parmaklarını göğsüne koydu, tiz ve zayıf bir sesle şar-kı söylemeye başladı:

"Ay yuvarlak ve bütün yıldızlar parlıyor—"

Bütün dörtlüğü söyledi, bunu yaparken, dünyada söy-lemesine izin verilmeyen tek şarkının bu olduğunu düşü-nüyor, Unrat'ın yüzü sürekli olarak gözlerinin önüne geli-yordu. Korkunç bir yüzdü bu, biraz gülünç bir biçimde bo-yanmıştı, aynalı 'bellet' kavanozunu da elinde tutuyordu.

"Kalbim ağlıyor ve tüm yıldızlar gülüyor."

Lohmann çok etkilenmişti, kadına şarkıda yol göster-meye çalıştı. Ama o, hiç durmadan ikinci dörtlüğe başladı.

"Ay yuvarlaktır..."

O anda kapı çatırdayarak ardına dek açıldı. Bir sıçra-yışta odanın içindeydi Unrat. Fröhlich bir yaygara kopara-rak köşeye, Lohmann'ın koltuğunun arkasına kaçtı. Unrat hiç konuşmadan soluyordu; tıpkı şarkı söylerken gözünde canlandırdığı gibi buldu onu Fröhlich. Yine önceki gün ol-duğu gibi korkunçtu gözleri. Ne diye papatya çayı istemedi

ki sanki diye düşündü kadın korkusunun arasında.

Unrat'ın aklından şunlar geçiyordu: Artık bitti. Tüm çalışmam, cezalandırıp yok etme çalışmamın tümü boşuna artık, çünkü Lohmann, Fröhlich'in yanında. Kendisi kadını tüm insanların karşısına çıkarmış, başkalarından sökülüp alınan her şey onun olsun diye çalışmıştı – bu arada da Fröhlich ona en acı veren hayali, kendisiyle, yüzünün çizgilerinde en kötü, en kin tutmaya değer şeylerin toplandığı Lohmann'ın hayalini gerçeğe çevirmişti. Geriye ne kalmıştı ki? Unrat'ın sanatçı Fröhlich'le işi bitmişti, dolayısıyla kendisinin de işi bitmişti. Kadını ve bu yolla da kendini ölüme mahkûm etmek zorundaydı.

Unrat hiçbir şey söylemedi – ansızın kadının gırtlığına yapışverdi. Bu sırada sanki boğulan kendisiymiş gibi gurul gurul sesler çıkarıyordu. Bir saniye kıpırdamadan durdu, soluk aldı. O saniyeden, bağırarak için yararlandı Fröhlich:

"Bedensel aşktan iğreniyor o, kesinlikle böyle söyledi."

Unrat yeniden işe koyuldu. Ama o anda biri, her iki omzundan şiddetle çekti.

Lohmann'ın yaptığı yalnızca bir denemeydi. Bu işte ona bir rol düşüp düşmediğini bilmiyordu; düşüyor gibiydi. Gerçekte böyle bir şey olamazdı. Kendisinin akılcı hayallerinde, Unrat'taki herkesten değişik olan gelişme pürüzsüz sürecekti, bir kitapta olduğu gibi bir ölçüde gözden gizli olacaktı. Onun hayallerinde böylesine somut bir şey yer almıyordu. Lohmann, eski öğretmenine dayanarak bir varsayım geliştirmişti; ama bunu yaparken gözlerinin önünde Unrat'ın ruhu neredeyse yoktu – o ruhun uçurumdan yuvarlanması, korkunç saçmalıkları, her şeyden öte, kendi kendine mahkûm olması, neredeyse yoktu. Lohmann'da eksik olan şey, yani olayları görebilme, şimdi apansız oluşuvermişti; Lohmann korkuyordu – gerçek olandan korkuyordu.

Unrat ona döndü. Bu arada Fröhlich onun elinden

kurtulup haykırarak yandaki odaya kaçtı, kapıyı gürültüyle kilitledi. Bir an sersemlemiş gibi oldu Unrat, sonra kendini topladı ve Lohmann'ın çevresinde, ona sokulmak için üstüne atılmaya başladı. Lohmann, kendine dayanacak bir yer bulmak için masanın yanına geriledi, cüzdanını alarak elini üzerinde gezdirdi. Ne söylenebileceğini düşünüyordu, belirsiz bir biçimde. Oradaki yaratığın görünüşü ne tuhaftı! Örümcekle kedi arası bir şey, üzerlerinden renkli ter damlalarının aktığı çılgın gözler, takırdayan çenesi köpük içinde. O yaratığın yakalamak için uzattığı kollarıyla üstünde, tüm çevresinde olması hoş bir durum değildi. Ne soluyordu acaba?

Unrat anlaşılmaz sözler çıkarıyordu ağzından:

"Sefil, cüret ediyor –enselemek– sonunda enselemek –verin, hepsini çıkarıp verin!"

Lohmann'ın elinden cüzdanı kapıp dışarı fırladı.

Lohmann hâlâ orada duruyordu, büyük bir dehşet içindeydi, çünkü ortada işlenen bir suç vardı. Unrat, o ilginç anarşist, tasarlanmış bir suç işlemişti. Şimdi bu anarşist, ahlâk açısından bir tuhaflığa, aşırı bir uca dönüşmüştü, suç da genel insani eğilimlerin ve güçlü heyecanların artmasıydı; bu artışta dikkat çekecek bir yan yoktu. Ama Unrat, Lohmann'ın gözlerinin önünde karısını boğmaya çalışmış, Lohmann'ın parasını çalmıştı. Böyle bir durumda, anlatanın dili tutulur, seyirci de iyi niyetle gülümseyemezdi bile. Şimdiye kadar hiçbir zaman böylesine inanılmaz bir deneyimden geçmemiş olan Lohmann'ın zihni, bütün özelliğinden sıyrılarak, 'suç' sözcüğüne tümüyle uygar bir karşılık verdi: 'polis'. Gerçi bunun oldukça az rastlanan bir olay olmadığını bilincindeydi ama kendi kendine şöyle diyordu: "Burada biter;" bu duraksamayı kafasından silip attı. Evet, yandaki odanın kapısını kurcalamak için oraya yönelen Lohmann'ın adımları sertti. Fröhlich'in kendisini oraya kilitlediğini açıkça duymuştu; ama kendisi oradan ayrıldıktan sonra onun, katil ruhlu kocası-

nın eline düşmeyeceğine bütünıyla emin olmak da Lohmann'ın göreviydi... Sonra evden çıkıp gitti.

Bir saatçik geçti; sonra gitgide büyüyen bir insan kalabalığı sokağın köşesini döndü. Unrat'ın tutuklanmasına karar verildiği için kent sevinç içindeydi. Sonunda, kötülük yapma olanakları ellerinden alınınca, bunun doğurduğu baskı da üzerlerinden kalkmıştı. İnsanlar, kendilerine gelince, çevrelerindeki ölümlere bir göz atıp, artık vakti gelmişti dediler. Ne diye bu kadar çok beklemişlerdi ki?

Fıçı yüklü bir bira arabası, sokağın yarısını kaplamıştı bile, aradan bir arabanın daha geçmesi gerekiyordu, görevliler de onun içindeydiler. Köşedeki meyveci kadın arabanın yanından koşuyor, bakkal Bay Dröge, lastik hortumu sürükleyerek getiriyordu.

Unrat'ın evinin önündeki kalabalık onu yuhalamaya başladı. Unrat sonunda görevlilerin arasında göründü. Şaşkın, hırpalanmış, gözyaşları içinde, feryatlarla, pişmanlıkla, görülmedik bir boyun eğişle çırpınan Fröhlich, Unrat'a sarılmış, üstüne asılmış, adamın içinde çözülmüştü. O da adamla birlikte tutuklanmıştı, Lohmann bunu önceden kestirememişti. Unrat karısını tutup perdelerle tümüyle karartılmış olan kapalı arabanın içine kaldırdı, ulular arasında, akli başından gitmiş olarak çevresini yokladı. Deri önlüklü biri, bira arabasının sürücüsü, saz benizli, açıkgöz suratını uzatıp cıyak cıyak bağırdı:

"Bir araba dolusu çöp!"

Unrat fırlayıp döndü; artık bir utku çelengi olmayan, ama arkasından fırlatılan bir parça pislik olan o sözcüğe doğru - ve Kieselack'ı tanıdı. Yumruğunu salladı, boynunu uzatıp havaya doğru ağızını açıp kapadı. Ama Bay Dröge'nin hortumundan fişkırان su tam ağızının içine çarptı. Ağızından su püskürttü; arkadan birisi vurdu ona, arabanın basamağına doğru sendeledi; kafa üstü Fröhlich'in yanındaki yastığa, karanlığın içine uçtu.

Heinrich Mann

MAVİ MELEK

(PROFESÖR UNRAT)

Nobel ödüllü yazar Thomas Mann'ın ağabeyi olan *Heinrich Mann*'ın bu romanı, onun ilk döneminde yazdıklarının en iyilerinden biridir. İlk kez 1905 yılında yayımlanmıştır. *Profesör Unrat* adıyla yayımlanan bu romanda yaşadığı ufak kentte onulmaz bir biçimde kibar bir fahişenin tutsağı olan ve kentlilerin alışılmış yaşam çizgilerinin dışına çıkan, lise öğrencilerinin umacısı, dar kafalı yaşlı bir profesörün, *Profesör Unrat*'ın öyküsü anlatılmaktadır. Roman, ilk baskısından yirmi beş yıl sonra *Mavi Melek* adıyla filme çekilmiş ve başrollerini, *Marlene Dietrich* ile *Emil Jannings* oynamışlardır. Film, dünya çapında başarı kazanan çok az sayıdaki Alman filminden biri olmuştur.

Kapaktaki fotoğraf: MARLENE DIETRICH

ISBN 975.510.364-3

KDV içindedir